چي گويرا جي ڊائري

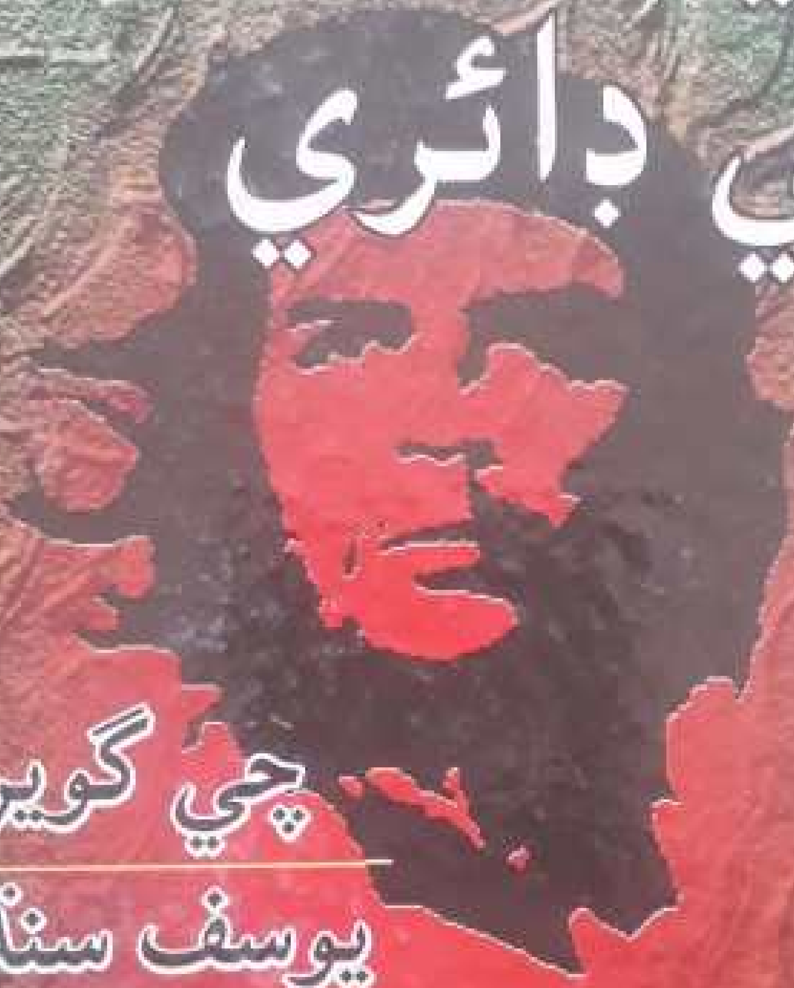

چي گويرا

يوسف سنڌي

گلشن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

چي گويرا جي ڊائري

سنڌيڪار:
يوسف سنڌي

گلشن پبليڪيشن
حيدرآباد/لاڙڪاڻو 2004ع

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

[سمورا حق ۽ واسطا محفوظ]

ڪتاب جو نالو	:	چي گويرا جي ڊائري
سنڌيڪار	:	يوسف سنڌي
ڇاپو	:	ٻيون
سال	:	2004ع
تعداد	:	500 (پنج سؤ)
ڇپائيندڙ	:	گل شير بلوچ،
	:	گهر نمبر H.C.B. 1816ع، ممتاز ڪالوني، قاضي عبدالقيوم روڊ، حيدرآباد سنڌ.
ٽائيٽل ڊزائننگ	:	رميش ڪمار ديپال (انٽيل ڪميونيڪيشنز)
ڪمپيوٽر لي آئوٽ	:	انور حسين سومرو ۽ هوت ميگهواڙ انٽيل ڪميونيڪيشنز، 9- ربي چيمبر، حيدر چوڪ، گاڏي کاتو، حيدرآباد سنڌ. موبائل: 0333-2607541

ٻيائي سنڌ ڊجيٽل ڪتاب گهر

اسٽاڪسٽ

- سچل بڪ سينٽر، ممتاز مارڪيٽ، سامهون چائنيز هوٽل، حيدرچوڪ، حيدرآباد.
- عوامي بُڪ اسٽال، مسجد روڊ، نوابشاهه • الفتح نيوز ايجنسي، مهراڻ مرڪز، سکر
- رابيل ڪتاب گهر، لاڙڪاڻو • نئون نياپو ڪتاب مرڪز، لاڙڪاڻو
- نيشنل بُڪ اسٽور پنج گلا، خيرپورميرس • لال بخش نيوزپيپر ايجنٽ، لٽو
- يونائيٽيڊ بُڪ لينڊ، سکر

CHEE GAVERA JEE DARY

Translated by: Yousif Sindhi

Published by Gulsher Baloch, Gulshan Publication, H.C.B-1816,
Mumtaz Colony, Qazi Abdul Qayoom Road, Hyderabad.
Composed by Anwar Hussain Soomro & Hot Meghwar
Intel Communications, Hyderchowk, Hyd.
Title: Ramesh Kumar Dewpal
Edition: Second, - 2004
Quantity: 500

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ارپنا

اسان جي آخري تفصيلي ملاقات کي بہ ڪافي سال گذري چڪا هئا. پوءِ هڪ ڏينهن مون کي هن جو فون نمبر مليو. جيڪو مون پنهنجي ڊائري ۾ لکي ڇڏيو، تہ تہ مون کي مليل اڪثر فون نمبر پن تي يا ڪارڊن تي ئي رهجي ويندا آهن.

جولاءِ 2002ع جي پهرين هفتي کان، جڏهن کان مون "هلال پاڪستان" جو ادبي صفحو "ذات" ڪڍڻ شروع ڪيو تہ هر اڱاري تي ڪراچي وڃڻ ٿيندو رهيو، پهرين ڏينهن مون دل جهلي ڪيس فون ڪئي. هو مليو، گپ شپ ٿي، پهريون ڀيرو مون کي فون نمبر سنڀالڻ تي خوشي ٿي. ائين لڳاتار مهينو فون تي رابطو هئڻ جي باوجود بہ ساڻس ملڻ جي اُڪير هوندي بہ جاني واٽي ملڻ کان لنوائيندو رهيس. هو منهنجو دوست هو. هن سان منهنجو ساهہ سڏير يادون وابستہ آهن، زندگي جا ڪي سال اسين هڪٺي ڪنارا بس ۾ گڏجي ايندا ۽ ويندا رهياسين هڪٺي آفيس ۾ (عبرت گروپ) ۾ ڪم ڪيوسين، رناسين ۽ پرتاسين، هن سان منهنجي يادگيرين جو سلسلو هڪ ڊگهي مضمون جي تقاضا ٿو ڪري.

هاڻ جڏهن لڳاتار هڪ مهيني جي فون جي رابطن کان پوءِ دل جهلي ساڻس مليس تہ منهنجا اهي سڀ انومان هوا ٿي ويو. انسان تبديل ضرور ٿئي ٿو. جيڪا فطري تقاضا آهي، پر هن سان منهنجي انهي ملاقات ۽ اسان جي دوستي جو تجديد، منهنجي لاءِ هڪ بي انتها ذاتي خوشي جو سبب بني. مون کي محسوس ٿيو تہ هو اهوئي آر. بي. سارنگ آهي. بس فرق فقط ايترو ئي آهي هت هو هاڻ هڪ ايڊورٽائيزنگ ڪمپنيءَ ۾ سٺي عهدي تي فائز آهي. سندس زندگي ڏانهن رويو نهايت حقيقت پسندي وارو ٿي ويو.

هي ڪتاب آئون انتهائي احترام، پيار ۽ نهٺائي مان آر. بي سارنگ، ننڍڙي ريحان سارنگ ۽ سندس وني رضيہ سارنگ جي نذر ڪيان ٿو.

دڙو: 10 آگسٽ 2004ع

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

پبلشر پاران

گلشن پبليڪيشن پاران محترم يوسف سنڌي جو ٽيون ڪتاب "چي گويرا جي ڊائري" اوهان جي هٿن ۾ آهي هن ڪتاب جو پهريون ڇاپو 1988ع ۾ روشني پبليڪيشن پاران ڇپرايو ويو هو. جيڪو ڪافي وقت کان مارڪيٽ ۾ نہ هو ۽ ڪتاب جي ڊمانڊ بہ ڪافي هئي، اهو سوچي اسان محترم يوسف سنڌيءَ کان ٻيو ڇاپو ڇپرائڻ جي اجازت گهري جيڪا پاڻ خوشي سان ڏنائون جنهن لاءِ اسين ٿورائتا آهيون.

هي ڪتاب دنيا جي عظيم انقلابي اڳواڻ "چي گويرا" جي بوليويا جي ٻيلن ۾ وڙهيل انقلابي جدوجهد جي ڏينهن دوران لکيل آهي ۽ انهن ڏينهن جي ياد کي تازو ٿي ڪري. ڊائري جو تفصيلي جائزو هڪ ٻي انقلابي اڳواڻ ۽ ڪيوبا جي صدر فيڊرل ڪاسترو پنهنجي مهاڳ ۾ ورتو آهي.

ڪتاب "چي گويرا جي ڊائري" پيش ڪندي اسان کي اهائي اميد آهي تہ اسان جي اڳين ڪتابن جيان هي ڪتاب بہ اوهان کي پسند پوندو.

گلشير بلوچ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

مهاڳ

گوريلا زندگيءَ جي دوران چي جي عادت هئي تہ هو روزمره جي واقعن ۽ تجربن کي پنهنجي ذاتي ڊائريءَ ۾ لکي ڇڏيندو هو. اڳاڻن رستن تي ڊگهي مارچ دوران جڏهن گوريلا سپاهين جون قطارون پنهنجي ساز ۽ سامان ۽ هٿيارن جي بار هيٺان دبجي ساهي پٽڻ لاءِ ٻيلن ۾ ٻيهنديون هيون يا سڄي ڏينهن جي مارچ ڪري ٿڪاوٽ سپاهين کي ٻيهڻ يا ڪيمپ هڻڻ جو حڪم ملندو هو تہ چي (ڪيوبا جا ساٿي پيار مان کيس ان نالي سان سڏيندا هئا) پنهنجي کيسي مان ننڍڙو نوٽ بوڪ ڪڍي سنهڙي ۽ گهٽ سمجهہ ۾ ايندڙ لکت ۾ پنهنجون سڄي ڏينهن جون ساروڻيون لکڻ لڳندو هو.

انهن ساروڻين مان جيڪي محفوظ رهجي وينديون هيون، تن کي هو ڪيوبا جي انقلابي جنگ وارن ڏينهن جي ذڪر ۾ استعمال ڪندو هو. جيڪو انقلابي، تعليمي ۽ انساني قدرن جو حاصل هو.

اها چي جي پڪي عادت هئي ۽ سندس ان عادت جي ڪري ئي اڄ اسان کي بوليويا ۾ سندس حياتيءَ جي پڇاڙڪن ڏينهن بابت بلڪل صحيح، ملهائتيون ۽ تفصيلي خبرون پيون آهن.

هي يادگيريون ڇپجڻ لاءِ لکيون نہ ويون هيون. انهن مان واقعن، حالتن ۽ انسانن کي پرکڻ ۾ مدد ملي ٿي ۽ ان جي باريڪ بين فطرت ۽ تجزياتي انداز جي وسيلي اظهار جي پروڙ پوي ٿي. هي نوٽ ڏاڍي خيال ۽ ڌيان سان لکيا ويا آهن ۽ شروع کان وٺي پڇاڙيءَ تائين منجهن هڪ مسلسل ربط آهي.

هيءَ ڳالهہ بہ وسارڻ نہ گهرجي تہ هي نوٽ واندڪائيءَ جي انهن ملهائتين گهڙين ۾ لکيا ويا آهن، جيڪي چي کي گوريلا جدوجهد جي ڪٺن مرحلن مان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

گوريلا اڳواڻ جي حيثيت سان، سورهيائيءَ واري جسماني پورهئي دوران، ڪڏهن ڪڏهن ملنديون هيون. سهپ ڪان ٻاهر مادي مصيبتن ۾ به هن جي طبيعت جو جوهر نڙندڙ هو ۽ هن جو پختو عزم ۽ انفرادي طريقـ ڪار پوري طرح پڌرو ٿيندو هو.

ڊائريءَ ۾ روزمره جي واقعن جو تفصيلي تجزيو ڪيو ويو آهي ۽ اهڙين غلطين، توڙي ڪوتاهن تي تنقيدي نهار وڌي ويئي آهي، جيڪي هڪ انقلابي گوريلي جي ارتقا ۾اڻ ٽر آهن.

هڪ گوريلا دستي ۾ اهڙو محاسبو تمام ضروري آهي، خاص طور تي ان وقت جڏهن پارٽي ڏاڍي مختصر ۽ ڪليدي اهميت جي حامل هجي ۽ لڳاتار سخت ۽ ڏکين حالتن ۾ دشمن جي گهٽائيءَ سان مهاڏو هجي. جڏهن ننڍڙيون معمولي غلطيون بہ موت جو پيغام بنجي سگهن ٿيون، تڏهن اڳواڻ کي سخت ۽ گڏوگڏ شفيق استاد پڻ ٿيڻو ٿو پوي تہ جيئن انهن غلطين مان سندس ساٿي ۽ ايندڙ گوريلا دستي جا گوريلا اڳواڻ سبق پرائين.

گوريلا دستي جي جوڙجڪ هر شخص جي ضمير ۽ عزت نفس جي لاءِ هڪ لڳاتار سند آهي. جي ڪي خبر هئي تہ انقلابين جي گهرن جذبن جي تارن کي ڪيئن ڇيڙيو آهي. جڏهن ڪيترا گهمرا تنبيهن کان پوءِ مارڪوس کي خبردار ڪيو ويو تہ، "ڪيس گوريلا دستي مان بي عزتو ڪري ڪڍيو ويندو." تہ هن چيو "ان ذلت تي مان موت کي ترجيح ڏيندس." ۽ اهو ئي مارڪوس اڳتي هلي سورهيائيءَ وارو موت مئو. اهوئي حال چي جي جي ٻين ساٿين جو بہ هو، جن تي ڪيس پورو ڀروسو هو. جدوجهد جي دوران ڪيترا گهمرا ڪين ڊاٺو بہ ٿي پيس. هو هڪ مهربان ۽ پائيچارو رکندڙ اڳواڻ هو، پر ان سان گڏ هو ڏاڍو سخت ۽ ڪن موقعن تي تشدد تي بہ لهي ايندو هو، نہ رڳو ٻين لاءِ پر گڏوگڏ پاڻ لاءِ بہ.

چي گوريلا تنظيم،پنهنجي ساٿين جي ضمير، اخلاق ۽ پنهنجي بي پناهہ مثالي قوت جي بنيادن تي قائم ڪئي. ڊائريءَ ۾ ڪيترائي اشارا انقلابي اديب "ديبري" ڏانهن آهن. جنهن کي چي يورپ ۾ هڪ مشن سونپيو هو. جنهن جي گرفتاريءَ ۽ قيد جي سزا جي ڪري چي جي دل ۾ خيالن ۽ اُڌمن جا طوفان اٿيا. حقيقت ۾ چيءَ چاهيو ٿي تہ "ديبري" يورپ وڃڻ بدران گوريلا دستي ۾ ٿي رهي، ان لاءِ هو ديبري جي عادتن جي تضاد ۽ ڪردار جي باري ۾ شڪ جو اظهار ڪري ٿو.

چيءَ جي لاءِ اهو جائز تمام ڏکيو هو تہ ديبري ظالم قوتن جي چنبي ۾ ڦاٿل ڪهڙين ڏکين تڪليفن کي منهن ڏنو آهي، ۽ ايذاءَ ڏيندڙ جلادن جي سامهون ڪنهن اڏول ٽڪر جهڙي همت جو مظاهرو ڪيو آهي، تنهن هوندي بہ چيءَ ان ڪيس جي غير معمولي سياسي اهميت تي زور ڏنو آهي تہ پنهنجي موت کان رڳو ڇهہ ڏينهن اڳ نين آڪٽوبر جي ڏکين حالتن جي دوران لکيو، "ديبري جو هڪ انٽرويو پڙهم،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

اڳ ٽين آڪٽوبر جي ڏکين حالتن جي دوران لکيو. "ديبري جو هڪ انٽرويو پڙهو. هن شاگرد جي ٽرزائيٽ جي جواب ۾ ڏاڍي جرئت جو ثبوت ڏنو آهي." هن اديب جي باري ۾ سندس اهو آخري ذڪر آهي.

جيئن ته ڊائريءَ ۾ ڪيوبا جي انقلاب ۽ گوريلا تحريڪ سان سندس تعلق جو بار بار ذڪر آيو آهي، ان ڪري ڪجهه ماڻهو هي چئي سگهن ٿا ته هن ڊائريءَ کي شايع ڪري اسان انقلاب جي دشمنن، آمريڪي سامراج ۽ سندس پالتو لاطيني آمريڪي جاگيردارن جي ٻوٽ تي چمات هڻي ڪڍي آهي ۽ ڪِين ڪيوبا جي ناڪه بندي ۽ ان جي خلاف استعمار پرستيءَ تي اڀاريو آهي، جيڪي ماڻهو ان انداز سان سوچين ٿا تن کي خبر هئڻ گهرجي ته آمريڪي سامراجيت کي دنيا جي ڪنهن به حصي ۾ شيطانيت پکيڙڻ لاءِ ڪنهن به سبب جي ضرورت ڪانهي. ڪيوبا جي انقلاب کي ختم ڪرڻ لاءِ آمريڪي سامراج وسان ڪين گهٽايو آهي ۽ اُن جون اهي ڪوششون ان وقت شروع ٿي ويون هيون، جڏهن اسان جي ملڪ ۾ پهريون انقلابي قانون جڙيو. ڪارڻ پڌرو آهي! آمريڪي سامراج پاڻ کي دنيا جو فوجي حاڪم سمجهي ٿو. انقلاب دشمن قوتن کي منظم طور اڀاري ٿو ۽ دنيا ۾ مدي خارج، دقيانوسي ۽ پراڻي غير انساني سماج جو بچاءُ ڪري ٿو.

انقلابي تحريڪن سان وابستگي آمريڪي سامراج لاءِ بهانو ته بڻجي سگهي ٿي، پر اصل سبب ڪڏهن به نه هوندو آهي. بهانو ختم ڪرڻ لاءِ وابستگيءَ کي ختم ڪرڻ خودفريبي آهي، جنهن جو موجوده سماجي انقلاب جي بين الاقوامي پهلوءَ سان ڪو به تعلق ڪونهي. انقلابي تحريڪن سان لڳ لاڳاپو ختم ڪرڻ جو مطلب سامراج جي بهانن کي ختم ڪرڻ نه بلڪ آمريڪي سامراج سان لڳ لاڳاپي جو اظهار آهي ۽ دنيا کي غلام بنائڻ جي پاليسيءَ تي راضپي جي مهر هڻڻ آهي.

ڪيوبا هڪ ننڍڙو ۽ پنتي پيل ملڪ آهي. جهڙي طرح اهي سڀ پنتي پيل ملڪ جن کي سامراج غلام بنائي ٻنهي هٿن سان ڦريو لُٽيو آهي. اسان جو ملڪ آمريڪي سامراج کان نوي ميلن جي فاصلي تي آهي. آمريڪي سامونڊي اڏو اسان جي علائقي ۾ موجود آهي، اسان کي پنهنجي اقتصادي ۽ سماجي ترقيءَ ۾ ڪيترين ئي تڪليفن کي منهن ڏيڻو پيو پوي، انقلاب جي ڪاميابيءَ کانپوءِ اسان جي لاءِ وڏا وڏا خطرا موجود آهن، پر انهن سڀني جي ڪري اسين سامراج جي سامهون گوڏا ڪونه ڪوڙينداسين. انقلابي رستي تي هلي جيڪي به تڪليفون اينديون تن کي مُڙس ٿي منهن ڏينداسين.

انقلابي نقطه نگاهه کان چي جي ڊائري کي شايع ڪرائڻ تمام ضروري هو. ان ڪانسواءِ ٻي ڪا واهه ٿي ڪو نه هئي. چي جي ڊائري "بيري اينٽو"(١)

(١) بيري اينٽو- بوليويا جي عوام دشمن فوجي جنتا جو مک. مترجم

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

جي هٿ چڙهي، جنهن ان جو ڪاپيون آمريڪي سي آءِ ڊي، آمريڪي فوجي هيڊ ڪوارٽر ۽ آمريڪي حڪومت کي روانيون ڪيون. جيڪي اخباري خاطو. سي آءِ اي سان لاڳاپيل هئا تن جي بوليويا ۾ هن دستاويز تائين پهچ هئي ۽ هنن ان واعدي تي فوٽو ڪاپيون ورتيون ته هو ان کي شايع نه ڪندا.

بيري اينٽو جي سرڪار ۽ سنڌس فوجي اڳواڻ هن ڊائريءَ کي ڇپرائڻ جي همت نه ڪري سگهيا. ڇو ته هيءَ ڊائري سنڌن فوج جي سخت نااهليت تي تصديق جي مهر ٿي هئي ۽ هن ۾ انهن ڪيترين شڪستن جو ذڪر ڪيل آهي، جيڪي تمام ٿورڙن گوريلن جي هٿان انهن کي ملئيون هيون ۽ گوريلن ڪن هفتن ۾ ڪاٺئن ۾ سئو هٿيار کسيا هئا.

چيءَ پنهنجي ڊائريءَ ۾ بيري اينٽو ۽ سنڌس حڪومت جو جن لفظن ۾ ذڪر ڪيو آهي، هو تن جوڳي حقدار آهي ۽ اهو ڪجهه تاريخ جي ورقن جو اڻ مٽ باب بڻجي چڪو آهي.

بئي پاسي سامراجين ۾ هن ڊائريءَ کي شايع ڪرڻ تي مجبور ڪيو آهي، چي ۽ سنڌس غير معمولي مثال دنيا ۾ هڪ قوت بڻجي اڀري رهيو آهي. هن جا خيال، هن جي شخصيت ۽ هن جو تالو مظلوم ۽ ڦريل قومن جي ظلم خلاف جنگ ۾ جهنڊي جي حيثيت رکي ٿو ۽ سڄي دنيا ۾ شاگردن توڙي دانشورن کي هن سان دلي لڳاءُ آهي. خود آمريڪا ۾ پڻ ڏينهون ڏينهن وڌندڙ "حبشي تحريڪ" ۽ ترقي پسند شاگردن جي کي پنهنجو "آئيڊيل" ڪري ورتو آهي. شهري حقن جي جلسن توڙي ويٽنام سان جنگ جي خلاف مظاهرن ۾ چي جي تصوير جهنڊي وانگر بلند ڪئي ويندي آهي. تاريخ ۾ اهڙا تمام اڻلڀ، اڃا به اهڙيءَ نه ڪڏهن به نه ملڻ جهڙا مثال ملندا. جن ۾ هڪ تالو، هڪ شخصيت، هڪ مثال کي اهڙو عالمي اعزاز ۽ دلي توڙي جذباتي لڳاءُ نصيب ٿيو هجي. ان جو ڪارڻ هن جي بين الاقوامي جذبي جي پوترتا جو مظهر آهي. جيڪا اجوڪي دنيا جي خصوصيت ۽ سياڻي جي آشا (اميد) آهي.

هڪ اهڙي ڪنڊ، جنهن کي ماضيءَ ۾ يبنڪي قوتن ۽ حال ۾ آمريڪي سامراج پنهنجي چار ۾ ڦاسائي پنتي رکيو آهي، هيءَ منفرد شخصيت ان سڄي ڪنڊ منجهه تيزي سان اڀري ۽ صبح جي تدڙي هير جيان، انقلابي جدوجهد جي جسم ۾، ساهه جيان سمائجي وئي.

آمريڪي سامراجي ان منفرد مثال جي قوت ۽ ان جي نتيجن ڪان ڏڄن تا. اهائي هن ڊائريءَ جي اصلي ۽ وڏي سگهه آهي. هڪ غير معمولي شخصيت جي اڻ مٽ تصوير، اظهار ۽ گوريلا جدوجهد جو سبق، جيڪو هر روز جي گرماش ۽ جڪتاڻ ۾ لکيو ويو آهي، سو زنده بارود ان حقيقت جو اظهار آهي ته لاطيني آمريڪا جو عوام پاڙيتو قوتن ۽ جلادن کان ڪو نه ٿو ڏڄي. اهوئي سبب هو، جنهن ڪري هيءَ ڊائري هيترو عرصو ڇپجي نه سگهي.

اهو بہ ٿي سگهي ٿو تہ ڪوڙا انقلابي، موقعي پرست ۽ هر قسم جا لباڙي جيڪي پاڻ کي مارڪسي، اشتراڪي ۽ ٻين لقبن سان نوازين ٿا. سي هن ڊائري ۽ کي ڇپائڻ جي خلاف هجن. ڇو تہ هو چيءَ کي غلط چوندي نہ ٿا هبڪن ۽ هڪ ئي ساهيءَ ۾ ڪيس سيڪڙات ۽ جنوني چون ٿا ۽ جي صفا مهربان ٿين تہ ڪيس آدرش وادي چون ٿا. جنهن جو موت لاطيني آمريڪا ۾ انقلابي چڪتاڻ جو رومانوي گيت آهي. هو چون ٿا تہ چي جيڪو انهن خيالن جو بهترين مظهر ۽ سلجهيل گوريلو سپاهي هو. گوريلا جنگ ۾ مارجي ويو ۽ سندس تحريڪ بوليويا کي آزاد ڪرائي نہ سگهي تہ ان مان ڳالهہ چٽي ٿي تہ هن جو فلسفو غلط هو. اهڙا لڪير جا فقير ۽ ڪريل ماٺهو چيءَ جي موت تي ڏاڍو خوش ٿيا آهن ۽ ڪَچون نوڪيندي ڪين ٿورڙي بہ ڦڪائي نہ ٿي ٿئي تہ سندن اهي ئي دليل رجعت پرست جاگيردار ۽ سامراجيت جي انداز سان ڪيتري نہ هڪجهڙائي ٿا رکن.

ان اندازي ۾ هو پنهنجي عملن جو جواز پيش ڪن ٿا يا انهن اڳواڻن جي صفائي پيش ڪن ٿا. جن ڪيترن موقعن تي فقط گوريلا دستن کي تباهہ ڪرڻ لاءِ هٿياربند جنگ جي لاءِ ڪيڏ ڪيڏي. سندن اصل ارادن جو پاندو جلد ئي تڏهن ڦاٽي پيو. جڏهن هنن انقلابي جدوجهد جي راهہ ۾ ڪنڊا اڇليا، چرپائپ ۽ شرم جوڳي سوديبازي ڪئي. اهو سڀ هنن ان ڪري ڪيو جو تہ ٻيو رستو سندن وس کان ٻاهر هو.

ٻيو گروهہ انهن ماٺهن جو آهي جيڪي نہ ڪو عوام جي آزاديءَ لاءِ وڙهڻ چاهين ٿا ۽ نہ وري ڪڏهن وڙهندا. هنن انقلابي تصورن کي عجيب غريب، خيالي آفيم ڪري پيش ڪيو آهي. جنهن ۾ عوام جي لاءِ ڪو بہ ڪاري پروگرام ڪونهي، انهن ماٺهن عوامي جدوجهد جي تنظيمن کي پرڏيهي ۽ اندروني ڦرلٽ ڪندڙن ۽ عوامي مفاد جي خلاف ڪم ڪندڙ سياستدانن سان پرچاءَ جو هٿيار بنايو.

انقلابي جنگ ۾ چيءَ پنهنجي موت کي فطري ۽ امڪاني تصور ڪندي پنهنجي آخري لکڻين ۾ ان ڳالهہ تي زور ڏنو هو، تہ ان حادثي سان لاطيني آمريڪا ۾ انقلاب جي رفتار سست ٿيڻ نہ گهرجي. ٽن کنڊن جي ڪانفرنس جي لاءِ پنهنجي پيغام ۾ ان خيال کي چيءَ هيٺن دهرايو آهي:

"اسان جو هر عمل سامراج جي خلاف جنگ جو نعرو آهي، موت جتي بہ ايندو اسين سندس مرڪي آڌر ڀاءُ ڪنداسين، پر شرط اهو آهي تہ اسان جو آزاديءَ وارو نعرو ڪنهن دل ۾ گهر ڪري ويو هجي ۽ ڪي هٿ اسان وارا هٿيار کڻڻ لاءِ اڳتي وڌن ۽ جنگ کي جاري رکن."

هو پاڻ کي انقلاب جو سپاهي سمجهندو هو ۽ انقلاب کان ٻيءَ ڪيس ڪنهن بہ قسم جي لوڀ ۽ لالچ نہ هئي. اهي ماٺهو جيڪي بوليويا ۾ انقلابي جنگ

جي انجام کي ڇيءَ جي خيالن جي پچائي سمجهن ٿا. سي پنهنجي اڻ ڄاڻائيءَ جي ڪري اهو نه ڄٽي سگهن ٿا ته انهن مڙني انقلابي اڳواڻن، دانشورن ۽ مارڪسزم جي بانيڪارن جا خيال ۽ جدوجهد بيڪار هئي، جيڪي پنهنجو مشن پنهنجي حياتيءَ ۾ پورو ڪري نه سگهيا. توڙي جو اهي انهن عظيم ماڻهن جي عظيم قربانين جو ٿي لاڀ لٽي رهيا آهن.

ڪيوبا جي آزاديءَ جي ويڙهه ۾ مارٽي ۽ ماسيو جي موت ۽ آزاديءَ جي جنگ ڪاٽپوءِ، آمريڪي هٿياربند مداخلت، آزاديءَ جي تڪڙن مقصدن کي نه روڪي ڇڏيو. پر آزاديءَ جي ان قافلي کي گهڻو وقت روڪي نه سگهي، جنهن قافلي سٺو سال اڳ ان رستي تي هلڻ شروع ڪيو هو. نه ٿي وري 'جوليو انٽونيوميلا' جهڙي انقلاب جي علمبردار جو سامراجي دلالن هٿان قتل ٿي، ان تاريخي عمل کي روڪي سگهيو. انهن اڳواڻن جي آدرش ۽ انهن جي طرز عمل جي درست هئڻ ۾ ڪنهن کي به شڪ ڪو نه ٿيو، نه وري انهن اٽل اصولن جي سچائيءَ تي ئي ڪنهن کي شڪ ٿيو، جيڪو ڪيوبا جي انقلاب جو روح هو.

چيءَ جي ڊائريءَ مان چٽو ٿي وڃي ٿو ته سوپ جا امڪان ڪيترا نه ڄجها هئا ۽ گوريلا قوت ڪيتري نه اثرائتي هئي. هڪ موقعي تي بوليويا سرڪار جي ڪمزوريءَ ۽ بيڪاريءَ جي باري ۾ هو لکي ٿو:

"گورنمينٽ جو نظام تيزيءَ سان درهم برهم ٿي رهيو آهي،
پر افسوس فقط اهو آهي جو هن وقت اسان وٽ هڪ سئو
وڌيڪ سپاهي ڪونهن."

چي ڪيوبا ۾ پنهنجي تجربن جي روشنيءَ ۾ ڄاڻندو هو ته: ڪيترا پيرا ائين محسوس پئي ٿيندو آهي ته مختصر گوريلا دستو تباهه ٿي ويندو، اهو جنگ جي هيٺ مٿاهين جو هڪ لازمي حصو آهي. پر جيڪڏهن اهو حادثو ٿي به وڃي ٿو ته ڇا ان مان ڪنهن مت جي موڙهي کي اهو نتيجو ڪڍڻ جو حق پڄي ٿو ته چويءَ: حڪمت عملي غلط هئي يا عوام جي متحرڪ انقلابي جدوجهد بيڪار آهي؟

اسان جڏهن 26 جولاءِ 1953ع تي 'سانٽياگوڊي' ڪيوبا ۾ ...ڪاڊاتي' جي علائقي تي حملو ڪيو ۽ 5 ڊسمبر 1956ع تي جڏهن اسين ...ڙانما جي جهاز مان لٿاسين، ان وقت ڪيترائي ماڻهو جديد هٿيارن سان ليس، فوج جي مقابلي ۾، ڪيوبا جي انقلابين جي جنگ کي احمقپڻو سمجهندا هئا. ...ورژن گوريلا انقلابين جي جنگ کي فريب جي ور ڇڙهيل آدرش پرستن جي عظيم ...ٺيلي، چرياڻپ واري بهادري تصور ڪندا هئا. اڻ تجربيڪار گوريلا دستن جي 3 ...ٻب 1956ع تي شڪست ۽ مڪمل ڇڙوڇڙ ٿي وڃڻ ڪري وٽن انهن جي ...سگهه مڇي ويئي. پر رڳو 25 مهينن کان پوءِ انهن گوريلا دستن جي پنهنجي پيل ...ن ايترو تجربو ساز ۽ سامان حاصل ڪري ورتو جو انهن ساڳئي فوج کي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

زبردست شڪست ڏني.

سيني هنڌن ۽ سيني حالتن ۾ جنگ کان بچڻ جا سدائين ڪوڙ سارا بهانا ملندا پر "جنگ کان لهرائڻ آزاديءَ کان محروميءَ جي يقيني صورت آهي." چي جي زندگي پنهنجي رت سان ان جي آبياري ڪئي آهي. هيءَ ڳالهه ۾ يقيني آهي ته نمائشي انقلابي نقاد، پنهنجي سياسي بزدلي توڙي ابدي بي عمليءَ ڪري ۽ پنهنجين بيوقوفين جو نظارو ڪرڻ لاءِ، پنهنجي ئي احمقپڻي سبب ڏکي جمار مائيندا آهن.

اها ڳالهه پڻ ويچار جوڳي آهي ۽ ڊائريءَ مان پڌري آهي ته لاطيني آمريڪا ۾ انقلابين جو هڪ اهڙو نمونو "ماريو مونجي" هو. جنهن جي نالي سان بوليويا جي "پورهيت پارٽيءَ" جي سيڪريٽري جنرل جو پڇ لٽڪيل هو، تنهن انقلاب جي سياسي ۽ فوجي قيادت جي باري ۾ چي سان جهڳڙو ڪيو ۽ جماعتي اعزاز تان استعفيٰ ڏيڻ جي ڌمڪي ڏني، سندس خيال ۾ انقلاب جي اڳواڻيءَ لاءِ پارٽي اعزاز ئي ڪافي سَند آهي.

گوريلا حيثيت سان "مونجي" جو ڪو به تجربو ڪو نه هو، نه ئي وري، ڪڏهن ڪنهن جنگ ۾ حصو ورتو هو. ان ڪري ڪيس پنهنجن اجاين خيالن، توڙي ضد ۽ اجائي لباڙ کان ڇوٽڪارو حاصل ڪرڻ گهربو هو، جنهن تي اسان جا ابا ڏاڏا آزاديءَ جي جنگ دوران قابو پائي چڪا هئا.

هن ڪنڌ تي سامراج دشمن جدوجهد جي نوعيت جي باري ۾ انهن "اشتراڪي سردارن" جي حيثيت انهن قبائلي سردارن کان ڪنهن به صورت ۾ مختلف ڪونهي، جن کي يورپي جارحيت پسندن غلام بنائي ورتو هو. ان ڪري اشتراڪي پارٽيءَ جي ان اڳواڻ سواءِ ان جي ٻيو ڪجهه به ڪو نه ڪيو ته ڪنهن عمل ڪرڻ بنا شرمناڪ ۽ چرياڻپ واريون اقتدار ۾ اچڻ جون دعوائون ڪندو رهيو. هن ان ڳالهه جو پڻ ڪو به لحاظ نه رکيو ته بوليويا ۽ ان جي تاريخي ڳاديءَ واري هنڌ "سڪري"، ٻنهي جا نالا آزاديءَ جي سوڪڙي ڏيندڙ انهن محسنن جي نالن تي رکيا ويا آهن جيڪي، "ويني زولا" جا رهاڪو هئا ۽ انهن شهرن جي مڪمل آزادي ان عظيم انقلابيءَ جي سياسي، فوجي ۽ تنظيمي سهڪار جي محتاج هئي، جنهن جي ذهن ۾ محدود ۽ عارضي ملڪي حدبندين جو ذرو برابر به تصور ڪو نه هو.

بوليويا جون حدون مسند سان نه ٺهون ملن، ان ڪري ڪيس ٻين ملڪن جي ڀيٽ ۾ ان ڳالهه جي وڌيڪ گهرج هئي ته سندس پاڙيسرين وٽ انقلاب ڪامياب ٿئي ته جيئن هو پاڻ به آزاد ٿي سگهي ۽ سامراجي سندس ناڪ بندي ڪري نه سگهن. چي اهو جوڌو هو جيڪو پنهنجي همت، عزم ۽ تجربي جي زور تي ان انقلابي عمل کي وڌيڪ تيز ڪري سگهيو ٿي.

بوليويا جي اشتراڪي پارٽي ۾ ڦوٽ پوڻ کان اڳ ۾ ئي 'چي' اتي جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

اڳوائن ۽ جوڌن سان ناتا قائم ڪري چڪو هو ۽ ڪين ڏکڻ آمريڪا ۾ انقلابي تحريڪ جي مدد ڪرڻ جي پڻ درخواست ڪئي هئائين. ڪجهه جوڌا پنهنجي پارٽيءَ جي رضامندي سان چي سان مختلف مهمن ۾ ڪيل سالن کان گڏجي ڪم ڪري رهيا هئا. پارٽيءَ ۾ ڦوٽ سان گڏ هڪ عجيب صورتحال پيدا ٿي وئي، جو جو چي سان گڏ ڪم ڪندڙ جوڌا به انهن گروهن ۾ ورهائجي ويا. پر چي بوليويا جي جنگ کي هڪ منفرد واقعو نه سمجهندو هو، بلڪ ان تحريڪ جو حصو سمجهندو هو، جيڪا جلد ئي لاطيني آمريڪا ۾ پکڙجڻ واري هئي. هن هڪ اهڙي وسيع تحريڪ جي تنظيم ڪرڻ ٿي چاهي، جنهن جي هنج ۾ اهي هڙئي عنصر گڏ ٿي سگهن، جيڪي بوليويا ۽ لاطيني آمريڪا جي باقي سڀني رياستن جي آزادي جي لاءِ سامراج سان مهاڏو اٽڪائڻ لاءِ تيار هجن. گوريلا تنظيم جي تياريءَ جي پهرئين مرحلي ۾، چي انهن سمجهيو ۽ ڪم وارن عنصرن تي ڀاڙيو، جيڪي ڦوٽ جي وقت "مونجيءَ" جي پارٽيءَ سان لاڳاپيل هئا. انهن جي ٿي دل وٺڻ لاءِ هن سڀ کان پهرين مونجيءَ کي گوريلا ڪيمپ ۾ اچڻ جي ڪينڊ ڏني، جيتوڻيڪ هن کي سائنس ڪا به همدردي ڪو نه هئي. تنهن کانپوءِ هن 'موسا گويرا' کي دعوت ڏني، جيڪو مزدورن جو اڳواڻ ۽ سياسي ليڊر هو، جنهن هڪ ٻي تنظيم جو بنياد رکڻ لاءِ پنهنجي پارٽي سان ناتا ٽوڙيا هئا ۽ اڳتي هلي "آسڪرزامور" سان اختلافن جي ڪري نئين پارٽي کان به جدا ٿي ويو. 'آسڪرزامور' جي پٺ جو "مونجي گروپ" سان واسطو هو، هن چي سان واعدو ڪيو ته بوليويا جي هٿياربند ويڙهه ۾ هو چي سان سهڪار ڪندو. پر پوءِ جڏهن عمل جو وقت آيو ته هو واعدي تان ڦري ويو ۽ هٿ تي هٿ رکيو بزدليءَ سان تماشو ڏسندو رهيو ۽ چي جي موت کان پوءِ مارڪسزم ليننزم جي آڙ وٺي چي تي حملا ڪندو رهيو. پر 'موسا گويرا' جا پير ڪو نه ٿڙيا. هو چي سان گڏ رهيو، جيئن هن بوليويا ۾ اچڻ کان اڳ واعدو ڪيو هو. انقلاب ۽ آزاديءَ جي خاطر بهادريءَ وارو شاندار موت مئو.

بوليويا جا اهي گوريلا ويڙهو، جيڪي ان وقت تائين به مونجيءَ جي گروهه سان واسطو رکندڙ هئا. پر تن ويڙهه ۾ هڪ وک به پوئتي نه هٽائي. هنن "انٽي" ۽ "ڪوڪو پيريڊو" جي اڳواڻيءَ ۾ (جن پنهنجي بهادري ۽ سورهيائي جي هاڪ ويهاري ڇڏي هئي) پڇاڙيءَ تائين چي جو ڀرپور ساٿ ڏنو. مونجي ان صورتحال کان خوش ڪو نه هو ۽ هن تاريخ کي توڙي مروڙي پيش ڪرڻ شروع ڪري ڏنو. هن لاپاڙ ۾ انهن آزمودگار اشتراڪي سپاهين کي روڪي ورتو، جيڪي گوريلا دستن ۾ شامل ٿيڻ لاءِ وڃي رهيا هئا. انهن حقيقتن مان پڌرو ٿو ٿئي ته انقلابي تحريڪ ۾ رضاڪارانه طور وڙهندڙن جي کوٽ ڪونه هئي. پر انهن جي تربيت کي ڏوهاري ۽ نااهل نمائشي اڳواڻن برباد ڪري ڇڏيو.

چي ڪڏهن به اعليٰ عهدن، اعزازن ۽ اقتدار جي پرواهه نه ڪئي، سنڌس

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ايمان هو ته لاطيني آمريڪا جي سيني رياستن جي اقتصادي، سماجي ۽ سياسي حالتن جي پيش نظر لاطيني آمريڪي عوام کي آزاد ڪرائڻ جو واحد وسيلو انقلابي گوريلا جنگ آهي ۽ گوريلا دستن جي فوجي ۽ سياسي قيادت کي جدا جدا نه ٿو ڪري سگهجي. سندس خيال ۾ گوريلا جنگ جي اڳواڻي شهرن جي تڏن ڪمرن ۾ ويهي نه بلڪ گوريلا ڪئمپن ۾ ئي ڪري سگهجي ٿي. ان معاملي ۾ هو ڪنهن به قسم جي رعايت لاءِ تيار نه هو. نه ئي وري ان اهم گوريلا دستي جي اڳواڻي (جنهن جي ڪلهن تي لاطيني آمريڪي انقلاب جو بار پيو ٿي) ڪنهن ناتجربيڪار ماڻهوءَ جي هٿن ۾ ڏيڻ لاءِ تيار هو. چي سمجهيو ٿي ته رڳو نلهي وطن پرستي، جيڪا لاطيني آمريڪا جي انقلابين جي صفن ۾ گهر ڪري رهي هئي، تنهن جو مقابلو ضروري آهي. اهوئي ڪارڻ هو جو هن ٽن کنڊن جي ڪانفرنس کي موڪليل پيغام ۾ چيو:

"اسان کي هڪ سچو پچو بين الاقوامي جذبو پيدا ڪرڻ کپي، جنهن جي جهنڊي هيٺان اسين ويڙهه ۾ رڌل آهيون. انهيءَ ۾ ئي انسانيت جو ڇوٽڪارو آهي. ڪنهن آمريڪي، ايشيائي، آفريقي ۽ يورپي لاءِ ويتنام، وينزويلا، گوئٽي مالا، لائوس، گني، ڪولمبيا ۽ بوليويا جي جهنڊي هيٺ مرڻ فخر جو باعث هجي، جو ته انهن هنڌن تي انسانيت جي وجود جي جنگ وڙهي پئي وڃي. خون جو هر اهو ڦڙو، جيڪو هر اهڙي ملڪ جي جهنڊي هيٺان وهي، جتي اوهين پيدا نه ٿيا هجو، هڪ اهڙو پيغام آهي جيڪو پوين لاءِ قوت بخشي ٿو ۽ آخرڪار اوهان جي آزاديءَ جو ڪارڻ بڻجي ٿو. هر قوم جي آزادي اوهان جي وطن جي آزادي جي هڪ منزل آهي."

اهڙي طرح چي جو خيال هو ته مختلف لاطيني آمريڪي ملڪن جي سورمن کي هڪ ئي گوريلا دستي ۾ شامل ٿيڻ کپي ۽ بوليويا جو گوريلا دستو اها نرسري هجي، جتان انقلابي جنگي تربيت حاصل ڪن، وڃن ۽ ويڙهن ۽ ان ڪم ۾ مدد ڏيڻ لاءِ سائٿس بوليويا جي گوريلن جو اهو اهم گروهه به رهي، جيڪي سڀ جا سڀ ڪيوبا جي انقلابي جنگ ۾ سندس ساٿي رهيا هئا. جن جي همت، حوصلي ۽ قرباني جو هو قائل هو. انهن سورمن مان هر هڪ سندس سڏ ۾ جيءُ چئي سڏ ڏنو. ڪنهن به پٺي ڪا نه ورائي ۽ ڪنهن به جنگ کان منهن نه موڙيو.

بوليويا جي جنگ ۾ چي ڏاڍي چاهه ۽ همت واري مثالي ڪردار جو مظاهرو ڪيو. اٿين سمجهو ته ان مشن جي اهميت جي احساس ڪان، (جيڪو هن پنهنجي ذمي ڪنيو هو). هو هر وقت ذميداريءَ جي احساس سان ٽمٽار ٿي رهيو. ڄڻ جڏهن به گوريلا ساٿين کي بي پرواهه ٿي ڏٺو ته سندن محاسبو پئي ڪيو ۽ اهو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

هر واقعو پنهنجي ڊائريءَ ۾ لکيو اٿس.

ڪيس حد ڪان وڌيڪ تڪليف سان منهن تڏهن ڏيڻو پيو جڏهن گوريلن جو هڪ جٿو جنهن ۾ ڪيترائي ڪم جا ماڻهو شامل هئا، اهو جٿو رستي ۾ سڌ سماءَ جي وسيلن جي کوٽ جي ڪري رابطو رکي نه سگهيو ۽ دستي ڪان وڇڙي ويو. ان جٿي ۾ زخمي ۽ بيمار پڻ هئا. چي کي انهن جي ڳولا ۾ ڪيترائي مهينا لڳا. ان دوران هن جي دم جي بيماري وڌي وئي. اڳ ڪيس هڪ معمولي دوا واپرائڻ سان آرام اچي ويندو هو. سا هاڻ بيماري زور وٺندي وئي. ويتر گوريلن جي دوائن جو ذخيرو دشمن جي هٿ لڳي ويو. ان ڪري چي لاءِ دم جي بيماري هڪ وڏو عذاب بڻجي وئي. آگسٽ ۾ دستي ڪان وڇڙيل جٿي جو دشمن صفايو ڪري ڇڏيو. انهن حادثن، حالتن کي هڪ نئين موڙ تي آڻي بيهاريو. پر هن پنهنجي فولادي عزم ۽ مضبوط قوت ارادي سان پنهنجي جسماني مرض تي نه قابو پاتي ورتو. پر هن جي همت توڙي عمل ۾ ڪا به ڪمي نه آئي.

هارين سان چي مسلسل رابطو رکيو. ڪيس هنن جي ڪردار ۾ بي اعتمادي ۽ شڪ جي عنصرن جي ڪري ڪا به حيراني نه ٿي، جو نه هو انهن ماڻهن جي سڀاوَ ڪان چڱي پر واقف هو. ڪيترن موقعن تي هارين سان ميل جول ڪري هن اها ڳالهه پروڙي ورتي ته مستقل مزاجي، صبر، لڳاتار محنت ۽ رابطي سان هٿن جون دليون جيتي سگهجن ٿيون. ڪيس پنهنجي ڪاميابي تي ذرو به شڪ نه هو. جيڪڏهن واقعن جي ڪڙي ڪڙي سان ڳنڍي ويچاريو وڃي ته اها ڳالهه پڌري ٿي پوندي ته پنهنجي موت ڪان ڪجهه هفتا اڳ سيپٽمبر ۾ سندس اعتماد وارن ساٿين جو تعداد گهٽو گهڻجي چڪو هو. ان وقت به گوريلا دستي جي واڌ ويجهه ۾ ڪا به ڪمي ڪا نه آئي ۽ بوليويا جا گوريلا انٽي ۽ ڪوڪوپيريڊو جي اڳواڻي ۾ شاندار جوهر ڏيکاري رهيا هئا.

"هيگورا" جي هنڌ تي دشمن جي راتاهي هنن لاءِ ڏاڍيون ڏکيون حالتون پيدا ڪري ڇڏيون، چي جي گوريلا دستي جي خلاف دشمن جي اها پهرين ۽ آخري ڪاميابي هئي. چي جيو دستو ڏينهن جي سهائيءَ ۾ هارين جي علائقي ڏانهن وڌي رهيو هو جتي سياسي جاڳرتا ڪجهه وڌيڪ هئي (اها ڳالهه ڊائريءَ ۾ لکيل ڪونهي پر پوين ٻڌائي) دشمن هر اول گوريلا دستي جو صفايو ڪري ڇڏيو ۽ ڪيترائي بيا سپاهي گهائي وڌا. ڏينهن جي روشني ۾ ان رستي تي هلڻ خطري جوڳو هو ۽ اهو پڻ امڪان هو ته سرڪاري فوج ڪنهن به وقت رستو روڪيندي، ن احساس جي باوجود به چي سر تي خطرو کنيو. چو جو هن ان بيمار ڊاڪٽر جي مدد ڪرڻ ٿي گهري، جنهن جي حالت بنهه خراب هئي.

جهڙپ ڪان هڪ ڏينهن اڳ هو لکي ٿو ته "اسين پوڇو پڇاسين، اتي اڳ ۾ ٽي اهڙا ماڻهو موجود هئا جن هڪ ڏينهن اڳ ۾ اسان کي هيٺ چڙهن ۾ ڏٺو هو، ان جو مطلب اهو ٿيو ته ريڊيو بمبا (ڪيوبا ۾ زباني خبرون پهچائڻ کي ريڊيو بمبا

چيو ويندو آهي)، جي وسيلي اڳ ۾ ئي سڌ پئجي چڪي هئي. جيتوڻيڪ خچرن سان گڏ هي سفر خطرناڪ ٿيندو، جو تہ هو اڳ ۾ ئي ڏاڍو ڪمزور ٿي چڪو آهي."

ٻي ڏينهن جي ڊائريءَ ۾ لکي ٿو "13 تي هر اول دستو جاڳوئي پهچڻ جي ڪوشش ڪندو تہ جيئن اتي پهچي خچرن ۽ ڊاڪٽر جو ڪو بلو ڪري سگهجي." ان مان ظاهر آهي تہ چي بيمار ڊاڪٽر جي حفاظت ڪان پوءِ ئي ان خطرناڪ رستي کي ڇڏڻ ۽ ضروري حفاظتي قدمن کڻڻ جو ارادو رکيو ٿي. پر ان ڏينهن پنيهرن جو هر اول دستي تي جاڳوئي پهچڻ ڪان اڳ دشمن حملو ڪيو، جنهن جي ڪري گوريلا دستي کي حد ڪان وڌيڪ تڪليفن کي منهن ڏيڻو پيو.

ڪجهہ ڏينهن ڪان پوءِ "ڪيوبراڊ ادبل بورو" جي هنڌ تي گهيري ۾ هوندي، هن پنهنجي زندگي جي آخري جنگ وڙهي.

انهن ٿورڙن انقلابين جي همت ۽ سهپ جي قوت، حيرت ۾ وجهندڙ آهي. اڪيلو دشمن جي گهيري ۾ وڙهڻ سورهيائيءَ جو اڻ مٽ مثال آهي. تاريخ ۾ هن ڪان اڳ ايترن ٿورڙن ماڻهن ڪو ايڏو وڏو ڪارنامو ڪڏهن بہ سرانجام نہ ڏنو آهي. ان پختي يقين سان تہ لاطيني آمريڪا جي عوام جي عظيم انقلابي اهليت ۽ سگهہ کي سجاڳ ڪري سگهجي ٿو ۽ هو جنهن خود اعتمادي ۽ عزم سان ان مشن ۾ لڳو رهيو، اها ئي انهن عظيم انسانن جي عظمت جي صحيح ڪٿ آهي.

هڪ ڏينهن چي، بوليويا جي گوريلا جوڌن کي چيو "ههڙي قسم جي جنگ ئي اسان کي صحيح انقلابي بڻجڻ جا موقعا مهيا ڪري ٿي. جيڪو انسانيت جو سڀ ڪان اوچو مقام آهي. هيءَ جنگ اسان کي مردانگي جي سَند ڏئي ٿي. جيڪي ماڻهو انهن ٻنهي هنڌن مان ڪنهن بہ هڪ تي پهچڻ جا اهل ڪونهن، تن کي کپي تہ هو اسان ڪان پلي ڌار ٿي وڃن."

واقعي جيڪي ساٿي آخر تائين هن سان گڏ وڙهندا رهيا سي ان مرتبي جوڳا آهن. هو انهن انقلابين ۽ جوانمردن جا ڏيک آهن جن کي تاريخ هڪ ڏکئي معرڪي لاءِ سڏي رهي آهي. لاطيني آمريڪا ۾ انقلابي تبديلي جي لاءِ!

اسان جي ابن ڏاڏن جو آزادي جي شروعاتي جنگ ۾ پراڻن پيڪي طاقتن سان مقابلو هو. پر اڄ انقلابي قوتون جنهن دشمن کي منهن ڏيئي رهيون آهن، سو سڀ ڪان سگهارو، جديد ٽيڪنالاجي ۽ ايجادن سان ليس آهي. عوام بوليويا جي فوجي پرماري قوتن کي تباهہ ڪري ڇڏيو هو، ان دشمن نہ رڳو بوليويا جي فوج کي ساز ۽ سامان سان ليس ڪيو، پر گڏوگڏ گوريلن جي خلاف هٿيارن جي سپلائي ۽ ٻي فوجي مدد بہ جاري رکي. نہ فقط ايترو پر هن سڄي کنڊ ۾ مڙني رجعت پرست عوام دشمن حڪومتن کي ان قسم جي مدد جي آڇ پڻ ڪئي ۽ جڏهن ڪين انهن حربن مان ڪجهہ بہ نہ وريو تہ پوءِ سنئون سڌو فوج ڪاهي آيا. جيئن هنن "سانٽوڊو مينگو" ۾ ڪيو.

اهڙي دشمن سان وڙهڻ لاءِ اهڙن باهمت انقلابين جي ضرورت آهي جن جو ذڪر چي ڪيو آهي. اهڙا انقلابي جوڌا ئي آمريڪي سامراج جي مقابلي ۾ (جنهن جي فوجي، ٽيڪنيڪي ۽ اقتصادي وسيلن جي ڌاڪ دنيا تي ويٺل آهي) هن کنڊ جي عوام کي آزادي ڏياري سگهن ٿا. هنن رضاڪارانہ طور تي جيڪي ڪجھ ڪيو، تڪليفن کي مڙس ٿي منهن ڏنو، جنهن پيروسي ۽ ناقابل شڪست عوامي قوت ۽ پيروسي جو مظاهرو ڪيو، سو داد جي لائق آهي.

هائي اُتر آمريڪا جي ماڻهن کي ان قسم جو احساس ٿي رهيو آهي تہ سندن ملڪ جو سياسي ڍانچو ان خواب جي تعبير ڪونهي، جيڪو خواب سندن ابن ڏاڏن ٻہ سئو ورهيہ اڳ بورزوا جمهوريت جو بنياد رکڻ وقت ڏٺو هو. هن پرائي مدي خارج ۽ انسان دشمن نظام پنهنجي سامراجي جنگين، سياسي ڏوهن ۽ نسلي قوتن جي ڪري آمريڪي عوام کي زبون حال ڪري ڇڏيو آهي. موجوده دور ۾ ٧٥ سيڪڙو ماڻهو بکيا، ڏکيا، اٽي لٽي ۽ اجهي لاءِ پريشان آهن ۽ هي اقتصادي نظام انساني ۽ سائنسي وسيلن کي بي رحميءَ سان سفاڪ فوجي قوت جي مضبوطي لاءِ خرچ ڪري رهيو آهي.

لاطيني آمريڪا ۾ انقلابي تبديليون آمريڪي عوام کي پنهنجي سامراج سان منهن ڏيڻ ۾ مدد ڏينديون، اهڙي طرح آمريڪي عوام جي سامراج دشمن جدوجهد لاطيني آمريڪا جي انقلاب جي مددگار ٿيندي، پر جيڪڏهن لاطيني آمريڪا ۾ جلدئي انقلابي تبديليون رونما نہ ٿيون ٿين تہ اهو فرق ڪڏهن بہ مٽجي نہ سگهندو، جيڪو هن صديءَ جي شروعات ۾ آمريڪا جي تيز رفتار صنعتي ترقي ۽ ڇڙوڇڙ ڏکڻ آمريڪا جي پٺتي پيل جاگيردار رياستن ۾ پڌرو ٿي بيٺو آهي. صرف اهوئي نہ پر آمريڪي سامراج جي ڦرلٽ وارين پاليسين جي ڪري ايندڙ ويهن سالن ۾ هي فرق ۽ عدم توازن ايترو قدر وڌي ويندو جو اهو تصور ڪرڻ سان ئي ڀؤ وٺيو ٿو وڃي.

اهڙي طرح غريب ڏينهون ڏينهن غريب ٿيندو ويندو ۽ سامراج جو سهارو ۽ غلامي اسان جو مقدر بنجي ويندي. نہ فقط لاطيني آمريڪا پر ايشيا ۽ آفريقا جي پٺتي پيل قومن جو بہ اهوئي حشر ٿيندو.

جيڪڏهن يورپ جون ترقي يافتہ صنعتي قومون، پنهنجي گڏيل واپاري منڊي ۽ گڏيل سائنسي ادارن جي باوجود بہ پويان رهجي وڃڻ جي پئو کان ساڻا آهن ۽ آمريڪا جي اقتصادي بينڪ بنجي وڃڻ جي خيال کان فڪرمند آهن تہ پوءِ لاطيني آمريڪا (ايشيا ۽ آفريقا) جي عوام جو آئيندو ڇا ٿيندو؟ اهو ڏاڍو اهم سوال آهي.

انهن حقيقي ۽ ناقابل ترديد حقيقتن کي اکين ڏسي (جيڪي اسان جي عوام جي تقدير تي سنئون سڌو اثر انداز آهن) چيءَ هٿياربند جدوجهد جو رستو اختيار ڪيو. جيڪڏهن ڪو عمل کان بيزار، بورزوا اصلاح پسند يا نمائشي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

انقلابي ان صورتحال جو ڪو بيو نبيرو پيش ڪري سگهي ٿو، جنهن سان علائقي جون سموريون مادي، اخلاقي ۽ انساني قوتون گڏي، اهڙي ڪا جدوجهد شروع ڪري سگهجي، جنهن سان صدين جي غلامي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٽيڪنيڪي غربت مان ڇوٽڪارو ملي وڃي ۽ آمريڪا توڙي ٻين قومن جي وچ ۾ فرق جي خال کي ڀري سگهجي ۽ اهو ڪم اهڙيءَ ته تيزيءَ سان ٿي ڪيو وڃي جنهن جي جيتري تڪڙي ضرورت آهي ته ڪيس ڇيءَ سان منهان. منهن ڳالهائڻ جو پورو پورو حق آهي. لاطيني آمريڪا جي ٽيهه ڪروڙ انسان(جيڪي ايندڙ 25 سالن ۾ سٺ ڪروڙ ٿي ويندا) انسانن جي ڇوٽڪاري جو بيو ڪو به وسيلو ڪونهي. هي غريب ماڻهو به زندگيءَ جي خوشين جا حقدار آهن. انهن جو به حق آهي ته هو، تهذيب ۽ تمدن مان واقف ٿي فائدو وٺي سگهن. انصاف ۽ خلوص جي اها ئي تقاضا آهي ته چي جي خيالن جي اڳيان ادب سان، خاموشيءَ سان چپ ٿي وڃجي، چو ته ان منزل کي پهچڻ جي ٻي ڪا به واٽ ڪونهي. هن ڪنڊ جي عوام کي ڇوٽڪارو ڏيارڻ جي خواهش ۽ انهن مٺ جيترن سورمن جا ڪارناما ان ڳالهه جا پڌرا شاهد آهن ته ارادي جي مضبوطي، سورهيائي ۽ انساني عظمت سان ماڻهو ڪهڙين ڪهڙين بلندين کي ڇهي سگهي ٿو. اهڙي مثال سان ضمير روشن ٿيندا ۽ لاطيني آمريڪا جو عوام ان ئي واٽ تي هلندي، پنهنجي منزل ماڻيندو. چي جي سورهيائي وارو سڏ انهن مظلوم ۽ غريبن جي ڪنن تائين پهچندو، جن جي ڪاڻ هن پنهنجي زندگي قربان ڪئي. هو سوراج حاصل ڪرڻ لاءِ تمام گهڻا هٿ پير هڻندا ته جيئن هو انهن سورمن جا هٿيار ڪٺي اڳتي وڌن.

چي جي آخري لکيت 7 آڪٽوبر جي آهي، ان ڏينهن هو منجهند جو هڪ سوڙهي چڙ ۾ ويٺي، گهيري مان نڪرڻ لاءِ رات ٿيڻ جو اوسيڙو ڪري رهو هو، جو اوچتو فوج هن تي حملو ڪري ڏنو. گوريلا دستي جي باقي بچيلسپاهين پنهنجن پنهنجن لڪائن مان حملي آور فوج جو ڏاڍي ٻي جگريءَ سان شام تائين مقابلو ڪيو، چي جي ويجهو وڙهندڙ جانثارن مان هڪ به جيئرو نه بچيو، هن وٽ رڳو ڊاڪٽر هو جنهن جي بيماريءَ جو ذڪر اڳي ڇڪو آهي ۽ هڪ پيرو جو گوريلو هو، جنهن جي حالت ڏاڍي خراب هئي. ا ن مان ظاهر آهي ته خود زخمي ٿيڻ تائين چيءَ پنهنجي ساٿين کي محفوظ هنڌن تائين پهچائڻ جا جتن ڪندو رهيو. ڊاڪٽر ان جهڙپ ۾ ڪو نه مئو بلڪ ڪجهه ڏينهن پوءِ 'ڪيوبراڊ اڊيل يارو' جي ويجهو هڪ هنڌ مئو. ٻهاڙي هيٺ متاهين هنڌ ڪري گوريلا هڪٻئي کي ڏسي نه ٿي سگهيا. ٽڪريءَ جي ٻي چيڙي تي چي کان ڪيترا ميل دور وڙهندڙ گروهه جنهن ۾ انٽي ۽ ڪوڪوپريڊو شامل هئا تن شام تائين فوج کي روڪي رکيو ۽ رات جي اونده ۾ نروار ٿي اڳ ۾ طئي ٿيل هنڌ تي ملاقات لاءِ پهتا.

اهو ته ثابت ٿي چڪو آهي ته زخمي ٿيڻ جي باوجود به چي وڙهندو رهيو، ايسٽائين جو سنڌس ايم . 2 رائفل جي نالي هڪ گوليءَ سان بيڪار ٿي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ويٺي. هن جي پستول ۾ ٻه گوليون نه هيون، اُن بيوسيءَ ۾ هن کي گرفتار ڪيو ويو. هن جي ٽنگن ۾ ايترا ته زخم هئا جو هو سهاري کان سواءِ ڇري به نه ٿي سگهيو. هن کي 'هيگورا' نيو ويو جتي هو مس 24 ڪلاڪ جيئرو رهيو. هن جلادن سان ڳالهائڻ کان انڪار ڪيو ۽ جڏهن هڪ شرابي آفيسر تنگ ڪيس ته چيءَ ٿڦڙ وهائي ڪڍيس.

لاپاز ۾ بيري اينٽو، اولانڊو ۽ ٻين اعليٰ فوجي آفيسرن هن کي قتل ڪرڻ جو فيصلو ڪيو. هيگورا جي هڪ اسڪول ۾ ان فيصلي تي ٿيل عمل جي سيني کي خبر آهي. يانڪي(آمريڪي) تربيت يافته ميجر ايوراءِ، ڪرنل سيلنش، ماريوٽران کي حڪم ڏنو ته گولي هلائي، تران نشي ۾ ٻڏل هو. هو سامهون گولي هلائڻ کان هٻڪيو. چي جنهن هڪ بوليويا ۽ پيروءَ جي گوريلي تي هليل گولين جو آواز ٻڌو هو، تران کي چوڻ لڳو "ڊڄ نه.....گولي هلاءِ!" تران چيءَ جي سامهون هٽي ويو، آفيسرن وري حڪم ورجايو. تران مشين گن سان گوليون هلايون، جيڪي چي کي چيلهه کان هيٺ لڳيون. اهو افواهه اڳ ۾ ئي پکيڙيو ويو هو ته چي گرفتاريءَ جي ڪجهه ڪلاڪن کان پوءِ مري ويو. ان ڪري هن جي قاتل کي حڪم ڏنو ويو ته مٿي يا ڇاتيءَ ۾ اهڙا زخم نه ٿين جن سان هو هڪدم مري وڃي. ان ڪري چي کي ڏاڍي تڪليف پهتي ۽ هو زندگي ۽ موت جي وچ ۾ تڙپڻ لڳو. نيٺ هڪ نشي ۾ ٻڏل سپاهيءَ هن جي کاٻي پاسي گولي هلائي کيس شهيد ڪري ڇڏيو. هي ظالمانه ورتاءُ ان شخص سان ڪيو ويو، جنهن بوليويا جي فوج جي ڪيترن ئي سپاهين کي قيدي بڻائڻ کان پوءِ جيئدان ڏنو ۽ ساڻن انساني سلوڪ ڪيو هو.

هيءَ ڊائري اسان کي ڪيئن ملي، ڪٿان ملي، اهو ڳالهه في الحال ڳاڙي نه ٿو سگهجي. ها! البت ايترو ضرور چوندس ته هيءَ خريد نه ڪئي وئي آهي. هن ۾ 7 نومبر 1967ع کان وٺي جڏهن چي "ناڪ اهازو" پهتو 7 آڪٽوبر 1968ع تائين، جڏهن 'هي بارو' ۾ معرڪو ٿيو، سڀ واقعا لکيل آهن. هن مان فقط ڪجهه ڪهڙيون غائب آهن پر اُهي تاريخون اهي آهن جن ۾ شايد ڪو خاص ذڪر جهڙوواقعو نه ٿيو هجي. ان ڪري انهن جي نه هئڻ سان ڊائريءَ جي مجموعي حيثيت تي ڪوبه اثر نه ٿو پوي.

جيتوڻيڪ ڊائريءَ جي اصلي هئڻ ۾ ڪوبه شڪ نه هو، پر تنهن هوندي به هن جي فوٽو ڪاپين جي سخت ڇڪاس ڪئي وئي ته جيئن هن ۾ ڪنهن ننڍي يا وڏي تبديليءَ جو امڪان نه رهي. ان کان علاوه هن کي چي جي ٻيءَ گوريلا ڊائريءَ سان ڀيٽيو ويو. ٻنهي دستاويزن ۾ هر لحاظ کان هڪ جهڙائي ملي وئي. باقي واقعن جي تصديق گوريلن جي زباني ۽ اڪين ڏٺل بيانن مان ڪئي وئي. انهن سيني ڳالهين کان پوءِ اسين ان نتيجي تي پهتاسين ته سيئي فوٽو

هن سنهڙيءَ ۽ ڏکيءَ لکت کي پڙهڻ ڏاڍو ڏکيو ڪم هو. ان ڪم ۾ چي جي زال ۽ سندس ساٿي "اليدا مارچ دي گويرا" اسان جي وڏي مدد ڪئي. سندن ٿورا.

انقلاب زنده باد

فيدل ڪاسترو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

چي گويرا: انقلابي رومانس جو گيت

يوسف سنڌي

جنهن وقت بہ، ڪنهن جو طوق ٽٽو،
جڻ منهنجي، گردن هلڪي ٿي.

چي گويرا اڄ ڏکي ۽ مظلوم انسانيت جي لاءِ اميد جي ڪرڻي جيان آهي. اڄ سماجي ۽ اقتصادي انصاف جي لاءِ ظالم ۽ جابر آمرن سان اٽڪڻ وارن نوجوانن جي جهنڊي تي هن سورمي جي ڇاپ آهي ۽ بنيادي انساني حقن جي حفاظت لاءِ وڙهندڙ ڪارن شيدين جي سدا حيات مرڪندڙ چپن تي هن جو نالو آهي. سامراج سان ٽڪر کائيندڙ ايشيائي، آفريڪي ۽ لاطيني آمريڪا جي آزادي پسندن جي دلين ۽ زبانن تي هن جا گيت آهن. انساني حقن واريءَ ويڙهہ لاءِ چي گويرا اڳيان ملڪن جون حدون، ڪنڊن جون ورهاستون، رنگن ۽ نسلن جا فرق، ڪابہ اهميت نہ رکندا هئا. ڏکي انسانيت، دنيا جي جنهن بہ حصي ۾ ظلم خلاف آواز اُٿاريو ٿي، چي گويرا ان آواز کي پنهنجي اندر جو آواز ۽ ضمير جو سڏ ٿي سمجهيو. هن سڄي حياتي ظلم جي خلاف وڙهڻ جو وچن ڪري ورتو، جاهي اُهو ظلم ڪنهن تي بہ ٿيندڙ هجي ۽ دنيا جي ڪهڙي بہ حصي ۾ ٿيندڙ هجي.

جنهن تي بہ ٿيو، جنهن جاءِ ٿيو
سو مون تي ظلم ٿيو آهي.
جيڪو بہ ڇرو جنهن تي بہ هليو
سو منهنجي رت رتو آهي.
ڪا ٻانهن وڌي، مون ڏانهن ڪني
ڪو ڪانهن ڪپير،
سو منهنجي ڪنڌيءَ جو آهي. (اياز)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سو منهنجي ڪنڌيءَ جو آهي. (اياز)

ڪيوبا ۾ انقلاب سوڀارو ٿيو ته هو تخت ۽ تاج کي ٺُڏي وري ٻه ٻيلن، جبلن ۽ ميدانن ۾ سامراج سان اٽڪڻ لاءِ اُٿي کڙو ٿيو. ڪيس هر وقت رڳو انقلابي آدرش جي ڌُن هوندي هئي. ماٺهن جي ٿورائي، هٿيارن جي کوٽ، هن جي لاءِ ڪا خاص معنيٰ نه رکنديون هيون. هن بوليويا جي ڏکين ٽڪرين ۽ گهاٽن ٻيلن ۾ آزادي ۽ انقلاب جا امر ترانا ڳائيندي، پنهنجي جان ڏني ۽ انقلاب جي خاطر قربانين جو هڪ اڻ مٽ باب بڻجي ويو. اڄ هن جو نانءُ هر ڏيهه جي انقلابيءَ جي وات آهي. هو نيويارڪ، لنڊن، پئرس، روم، ميڊرڊ، گوئٽي مالا، قاهره، ايلسلواڊور، ۽ سنڌ مطلب ته هر ڏيهه جي آزاديءَ جي پروانن جي شمع بڻجي ويو آهي. جتي به ظلم موجود آهي، اُتي هن جو پيغام، هن جو ذاتي مثال، مظلومن جي دلين جا اُلا، زبان جو نعرو ۽ هٿن جي تلوار بڻيل آهي. هن جي چوڻ ۽ ڪرڻ ۾ ڪيڏي نه هڪجهڙائي آهي ۽ ڪيترو نه خلوص ۽ سچائي هئي هن جي لفظن ۾:

"موت جنهن به موڙ تي ملندو اسان مسڪرائي
سندس آجيان ڪنداسين، بشرطيڪ اسان جو جنگ جو
نعرو، ڪنهن دل ۾ گهر ڪري ويو هجي ۽ ٻيا هٿ اسان جي
هٿيارن کي سنڀالڻ لاءِ شوق مان اڳيان وڌن. اسان جو جنازو
ماتمي ترانن جي بدران توپن جي گجگوڙ ۾ ڪڇڻ گهرجي.
جنگ ۽ جيت جي نون گيتن سان فضائن جا هنيانءَ ڪنبي
وڃن."

ارنيسٽو چي گويرا 14 جون 1928ع تي ارجنٽائين جي مشهور شهر "روساريو" ۾ ڄائو. ٻن سالن جو هو ته هن کي دم جي بيماري ٿي پئي ۽ علاج نه ٿيڻ ڪري مرڻ گهڙيءَ تائين انهيءَ عارضي ۾ مبتلا رهيو. سندس ساهه اُکڙڻ جون صدائون ڊاڪٽري پڙهڻ دوران ڪاليج جي ڪمرن ۾ به پُرنديون رهيون ته وري 'سيريا ليسٽريا' جي وچ ۾ توڙي لاطيني آمريڪا جي ٻيلن ۾ پڻ.

چي جي اِن مرض جي ڪري پٽس 'ارنيسٽو گويرا لنچ' ۽ امڙ 'سيليا ڊي لاسرنا'، بيونس آئرز ۾ رهڻ جو فيصلو ڪيو. سيليا چيو ته چئن سالن جي عمر ۾ چي کي بيونس آئرز جي آبهوا پاڻ نه پئي، پٽس سڄي رات هن جي مٿي کان ويٺو هوندو هو، چو ته پيءُ جي گوڏن تي مٿو رکي چي تڪليف ۾ ڪجهه گهٽتائي محسوس ڪندو هو. اُتي چيءَ جي حالت ڏينهون ڏينهن خراب ٿيندي ويئي ۽ ڊاڪٽرن جواب ڏيئي ڇڏيو. نيٺ آبهوا جي تبديليءَ جي صلاح ملي.

هن جو گهراڻو آبهوا جي تبديليءَ لاءِ "ڪارڊوبا" ويو، جتي سندس دم ڪجهه گهٽيو. سڄي صوبي ۾ سفر ڪرڻ کان پوءِ هن جي ماءُ "آلسٽ گريسيا" ۾ رهائش اختيار ڪئي. چي اڃان اٺن سالن جو به نه ٿيو هو جو وزارت تعليم طرفان هن جي پيءُ کي هڪ خط مليو ته چي گويرا اڃان ڪنهن پرائمري اسڪول

Scanned with CamScanner

۾ داخل چو نہ ٿيو آهي؟ دمہ جي تڪليف جي ڪري چي اسڪول وڃي نہ سگهيو، انهيءَ ڪري الف ب پڻس ئي گهر ۾ پڙهايس، پوءِ چي اسڪول ۾ داخلا ورتي، پر هو فقط ٻن ٽن ڪلاسن تائين باقاعده اسڪول وڃي سگهيو. پنجين ۽ ڇهين دوجي ۾ ڏاڍي بي قائدگيءَ سان اسڪول ويو. سندس ياءُ ۽ ڀيڻ اسڪول مان جيڪو ڪم لکي ايندا هئا سو ياڻ ياد ڪندو هو. اگتي هلي هو 'هاءِ اسڪول' ۾ داخل ٿيو. پوءِ هو روزانو هڪ ننڍي ڪار ۾ پنهنجي اسڪول جي ٻين ساٿين سان گڏ ڪاردوبا جي اسڪول ۾ پڙهڻ ويندو هو، هن جي گاڏيءَ جي ڊرائيوري ماڻس سيليادي لاسرنا ڪندي هئي.

هو پنهنجي ماڻن سان گڏ شهر جي هڪ بهترين حصي "ولانديا" ۾ رهندو هو، اهي سندس راند روند ۽ واندڪائيءَ جا ڏينهن هئا، پر پوءِ حالتون بدلجي ويون، ڪين پنهنجو فارم وڪڻو پيو ۽ ڪٽنب مستقل طور تي شهر ۾ رهائش اختيار ڪئي. هاڻي حالتن جي مجبوريءَ سبب هن کي نوڪري ڪرڻي پئي. چي بالغ هو، آزاد هو، ڪتابن جو شوقين، پرعزم ۽ مضبوط قوت ارادي سان هن پنهنجي مرض تي قابو پاتو ۽ پنهنجي پاءُ رابرٽو سان راندين ۾ شريڪ ٿيڻ لڳو. هن جا ٽي ڀائر ۽ ٽي ڀيڻون هيون.

ڪجهہ رانديگر تہ اڄ بہ چي کي ياد ڪندا آهن. جيڪو راندين جي ڪلبن ۾ مشهور هو، ڪيڏندي هن جو ساهہ اٽڪڻ لڳندو هو تہ ميدان مان هٽي دوا کائيندو هو.

يو ويڪٽر جي لکڻين ۽ راندين ۾ دلچسپيءَ هن جي روحاني ۽ جسماني نشونما ڪئي. 1941ع ۾ جڏهن هي اچا هاءِ اسڪول ۾ هو تہ هن جي دوستي رابرٽو گراناڊو سان ٿي. گراناڊو ٽن سالن کان پوءِ ڊگري ورتي، هاڻي هو هڪ مشهور سائنسدان آهي.

29 ڊسمبر 1951ع جو چي گويرا پنهنجي دوست گراناڊو سان گڏ موٽر سائيڪل تي هڪ ڊگهي سفر جو آغاز ڪيو. هن سفر جو مطلب هي هو تہ هو پرائيون تهذيبون ڏسي سگهي ۽ سياحت ڪري جاڻ ۾ واڌارو ڪري سگهي.

1944ع جي پڇاڙيءَ ۾ هن جو گهراڻو وري 'بيونس آئرز' ۾ وڃي رهيو. گويرا اتي بہ پنهنجي تعليم جاري رکي. سندس ساٿين جو خيال هو تہ حسابن ۾ دلچسپيءَ جي ڪري هو انجنيئر ٿيندو، پر ڪين تڏهن سخت حيرت ٿي جڏهن هن ڊاڪٽريءَ ۾ داخلا ورتي.

گراناڊو سان گڏ سفر کان اڳ هن ملڪ جي اُترين ۽ الهندي علائقن جو سفر ڪيو هو. ان سفر هو ڪوڙهہ ۽ ٻين بيمارين ۾ دلچسپي جي ڪري راضي ٿيو. هڪ دفعي هن سائيڪل تي ملڪ جي هڪ چيڙي کان ٻئي چيڙي تائين پڻ سفر ڪيو. گراناڊو ۽ گويرا موٽر سائيڪل تي سانتياگو(چلي) پهتا. پوءِ هنن پهاڙن کي پار ڪيو-چي چوي ٿو تہ "ان سفر جي ڪري اسان لاءِ اهو ممڪن ٿي سگهيو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

تہ اسين عوام سان ملي جُلي سگهون، ڪين سمجهي ۽ پرکي سگهون. اسين ڪجهہ ڏوڪڙ ڪمائڻ خاطر طرح طرح جا ڪم ڪندا اڳتي هلندا رهياسين. اسين ڊاڪٽر ٿياسين، اسان مزدوري ڪئي، ناڪٽا ٿياسين، ٽانو - ڏوتاسين، مطلب تہ ٻيا بہ الائجي ڪهڙا ڪهڙا ڪم ڪياسين. اسان ۾ هڪ يونيورسٽيءَ جو ڊگري يافتہ سائنسدان ۽ ٻيو تقريبن ڊگري يافتہ ڊاڪٽر هو."

گويرا 'ماچوپڪچو' بہ ويو، ان کان پوءِ پيروءَ جي گهاٽن جهنگلن ۾ پهتو، اُتي ڪوڙهہ جي مريضن هڪ مضبوط بند ٻڌي دريا جو رخ موڙي ڇڏيو هو. جڏهن گويرا واپس 'بيونس آئرز' وريو تہ ڪيس جبري ڀرتيءَ لاءِ گهرايو ويو، پر ڊاڪٽرن تپاس کان پوءِ کيس فوج لاءِ نااهل قرار ڏيئي ڇڏيو.

پڙهڻ جي عجيب ۽ غريب انداز ۽ پنهنجي ذهانت جي ٻل تي هن امتحان ۾ هڪ سال کان بہ گهٽ عرصي ۾ ٻارهن سبجيڪٽ پاس ڪري ورتا. مارچ 1954ع ۾ کيس ڊاڪٽريءَ جي ڊگري ملي، ان وقت گويرا جي عمر 25 سال هئي ۽ هو ظلم ۽ ڏاڍ جي سڀني صورتن خلاف سينو سپر ڪري چڪو هو. سفر دوران لاطيني آمريڪا جي هندي (ريڊ انڊين) باشندن جي خراب حالت ڏسي، هن جي دل ۾ درد جنم ورتو ۽ هن عزم ڪيو تہ هو انهن مظلوم انسانن جي ڇوٽڪاري لاءِ پاڻ ارپي ڇڏيندو. پوءِ هن "ڪاراڪاس" وڃڻ جو فيصلو ڪيو. گراناڊو اتي هو، هن جو خيال هو تہ ڪوڙهہ جي مريضن جي بستيءَ ۾ وڃي انهن جي خدمت ڪري، پر هن وٽ پئسن جي اڻ هوند هئي ۽ هن ڪنهن جي اڳيان هٿ ٽنگڻ بہ نہ ٿي چاهيو، سو هن ريل جي ذريعي بيونس آئرز وڃڻ جو فيصلو ڪيو.

'ايڪوئيڊور' ۾ هن جي ملاقات هڪ وڪيل ريڪاڊو سان ٿي، جنهن کيس گوئٽي مالا وڃڻ تي زور ڀريو. چي ڊسمبر 1953ع ۾ گوئٽي مالا پهتو. گوئٽي مالا ۾ پنهنجي رهائش جو ذڪر، چي هنن لفظن ۾ ڪري ٿو:

"گوئٽي مالا ۾ هر آمريڪي اخباري خاطوءَ مون کان پڇيو ٿي تہ گوئٽي مالا جي 'پورهيت پارٽيءَ' ۾ منهنجو ڪهڙو ڪردار آهي، اهو فقط ان ڪري جو مان ڪرنل آربنس جي حڪومت جو مداح آهيان، هو سمجهن ٿا تہ مان هن ملڪ جي پورهيت پارٽيءَ ۾ سرگرم عمل آهيان، پر جڏهن آمريڪي سامراج گوئٽي مالا ۾ مداخلت شروع ڪئي تہ مون پاڻ جهڙن جوڌن جي جماعت جي تنظيم ڪاري ڪئي تہ جيئن انهن سان ٽڪرجان، گوئٽي مالا ۾ وڙهڻ سڀني جو فرض هو، پر ڪير بہ نہ وڙهيو. سامراجي دلالن سان ٽڪر کائڻ تمام ضروري هو، پر ان لاءِ ڪوبہ تيار نہ هو.

"جڏهن آمريڪي خفيہ ايجنسيءَ نئين دلال حڪومت جي مخالفن کي گرفتار ۽ قتل ڪرڻ شروع ڪيو تہ آءٌ ميڪسيڪو هليو آيس، جتي منهنجي ملاقات انهن انقلابين سان ٿي جن 26 جولاءِ جي تحريڪ ۾ حصو ورتو هو ۽ جن سان آءٌ گوئٽي مالا ۾ پڻ ملي چڪو هئس. هتي منهنجي دوستي فيڊرل جي ڀاءُ راول

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪاسترو سان ٿي، جنهن منهنجي ملاقات ان تحريڪ جي اڳواڻ سان ڪرائي، جيڪو ان وقت ڪيوبا تي حملي ڪرڻ جون رٿون رٿي رهيو هو.

"مان سڄي رات فيدرل سان بحث مباحثو ڪندو رهيس ۽ صبح ٿيڻ تي مان ان مهم تي ويندڙ جٿي سان هڪ ڊاڪٽر جي حيثيت سان شامل ٿي چڪو هئس. اصل ۾ لاطيني آمريڪا ۾ منهنجي اڳوڻن تجربن توڙي منهنجي مهم جو طبيعت جي ڪري، مون کي اهڙي عمل لاءِ راضي ڪري ورتو. جيڪو سراسر ظلم جي خلاف جهاد هجي، ڪو وڏو ڏکيو ڪم ڪونه هو. اُتي مون انداز لڳايو ته فيدرل ڪاسترو هڪ وڏو ڏاهو ۽ همت ڀريو انسان آهي، هو ڏکين حالتن توڙي گنڀير مسئلن جو ڏاڍي همت سان مقابلو ڪندو هو ۽ ذهن ولوڙي انهن جو حل ڳوليندو هو. ڪيس اها پڪ هئي ته جي پهچي ويو ته هو وڙهندو ۽ ضرور کٽندو.

"آءٌ هن جي يقين تي يقين رکندو هئس. ڪجهه نه ڪجهه ڪرڻ تمام ضروري هو. يعني حالتن جو مقابلو ڪرڻ ۽ ميدان مارڻ. روئڻ رڙڻ بدران وڙهڻ گهرجي ۽ عوام ۾ يقين هجي ته هو پنهنجا حق ڇني وٺي سگهن ٿا. هُن اعلان ڪيو هو ته 1951ع ۾ يا ته اسين شهيد ٿي چڪا هونداسين، يا ڪيوبا ۾ آزاد حڪومت قائم ڪري چڪا هونداسين."

چي گويرا، فيدرل ڪاسترو سان گڏ ڪيوبا پهتو، جتي هو ٻيلن، جبلن، ٻريٽن مطلب ته هر هنڌ سائس ڪلهو ڪلهي ۾ ملائي، ٻي جگريءَ سان وڙهيو ۽ جڏهن ڪيوبا آزاد ٿيو ۽ انقلابي حڪومت قائم ٿي ته هو انقلاب جي لاءِ ٽون ميدانن جي ڳولا ۾ اڪيلو، پنهنجو انقلابي عزم، دم جي بيماري ۽ بندوق کڻي نڪري پيو.

جان جان هٿي جيئري، ورچي نه ويٺي،
وڃي پونهءَ پيٺي، سڪندي ڪي سڄڻين.
(شاهه)

دکي انسانيت جي ڏک کي پنهنجو پائيندڙ، مظلوم قومن جو هڏ ڏوکي چي گويرا، اڏول عزم وارو انسان هو. هو بوليويا جي جهنگلن ۾ آزاديءَ جي ويڙهه وڙهندي شهيد ٿي ويو.... پر هن جو ڪردار تاريخ جو اهو امر ڪردار بنجي ويو آهي، جيڪو هر دور ۾ جيئرو رهندو ۽ ظلم سان جنگ جوٽيو بيٺو هوندو. (1988ع)

8. آڪٽوبر چي گويرا جو ڏهاڙو

انقلابي اڳواڻ " چي گويرا" ڏهاڙي جي سلسلي ۾، نڪولس جولين (Nicolas guillen)) جيڪو ڪيوبا جو سرڪاري شاعر آهي، هينئن نظم ۾ عقيدت جو اظهار ڪيو آهي؛

جيتوڻيڪ تون مان ٿي چڪو آهين پر مان نہ آهين.
جيتوڻيڪ تنهنجو سربر سازي ڇڏيو اٿن،
جيتوڻيڪ توکي لڪائي ڇڏيو اٿن
مقامن ۾، پيلن ۾، برفاني جبلن ۾،
پر هو اسان کي روڪي نہ سگهندا. توسان ملڻ ۾.

هڪ مشهور ڪتاب "ڌرتي ۽ مذهب"(Field & Religion) جيڪو برازيل ملڪ جي عيسائي پادري فرائي بيتو (Fri Betto) لکيو آهي، ان ۾ هو بيان ڪري ٿو؛ "ڪاسترو انهيءَ فيصلي بابت ٻڌائي ٿو، جنهن "چي گويرا" کي آمريڪا جي هڪ بهادر گوريلي ۾ بدلائي ڇڏيو. ڪاسترو ٻڌائي ٿو تہ: "جڏهن اسين ميڪسيڪو ۾ هئاسين ۽ هو جڏهن اسان جي هلچل ۾ شامل ٿيو، تہ هن مون کان واعدو ورتو هو، تہ هو ڪيوبا جي انقلاب جي فتح کان پوءِ آزاد هوندو، تہ هو پنهنجي ملڪ ۾ موٽي وڃي لاطيني آمريڪا جي جمهوري آزادي جي لاءِ جدوجهد کي هلائي. اسان آخر ۾ واعدو پاڙڻ لاءِ جا ڪيو جو، اسان هن کي واپس وڃڻ کان ڪونہ روڪيو ۽ نہ ئي موٽي وڃڻ ۾ ڪا رنڊڪ وڌي سون. اسان هن سان پوري طرح مدد ڪئي ۽ سندس هن فرض ۾ مدد بہ ڪئي سون."

جڏهن چي گويرا چيو تہ آئون انقلابي مشن تي وڃڻ تو گهران تہ مون جواب ۾ چيو مانس، "اسان هر طرح سان پنهنجو واعدو پاڙينداسون".

فيڊرل ڪاسترو اهو پڻ چيو " جڏهن آئون پهريون ڀيرو چي گويرا سان مليس،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

تہ هو اڳ ۾ ئي هڪ مڪمل انقلابي هو ۽ ڪيس تمام گهڻي نظرياتي (Theoritical) ڄاڻ هئي. اهو چيو ويندو آهي تہ حالتون ئي انقلابين کي ناهينديون آهن، پر اهڙا انسان بہ هوندا آهن جيڪي پيدائشي انقلابي هوندا آهن."

"اناستاز مڪوين" (Anastas Mikoyan) جيڪو هڪ وڏو روسي بالشيويڪ اڳواڻ هو، تنهن چي گويرا بابت چيو هو تہ: "توهين اهو محسوس ڪري سگهو ٿا تہ چي گويرا دانشور ۽ گهڻا ڪتاب پڙهندڙ، نهايت انقلابي ڳالهيون ڪندڙ، الڳ ٿلڳ پنهنجي دنيا ۾ رهندڙ نہ هو، پر هو پنهنجو پاڻ ڇڪجي جدوجهد ۾ ، جنگين جي چوٽ ۾، ۽ هر للڪار تي وچي مهاڏو اٽڪائيندڙ هو. هو پنهنجي دشمن سان هوا تي هلندڙ چڪيءَ وانگر دشمن سان جنگ لڙندو هو، سندس دشمن جي سڏي سنئين سڃاڻپ ڪيل هئي ۽ اهو دشمن هو سامراجيت. چي گويرا جو چوڻ هو تہ انقلاب جي آبرو ۽ انقلاب جو فرض اهو هو تہ دشمن سان جنگ جوٽي وڃي."

ميڪوين وڌيڪ چوي ٿو تہ: " چي گويرا بلاشڪ هڪ تصوراتي رومانوادي انقلابي هو" . لينن (Linin) بہ تہ چيو آهي: " اسان کي اهو چوڻ جو ضرور ئي ڪونهي تہ اسين رومانيت کان سواءِ ڪجهہ بہ ڪري نہ ٿا سگهون، رومانيت جو انسان ۾ گهٽو هجڻ بهرحال نہ هجڻ کان بهتر آهي."

چي گويرا بيشڪ هڪ رومانوادي تصوراتي انقلابي هو، ڇاڪاڻ تہ هن جو ان ڳالهہ ۾ يقين هو تہ انقلابي ماڻهن وٽ معجزن جي طاقت هوندي آهي. هو ڏاڍ ۽ ڏمڪاءَ جي خلاف، جدوجهد ۾ صبر (ماٺ) نہ ڪندڙ، اڻ موٽ ۽ ڪوبہ ناهہ نہ ڪندڙ هوندا آهن.

هڪ خط ۾ پڇيل سوال جي جواب ۾ هن سورهين سرواڻ پنهنجي ابن ڏاڏن بابت چيو هو: " سڌي سنئين ڳالهہ اها آهي تہ مون کي پاڻ خبر نہ آهي تہ منهنجا ابا ڏاڏا، اسپين (Spain) جي ڪهڙي حصي مان آيا هئا. سوين سال ٿيا تہ منهنجا ابا ڏاڏا اسپين مان اباڻا ڪک ڇڏي آيا هئا. آئون نہ ٿو سمجهان تہ تون ۽ آئون ويجها مائٽ آهيون. پر تون ان وقت ڪاوڙ ۽ ڏڪار کان ڏڪڻ لڳين ٿو، جڏهن دنيا ۾ ڪو ظلم ٿيندو ڏسين ٿو. تہ پوءِ اسين ساٿي آهيون ۽ اهو ئي تمام اهم بہ آهي".

چي گويرا هڪ انقلابي هو، پر هو هڪ سچو انٽرنيشنلسٽ هو. هن جي دل ۾ سچي مظلوم انسانيت لاءِ سچو درجو هو. اسان جي وقت جو اهڙو ڪوبہ ماڻهو نہ آهي. جيڪو عام ماڻهوءَ يا پورهيت ماڻهوءَ کي انٽرنيشنل قوميت ازم جي نظر سان ڏسي، جيئن چي گويرا متنين پيماني تي ڪيو. هو هڪ انقلابي، ڪنهن بہ صورت ۾ لالچ، تشدد کان اڻ نہ مڃيندڙ، انقلابي ويڙهاند ڪندڙ ۽ انقلابي قربانيءَ جو نمونو هو. تاريخ ۾ اهڙا ماڻهو جيڪي عوام ۽ مظلومن خاطر پنهنجو سڀ ڪجهہ اربي ڇڏيندا آهن، اهي هر گذرندڙ ڏينهن سان عظيم کان عظيم تر ٿيندا ويندا آهن.

1959ع ۾ ڪجهہ ڏينهن ڪيوبا جي انقلاب جي فتح کان پوءِ، جڏهن چي گويرا جا ماءُ پيءُ ڪيوبا جي شهر هوانا (Havana) ۾ ڇهن سالن جي جدائي کانپوءِ هن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

کي ملڻ لاءِ آيا هئا. تہ سندس پيءُ هن کي چيو: " تنهنجي ڊاڪٽريءَ جي ڊنڊي جو پلا ڇا ٿيندو ۽ تنهنجي زندگيءَ جو؟" جواب ۾ هن چيو: "ڏسو بابا، گهڻو وقت اڳ مون ڊاڪٽريءَ جو ارادو ڇڏي ڏنو آهي. هينئر آئون هڪ ويڙهاڪ آهيان ۽ جيڪو ضروري ڪم ڪرڻو اٿم، سو آهي هن انقلاب کي ڄمائدار ڪريان. توهان اهو ڄاڻو ٿا گهرو تہ منهنجو ڇا ٿيڻو آهي؟ مون کي پاڻ خبر نہ آهي تہ منهنجي "لاش" کي ڪهڙي زمين ملندي".

چي گويرا هڪ بي تاب روح وانگر هو. ڪڏهن بہ حالتن کان مطمئن نہ ٿيو. (يعني هن بهادر انسان کي جيتري بہ ڪاميابي ٿيندي هئي، تہ اجا بہ اڳيان قدم وڌائڻ لاءِ پنهنجي وجود کي بي تاب رکندو هو) ۽ سدائين، اجا حاصل نہ ٿيل منزل لاءِ وڙهندو رهيو. جيتوڻيڪ، ڪاسترو کان پوءِ هو ٻيو نمبر مکيہ اڳواڻ هو. تہ بہ هن پنهنجو فرض سمجهيو، ۽ لاطيني آمريڪا جي حقن کان محروم ٿيل عوام جي سار لهڻ جو هڪ جيئرو جاڳندو مثال قائم ڪرڻ لاءِ لاطيني آمريڪا آيو. هو سامراجيت جي طرفدار دشمن کان بنهہ بي ڊپو هو، جيئن هن پنهنجي هڪ اڻ لڀ نظم ۾ چيو:

> "۽ جيڪڏهن هنن جون رائفلون اسان کي جهڪائي وجهن، تہ پوءِ اسان کي رڳو گوڙها ڳهرجن، جن سان اسان جي سورمن جي ور وڪڙن وارا ڪفن تاريخ جي وهڪري ۾ وهي وڃن.

گهڻو وقت اڳ چي گويرا 1935ع ۾ لاطيني آمريڪا ۾ هڪ ڊگهي مسافري ڪندو وڃي پنهنجي انقلابي منزل واسطي وينيزولا (Venezula) ملڪ پهتو. هن جو هڪ دوست گراناڊوس (Granados) هن جي لاءِ ڪئراڪس (Caracas) شهر ۾ هن جي انتظار ۾ سندس لاءِ هڪ ڊاڪٽر جي نوڪري خالي رکيو ويٺو هو، جنهن مان هن کي 800 ڊالر پگهار جي آڇ هئي. چي گويرا کي ڊاڪٽريءَ جي ڊگري حاصل ڪئي ۾ مهينا ٿيا هئا ۽ هن کي الرجيز (Allergies) ۾ تمام گهڻي ڄاڻ هئي. ميڊيڪل ڪاليج واري دور ۾ هو ٽن سالن لاءِ ليبارٽري اسسٽنٽ هو. ڊاڪٽر پساني" (Dr. Passani) جي اسٽاف ۾ جيڪو ڄاتل سڃاتل مشهور ارجنٽيني اسپشلسٽ هو. ايڪوئيڊور کان وينيزولا ڏانهن وڃڻ بدران هو (چي گويرا) سينٽرل آمريڪا ڏانهن ويو ۽ پوءِ گوئٽي مالا ۾ پهتو. جتي سامراجيت جي مخالفت ۾ رعيتي راڄ جي طرفداري لاءِ وات ناهڻ جي اڳواڻي جيڪب آربينز (Jacob Ar-benz) شروع ڪري چڪو هو، اتي چي گويرا کي سي آءِ اي C.I.A جو سخت تجربو ٿيو. جنهن آربينز کي اونڌو ڪرڻ ۽ چي گويرا کي پڪڙڻ ۾ پوري مداخلت ڪئي. چي گويرا کي پڪ ٿي تہ لاطيني آمريڪا جي ڪنهن بہ ملڪ ۾ رعيتي راڄ جي آڻڻ لاءِ آمريڪي حڪومت جي حمايت ڪانسواءِ انقلاب ممڪن نہ آهي. چي گويرا وري ميڪسيڪو ڏانهن ويو ۽ اتي هو فيڊرل ڪاسترو سان وڃي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

گڏيو. بهادر چي گويرا کي جلد اها گهڙي ملي ويئي، جنهن لاءِ هو سالن کان انتظار ڪري رهيو هو.

چي گويرا 1965ع ۾ ڪيوبا جي انقلابين جي ڪوٽ تي ويو، جيڪي سامراجيت هٿان پيڙجي رهيا هئا. هو انهن ڏانهن روانو ٿيو. هو گهڻو وقت ويٽنام، ڪانگو ۽ ٻين ڪيترن لاطيني آمريڪا جي ملڪن ۾ انقلابي ويڙهاند ۾ حصو وٺندو، نيٺ بوليويا پهتو جتي هن کي آمريڪا جي ڇاڙتي (دلال) فوجي حڪومت جي خلاف هٿيارٻند بغاوت ڪرڻي هئي. چي گويرا هڪ جهڙپ دوران تيستائين وڙهندو رهيو هو، جيستائين گوليون ختم نه ٿي ويون ۽ پوءِ هو زخمي ٿي پيو. کيس گرفتار ڪرڻ شرط گوليون هڻي ماريو ويو ۽ هن جي لاش کي ساڙيو ويو ته متان سندس دفن ٿيڻ واري جاءِ ماڻهن لاءِ زيارت گاهه نه بڻجي وڃي.

"وائيوا چي" "(Viva che)" چي سدا جيئرو رهندو! "اهي لفظ سڄي دنيا جي يونيورسٽين جي ڀتين تي سندس تصوير جي پوسٽرن سان لڳا پيا آهن ۽ بيحد عزت وارا آهن. جيتوڻيڪ 20 سال اڳ چي گويرا مري چڪو آهي، پر هن نوجوانن جي دلين تي جيڪو قبضو ڪيو آهي، اهڙو ٻيو ڪوبه انقلابي اڄ تائين نه ڪري سگهيو آهي. سڄي دنيا ۾ هو سامراج دشمنيءَ جو جيئرو جاڳندو مثال (اهڃاڻ) آهي، ۽ ان جي سڙيل بدن جي خوشبوءِ واري خاڪ اڃا تائين دنيا جي انقلابي هوائن ۾ زنده آهي

ليکڪ: خواجه مسعود The Muslim, 1987, Islamabad جي ٿورن سان.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

چي گويرا: هڪ پاپ اسٽار جو غم

ڪڏهن ڪڏهن توهان پراڻن پوسٽرن سان سينگاريل، يونيورسٽيءَ جي شاگردن جي خاموش پٽين کي 'پئيٽاس اريز' شهر ڪان برلن شهر تائين ڏٺو هوندو. جنهن اهو ڪو مشهور فلمي يا پاپ سنگر Pop Singar جو پوسٽر هجي. پر هي هڪ بلڪل الڳ ءِ نرالو " پاپ اسٽار" Pop Star هو جيڪو اڄ کان ويهه سال اڳ مري چڪو هو.

هن جو انداز به جوڪراڻو ٿي هو. قيدي تيئ ۽ گولي لڳڻ کان ٿورو اڳ ۾ هن لکيو هو" جڏهن به موت اسان کي اوچتو چرڪائي وجهي ته ان کي اسين خوشيءَ سان قبوليندا سون، پر شرط اهو آهي ته اسان جي ويڙهاند جو سڏ انهن قدردانن تائين پهتل هجي ۽ بين ساٿين جا هٿ اسان وارا هٿيار کڻڻ لاءِ وڌيل هجن. " اهڙيون جذباتي ڳالهيون نوجوان اڪثر پنهنجن ڊائرين ۾ لکندا رهندا آهن. پر جڏهن چي گويرا مئو هو، ته هو رڳو 39 سالن جو هو.

پر جتي 'چي گويرا' ڳالهه جڏي اها گهٽن ٿي ڪن تائين پهتي ۽ سندس هٿيار گهٽن ٿي وڌايل هٿن ۾ ڪنيا ويا. جو ته لاطيني آمريڪا جون ڳوناٿيون گوريلائي تحريڪون به جيڪي لاطيني آمريڪا کان يورپ جي شهرن تائين پهتيون، سي سڀ چي گويرا کان متاثر ٿيل هيون.

پر هن تحريڪن مان ڪنهن کي به ڪوبه سنو فائدو نه ٿيو. بيشڪ گوريلن ڪافي انداز ۾ دشمن ماريا ۽ نيٺ آخر ۾ سڀ پنهنجو پاڻ به مارجي ويا. حقيقت ۾ ڪيترن ٿي حالتن ۾ انهن شديد انقلابي نظرين جو پنهنجي سمجهه پٽاندڙ استعمال به ڪيو ۽ ان جي نتيجي ۾ انقلاب ۾ سڦل ٿيڻ جي بدران وڏيڪ ناڪام ٿيو. ارجنٽينا جي اها خون ريز جنگ جنهن کي "گندي جنگ" چون ٿا. گهڻو وقت هلڻ جو الزام به چي گويرا جي نظرين تي وڌو وڃي ٿو.

Scanned with CamScanner

سيني انقلابن جا نظريا آهن ته سماج کي ڪيئن تبديل ڪجي، پر اهي نظريا جيڪي حڪومت جي اختيار حاصل ڪرڻ کان سواءِ هوندا، سي بي اثر هوندا آهن. انهن کان پوءِ انقلابين کي انهن "ٿيئريز" Theories جي وڌيڪ ضرورت آهي، ته حڪومت جو پاور يا اختيار ڪيئن حاصل ڪجي ۽ اهڙيون "ٿيئريون" پيش ڪرڻ لاءِ پنهنجي سڄي زندگي به اڻ پوري پوندي.

"۽ حڪومت جو پاور حاصل ڪرڻ لاءِ جيڪي ٿيوريون نظريي حاصل ڪرڻ کان سواءِ هونديون آهن، ان به نظريي Ideology جي طاقت نالي ماتر هوندي آهي، جو ته اهي پاور حاصل ڪرڻ جون ٿيوريون Theories ان جنگي ميدان وانگر آهن جنهن ۾ وڙهندڙ ڪمانڊر ان وقت جي جنگ جي صورت ۾ مدنظر جنگ وڙهڻ جي طريقہ ڪار کي تبديلي هيٺ آڻيندو آهي ته اها جنگ ڪهڙي طريقي سان وڙهجي ۽ ھي اهو ڪيتر آهي، جنهن ۾ انقلابي ٻن پاڻن ۾ ورهائجي ويندا آهن. نظريي جي پنهنجي پنهنجي معنيٰ هيٺ نه، پر پنهنجي پنهنجي ذاتي طبيعت جي لاڙي جي ڪري، جتي رومانوادي، تصوراتي ۽ تنظيمي ماڻهو هوندا. اتي انقلابين جا ٻه پاڱا هوندا آهن . هڪڙا منظم انقلابي ۽ ٻيا رومانوادي ۽ تصوراتي انقلابي، ۽ "چي گويرا" هڪ انتهائي رومانوي انقلابي هو.

بظاهر انقلابي انهن ماڻهن وانگر هوندا آهن، جن کي جبلن کي خالي هٿن سان هٽائڻو پوندو آهي. پر جبلن کي پورا پورا ڪرڻ لاءِ تمام گهڻا هٿ ڪپن، پي صورت ۾ اها ڪوشش ٿي نه ڪرڻ ڪپي. چي گويرا انهيءَ مثال (حقيقت) کي چڱي طرح ۽ تمام گهڻي عقلمندي سان سمجهي چڪيو هو. هن هڪ پيرو لکيو هو ته "گوريلا جنگ عوامي حمايت کان سواءِ، جن هڪ اڻ ٽر تباهي ڏانهن منهن ڏيڻ ۽ پڻ بذات پاڻ تباهي آهي."

افسوس، ڪيترن ئي انقلابين کي هيءَ حقيقت سڄي حياتيءَ لاءِ ڏوهي قرار ڏيئي ٿي، ته هتي اها جدوجهد شروع ٿي جو ڪئي، جيڪا شروع ٿي ڪرڻ نه ڪپندي هئي. ۽ پوءِ اهڙي جدوجهد سان جيڪا سماج کي جديد بنائڻ ۽ پڻ شهادت حاصل ڪرڻ وارن نظرين سان جيڪي مڪمل طرح ڪميٽيڊ (ٻڌل) هوندا آهن، سي نراس ٿي ويندا آهن، جن جي سڄي حياتي پوءِ بيڪار لڳندي آهي ۽ ان ڳالھ تي حيرت نه لڳڻ ڪپي ته اهڙا ڪميٽيڊ ماڻهو پوءِ پنهنجن ئي نظرين سان بغاوت ڪري ڇڏيندا آهن.

چي گويرا اهو ئي ڪجهه ڪيو آهي. هو انقلاب جي تلاش ۾ "ارجنٽينا" کان "گوئٽي مالا" ڏانهن ويو هو ۽ تنهن ڪانپوءِ، جڏهن 1954ع ۾ سي. آءِ. اي جي اسپانسر (Sponsor) ڪيل حملي جي ڪري گوئٽي مالا جي حڪومت جو تختو اونڌو ڪيو ويو ته پوءِ هو ڪيوبا هليو ويو. هن گوئٽي مالا ۾ سيرا مائيسٽري (Sierra Maestre) جي جبلن ۾ جنگ وڙهندي نهايت رومانوي لطف پئي ورتو. پر جڏهن ڪيوبا ۾ انقلاب ۾ فتح حاصل ڪري هو هوانا شهر ۾ ڪاميابيءَ

سان داخل ٿيا ته هڪ طرح سان مرڳوئي چي گويرا مايوس ٿيندو ٿي ويو.

هن کي ڪيوبا جي حڪومت ۾ وڏا عهدا مليا، پر هو ڪيوبا ۾ نئين ڪامورا شاهي کي برداشت نه ڪري سگهيو، جيڪا نئين حڪومت قائم ٿيڻ کانپوءِ، اها انقلابي جو نه هجي، ان ڪامورا شاهي ٿي سان شروعات ٿيندي آهي، جو نه نئين حڪومت کي سخت انتظام هلائڻو هوندو آهي. هو سدائين ڪيوبا جي سوويت يونين جي تابعداري ۽ دٻاءَ هيٺ رهڻ ۾ خوش نه هو، ڇاڪاڻ ته سوويت يونين ڪيوبا کان ٻاهر انهيءَ انقلاب کي ٻين ملڪن ڏانهن وڌڻ کي روڪڻ پٺي ڳهريو.

تنهن ڪري 1965ع ۾ ٽن مهينن جي لاءِ هن (چي گويرا)، دنيا جي دوري جو پروگرام رٿيو، جنهن ۾ هن آمريڪي ۽ روسي حڪومتن جي ٽين دنيا جي ملڪن ڏانهن پاليسين خلاف نهايت غيرجانبداري سان سخت جلهون ڪيون. دوري تان موٽڻ کان پوءِ هو پاڻ جلد گم ٿي ويو. ڪيوبا، سوويت يونين تي اقتصادي امداد لاءِ مڪمل ڀاڙي رهيو هو. انهيءَ ڪري حڪومت جي ڪنهن به ماڻهو لاءِ سوويت يونين خلاف ڳالهائڻ ممڪن نه هو، پر چي گويرا ائين ڪندو رهيو ۽ هو سوويت يونين خلاف ڳالهائيندو رهيو هو. جو ته فيڊرل ڪاسترو سان هن جا تمام گهڻا ناتا هئا، انهيءَ ڪري ڪيس هڪ قسم جو بچاءُ هو ۽ هن کي ڪير به روڪي نه سگهيو. پر ڪيس پنهنجي مشن تي ڪيوبا مان وڃڻو هو ۽ هليو ويو.

هو وڃڻ ۾ انهيءَ لاءِ خوش هو، ته هاڻ سندس بي صبريءَ جا دليل ڪو به ٻڌڻ لاءِ تيار نه هو. ڪاسترو جي مدد سان هو هڪ سو (100) ڪيوبائي گوريلن کي جمهوريه ڪانگو، آفريڪا (اڳوٽو زائر) ڏانهن اتي هڪ انقلاب آڻڻ لاءِ 1965ع جي بهار جي مند ۾ وڃي ويو ۽ هن اها هڪ زبردست غلطي ڪئي هئي، جو ته ، هن ملڪ ۾ اڳوات اهڙيون حالتون نه هيون، جيڪي انقلاب آڻڻ کان ٻهرين پيدا ٿينديون آهن ۽ ڇهن مهينن جي اندر ئي انقلابين کي مايوس ٿي موٽي اچڻو پيو. پر چي گويرا 1966ع جي آخر ۾ ان وقت وري بوليويا ملڪ روانو ٿي ويو. جيتوڻيڪ اهو سمجهڻ بنان ته اتي به ڪي انقلاب آڻڻ کان ٻهرين جون حالتون موجود آهن يا نه ۽ بوليويا ملڪ انقلاب لاءِ لائق هو يا نه. بهرحال انهيءَ ڪري هي ملڪ چونڊيو ويو هو، ڇاڪاڻ ته، اهو ٻين ڏکڻ آمريڪا جي گهڻن ملڪن جو سرحدي ملڪ هو. تنهن ڪري انهن ملڪن ۾ ڪامياب انقلاب پکڙجي سگهيا ٿي.

اها صاف هڪ نظرياتي حڪمت عملي Theoritical Tactics هئي جيڪا حقيقتن کي نظر ۾ رکڻ جي حوالي کان سواءِ هئي. چي گويرا جي رڳو 52 گوريلن جو ننڍو ٽولو ٻيلن جي هيٺاهن حصن ۾ ڪم ڪري رهيو هو، جني اهي "ريڊ انڊين" ڳوٺاڻن جي ٻولي به ڳالهائي ڪونه سگهندا هئا. پر هن اتي گوريلا جنگ جي چونڊ ڪئي، رڳو ان ڪري جو اهو گوريلا جنگ وڙهڻ لاءِ سٺو علائقو هو.

آمريڪا ڇهن مهينن جي اندر بوليويا ملڪ ڏانهن آمريڪي ڪمانڊو فورس جي هڪ " گشتي ٽريننگ ٽيم " کي موڪليو، جنهن ٻين ڇهن مهينن کان به گهٽ وقت ۾

Scanned with CamScanner

بوليويا جا ماڻهو سکيا ڏٺي تيار ڪيا. جن چي گويرا کي ڳولي ڳولي نيٺ هن کي ماري وڌو. چي گويرا جي موت سان اها ڳالهه ظاهر ظهور ثابت ٿي تي وڃي، ته جوڪاٽن ۽ ڪمزور رٿابندين جي ڪري مهمن جو اهو حال ٿيندو آهي. پر حيرت جي ڳالهه اها، ته انهن ناڪام مهمن جو نوجوان نسل تي چي گويرا جو اهو اثر نه پيو آهي، ته هو اسقل رهيو. مرڳوئي چي گويرا جو زبردست وزنائتو انقلابي اثر پيو آهي، جو ته چي گويرا جي جيڪا اصل ڳالهه هئي، سا هئي سندس بهادري ۽ آدرش پسندي.

نوجوان نسل سندس اسقلتائن جو ته اثر نه ورتو، پر نئين نسل سندس بنا ڪنهن انتظار جي هڪدم جنگي ائڪشن ڪرڻ لاءِ گهڙي پوڻ وارو اثر قبول ڪيو آهي.

هن جي مرڻ کان پوءِ هن جو اثر قبول ڪرڻ جي ڪري ڪيترن ئي ملڪن ۾ ڪيئي هزار بي مقصد موت جو شڪار ٿيا آهن. حقيقت ۾ اهي هن جي ڪاٽي ۾ ته نه ٿا وڃهي سگهجن، پر انهن موتن جي ٿيڻ جو سبب بهرحال هن جو مثالي ڪردار هو. جنهن جي دنيا ۾ هزارين انقلابين پنيرائي ڪئي. آخر ۾ اها ئي ڳالهه چوڻي تي پوي ته جهڙو سنگيت جو پاپ اسٽار (Pop Star) هوندو آهي، تهڙو چي گويرا به مظلومن ۽ محڪومن لاءِ انقلاب جو هڪ پاپ اسٽار (Pop Star) هو. ”جنهن جي فولادي عزم جي سرت، سامراجيت خلاف جدوجهد ڪرڻ، مظلوميت جي سات ڏيڻ. مظلوم قومن کي پنهنجي اقتصادي سياسي ۽ ثقافتي آزاديءَ جي حق کي ڪسي وٺڻ لاءِ جبل جهڙو مضبوط ۽ اڻ موٽ حوصلو ڏنو. جيڪو غلام ۽ سست قومن جي پاڪ ڌرتيءَ مٿان هوائن ۾ ملي اڄ تائين مضبوط انقلاب جو سڳنڌ پريو واس واسيندو ۽ ڪين جنجهوڙيندو رهي ٿو ۽ رهندو.

(ليکڪ: گوئن ڊائريڪ .The Nation. 1987 Lahor تان تورن سان ترجمو)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڇڇ گويرا
جي
ڊائري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

نومبر

7. نومبر

اڄ هڪ نئين دور جي شروعات ٿي رهي آهي. اسين سيٺي رات جي اونداهيءَ ۾ فارم تي پهتاسين. سفر سٺائو گذريو. "ڪوچابمبا" جي رستي کان گهڙڻ کان پوءِ ويس بدلائي مددگارن جي مدد سان ٻن ڪلاڪن تائين اٿين جيپن ۾ گهمندا رهياسين.

فارم جي ويجهو پهچي بيهي رهياسين ۽ فقط هڪ جيپ اندر داخل ٿي ته جيئن ان ويجهي زميندار کي شڪ نه پوي، جنهن اڳ ۾ ئي اهي افواهه پئي پکيڙيا ته اسين ڪوڪين ناهڻ جو ڪاروبار ڪندا آهيون. حد ته اها ٿي جو "تومينيءَ" کي گروهه جو ڪيمياگر چيو وڃي ٿو. ٻئي گهمري فارم تي ايندي، بگوتيز، جنهن کي منهنجي شخصيت جي اڄا هاڻ خبر پئي هئي. جيپ ٽڪري تي چڙهي هڪ چوٽي تان لڙڪندو هيٺ لٿو. اسين اٽڪل ٻارهن ميل پيرين پنڌ ڪري، اڌيءَ رات جو فارم تي پهتاسين. هتي اڳ ۾ ئي پارٽيءَ جا ٽي ميمبر موجود هئا. بگوتيز اها ڳالهه واضع ڪئي ته هو اسان سان هر ممڪن سهڪار ڪندو. پوءِ پارٽيءَ جو رويو ڀلي ڪهڙو به هجي. پر هو مونجيءَ (1) جو وفادار آهي ۽ سندس ڏاڍي عزت ۽ قدر ڪري ٿو. سندس چوڻ موجب روڊلفو ۽ ڪوڪو به سهڪار ڪرڻ لاءِ تيار آهن. پر اهو تمام ضروري آهي ته پارٽي کي هٿيار بند جدوجهد تي راضي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي وڃي. مون کيس چيو ته ان ڪم ۾ هو اسان جي مدد ڪري، پر مونجيءَ جي بلغاريا جي دوري تان موٽي اچڻ تائين، هو پارٽيءَ سان نه ڳالهائي. ٻئي ان ڳالهه تي راضي ٿي ويا.

---

(1)مونجي: بوليويا جي ڪميونسٽ پارٽي جو قائد. جنهن چيءَ کي مدد جو واعدو ڪيو هو، پر پوءِ ڦري ويو ۽ جڏهن چيءَ کي قتل ڪيو پئي ويو، تڏهن به خاموش تماشائي بڻيو رهيو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

8- نومبر

اڄ سڄو ڏينهن اسان ڪاڙيءَ جي ويجهو گهاٽي جهنگ ۾ گذاريو. سڄو ڏينهن ڪانگ اسان کي تپائيندا رهيا. هتي هڪڙا اهيءَ پکي، ٻيا رڍن ۽ ٻڪرين جا ڇچڙ، مکيون ۽ مڇر تمام گهڻا آهن. بگوتيز، ارگاناراز جي مدد سان جيپ کي ڪڍيو ۽ ڪانٽس وهت ۽ ڪڪڙيون خريد ڪرڻ جو واعدو ڪيو. هتي اهي سڀ واقعا مون تفصيل سان لکڻ تي چاهيا، پر هاڻي اهي سڀ اينڊز هفتي لکندس جڏهن ٻيو گروهه هتي پهچندو.

9- نومبر

اڄ ڪا به خاص ڳالهه نه ٿي. اسان تومينيءَ کي واهه سواءِ وٺڻ لاءِ درياهه جي مهڙ واري علائقي ڏانهن موڪليو، پر هو مهڙ تائين پهچي نه سگهيو. هي درياءَ لاهيارو ٿو وهي، هتي جي آبادي تمام ڇڊي آهي. سڄي تنظيم هجڻ سان هتي گهڻو وقت لڳي ڪم ڪري سگهجي ٿو.

مسلسل وسندڙ مينهن ڪان مجبور ٿي اسان جهنگل مان نڪري گهر ۾ هليا وياسين، مون اُتي پنهنجي جسم تان ڇهه ڇچڙ جهلي ماريا.

10- نومبر

اڄ پاچنگو ۽ پومبو، بوليويا جي هڪ ساٿي سان گڏ وڙڪندا، پري تائين هڪ درياهه ۽ نديءَ جي وچ تائين اهڙي هنڌ وڃي پهتا، جيڪو اسان جي رهڻ لاءِ ڏاڍو مناسب ٿي لڳو. واپسيءَ تي هو گهر جي ويجهو پسار ڪري رهيا هئا. جو "ارگاناراز" جي ڊرائيور ڪين ڏسي ورتو. هو ڪجهه ماڻهن کي واپس وٺي اچي رهيو هو. جيڪي سودو سڙو خريد ڪرڻ ويا هئا.

ڪن وجهه ڏسي دب ڪڍي ۽ اسان فيصلو ڪيو ته ٻئي ڏينهن صبح جو سوير مستقل طور جهنگل ۾ پڙاءُ ڪنداسين. تومينيءَ ان ڪري لڪڻ مناسب نه ڄاتو جو ڪيس فارم جو نوڪر سمجهيو پئي ويو. لڳي پيو ته هاڻي ڪم ائين نه هلندو ۽ اهو ڏسڻو پوندو ته گهٽ ۾ گهٽ، هو اسان کي ڪجهه ماڻهن اُن جي موڪل ڏين ٿا يا نه... مون کي سائن رهي وڏيڪ اطمينان ٿيندو.

11- نومبر

هڪ ٻيو بيڪار ڏينهن، جيڪو اسان گهر جي پٺئين پاسي سمهي گذاريو.

مڇرن ۽ مکين جي گهڻائي، مڇردانيءَ جي هيٺان سمهڻ تي مجبور ڪري ٿي، پر افسوس جو مون کان سواءِ ٻيو ڪنهن وٽ به مڇرداني ڪونهي. تومينيءَ، ارگاناراز سان ملڻ ويو ته جيئن ڪانٽس ڪجهه ڪڪڙيون خريد ڪري. ائين ٿو لڳي ته ڪيس اسان تي ڪو گهڻو شڪ ڪونهي.

12- نومبر

وري به هڪ بيڪار ڏينهن. اسان مناسب هنڌ ڳوليو، جتي گروپ جي ڇهن ڄڻن جي اچڻ سان ڪيمپ هڻي ويندي، اسان جيڪو هنڌ چونڊيو سو مقبري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪان سئو سوا والن جي مفاصلي تي هو. ويجهوٽي هڪ گهاٽو جهنڊ آهي، جتي سامان سڙو گڏ ڪرڻ لاءِ غارون کوٽي سگهجن ٿيون. اينڊز گروپ جي ماڻهن کي ٻن ٻن جي ٽن گروپن ۾ ورهايو ويو هو. اجا پهريون گروپ مس پهتو آهي. اينڊز هفتي تائين هو سڀ فارم تي پهچي ويندا. منهنجي مٿي جا وار ۽ ڏاڙهي وڌندي پئي وڃي، ڪجهه مهينن کان پوءِ مان سفر پنهنجي اصلي روپ ۾ اچي ويندس.

13- نومبر

اڄ آچر آهي. 'ارگاناراز' جا ڪجهه ماڻهو شڪار لاءِ اسان جي پناهگاهه جي بلڪل ڀرسان اچي لنگهيا، هو جهنگلي هئا. صفا سادا جوان، پنهنجي مالڪ جي لاءِ نفرت جي جذبي سان ڀرپور، ڪاراٽنا گوريلا. انهن اسان کي ٻڌايو تہ دريا کان اٽڪل 24 ميل ڪن مٿي آبادي ۽ ٽنڊا ٽنڊا واهه آهن. ان کان سواءِ ٻي ڪا ٺهين خبر پئجي نہ سگهجي.

14- نومبر

ڪيمپ ۾ رهندي هفتو ڪن گذري ويو آهي، پاڇنگو اڃا تائين پاڻ کي ماحول ۾ پوريءَ ريت جذب ڪري نہ سگهيو آهي، دل پڇي پئي اٿس، پر پاڻ تي قابو پايو گهمي.

اڄ اسان هڪ ڇُر کوٽڻ شروع ڪئي آهي، جنهن ۾ ڪم جهڙيون شيون لڪايون وينديون، جيستائين ممڪن ٿي سگهيو انهي کي سمر کان محفوظ رکيو ۽ ڊگهي جاري سان انهن کي لڪايو ويندو. پوٺا ۾ وال ڪن اونهو کوهه ختم ٿي چڪو آهي ۽ هاڻ غار تي ڪم چالو آهي.

15- نومبر

غار جي کوٽائيءَ جو ڪم هلندڙ آهي. پومبو ۽ پاڇنگو صبح جو، مان ۽ تومپني شام جو ڪم ڪندا آهيون. اڄ شام جو ڇهين بجي جڏهن اسان ڪم ختم ڪيو تہ غار سوا ٻہ وال کونجي چڪي هئي. اسان جوارادو آهي تہ سڀاڻي تائين ڪم لاهي، ضروري شيون اُن ۾ لڪائي ڇڏيون. رات جو اوچتو ئي اوچتو مينهن جي وسڪاري اسان کي بسترا ڇڏڻ تي مجبور ڪري ڇڏيو، جو تہ نائيلون جو غلاف ٽنڊو هئڻ ڪري مينهن ۾ پڃي ويندو آهي. ٻي ڪا خاص ڳالهہ نہ ٿي.

غار جو ڪم ختم ٿي چڪو آهي، منهن کي چڱيءَ طرح ڍڪي ڇڏيو اٿئون، فقط رستو ڍڪڻ باقي آهي، هاڻ اسان جي ان گهر نما غار جو خاڪو دستاويز نمبر-1 ۾ آهي. باقي ٻي ڪا ٺهين ڳالهہ ڪانهي، باقي اميد اٿئون تہ سڀاڻي کان پوءِ لاپاز (بوليويا جي گاديءَ جو هنڌ) مان ڪي خبرون چارون ضرور اينديون.

17- نومبر

اسان پنهنجي ضرورت جون سڀئي شيون غار ۾ رکي ڇڏيون آهن. انهن ۾ ٻين شين سان گڏ کاڌ خوراڪ جا بند دٻا بہ لڪائي ڇڏيا اٿئون. لاپاز مان ڪا بہ خبر نہ آئي آهي. اسان 'ارگاناراز' کان ڪي شيون خريد ڪيون ۽ خيالن جي ڏي وٺ

ڪئي. سنڌس ضد آهي تہ ڪيس بہ ڪوڪين جي ڪاروبار ۾ شريڪ ڪيو وڃي.

18- نومبر

اڄ لاپاز مان ڪا نئين خبر نہ آئي. پاچنگو ۽ پومبو بيهر ڪاڙيءَ جو جائزو ورتو. سنڌن خيال آهي تہ هي هنڌ ڪئمپ لاءِ مناسب ڪونهي. سومر جي ڏينهن اسان ٽومينيءَ سان گڏ هن هنڌ جو بيهر جائزو وٺنداسين. 'ارگاناراز' بہ آيو ۽ گهڻي دير ترسيو پيو هو. ان سڄي عرصي دوران هو درياهہ مان پٿر ڪڍي رستي جي مرمت ۾ رڌل رهيو. لڳي ائين ٿو تہ ڪيس اسان جي هتي موجودگيءَ بابت ڪوبہ شڪ ڪونهي.

مڇرن ۽ چچڙن جي ڪثرت ڪري جسم تي زخم ٿي پيا آهن. صبح جو هوا ۾ چڱي ٿڌاڻ هوندي آهي.

19- نومبر

لاپاز مان ڪابہ خبر ڪانہ آئي. اڄوڪو سڄو ڏينهن اسان لڪي گذاريو. ڇو جو هفتي جو ڏينهن هئڻ ڪري شڪارين جي گهڻائي هئي.

20- نومبر

ٻنپهرن جو مارڪوس ۽ رولانڊو پهتا. هاڻي اسين هڙئي هڪ هنڌ گڏ ٿي مهم جي تفصيلن تي غور ڪرڻ لڳاسين. ڪجهہ اڳ ۾ دير ان ڪري ٿي جو گذريل هفتي ڪين اطلاع ئي نہ ڏنو ويو هو. اطلاع ملڻ تي هتي ڏاڍي تيز رفتاريءَ سان سفر ڪيو هو. باقي چار اينڊز هفتي کان اڳ پهچي نہ سگهندا. ڊولفو بہ ساڻن گڏ آيو هو، مان هن کان ڏاڍو متاثر ٿيس. هو بگوئيز کان وڌيڪ گرمجوشيءَ سان هر مصلحت کي ڇڏي سهڪار لاءِ تيار آهي. پاپي ۽ ڪاڪو هدايتن جي برخلاف کيس منهنجي موجودگيءَ جي سُڌ ڏني. ائين ٿو لڳي تہ اختيارن جي باري ۾ حسد جو معاملو آهي ۽ ها، اڄ مون منيلا خط روانو ڪيو ۽ ڪجهہ سفارشون ڪيم (دستاويز لاءِ بہ) پاپي کي بہ سنڌس سوالن جا جواب لکيم. روڊلفو صبح جو سوير ٿي موٽي آيو.

21- نومبر

اڄ اسان جي نئين گروهہ جو پهريون ڏينهن هو ۽ ڏاڍو مينهن وسيو، پنهنجي نئين هنڌ تي پهچندي اسين سڀ پسي پَٽ ٿي وياسين. ٽنبو ٽرڪ ڍڪڻ واري پال جو ٺهيل آهي. جيڪو پاڻيءَ سان پرجيو وڃي. پر پوءِ بہ ڪنهن حد تائين مينهن کان بچاءُ ٿيو وڃي. نائيلون جي غلاف وارا هنڌ اسان وٽ آهن. ڪجهہ هٿيار بہ اچي ويا آهن. مارڪُوس وٽ Garand آهي. رولانڊو کي M_9 رائيفل ڏني ويندي. جارج گهر ۾ رهي فارم جي سار سنڀال ۽ ان کي بهتر بنائڻ جي ڪم جي نگراني ڪندو. مون روڊلفو کي پروسي جوڳو زرعي ماهر موڪلڻ جي درخواست ڪئي تہ جيئن اسين فارم کي اڃا بہ وڌيڪ ڪم آڻڻ جهڙو بنائي سگهون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

22 . نومبر

تـوما، جارج ۽ مون درياهـ جي نشين ڳوليـل ڪـاڙيءَ جو جائزو ورتـو. ڪالهوڪي مينهن جي ڪري درياهـ جو ڦوڪڻ تي ڦاٿو ۽ ان هنڌ پهچڻ ۾ ڏاڍي ڏکيائي ٿي. هيءَ هڪ ننڍي ندي آهي، جنهن جو منهن لڪل آهي. هتي مستقل ڪئمپ لڳائي سگهجي ٿي، پر شرط اهو آهي تہ تياري مڪمل هجي. اسين رات جو نائين وڳي ڪان بہ ڪجهہ دير سان واپس پهتاسين. ٻي ڪا خاص ڳالهہ ڪانهي.

23- نومبر

اسان نگران چوڪي قائم ڪئي تہ جيئن فارم ۾ نهيل گهر جو جائزو وٺي سگهون ۽ تلاشي وٺندڙ يا اڻ گهرئي مهمان جي اچڻ کان اڳ ئي آگاهہ ٿي سگهون. بہ ساٿي جائزو وٺڻ لاءِ ويا ۽ باقي ڄڻا ٽن ڪلاڪن جي گارڊ ڊيوٽي ڏين پيا پوميو ۽ مارڪوس ڪاڙيءَ تائين درياهہ جو جائزو ورتو. جيڪو اڃا تائين تار وهي رهيو آهي.

24- نومبر

پاچو ۽ لانديو. ڪاڙيءَ جو جائزو وٺڻ ويا. هو سياڻي تائين موٽي ايندا. ڪالهہ رات "ارگانارز" جي فارم جا بہ ماڻهو گهمندا ڦرندا هن طرف اچي نڪتا. ڪا خاص ڳالهہ نہ ٿي. انتونيو ۽ توما، جيڪي ظاهري طور تي گهر ۾ رهندا هئا، سي گم ٿي ويا. اسان چيو تہ شڪار ڪرڻ ويا آهن.

25- نومبر

نگران چوڪيءَ جو اطلاع ڏنو تہ هڪ جيپ درياهہ ۾ ٽن سوارن کي ڪٽي آئي آهي. هو سڀ مليريا کان بچاءُ واري کاتي جي جماعت جا ماڻهو هئا. موسم جو جائزو وٺي موٽي ويا. پاچو ۽ رولانڊو رات جو ڏاڍي دير سان موٽيا. انهن نقشي واريءَ ڪاڙي ڳولي لڌي ۽ ان جو چڱي نموني جائزو ورتو. رستي ۾ هنن ڪجهہ غيرآباد تنبو ڏٺا.

26- نومبر

هفتي جو ڏينهن هجڻ ڪري اسين ٻاهر ڪونہ نڪتاسين. مون جارج کي چيو تہ هو گهوڙي تي چڙهي، درياهہ جي رستي جي جانچ ڪري. گهوڙو اتي موجود نہ هو، ان لاءِ ڪيس ڏهہ ٻارهن ميل پنڌ ڪري گهوڙو وٺڻ لاءِ ايمبرٽو وٽ وڃڻو پيو. رات جو دير تائين هو ڪونہ موٽيو. لاپاز مان بہ ڪا خبرچار نہ آئي آهي.

27- نومبر

جارج اڃا ڪونہ آيو آهي، مون حڪم ڏنو تہ سڄي رات نگراني جاري رکي وڃي. نوين وڳي لاپاز کان ڀرين جيپ آئي. جيڪا ڪرڪين ۽ اربانو ڪوڪ کي کڻي آئي. هو ٻاڻ سان هڪ بولوين ارنيسٽو کي بہ وٺي آيا آهن. جيڪو ڊاڪٽريءَ جو شاگرد آهي ۽ اسان سان گڏ رهڻ آيو آهي. ڪوڪو واپس موٽي ويو ۽ ريڪاڊو، برايو مگويل ۽ هڪ ٻئي بولويين کي انتيءَ آندو. هاڻي اسين هتي ڪل ٻارهن ڪرانتيڪار آهيون، مارڄ ان کان علاوه آهي. هو ٻاڻ کي فارم جو مالڪ ظاهر

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪري ٿو. ڪوڪو ۽ روڊلفو مددگارن سان رابطو رکڻ جي ڪم تي مقرر ٿيل آهي.

ريڪارڊو هڪ پريشان ڪندڙ خبر آندي. هن ٻڌايو ته ال چينو بوليويا ۾ آهي ۽ مون سان ٻين ماڻهن کي موڪلڻ لاءِ ملڻ ٿو چاهي. ان سان وڌيڪ ڏکيائي پيدا ٿيندي، جو ته 'اليسنا نيسلائو' جي صلاح کان سواءِ جدوجهد بين الاقوامي شڪل اختيار ڪري ويندي. نيٺ ان ڳالهه تي سهمت ٿياسين ته کين سانتا ڪروز موڪليو وڃي، جتي ساٿس ڪوڪو ملي ڪيس هتي وٺي ايندو. ڪوڪو صبح جو سوير روانو ٿيو. جارج جي خبر وٺڻ لاءِ ڪوڪو کي ايمبرٽو کان ٿيندو وڃڻ لاءِ چيوسين. انٽيءَ سان ڳالهه ٻولهه ۾ هن خيال ظاهر ڪيو ته"اليسنا نيسلائو" بغاوت ۾ شامل ٿيڻ بدران ناتا ختم ڪري ڇڏيندو.

28- نومبر

صبح ٽائين نڪو جارج وريو ۽ نه وري ڪوڪو. هو تمام گهڻي دير سان آيو. هن ٻڌايو ته ڪا خاص ڳالهه نه هئي، بس اٿين ئي هو رات ايمبرٽو وٽ ترسي پيو. ڏسو ڪيتري نه غير ذميدارانه حرڪت آهي. ٻنپهرن ڌاري هن بوليويا جي دوستن کي گڏ ڪيو ۽ پيروءَ جي ٻين ساٿين واري پيشڪش جو ذڪر ڪيو. سڀني اها قبول ڪئي البته سندن خيال هو ته کين ڪاروائي شروع ٿيڻ کان پوءِ اچڻ کپي.

29- نومبر

اسين درياهه جي جائزي تي نڪتاسين ۽ ڪاڙيءَ ۾ مستقل ڪيمپ هڻڻ جي امڪانن جو جائزو ورتوسين. جماعت ۾ تومپني، اريانو ۽ مان شامل هئاسين. ڪاڙي ڏاڍي محفوظ آهي. پر افسوس جو حد کان وڌيڪ ويران آهي. اسان ٻئي هنڌ جي جائزي وٺڻ جو به فيصلو ڪيو. جيڪو هتان کان هڪ ڪلاڪ جي مفاصلي تي آهي. تومپني ٽايو ڪائي ڪريو. ڪيس گوڏي ۾ ڏاڍو ڌڪ لڳو. اسين درياهه جو جائزو وٺي واپس ڪئمپ ۾ پهتاسون. ٻي ڪا نئين ڳالهه ڪانهي. ڪوڪو چينوءَ جي اوسيئڙي ۾ سانتاڪروز پهچي ويو هو.

30- نومبر

مارڪوس، پاچو، ميگل ۽ پومبو پريان ڪاڙيءَ جو جائزو وٺڻ ويا. هو به ڏينهن ٻاهر رهيا. گهڻي مينهن وسڻ جي باوجود به گهر ۾ ڪا تبديلي ڪانه آئي.

ماهوار تجزيو

سڀڪجهه بلڪل ٺيڪ ٺاڪ آهي. مان ڪجهه دير سان پهتس باقي اڌ دوست به دير سان پر سولائيءَ سان پهچي ويا. ريڪارڊو جا ساٿي تڪليفن جي پرواهه نه ڪندي سورهيائيءَ سان وڙهندا. هي هنڌ ڏاڍو سهڻو آهي. نيڻ نهار تائين ساوڪ ئي ساوڪ آهي. آسپاس جو جائزو وٺڻ کان پوءِ مون هي اندازو لڳايو آهي ته

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ضرورت مطابق اسان جيترو وقت چاهيون اوترو وقت هتي آرام سان رهي سگهون ٿا.

رٿابندي هيئن ڪئي اٿئون تہ باقي سائين جي اچڻ جو انتظار ڪيو ويندو.

جڏهن بوليويا جي سائين جو تعداد ويهہ ٿيندو تہ ڪاروائي شروع ڪئي ويندي.

هاڻي مي ڏسڻون آهي تہ مونجيءَ جو رد عمل ڪهڙو ٿو ٿئي، ۽ گويرا جا سائي ڪيئن ٿا عمل ڪن.

جيئي سنڌ ڊجيٽل ڪتاب گهر

Scanned with CamScanner

ڊسمبر

1- ڊسمبر

سڄو ڏينهن اٿين ٿي بيڪار گذريو. مارڪوس ۽ سندس ساٿي جن کي جاٿري ونڻ لاءِ موڪليو ويو هو. سي جاتڙو وٺندي ٻهاڙن کان اڳيان نڪري ويا هئا. هاڻ وريا آهن. رات جو ٻين وڳي ڌاران مون کي ٻڌايو ويو ته ڪوڪو ۽ هڪ ٻيو ساٿي پهچي چڪا آهن. مون ساڻن صبح جو ملڻ جو فيصلو ڪيو.

2- ڊسمبر

چينو صبح جو سوير پهتو. هو ڏاڍي گرمجوشيءَ سان مليو. سڄو ڏينهن ڳالهين ۾ گذاريوسين. نيٺ فيصلو ٿيو ته هو ڀاڻ ڪيوبا وڃي حالتن جو جائزو وٺندو. ڪاروائي شروع ٿيڻ جي، ٻن مهينن اندر پيروءَ جا پنج ساٿي اسان سان شامل ٿي ويندا. في الحال ريڊيو جو هڪ ماهر ۽ ڊاڪٽر ايندو، جيڪو ڪجهه وقت اسان سان رهندو. هن هٿيارن جي لاءِ چيو، مون کيس اسٽاڪ مان هڪ بي . 2 گرينڊر، هڪ ايم . 3 رائيفل ڏيڻ جو واعدو ڪيو ۽ کيس پيروءَ جي پنجن ساٿين کي موڪلڻ ۾ مدد ڏيڻ جو به واعدو ڪيو ته جيئن هو"پٽيٽي ڪاڪو" جي ٻئي طرف پولو جي ويجهو هڪ علائقي ۾ هٿيار موڪلڻ ۾ مددگار بڻجي سگهن. کيس جن تڪليفن کي پيروءَ ۾ منهن ڏيڻو ٿو پوي، تن کان مون کين واقف ڪيو ۽ ڪاليڪسٽو کي آزاد ڪرائڻ جي هڪ ٻي تجويز جو به هن ذڪر ڪيو. جيتوڻيڪ تجويز ڏاڍي سٺي هئي، پر مون کي اها ايتري عمل جوڳي نه لڳي. سندس خيال آهي ته باقي بچيل گوريلا اتي ويڙهه ۾ رڌل آهن، پر پڪ ڪونهيس. چو جو هو ان علائقي ۾ پهچي نٿو سگهي. باقي وقت هتان هُتان جي ڳالهين ۾ گذريو. جڏهن هو روانو ٿيو ته ڀاڻ سان، اسان جون ڪالهه واريون تصويرون به کنيو ويو. هو لاپاز کان پوءِ ڪيوبا روانو ٿيندو. ڪوڪو کي هدايت ڏني ويئي ته اهو سانچيز سان رابطو قائم ڪري(بعد ۾ هو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سائنس ملندو) ڪيس پريزيڊنسيءَ جي چيف انفرميشن آفيسر سان پڻ ملڻ جو چيو ويو، جيڪو انٽيءَ جو سئوٽ آهي ۽ اسان کي مدد جي آڇ ڪئي اٿائين. باقي تنظيمي ڪم اڃا شروعاتي مرحلن ۾ آهي.

3- ڊسمبر

ڪا خاص ڳالهه ڪانه ٿي، هفتي جو ڏينهن هجڻ ڪري جتو گشت تي ڪونہ نڪتو. فارم جا ٽيئي نوڪر ڪنهن ڪم سانگي 'لاگو فيلاس' ويل آهن.

4- ڊسمبر

ڪا نئين ڳالهه ڪانه ٿي، آچر جي ڪري سمورو ڪاروبار بند رهيو. مان جنگ ۽ بوليويا جي اينڊز سائين بابت پنهنجي طرز عمل جي باري ۾ جلدئي مختصر ڪجهه چوندس.

5- ڊسمبر

ڪا نئين ڳالهه ڪانہ ٿي، اڄ ٻاهر وڃڻ جو ارادو هو، پر مينهن پوڻ جي ڪري وڃي نہ سگهيس، لورو ڪنهن کي ٻڌائڻ کان سواءِ گوليون هلايون، جنهن جي ڪري ڪجهه هراس پکڙيو.

6- ڊسمبر

اپولينار، انٽي، آريانو، مگويل ۽ مان ٻهرينءَ ڪاهيءَ جي ويجهو ٻي غار جي کوٽائي شروع ڪرڻ وياسين، توما جو گوڏو اڃا ٺيڪ ڪونهي، سندس بدران مگويل ڪم تي آيو. اپولينار اعلان ڪيو تہ هو گوريلا دستي سان ڪم ڪندو، پر في الحال ڪجهه مخفي معاملن کي نبيرڻ لاءِ لاپاز وڃي رهيو آهي. ڪيس وڃڻ جي موڪل ڏني ويئي، پر ڪجهه دير انتظار ڪرڻ لاءِ چيو ويو. اسين ٻارهين کان ڪجهه سوير پرو ڪاهي وٽ پهتاسين. رستي کي پٺن ۽ ٽارين سان لڪايو ويو ۽ غار جي لاءِ مناسب هنڌ جي ڳولا شروع ڪئيسين، هي علائقو ڏاڍو ڏکيو آهي. اسان ڳولا ٻئي ڏينهن تي رکي، انٽي ۽ آريانو هرڻ جي شڪار لاءِ روانا ٿيا چو تہ ڪاڏو بلڪل ٿورو بچيو هو ۽ اهو جمع ڪاٿين هلائڻون هو.

7- ڊسمبر

مگويل ۽ اپولينار مناسب هنڌ ڳولي غار جي کوٽائي شروع ڪري ڏني. اوزار پورا سارا آهن، جنهن ڪري ڪجهه تڪليف ٿئي ٿي. انٽي ۽ آريانو شڪار تي ويا، پر هٿين خالي واپس وريا. شام جو آريانو پنهنجي 1- ايم سان هڪ پکي شڪار ڪيو. پر جيئن تہ اڄ اسان وٽ کائڻ لاءِ ڪجهه هو، ان ڪري ان کي سڀاڻي جي لاءِ رکيوسون. اڄ اسان کي هتي اينڊي پورو مهينو ٿي چڪو آهي. پر سولائي خاطر ماهوار تجزيو هر مهيني جي پڇاڙيءَ ۾ ڪندس.

8- ڊسمبر

اسين اتهيءَ سان گڏجي ڪاهيءَ جي هيٺينءَ حصي ڏانهن روانا ٿياسين. مگويل ۽ آريانو غار جي کوٽائيءَ ۾ جنبيا ويا. شام جو اپولينار، مگويل جي جاءِ

سنڀالي. شام جي ڏنڌلڪي ۾ مارڪوس، پومبو ۽ پاچو پهتا. پاچو تمام گهڻو ٿڪل هو ۽ صفا پلتي هو. مارڪوس چيو تہ جيڪڏهن هو پنهنجي ڪارڪردگي تي سڌاري تہ ڪيس هر اول دستي مان هٽايو وڃي. مون غار جي رستي تي نشان هنيا. جيڪي خاڪي نمبر 3 ۾ ڏسي سگهجن ٿا. مون رهڻ دوران ڪيترا ضروري ڪم سنڌن حوالي ڪيا. مگويل ساٿس گڏ رهندو ۽ اسين سپاٽي موٽي ويندا سين.

9- ڊسمبر

اسين هوريان هوريان صبح جو واپس پهتاسين. انڪل ٻارهين بجي ڌاري پاچو کي حڪم ڏنو ويو تہ هو جٿي جي واپسيءَ تائين اُتي ئي ترسي پوي. اسان ڪيمپ نمبر 2 سان رابطو قائم ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي، پر ناڪام وياسين. ٻي ڪا نئين ڳالھ ڪانهي.

10- ڊسمبر

سڄو ڏينهن ائين ئي وڃي گذريو. اڄ ٻهريون پيرو گهر جي ماني پچائيسين. مون، جارج ۽ انتيءَ سان ڪن اهم مسئلن تي ڳالهايو. لاپاز مان اڄ بہ ڪا خبرچار نہ آئي.

11- ڊسمبر

سڄو ڏينهن ائين ئي گ... ر... رات جو ڪوڪو، پاپيءَ سان گڏجي آيو، هو پاڻ سان گڏ الي جاندرو، آرتورو ۽ بولوبا جي ڪارلوس کي بہ وٺي آيو هو. اڳين جيان جيپ پويان رستي تي ئي رهي. بعد ۾ هو ڊاڪٽر مورو، بينگينو ۽ ٻن ٻين بوليوين کي وٺي آيو. هو ٻئي گرٽاوي جي فارم تي ڪم ڪندڙ اوير بوليويا جا رهواسي هئا. سڄي رات سفر جون ۽ انٽونيو ۽ فيلڪس جون ڳالهيون ڪندي گذاريسين، جن کي هيستائين اچي وڃڻ ڪيندو هو. پاپيءَ سان ڳالھ ٻولھ ڪان پوءِ فيصلو ٿيو تہ اينان ۽ تانيا کي آڻڻ لاءِ ڪيس اجا بہ ٻئي چڪر هڻڻا پوندا. گهر ۽ دڪان وڪڻي انهن مان هڪ هزار ڊالر امدا طور سانچيو کي ڏنا ويندا. هو ٻاڻ وت هڪ ننڍي ٽرڪ رکندو ۽ اسين هڪ جيپ تانيا ڏانهن موڪلي ڏينداسين ۽ ٻي پاڻ وٽ رکنداسين. هٿيار آڻڻ جي لاءِ هڪ چڪر ٻيو بہ هڻڻو پوندو. مون حڪم ڏنو تہ سڀ سامان هڪ ئي جيپ ۾ وڌو وڃي تہ جيئن سامان بدلي ڪرڻ جي ضرورت نہ پوي. چينو وڏيون اميدون ڪٽي ڪيوبا ويو آهي، ورندي هتي اچڻ جو ارادو ڏيکاريو هئائين. ڪوڪو "سيري" ۾ کاڌ خوراڪ جي ڳولا ۾ وڃڻ لاءِ هتي ئي ٽڪي پيو ۽ پاپي لاپاز روانو ٿي ويو. هڪ شڪاري 'واليگران ڊنو' اسان جي هڪ ساٿيءَ جي پيرن جا نشان ڏٺا ۽ پومبو جو وڃايل دستانو لڌائين. رستي جا پڻ نشان ڏٺائين ۽ ڪجھ ماڻهن سان ان باري ۾ ڳالھ ڪيائين. ان جي ڪري اسان کي پنهنجا منصوبا بدلائڻا پيا. هاڻي اسان کي ٽاڊي خبرداريءَ سان رهڻ گهرجي. "واليگران ڊنو" کي سپاٽي انٽونيو سان گڏ هرڻ جي لاءِ، لڳايل ڪوڙڪيون ڏيکاريون ويندو. انتيءَ مون کي ٻڌايو تہ ڪيس ان شاگرد ڪارلوس تي ڀروسو ڪونهي، ڇو تہ هن ايندي

Scanned with CamScanner

شرط بوليويا جي انقلاب ۾ ڪيوبا جي شموليت تي بحث شروع ڪري ڏنو هو. هو اڳ ۾ چٽي چڪو هو ته جي پارٽي انقلابي جنگ ۾ شامل نه ٿيندي ته هو به نه وڙهندو. روڊلفو ڪيس واپس مونانجي ڇڏيو، جو نه سندس خيال هو ته اهي ڳالهيون غلط فهميءَ جو نتيجو هيون.

12- ڊسمبر

مون جٿي سان ڪچهري ۾ ڪين جنگي حقيقتن جي باري ۾ ليڪچر ڏنو. ان ۾ مون تنظيمي ۽ قيادتي بڌيءَ تي زور ڏنو ۽ بوليويا جي ساٿين کي ياد ڏياريم ته هنن پارٽي جي تنظيمي فيصلن جي ڀڃڪڙي ڪري، اهم ذميواريون قبول ڪيون آهن. اتي هيٺيون مقرريون پڻ ڪيون.

نائب فوجي اڳواڻ..................جواڪيوين

رابطا..........................رولانڊو ۽ انٽي

فوجي ماهرن جو اڳواڻ............الي جاندرو

سروسز...........................پومبو

ماليات...........................انٽي

رسد ۽ هٿيار......................نانو

طبي خدمتون......................مورو

رولانڊو ۽ برائيو دستي کي خبردار ڪرڻ ويا هئا ته هو ايستائين مان ۾ رهن جيستائين واليگران ڏنو. انتونيو سان گڏ جانزو وئي، يا ڪوزڪيون لڳائي واپس موٽي نٿو اچي. هي ٻيءَ رات جو دير سان واپس وريا. جينوٽيڪ ڪوزڪيون گهٽي فاصلي تي ڪونه لڳيون هيون. پر پوءِ به هنن ڪيس خوب دارون پياريو ۽ هو سڄي بوتل پيٽ ۾ وجهي مطمئن ٿي واپس وري ويو. ڪوڪو، گراناوي مان واپس آيو. اتان هن ڪاڏي پيتي جو سامان خريد ڪيو. پر لاويلاس ۾ ماڻهو هن کي هيترو سامان خريد ڪندو ڏسي ڪجهه حيران ٿيا. بعد ۾ مارڪوس پومبو سان گڏ آيو. وٽ جي هڪ شاخ ڪپيندي هن کي ڪلهي ۾ ڏاڍو ڌڪ لڳو. جنهن کي پوءِ ٽاڪا هڻڻا پيا.

13- ڊسمبر

جواڪيوين، ڪارلوس ۽ ڊاڪٽر، رولانڊو ۽ براليو کي وارو وٺڻ لاءِ ٻاهر ويا. پومبو به ساڻن گڏ ويو. مون حڪم ڏنو ته سندن پيرن جا نشان ڊاٺا وڃن ۽ اتان شروع ڪري هڪ ٻئي رستي تي پيرن جا نشان ڊاهيا وڃن. جيڪو اتان ڪان شروع ٿي درياهه جي ڪناري تي وڃي ختم ٿئي ٿو! اهو ڪم اهڙي ته انڪل سان ڪيو ويو جو واپسيءَ ۾ پومبو، موبل ۽ پاڇو رستو پلجي ان رستي تي هلڻ لڳا.

اپوليناريو ڊياچا ۾ ڪجهه ڏينهن جي لاءِ پنهنجي گهر ويندو. ڪيس سندس ٻارن ٻچن لاءِ ڪجهه رقم به ڏني وئي ۽ سخت رازداريءَ جي تلقين پڻ ڪئي وئي. ڪوڪوسيج لڙڻ ڪان پوءِ روانو ٿيو. رات جو نين وڳي ڊاري الارم ڏنو ويو جو گوڙ ۽ سيٽين جا آواز بڌڻ ۾ آيا ۽ ڪُتي جي ڀونڪڻ جو پڻ آواز آيو. پر پوءِ خبر پئي ته اهو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪوڪو هو جيڪو رستو ڀلجي ويو هو.

14- ڊسمبر

سڄو ڏينهن ائين ئي گذريو. ڪو خاص واقعو نہ ٿيو. ' واليگران ڏنو' گهرجي ويجهو شڪار لاءِ لڳل ڪوڙڪيون ڏسڻ ويو. هن اهي ڪوڙڪيون اڃان ڪالهہ ئي لڳايون آهن. جهنگل جي رستي جي صورتحال انتونيو کي سمجهائي ويئي تہ جيئن هو ڪنهن شڪ کان سواءِ هتي سان گڏيو وڃي.

15- ڊسمبر

ٻي نمبر ڪيمپ ۾ مستقل رهڻ جو بندوبست ڪيو ويو آهي. اتي ڪل اٺ ماڻهو ڇڏيا ويا آهن. اڄ ٻي ڪا خاص ڳالهہ نہ ٿي.

16- ڊسمبر

صبح جو سويرُ، پوميو، آريانو، توما، الي جاندور، مورو، آرترو، انتي ۽ مان ڪيمپ مان سامان کڻي ٽئين هنڌ رهڻ لاءِ روانا ٿياسين. اهو سفر اسان ٽن ڪلاڪن ۾ پورو ڪيو. رولانو اسان وٽ ٽڪي پيو. جواڪيوبن، ڪارلوس، ڊراليو ۽ ڊاڪٽر واپس موٽي ويا. ڪارلوس ڦاڏو مڙس ماڻهو ثابت ٿيو آهي. مورو ۽ توما درياهہ جي ويجهو پاڻيءَ جو هڪ وڏو ڍورو هٿ ڪيو آهي، جنهن ۾ تمام گهڻيون ۽ وڏيون مڇيون آهن. هنن سترهن پڪڙيون آهن، جيڪي ڪاٺ ۾ واهہ جو مزو ڏينديون، ها پر اهو ٿيو جو هڪ مڇي پڪڙيندي مورو جي آڱر ڳهاڻجي پيئي. اسان ٻيءَ غار کوٽڻ لاءِ مناسب هنڌ جي ڳولا ڪئي، جو تہ پهرين غار مڪمل ٿي چڪي آهي. مورو ۽ انتي هرڻ شڪار ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. ان ڪري هو رات جو دير تائين جاڳندا رهيا.

17- ڊسمبر

مورو ۽ انتي جنگهلي ڪڪڙ شڪار ڪري آيا. تومان، رولانڊو ۽ مان غار کوٽڻ ۾ رڌل هياسين، جيڪا سيائي ڪنهن بہ صورت ۾ مڪمل ڪرڻي آهي. آرتورو ۽پوميور ريڊيو رکڻ لاءِ جڳهہ جو جائزو ورتو ۽ پوءِ اندر ويندڙ رستي جي مرمت ۾ جنبي ويا. جنهن جي ڏاڍي خراب حالت هئي. رات جو مينهن پوڻ شروع ٿيو جيڪو صبح تائين وسندو رهيو.

18- ڊسمبر

سڄو ڏينهن مينهن وسندو رهيو. تنهن هوندي بہ اسين غار جي کوٽائيءَ ۾ لڳا پيا هئاسين. مقرر ڪيل پوٽا ٻي وال اونهائي تائين کوٽي چڪا آهيون. ريڊيو جي مشينري کوڙڻ لاءِ اسان هڪ ٽڪريءَ جو جائزو ورتو. هنڌ مناسب لڳو، پر جيستائين تجربو نٿو ڪيو وڃي. تيستائين ڪجهہ بہ نٿو چئي سگهجي.

19- ڊسمبر

اڄ بہ سڄو ڏينهن مينهن وسندو رهيو. هلڻ ڦرڻ لاءِ موسم بنهہ خراب هئي. پر ٻارهين ڌاري ٻراليو ۽ ناتو هيءَ خبر آندي تہ:جيتوئيڪ درياهہ تار پيو وهي.

Scanned with CamScanner

پر ايترو لهي چڪو آهي جو ڏکري سگهجي ٿو. اسين ٻاهر نڪتاسين ته مارڪوس ۽ سنڌس هر اول دستي سان ملاقات ٿي، جيڪو رهڻ لاءِ آيو هو. مارڪوس ڪمانڊر هوندو ۽ امڪان موجب ٽن ڪان پنجن ماڻهن تائين موڪلڻ لاءِ حڪم وٺي چڪو آهي. اٽڪل ٽي ڪلاڪ هلڻ کان پوءِ اسين پنهنجي منزل تي پهتاسين، ريڪاڊو ۽ ڪوڪو اڌ رات ڌاري پهتا ۽ پاڻ سان انٽونيو ۽ ال روبيو کي به وٺي آيا هئا. (گذريل جمع تي کين ٽڪيٽ ڪاڏهن ملي هئي) اپولينار پڻ ساڻن گڏ هئو، جيڪو هاڻ اسان سان گڏ رهندو. ان کان سواءِ ڪن مامرن تي ڳالهائڻ لاءِ ايورن به آيو هو، جنهن ڪري مان سڄي رات اک به پوري نه سگهيس.

20- ڊسمبر

• ڪيترن ئي ڳالهين تي ويچار ٿي رهيو آهي، هر شيءِ معمول مطابق آهي. الي جاندرو جي اڳواڻيءَ ۾ ڪيمپ نمبر 2 مان هڪ جٿو هيءَ خبر کڻي آيو ته ڪيمپ جي ڀرسان هڪ مئل هرڻ پيو آهي، جنهن جي هڪ ٽنگ تي ربين ٻڌل آهي. ڪلاڪ ڪن اڳ ان رستي تان ويو هو پر ان ته اتي ڪاٻه اهڙي شئي پيل نه ڏٺي هئي، اسان اهڙي سمجهيو ته واليگران ڊنو هرڻ کي اتي کڻي ويو هوندو ۽ پوءِ ڪنهن سبب جي ڪري اتي ڇڏي پڇي ويو هوندو. ان ڪري اسان ان جي ويجهو هڪ سنتريءَ جي ڊيوٽي لڳائي ڇڏي ۽ ٻه ماڻهو روانا ڪياسين ته جي شڪاري موٽي اچي ته کيس جهلي وٺي اچن. ٿوري دير کان پوءِ خبر پئي ته هرڻ تمام گهڻو اڳ جو مئل آهي ۽ منجهيس ڪينئان پڻ پئجي چڪا آهن. ڪجهه دير کان پوءِ اکيوين به واپس آيو، جنهن ٻڌايو ته هن پڻ هرڻ کي اتي پيل ڏٺو هو. ڪوڪو ۽ لورو واليگران کي وٺي آيا ته جيئن هو ڏسي، هن ٻڌايو ته هي هرڻ ڪجهه ڏينهن اڳ سنڌس هٿان ڌڪيو هو ۽ ائين اهو مامرو ختم ٿي ويو.

فيصلو ڪيو ويو آهي ته اطلاعات آفيسر سان تمام جلد رابطو قائم ڪيو وڃي، جنهن کي هيستائين ڪوڪو نظرانداز ڪندو پئي آيو ۽ ميگا کي ايوان ۽ هن جي وچ ۾ رابطي جي لاءِ مقرر ڪيو ويو. هي آفيسر ميگا، سانچيز، تانيا ۽ پارٽيءَ جي هڪ نمائندي سان رابطي ۾ رهندو، جنهن جي چونڊ پوءِ ڪبي. منيلا مان هڪ تار آئي، جنهن ۾ لکيل هو ته "مونجي ڏکڻ مان روانو ٿي چڪو آهي" هن رابطي جو هڪ نظام قائم ڪيو آهي، پر مان هن مان مطمئن ڪونه آهيان، جو ته ان مان ظاهر آهي ته مونجي تي سنڌس ساٿين جو ڀروسو ڪونهي. جيڪڏهن هو مونجي سان ملڻ لاءِ روانا ٿي چڪا آهن ته رات جو هڪ بجي هو لاپاز مان نياپو ضرور موڪليندا.

ايوان تي واپار وڙي جي ذميواري رکيل آهي، پر هن جو پاسپورٽ ايترو ته خراب آهي جو ان تي سفر ڪرڻ ڏکيو پيو لڳي. ان کي درست ڪرائڻ ضروري آهي. کيس کپي ته منيلا ۾ پنهنجي دوستن کي لکي ته هو جلدي ان جو بندوبست ڪن.

تانيا وٽ ڪجهه هدايتون وٺڻ لاءِ جلد هتي ايندو، مان گهڻو ڪري کيس بي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ايس. اي ايس روانو ڪندس.

هن فيصلي کي آخري شڪل ڏني وئي آهي ته ڪوڪو، ريڪارڊو ۽ ايوان "ڪاسيري" مان جهاز جي وسيلي روانا ٿيندا ۽ پنهنجي جيپ هتي ئي ڇڏي ويندا ۽ جڏهن واپس ورندا ته "لاگوبلاس" مان فون ڪري اطلاع ڏيندا. جارج رات جو خبرچار ولڻ ويندو ۽ جي ڪا خاص ڳالهه معلوم ٿي ته ڪين ڳوليندو. پهرين ڪئمپ ۾ لاپاز مان ڪابه خبر نه آئي آهي. هو صبح جو سوير "ڪاسيري" روانا ٿي ويا.

21- ڊسمبر

اسان وٽ جيڪي نقشا هئا سي لورو پاڻ سان گڏ کڻي ويو هو تنهن ڪري مون کي خبر ڪونهي ته' پاڪوئي' ڏانهن ويندڙ رستو ڪهڙي قسم جو آهي. اسين صبح جو سوير اُسهياسين ۽ ڪنهن حادثي کان سواءِ سفر پورو ڪيوسين. هتي 24 تاريخ تائين اسين هر شئي آڻڻ جي ڪوشش ڪنداسين، جو ته ان ڏينهن هتي پارٽي ٿيندي. رستي ۾ اسين پاچو، مگوبل، بينگينو ۽ ڪامبا کان ٿيندا وياسين جن کي بجليءَ جو سامان آڻڻو هو. شام جو پنجين بجي ڌاري پاچو ۽ ڪامبا هتان خالي موٽي آيا. هتي بڌايو ته اوزار ڌاڌا ڳرا هئا ان ڪري هو جهنگل ۾ ان کي لڪائي آيا آهن، سيائي پنج ماڻهو ان کي کڻڻ ويندا. سامان واري غار مڪمل ٿي چڪي آهي. سيائي ريڊيو مشينري واريءَ غار تي ڪم شروع ڪيو ويندو.

22- ڊسمبر

اسان ريڊيو مين لاءِ غار جوڙڻ شروع ڪري ڇڏيو آهي، شروع ۾ زمين نرم هئي ان ڪري ڪم تيزيءَ سان، پر جڏهن سخت تهه آئي ته ڪم جي رفتار سست پئجي وئي، بجليءَ جا اوزار آندا ويا آهن. جيڪي ڌاڌا ڳرا آهن. تيل جي کوٽ جي ڪري ان کي چالو ڪري نه سگهيا آهيون. لوروءَ نياپو موڪليو ته هو نقشا ته نه ٿو موڪلي سگهي، پر زباني بڌائڻ لاءِ پاڻ پيو اچي.

23- ڊسمبر

اسين الي جاندرو ۽ پومبو سان گڏ ڪابي طرف واري هموار پهاڙ ڏسڻ وياسين. لڳي ائين ٿو ته اسان کي نئون رستو جوڙڻو پوندو، پر مون کي محسوس ٿيو ته سڌو لنگهڻ وڌيڪ سولو ٿيندو، جواڪيوين بن سائين سان گڏ آيو. هن بڌايو ته هڪ جانور جي پيچي وجهڻ جي ڪري لورو اچي نه سگهيو ۽ هو ان جي ڳولا ۾ ويل آهي. ال لا گونيلرو جي سفر جي باري ۾ ڪا نئين ڳالهه ڪانه ٿي. شام جو گوشت پهچي ويو پر شراب جي کوٽ محسوس ٿي. لورو انهن شين جو بندوبست نه ٿو ڪري سگهي جو ته منجهس انتظامي قابليت جي کوٽ آهي.

24- ڊسمبر

اڄوڪو سڄو ڏينهن "نوچابونا" جي نذر ٿيو. ڪن ماڻهن ٻه ٻه چڪر لڳايا ۽ دير سان پهتا، پر پڇاڙيءَ ۾ سڀ گڏجي وياسين ۽ ڏاڍو مزو آيو. لورو بڌايو ته ال

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

نيگرو جو سفر بيڪار ويو، آخري ڳالهه فقط نوٽ هو. پر اهو به واضع ڪونه هو.

25- ڊسمبر

ڪم وري به شروع ٿي ويو. پهرين ڪيمپ ڏانهن چڪر ڪونه هنيوسين، ان جو نالو "سي 25-" رکيوسين. جيڪو بوليوين ڊاڪٽر تجويز ڪيو. مارڪوس ۽ ڪامبا اسان جي ڪابي طرف ٽڪرين تائين رستو ٺاهڻ ويا هئا ۽ شام جو موٽي آيا. هنن خبر ڏني ته هنن ٻن ڪلاڪن جي سفر کان پوءِ ويران ۽ صاف ميدان ڏٺو آهي، ٻئي ڏينهن به سنڌن اوڏانهن وڃڻ جو ارادو آهي. ڪامبا کي هلڪو بخار ٿي پيو آهي، مگويل ۽ پاچو ڏسنڌڙن کي منجهائڻ لاءِ ڪابي طرف ڪي رستا ٺاهيا ۽ ريڊيو واري غار تائين پهچڻ جو رستو صاف ڪيو. انٽي، انٽونيو، توما ۽ مون ريڊيو واري غار تي ڪم جاري رکيو. هتي ڏاڍي تڪليف پئي ٿئي، ڇو جو اڳيان پٿر جي سيل آهي. ٻيا ساٿي ڪيمپ ۽ درياهه جي ٻنهي ڪنڌين تي مناسب هنڌ جي ڳولا ۾ روانا ٿيا آهن.

26- ڊسمبر

انٽي ۽ ڪارلوس ان هنڌ جو جائزو وٺڻ ويا، جنهن کي نقشي تي ياڪوئيءَ جو نالو ڏنل آهي، ان سفر ۾ به ڏينهن لڳا. رولانڊو، الي، جاندرو ۽ پوميو غار جي کوٽائيءَ کي لڳا رهيا. اسين پاچو ۽ مگويل جو ٺاهيل رستو ڏسڻ وياسين، جائزو وٺڻ کان پوءِ ان پهاڙي هموار رستي تان هٽ ڪٽڻ جو فيصلو ڪيوسين. هي رستو ڏاڍو سنو ۽ غار تائين وڃي ٿو ۽ اهو ڳولهڻ به وڏو مسئلو آهي. اسان ڪالهه هڪ ۽ اڄ به ٽانگ ماريا. لڳي ائين ٿو ته هتي ٽانگن جي مڙيئي گهٽائي آهي، توما، آرٽورو، روبو ۽ انٽونيو شڪار تي ويا، براليو ۽ ناتو ٻي ڪيمپ جي نگرانيءَ تي مقرر آهن. هنن خبر آندي ته جيپ اٿلي پئي ۽ مونجي واپس پهچي ويو آهي. مارڪوس، مگويل ۽ بينگينو پهاڙي رستو ٺاهڻ ويا ۽ سڄي رات موٽي نه آيا.

27- ڊسمبر

اسين توما سان گڏجي مارڪوس جي ڳولا ۾ نڪتاسين، اٽڪل اڍائي ڪلاڪ کن اولهه طرف هلڻ کان پوءِ ڪابي طرف کان اينڌڙ هڪ نديءَ جي مهڙ تي پهچي وياسين، اتان اسين پيرن جا نشان ڏسڻ لاءِ اوچي ٽڪريءَ تان هيٺ لٿاسين، مون ائين پئي سمجهيو ته ان رستي تان اسين هيٺ ڪيمپ ۾ پهچي ويندآسين، پر ڪيترا ڪلاڪ گذرڻ کان پوءِ به ڪيمپ جو ڪو نشان ڏسڻ ۾ نه آيو. هلندي هلندي نيٺ شام جو پنجين بجي "ناڪوهوسو" پهتاسين، جتان کان پهريون نمبر ڪيمپ ٽي ميل هيٺاهينءَ طرف هئي. نيٺ شام جو ستين بجي اسين ڪيمپ ۾ پهتاسين، اتي اسان کي خبر پئي ته مارڪوس گذريل رات هتي گذاري آهي. مون اتي ڪنهن کي به سُڌ ڏيڻ لاءِ نه اماڻيو آهي، ڇو جو منهنجو خيال هو ته مارڪوس کي منهنجي رستي جي سُڌ ڏيڻي ڇڏي هوندي. اتي اسان جيپ جو ڍانچو ڏٺو. لورو ان جا فالتو پرزا وٺڻ لاءِ ڪاميري روانو ٿي ويو پاچو چيو ته ڊرائيوريءَ دوران ڪيس ننڊ جو جهوٽو آيو ۽ جيپ اٿلي پئي.

28- ڊسمبر

جڏهن اسين ڪيمپ ڏانهن روانا ٿياسين تہ آريانو ۽ انتونيو مون کي ڳوليندا اچي پهتا. مارڪوس ٽڪريءَ تي ڪيمپ ڏانهن رستو ناهڻ لاءِ مگويل سان گڏ ويل هو. هو ٻئي اجا سوڌو نہ موٽيا آهن. بينگينو ۽ پوميو ان رستي تان اسان کي ڳولهڻ نڪتا. جيڪو اسان ورتو هو. جڏهن مان ڪيمپ ۾ پهتس تہ مارڪوس ۽ مگويل اتي موجود هئا. هو ٻئي پهاڙي تي ستا هئا. چو تہ رات گهٽي تي وڃڻ جي ڪري ڪيمپ ۾ پهچي نہ ٿي سگهيا.

29- ڊسمبر

اسين صورتحال جو جائزو وٺڻ لاءِ مارڪوس، مگويل ۽ الي جاندرو سان گڏ ويران ٽڪريءَ تي وياسين. هي سڌو سنئون ميدان "ڊانگريءَ" جي شروعات تي لڳو، هي هڪ اوچين پهاڙين ۽ ويران ٽڪرين جو سلسلو آهي، جيڪو اٽڪل هڪ هزار ميلن تائين هليو ٿو وڃي. ڪابي طرف جي چوٽي بيڪار آهي چو جو هيءَ ڪمان جي صورت ۾ 'نڪاهاسو' طرف مڙي ٿي. اتان اسين هيٺ لٿاسين ۽ اٽڪل هڪ ڪلاڪ ويهن منٽن جي پنڌ ڪان پوءِ ڪيمپ ۾ پهتاسين. اتان اٺ ماڻهو سامان آڻڻ لاءِ اماڻيا ويا. پر پوءِ بہ هو سڀ جو سڀ سامان آڻي نہ سگهيا. روبيو ۽ ڊاڪٽر، براليو ۽ ناٽو جي جاءِ ورتي. روبيو واپس اچڻ ڪان اڳ هڪ بيو بہ رستو ناهيو، جيڪو درياهہ جي ڪنڌيءَ وٽان ڪجهہ پٿرن جي وسيلي ٻي ٻي طرف وڃي ٿو نڪري ۽ پيرن جا نشان ڏسجڻ جو خطرو ٿو رهي. اچ غار تي ڪوبہ ڪم نہ ٿيو ۽ لورو ڪاميريءَ روانو ٿي ويو.

30- ڊسمبر

مينهن سبب درياهہ ۾ چاڙهہ هئڻ جي باوجود بہ چٽن چٽن کي روانو ڪيو ويو تہ جيئن هو پهرين نمبر ڪيمپ ۾ جيڪي شيون باقي رهجي ويون آهن تن کي ڪنهن ڪنڌيءَ ڪري اچن. جيئن ان کي بلڪل خالي ڇڏي ڏجي. پاهران ڪابہ نئين خبر ڪانہ آئي. ڇهہ چٽا غار ۾ ويا ۽ هر اها شيءِ جيڪا اتي هئي، چگيءَ ريت لڪائي آيا. تندور پورو ڪري نہ سگهياسين، چو جو مٽي ڏادي نرم آهي.

31- ڊسمبر

ساڍي ستين بجي ڏاري ڊاڪٽر خبر آندي تہ "مونجي" پهچي ويو آهي. سو مان، ٽوما، آنٽي، آر ڀانو ۽ آرٽورو سان گڏجي سائس ملڻ لاءِ روانو ٿيس. جيتوڻيڪ اسان جو ڏادي گرمجوشيءَ آڌر ڀاءُ ڪيو ويو. پر تنهن هوندي بہ ماحول ۾ ڪجهہ اوپرائپ موجود هئي ۽ هي سوال ٿي اڀريو تہ تون هتي ڇاجي لاءِ آيو آهين؟ سائس گڏ نئون آيل همراهہ پان ڊي وينو هو ۽ ٽانيا پڻ هو. جيڪو حڪم وٺڻ آيو هو ۽ ريڪابو بہ هو جيڪو هاڻي اسان سان گڏ رهندو.

مونجي سان پهرين تہ عام ڪچهري شروع ٿي پر جلدي بنيادي سوال ڪنياسين جن جو خلاصو هي ٿي شرط آهن:

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

(1) جيستائين انقلاب جو مقصد ۽ ماحول بوليويا بابت آهي ان جو فوجي ۽ سياسي مک هو رهندو.

(2) ڏکڻ آمريڪا جي ٻين رياستن سان ناتن جو ذميوار هو هوندو ۽ انهن کان آزاديءَ جي تحريڪ جي لاءِ مدد حاصل ڪرڻ جي ڀرپور ڪوشش ڪندو.(هُن ڊلگس براڊو جو مثال ڏنو)

(3) هو پارٽيءَ جي اڳواڻيءَ تان استعيفيٰ ڏئي ڇڏيندو ۽ ان کي ٻي طرفدار بنائڻ ۾ ڪامياب ٿي جدوجهد لاءِ ڪارڪن مهيا ڪري سگهندو.

مون جواب ڏنو تہ پارٽي سيڪريٽري جي حيثيت سان استعفيٰ جي فيصلي جي ذميواري مٿس آهي، جيتوڻيڪ مون کي سندس پوزيشن سني نہ پئي لڳي، هيءَ موقعي پرستي آهي ۽ انهن ماڻهن جي تاريخي نالي کي بچائڻ جي ڪوشش آهي. جن کي پست غلامانہ ذهنيت جي ڪري ڏوهاري ڪونيو تو وڃي. وقت پاڻهي منهنجي ڳالهہ کي صحيح ثابت ڪندو.

جيتريقدر ٻئي شرط جو واسطو آهي تہ مون کي ان تي ڪوبہ اعتراض ڪونهي، پر شڪست سندس مقدر بنجي چڪي آهي. ڪوڊولا کي ڊلگس ميراڊو جي حمايت لاءِ چوڻ اٿين آهي جيڻن پارٽيءَ جي اندروني بغاوت کي درگذر ڪرڻ لاءِ چيو وڃي. هن ڳالهہ جو فيصلو بہ وقت پاڻهي ڪندو. باقي جيتري قدر ٽيئين ڳالهہ جو تعلق آهي تہ مون کي اها ڪنهن بہ صورت ۾ قبول ڪونهي، فوجي اڳواڻ مان هوندس ۽ ان بابت ڪنهن بہ قسم جي الهام جي ضرورت ڪونهي. اتي بهچي ڳالهہ بولهہ بيهي رهي ۽ هڪ اهڙي گولائيءَ ۾ قرڻ لڳي، جنهن جي ڪابہ پڄاڙي ڪونہ هوندي آهي. آخر گهڻي مناڪت کان پوءِ اسين ان ڳالهہ تي سهمت ٿياسين تہ هو ان باري ۾ وڌيڪ سوچ ويچار ۽ بوليويا جي ساٿين سان صلاح مصلحت ڪندو. اتان اتي اسين ٽئين ڪيمپ ۾ وياسين جتي هن سڀني سان ڳالهايو ۽ کين موٽي هلي پارٽيءَ جي مدد ڪرڻ لاءِ چيو. پر ڪوبہ هن سان هلڻ لاءِ تيار نہ ٿيو. سڀني هتي رهڻ جو ارادو ڏيکاريو. جنهن تي کيس ڏاڍي حيرت لڳي.

رات جو 12 بجي اسان جام پريو ۽ هن تاريخ جي اهميت جو ذڪر ڪيو. مون سندس ڳالهہ جو فائدو وٺندي کيس آمريڪا کنڊ جي انقلاب جو ٿئون Grto Do Murello قرار ڏنو ۽ کيس چيو تہ جيستائين انقلابي ڪارنامن جو تعلق آهي تہ ان جي لاءِ اسان جون زندگيون ڪابہ اهميت نہ ٿيون رکن.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ماهوار تجزيو

ڪيوبا جي انقلابين جو جٿو مڪمل طرح ڪامياب رهيو. اسان جا حوصلا بلند آهن ۽ فقط ڪجهه عام قسم جا مسئلا درپيش آهن. جيتوڻيڪ بوليويا جا ساٿي ٿورڙائيءَ ۾ آهن، پر سڀئي مڙس ماڻهو آهن. مونجي جي رويي جي ڪري انقلابي عمل جي رڪجي وڃڻ جو خطرو آهي، پر فائدو هي به آهي ته مان سياسي پابندين کان آجو ٿي ويندس. اسان جو ايندڙ قدم وڌيڪ بوليوين ساٿين جو اوسيڙو، گويرا ۽ ارجنٽائين جي ماريشو ۽ جوزامي(يعني ماسيٽي ۽ اختلاف رکندڙ پارٽي) سان ڳالهه ٻولهه آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

جنوري

1- جنوري

مون سان ڪنهن ٻہ قسم جي صلاح مصلحت کان سواءِ صبح جو مونجيءَ مون کي چيو تہ هو پارٽيءَ اڳواڻيءَ تان دستبردار ٿي رهيو آهي ۽ 8 جنوري تي هو پنهنجي استعيفيٰ پارٽيءَ کي پيش ڪندو. سندس چوڻ آهي تہ هُن جو مشن پورو ٿي چڪو آهي. جڏهن هو روانو ٿيو تہ مون کي ائين محسوس ٿيو ڄڻ ڪو ڪيس ٿياس تي ٽنگڻ لاءِ وٺي وڃي رهيو آهي. منهنجي خيال ۾ ڪيس جڏهن ڪوڪو کان اها خبر پئي تہ مان فوجي ماهرا سندس حوالي ڪرڻ لاءِ تيار ڪونہ آهيان تہ هُن اُن ڳالهہ جو فائدو وٺندي ناتا ٽوڙڻ جو فيصلو ڪيو، جو تہ سندس دليلن ۾ تضاد هو.

شام جو مون سيني ساٿين کي هڪ هنڌ گڏ ڪري "مونجيءَ" جي رويي جي وضاحت ڪئي ۽ اعلان ڪيو تہ اسين هر اُن ٽولي، گروهہ يا فرد سان گڏجي ڪم ڪنداسين، جيڪو انقلاب کي ڪامياب بنائڻ چاهي ٿو. مون بوليويا جي ماڻهن جي هڪ ڏکي ۽ روحاني اذيت جو ذڪر ڪيو ۽ وچن ڪيو تہ اسين انهن سيني ماهرن کي گڏجي سڏجي، ڳالهہ ٻولهہ ۽ سياسي رابطن جي ذريعي نبيرڻ جي ڪوشش ڪنداسين.

مون تانيا جي ارجنٽائين وڃڻ جو بندوبست ڪيو، جيئن هو ماريشو ۽ جوزامي سان ملي سائن ڳالهہ ٻولهہ ڪري ۽ منهنجي انهن سان هتي ملاقات جو بندوبست ڪري. سانچيز کي جيڪو ڪم سونپيو ويو هو. اُن بابت فيصلو ڪيوسون تہ في الحال روڊولفو، لوبولو ۽ همبٽو لاپاز ۾ رهندا. لوبولو جي هڪ پيڻ "ڪاميري" ۾ رهندي، باقي ڪالوي مونٽي سانتا ڪروز ۾ رهندو. مسٽو، سڪريءَ جي علائقي جي چوڌاري سفر ڪندي، فيصلو ڪندو تہ ڪيس ڪٿي رهڻون آهي. لوبولو ماليات جو انچارج هوندو ۽ ڪيس اسي هزار اُمائيا ويندا، ويهہ

Scanned with CamScanner

هزار ڪالو ۽ مونٽي ترڪ خريد ڪرڻ تي خرچ ڪندا. سانچيز گويرا ڪان انٽرويو وٺندو. ڪوڪو سانتا ڪروز ويندو، جتي هو ڪارلوس جي پاءُ سان ملي، ڪيس انهن ٿنهي جو انچارج بنائيندو، جيڪي "هوانا" مان آيا آهن. مون فيڊرل لاءِ پيغام لکيو، جيڪو بي نمبر دستاويز ۾ آهي.

2- جنوري

صبح گجهي لکت ۾ خط لکندي گذريو. پيا (سانچيز، تانيا ۽ ڪوڪو) فيڊرل جي تقرير ٻڌڻ ڪانپوءِ هليا ويا. هن اسان جو ذڪر اهڙي انداز سان ڪيو آهي، جو اسين سڀ سندس ٽوراٽتا آهيون. ڪيمپ ۾ غار تي ڪم هلي پيو. باقي مڙئي بي ڪيمپ مان شيون کڻي ويا. مارڪوس، مگويل ۽ بينگيتو اتريئن علائقن جو جائزو وٺڻ ويا آهن. انتي ۽ ڪارلوس 'ناڪا هواسو' جي جاچ ڪندا هليا ويا. ايستائين جو آباد علائقو اچي ويو. جواڪيوين ۽ ال ميڊيڪو ڪي درياهه جو جائزو وٺڻون آهي ۽ هو درياهه جي ڪناري سان ايستائين هلندا رهندا، جيستائين مهڙ يا ڪنهن آباد علائقي ۾ پهچي نٿا وڃن. اهو ڪم پنجن ڏينهن ۾ ڪرڻون آهي. مونجيءَ ڪان موڪلائي هو سڀ ڪيمپ ۾ آيا ۽ ٻڌايائون تہ ال لورو اجا واپس ڪونہ وريو آهي.

3- جنوري

اسين غار جي ڇت اڏڻ ۾ لڳا پيا هئاسين، پر اُن کي پورو ڪري نہ سگهيا آهيون، سپائي هر حال ۾ اُن کي پورو ڪرڻون آهي. بار ڍوئڻ لاءِ فقط ٻہ ماڻهو ويا ۽ خبر آنداٿون تہ ڪالهہ رات سڀ هليا ويا. باقي ساٿي رڌڻي جي ڇت ٺاهڻ ۾ رڌل رهيا، جيڪا هاڻي ٺهي وئي آهي.

6- جنوري

اڄ صبح جو سوبر جواڪيوين، الي جاندرو ۽ مان ٻنجر ٽڪريءَ تي وياسين، اُتي پهچي مون فيصلو ڪيو تہ مارڪوس، ال ڪاميا ۽ پاچو سڀ لڪي ناڪاهواسو پهچڻ جي ڪوشش ڪريون. مگويل، براليو ۽ اينيِ جيتو ٽڪري مان ڦٽندڙ اصل رستو ڳولهيندا. جواڪوين، بينگينو ۽ انتيءَ سان گڏ رايوفراس تائين ويندڙ درياهہ جي ڳولا ڪندو، جيڪو نقشي موجب چوٽيءَ جي ٻئي طرف "ناڪاهواسو" جي هيٺان لنگهي ٿو.

شام جو ال لورو بہ خچر وٺي آيو، جيڪي هن ٻہ هزار پيسا ڏيئي ورتا آهن. سودو چڱو آهي، خچر ڏاڍا سگهارا ۽ فرمانبردار آهن. مون، براليو ۽ پاچو جي ڳولا جو حڪم ڏنو تہ جيئن هو سپائي وڃي سگهن. انهن جي جاءِ ڪارلوس ۽ ميڊيڪو والاريندا.

تقرير ڪندي مون گوريلا جانبازن جي ضروري خاصيتن تي تفصيل سان ڳالهايو ۽ نظم ۽ ضبط تي زور ڏنو، مون کين ٻڌايو تہ اسان جو سڀ ڪان وڏو مشن هڪ فولاد وانگر مضبوط ۽ اهڙو گوريلا دستو تيار ڪرڻ آهي، جيڪو باقي دستن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

جو مثال هجي ۽ ٻيو تہ اُن مشن لاءِ پڙهائي تمام ضروري آهي، جيئن اسان جا ذهن اڳڪٽي ڪري سگهن. تنهن ڪانپوءِ سيني جڻن جي اڳواڻن يعني جواڪوين، مارڪوس، الي جاندرو، انٽي، رولاندو، پوميو، ال ميڊيڪو، ال ناٽو ۽ ريڪاڊو کي هڪ هنڌ گڏ ڪيو، مون مٿن واضح ڪيو تہ مارڪوس جي غلطين ۽ تڪرارن جي ڪري مون کي جواڪوين کي نائب اڳواڻ بنائڻو پيو آهي، مون نئين سال جي موقعي تي مگوين سان جهڳڙي ڪرڻ تي، جواڪوين تي سخت تنقيد ڪئي ۽ انهن ضروري ڳالهين ڏانهن اشارو ڪيو، جيڪي اسان کي پنهنجي تنظيم کي بهتر بنائڻ لاءِ لازمي طور تي ڪرڻيون هيون. آخر ۾ ريڪاڊو مون کي ٻڌايو تہ تانيا جي سامهون هُن جي ايوان سان منهن ماري تي پئي هئي، جنهن ۾ ٻنهي جڻن هڪ ٻئي کي گهٽ وڌ ڳالهايو ۽ ريڪاڊو ايوان کي جيپ مان لهي وڃڻ جو حڪم ڏنو. ساٿين جي پاڻ ۾ اڻبڻت اسان جي ڪم ۾ رنڊڪ بڻجي رهي آهي.

7- جنوري

سيلاني روانا ٿي ويا، بس ۾ فقط الي جاندرو ۽ ناٽو هئا. باقي هڙئي ڪيمپ تي ڊيوٽي ڏيئي رهيا آهن. بجلي جي مشينريءَ ۽ باقي سڀ سامان آرٽورو ڪنيو، غار ۾ ڊبل ڇت جوڙي ويئي ۽ ڪوهہ جي پڻ مرمت ڪئي ويئي. ڪاڙيءَ تي هڪ ننڍي پُل پڻ جوڙي ويئي آهي.

10- جنوري

پراڻي ڪيمپ ۾ مستقل نگران پارٽيءَ ۾ تبديلي آندي ويئي. روبيو ۽ اپولينار جي جاءِ ڪارلوس ۽ ال ميڊيڪو ورتي. درياهہ جيتوڻيڪ طوفاني رهيو، پر پاڻي لهي رهيو آهي. ال لورو جيڪو ساٿنا ڪروز ويل آهي، سو اڃا ڪونہ وريو آهي.

ال ميڊيڪو (مورو) توما ۽ مان پمپادل ٽاٽجر تي چڙهياسين، انتونيو بہ اسان سان گڏ هو، ڪيس ڪيمپ جي نگرانيءَ لاءِ ترسٿون هو، اتي مون انتونيو کي ٻڌايو تہ اسان جي ڪيمپ جي اوپر طرف جيڪا ڪاڙي آهي، ان جو جائزو وٺڻ لاءِ ڪس جا چا ڪرڻو آهي؟ هتان اسان مارڪوس جو پراڻو جوڙيل رستو ڳوليو، جيڪو سولائيءَ سان ملي ويون "ڳولا پارٽي" صبح جو ڇهين بجي واپس وري، مگيول براليو ۽ چينو سان گڏ، جواڪيوين ۽ انٽيءَ سان گڏ، گاويل ۽ براليو هڪ دريائي رستو ڳولهيو، جيڪو پاڻيءَ جي سطح کان لنگهي هڪ ٻي درياهہ ۾ وڃي ٿي پيو. سمجهان ٿو تہ اهو "جوناڪاهواسو" درياهہ آهي. جواڪوين درياهہ سان گڏ هليو ۽ ڪجهہ دير هن جي وهڪري سان گڏ هلندو رهيو، هي اهوئي درياهہ آهي جيڪو ٻي جتي هٿ ڪيو هو. ان جو مطلب هي ٿيو تہ اسان جا نقشا ٺيڪ ٺاڪ آهن، جن ۾ ٻنهي دريائن جي وچ ۾ گهاٽو پيلو ڏيڪاريل آهي ۽ ٻنهي مختلف طرفن کان "ال گرانڊ" ۾ جوڙ ڪري ٿو. مارڪوس اڃا تائين ڪو نہ موٽيو آهي. هوانا مان هڪ نشري پيغام مليو تہ ال چينو ۽ ال ميڊيڪو 12 تاريخ تي ۽ ريڊيو جو ماهر 14 تي روانا ٿيندا. باقي ٻين ساٿين جو ڪو بہ ذڪر ڪونهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

11 . جنوري

انتونيو، ڪارلوس ۽ آرٽورو سان گڏجي ويجهي ڪاڙي ڏسڻ ويو ۽ رات جو دير سان واپس وريو. هنن ٻڌايو ته ندي چراگاهه جي سامهون "ناڪاهواسو" ۾ جوڙ ڪري ٿي. جتي اسين شڪار ڪندا آهيون.

الي جاندرو ۽ پوميو پير ۾ ويٺا نقشا ناهي رهيا آهن. هنن ٻڌايو ته منهنجا ڪتاب پسي ويا آهن ۽ ڪجھ ته صفحا خراب ٿي ويا آهن. ريڊيو جي مشينري پسڻ جي ڪري زنگجي رهي آهي. ريڊيو جون به مشينريون اڳ ۾ ئي خراب ٿي چڪيون آهن. انهن ڳالهين مان آرٽورو جي سستيءَ جو افسوسناڪ پهلو اُڀري سامهون اچي ٿو.

رات جو مارڪوس آيو. هن ٻڌايو ته "ناڪاهواسو درياهه" کي اسين جتي سمجهون ٿا. اتي ڪو نه ٿو وڃي ۽ نه ئي وري فرائس دريائن جي شاخن سان ٿو ملي. هتي اسان اينتيچو ۽ پيڊرو جي اڳوائيءَ ۾ زمين کي پوک لاءِ تيار ڪرڻ جو ڪم شروع ڪري ڏنو آهي.

هتي مکين جا لشڪر پيا هلن. مارڪوس، پومين، مورو ۽ جواڪيوين جو جسم جيڪو مکين ۽ ٻين جيوڙن سان ستيو پيو هو، سو هنن ڌوئي جسم صاف ڪيو.

12 . جنوري

باقي جيڪو سامان رهيل آهي، سو کڻڻ لاءِ هڪ ننڍي ٽرڪ اماڻي ويئي آهي. ال لورو اجا واپس ڪو نه وريو آهي. هتي اسان ڪاڙيءَ جي گهاٽين تي مٿي چڙهڻ جي مشق ڪئي. پاسن کان چڙهڻ لاءِ ٻه يا ٽي ڪلاڪ ۽ مرڪز جي لاءِ فقط هڪ ڪلاڪ لڳي ٿو. اسان کي بجاءِ مرڪز ۾ ڪرڻو پوندو. جواڪيوين مون کي ٻڌايو ته گڏجاڻيءَ ۾ مارڪوس جي جن غلطين ڏانهن اشارا ڪيا ويا، تن سان هن کي ڏاڍو ڏک ٿيو آهي. سڀاڻي مان ان بابت مارڪوس سان ڳالهائيندس.

13- جنوري

اڄ مارڪوس سان ڳالهايم. جنهن چيو ته هن کي ڏک رڳو ان ڪري ٿيو، جو بوليويا جي ساٿين جي اڳيان ڪيس سندس غلطين تي ٽوڪيو ويو. مون کي هن جا دليل بي وزن لڳا. انهن ۾ جذباتي پهلوءَ ڪانسواءِ ٻيون ڪي اهم ڳالهيون ڪو نه هيون.

اتي الي جاندرو جي چيل ڳتن جملن جو پڻ ذڪر ٿيو. پڇڻ تي خبر پئي ته هنن اهي جملا ڪل پوگ ۾ چيا هئا. تنهن کانپوءِ مارڪوس جي ڪاوڙ وڃي ڍري ٿي. انٽي ۽ مورو جيڪي شڪار تي ويل هئا سي هٿين خالي واپس موٽي آيا.

اڄ مختلف جٿا اهڙي هنڌ غار ناهڻ ويا جتي خچرن سان گڏ پهچي سگهجي ٿو، پر آسپاس ۾ اهڙو ڪو مناسب هنڌ نه مليو. ان ڪري فيصلو ڪيو ويو ته هتي ئي هڪ جهوپڙي ناهي وڃي. الي جاندرو ۽ پوميو رستي جي بجاءِ جي مطالعو ڪيو ۽ مختلف ڪاهين ۽ پٿرن تي نشان هنيا. هو سڀاڻي به اهو ڪم جاري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

رڪندو. روبيو ۽ ابولينار واپس موٽي آيا آهن. براليو ۽ ياچو پراڻي ڪئمپ ويا آهن. باقي لورو ڪان ڪو بہ اطلاع وغيره ڪو نہ مليو.

14. جنوري

مارڪوس ۽ بينگينو ڪانسواءِ هر اول دستي جا هڙئي همراهہ، درياهہ جي وهڪري طرف جهوپڙي ناهڻ ويا آهن. جيتوڻيڪ ڪين رات جو ورڻون هو پر مينهن جي ڪري منجهند جوئي موٽي آيا ۽ جهوپڙي مڪمل ناهي نہ سگهيا.

جواڪيوين جي اڳواڻيءَ ۾ خندقن جي کوٽائي شروع ٿي. مورو، انٽي، اربانو ۽ مان هڪ رستو ناهڻ لاءِ روانا ٿياسين. جيڪو ڪاڙيءَ جي ڪابي طرف، پهاڙي چوٽيءَ کي ڪٽيندو، اسان جي ڪيمپ جي پرسان لنگهندو. اهو ڪم پورو ٿي نہ سگهيو ۽ اسان کي خطرناڪ ٽڪرين تي چڙهڻون پيو. پنهنجي جو مينهن پوڻ جي ڪري اسان کي ڪم روڪڻو پيو.

15- جنوري

مان ڪيمپ ۾ رهي شهر ۾ ڪارڪنن لاءِ هدايتون لکندو رهيس. اڄ هڻ جي ڪري اسان فقط اڌ ڏينهن ڪم ڪيو. مارڪوس هر اول دستي سان گڏ جهوپڙيءَ تي ڪم ڪيو. وچولي ۽ آخري دستي خندقن جي کوٽائي ڪئي، ريڪارڊو، آربانو ۽ انٽونيو ڪالهوڪي ناهيل رستي کي وڌيڪ بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا رهيا. اڄ پراڻي ڪيمپ ڏانهن ڪو بہ چڪر نہ هڻيو ويو.

16 جنوري

خندقون لڳاتار ڪم ڪرڻ جي باوجود، اڄ بہ مڪمل ڪو نہ ٿيون. مارڪوس پنهنجو ڪم ختم ڪري، هڪ ننڍڙو گهر اڏيو. ال ميڊيڪو ۽ ڪارلوس، براليوس جي جاءِ والاري ۽ بنهي ڄڻن ٻڌايو تلورو خچرن سميت واپس اچي رهيو آهي. اينچيتو ڪيس وٺڻ ويو، پر هو ڪٿي بہ ڏسڻ ۾ ڪو نہ آيو.

17 . جنوري

اڄ ڪو بہ ڪم ڪو نہ ٿيو. گهر ۽ خندقون اڳ ۾ ئي مڪمل ٿي چڪيون هيون. ال لورو پنهنجي سفر جون ڳالهيون ٻڌايون، جڏهن مون ڪانئس پڇيو تہ هو ڇو ويو تہ هن ٻڌايو تہ سندس خيال موجب ڪيس منع ڪانهي، هن اهو بہ مڃيو تہ اتي هو هڪ عورت سان ملڻ ويو هو، هو خچرن لاءِ ڳجهيءَ ۾ ٻڌڻ وارو ساز پڻ وٺي آيو آهي، تهن هوندي بہ انهن کي درياهہ مان ٽپائي اچي نہ سگهيو.

ڪوڪو جي ڪا بہ خبر ڪونهي تہ هو ڪٿي آهي، جيڪا ڏاڍي پريشان ڪندڙ ڳالهہ آهي.

18 . جنوري

صبح جو سوير ڪڪر ڇانئجي ويا، مون کي خندقن جو معائنو ڪرڻو هو، پر نہ ڪيم. اربانو، ناتو، ڊاڪٽر (مورو)، انٽي، اينچينو ۽ براليو هڪ ننڍي ٽرڪ تي چڙهي روانا ٿيا. الي جاندرو طبيعت ٺيڪ نہ هئڻ ڪري ڪم ڪو نہ

ڪيو.

ڪجھ دير ڪانپوءِ مينهن ڳڙا بنجي وسڻ لڳو. لورو مينهن ۾ پُسندو آيو. هن ٻڌايو تہ "ارڪاناراز" انتونيو سان ڳالهايو آهي. هن اهو ظاهر ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي تہ هو سڀ ڪجھ ڄاڻي ٿو ۽ اڄ ڪئي اٿائين تہ اوهين جيڪو ڪوڪين جو ڪاروبار ڪري رهيا آهيو. ان ۾ سهڪاري بنجڻ لاءِ تيار آهي. "اسين جيڪو ڪري رهيا آهيون" جي انڪل مان پڌرو آهي، تہ اسين ڪا اهڙي قسم جي ڳالھ ضرور ڪري رهيا آهيون. مون لورو کي هدايت ڪئي تہ هر حالت ۾ کيس سهڪار لاءِ راضي ڪيو وڃي. پر اينٽرو چٽجوس تہ جيپ جيترا بہ چڪر هڻندي اُن جو ڀاڙو اسين ڏينداسين. مينهن تيز وسي رهيو هو، تنهن ڪري لورو هتان جلد هليو ويو تہ متان مينهن جي ڪري سيلاب نہ اچي وڃي ۽ کيس وڃڻ لاءِ رستو نہ ملي.

ترڪ صبح جو اٺين بجي تائين واپس ڪانہ وري هئي، تنهن ڪري ٻين ترڪن وارن کي ماني کائڻ جي موڪل ڏني وئي. پر جڏهن هُو کائي بس ڪئي تہ براليو ۽ نانو پهتا. هنن ٻڌايو تہ درياھ جي چڙهڻ ڪري هو گهيرجي ويا هئا. سيئي گڏجي درياھ اُڪرڻ ٿي چاهيو. پر انتي ٽاڙجي ڪري پيو ۽ سندس رائيفل وهي وئي ۽ هو ڦٿجي پيو، تنهن ڪري هُن رات اتي ٽڪڻ جو فيصلو ڪيو ۽ هو ڏادي ڏکيائيءَ سان هتي پهتا آهن.

19- جنوري

اجوڪو ڏينهن بہ ٻين ڏنهن وانگر دفاعي بندوبست ۽ ڪيمپ کي ڏسڻ وائسڻ ۾ گذريو. مون کي ڏاڍو سيءُ پي ٿيو. پر طبيعت نيڪ اٿم. باقي چارئي ڄڻا صبح جو اٺين بجي ڌاري آيا ۽ پاڻ سان ڪافي سامان کڻيو آيا. هُن رات باھ جي چوڌاري ويهي، درياھ جي لهڻ جي اوسيئڙي ۾ گذاري تہ جيئن رائيفل ڳولهي سگهن.

شام جو ڇئين بجي جڏهن روبيوءِ پيڊرو نگران جٿي جي جاءِ وٺڻ لاءِ اجا روانا ٿي مس ٿيا هئا. جو ليفٽيننٽ فرينڊيز ۽ سادن ڪپڙن ۾ چار سپاهي ڀاڙي جي جيپ ڪئي ڪوڪين جي ڦئڪٽري جي ڳولا ۾ آيا. هنن فقط گهر جي جهڙتي ورتي ۽ ڪجھ عجيب و غريب شيون ڏٺيون. خاص ڪري ڪئلشم ڪاربائيڊ جيڪا ليمپ لاءِ آندي وئي هئي ۽ اجا سوڏي غار ۾ نيئي ڪانہ وئي هئي. هُن لارو جو پستول کنيو. پر رائيفل ۽ 22 نمبر ڇڏي ويا. هُن ڏيکاءَ خاطر ارگاناراز کان 22 نمبر کسي لورو کي ڏيکاري، اهو ڄڻي موٽي ويا تہ اسان کي سڀ خبر آهي ۽ اسين توهان کي ڏسي وٺنداسين. ليفٽيننٽ پستول پاڻ وٽ رکندي لورو کي چيو، "اتي اچي مان ميٽ ۾ مون سان ملج." ۽ پوءِ برازليت جو پڇيائين تہ هو ڪٿي آهي.

لورو کي هدايت ڏني وئي تہ هو' واليگران ڊنو' ۽' ارگاناراز' کي ڌمڪائي، جو تہ انهن کان سواءِ ٻيو ڪنهن بہ خبر نہ ڏني هوندي. کيس اهو بہ چيو ويو تہ هو پستول وٺڻ جي بهاني سان ڪاميري وڃي ڪوڪوءَ سان رابطو قائم

Scanned with CamScanner

ڪري (شڪ اٿم تہ متان هو گرفتار نہ ٿي ويو هجي). اسان ڪي پنهنجو وڌ ۾ وڌ وقت جهنگ ۾ گذارڻ کپي.

20- جنوري

مون پوزيشن جي جاچ ڪئي ۽ حڪم ڏنو تہ ڪالهہ رات جيڪو دفاعي منصوبو سمجهايو ويو هو، ان تي عمل ڪيو وڃي، اُن جو خاڪو ڪجهہ هن ريت آهي جو دريائي علائقي جو هڪدم بچاءُ ڪيو وڃي ۽ درياهہ سان لڳ بيهاريل هر اول دستو، دشمن تي جوابي حملو ڪري. اسان جو دفاعي مشقن ڪرڻ جو ارادو هو، پر پراڻي ڪيمپ ۾ حالتون ڪجهہ اهڙي صورت اختيار ڪري ويون، جو اهو ارادو بدلائڻو پيو. ٽيو هيٺن جو هڪ شخص فارم تي آيو ۽ ايم - 2 رائيفل سان فائر ڪرڻ لڳو. سندس چوڻ موجب هو ' آرگاناراز' جو سنگتي آهي ۽ موڪلون گذارڻ لاءِ فارم تي آيو آهي. ان ڪري گشتي جٿا اماڻيا ويا وڃن تہ جيئن " آرگاناراز" جي ويجهو ڪيمپ جي لاءِ ڪو مناسب هنڌ ڳوليو وڃي، جيڪڏهن حالتون خراب ٿي ٿيون وڃن تہ علائقو ڇڏڻ کان اڳ سائنس حساب چڪتو ڪنداسين. مگويل جو ٻت بخار ۾ ڇڻ ٻاهرن ٽاڻدن جيان پيو ٻري.

جنگي مشقون ڪيون ويون، جيڪي سواءِ ڪن ڳالهين جي گهڻيون ڪامياب ويون، اُتي هڪدم تڙي پکڙي وڃڻ تي گهڻو زور ڏنو ويو. جيڪو مشق جو سڀ کان ڪمزور پهلو آهي. هڪ جٿو ٻڙاليو سان اوپر طرف ۽ رولاندو سان گڏ اولهہ طرف ويو تہ جيئن هڪجهڙو رستو ٺاهيو وڃي. پاچو بنجر ٽڪريءَ تي ويو تہ جيئن ريڊيو مشينري ٽيسٽ ڪري ۽ مارڪوس اينچيٽو سان گڏ ويو تہ جيئن ارگاناراز جي نگراني جو جوڳو بندوبست ڪري سگهي. مون ٽي ٽيسٽ ۽ رستو جوڙڻ جي مهم ڪامياب رهي، مارڪوس جلد موٽي آيو، ڇو تہ مينهن جي ڪري نظر ڪم نہ پئي ڪيو. پيڊرو بہ مينهن وسندي آيو، ڪوڪوءَ سان گڏ ٽي نوان رنگروٽ بينجمين، بوسيبيو ۽ والٽر بہ گڏ آيا هئا، ٻهريون رنگروٽ ڪيوبا مان آيو هو. ڪيس سندس تجربي ۽ لياقت جي ڪري هر اول دستي ۾ رکيو ويو، باقي بہ پوئين دستي ۾ رکيا ويا. " مارو مونجي" ڪيوبا مان اينڊز ٺهي سان ڪچهري ڪري ڪين، گوريلا دستي ۾ شامل نہ ٿيڻ جي تلقين ڪئي، هن نہ رڳو پارٽيءَ تان استيعفي ڪاڻ ڏني، پر ڪاسترو کي هڪ دستاويز بہ موڪليو (دستاويز نمبر 2 ۾ آهي). تانيا چٺي لکي مون کي پنهنجي روانگي ۽ ايوان جي بيماريءَ جي سُڌ ڏني. هڪ چٺي ايوان جي بہ ملي، جيڪا (دستاويز نمبر 5 ۾ لکيل آهي). رات جو مون سڀني جٿي کي هڪ هنڌ گڏ ڪري اهو دستاويز پڙهي ٻڌايو. خاص ڪري فقري "الف" ۽ فقري "ب" جي پاڻ ۾ تضادن کي پورو ڪيم، مون سڀي صورتحال سنڌن اڳيان رکي، دل جو بار هلڪو ڪيو ۽ جواب ۾ انهن جو ردعمل بہ همدرديءَ وارو هو. ٽن نون آيلن مان بہ باشعور پيا لڳن. ڪين اصولن تي يقين آهي ۽ هر ڪم وڏي پروسي سان ڪن ٿا. ٽيون ساٿي بوليويا جو هاري آهي، سگهارو ۽ مضبوط هڏڪاٺ وارو پيو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

لڳي.

22- جنوري

ترڪ ۾ براليو ۽ والٽر سان گڏ ٽيرهن ماڻهو موڪليا ويا. ته جيئن پيڊرو، ال بيورو جي جاءِ والاري، هو شام جو واپس وريا. پر سمورو سامان آڻي نه سگهيا. واپس ورندي ال بيورو دستاويز موڪليو ته جيئن ڪيس سڄي صورتحال جي خبر پئجي سگهي ۽ ٽپال جو پڻ رابطو آزمائي سگهجي. پر جيڪڏهن گويرا 25 تاريخ تي ملاقات لاءِ ڪاميري پهتو ته هي دستاويز سنڌس هٿان لاپاز موڪليو ويندو.

مون شهري ڪارڪنن کي هدايتون لکيون (دستاويز نمبر 3). ترڪ ۾ ماڻهن جي وڃڻ ڪري، اڄ ڪئمپ ۾ گهٽي ڄرڪ ڪانهي. مگويل هاڻ ٺيڪ ٿي رهيو آهي، پر ڪارلوس کي اڃا بخار تيز آهي. اڄ ٽارن تي هلڻ جو تجربو ڪيو ويو. هڪ جانور ڪوڙڪي ۾ ... ڦاٿو ... جي ويو، پر سنڌس کُر ڪٽجي ڪوڙڪيءَ ۾ ڦاسي پيو هو.

23- جنوري

ڪيمپ جي ڪم ۽ ڳولا ڪندڙن کي جڳهن جي صورت ۾ رهايو ويو، انٽي، رولانڊو ۽ آرٽورو کي اهڙي مناسب هنڌ جي ڳولا ۾ موڪليو ويو، جتي ڊاڪٽر پنهنجن زخمي مريضن کي رکي سگهي. مارڪوس، آربانو ۽ مان سامهون ٽڪرين جو جائزو وٺڻ وياسين، ته جيئن اهڙو مناسب هنڌ ڳولهيون، جتان 'ارگانا راز' جي گهر تي چوڪسي رکي سگهجي، گهڻي ڳولا کان پوءِ اهڙو هنڌ ملي ويو.

ڪارلوس کي اڃا بخار آهي، علامتن مان لڳي ٿو ته مليريا اٿس.

24- جنوري

ترڪ ستن ڄڻن کي ڪٺي ويٺي. ويل سيٽي همراهه واپس موٽي آيا ۽ پاڻ سان ڪجهه اَن به کڻيو آيا. هن پيري جواڪيوين ڊڪ ڪاٿو، هن جي رائيفل به گم ٿي ويئي، جيڪا پوءِ لڌي. ال لورو واپس موٽي آيو آهي ۽ روپوش آهي. ڪوڪو ۽ انٽونيو اڃا واپس ڪونه موٽيا آهن، هو سياڻي يا ٻئي ڏينهن گويرا سان گڏجي ايندا. اڄ هڪ رستي جي مرمت پڻ ڪٺي ويئي ته جيئن بچاءَ جي وقت، گارڊ کي گهيرو ڪري سگهجي. جنگي مشقن جو تجربو پڻ ڪيو ويو، انهن ۾ ضروري درستيون پڻ ڪيون ويون.

25- جنوري

اسين مارڪوس سان گڏجي، اُن رستي کي ڏسڻ وياسين، جيڪو حملي آورن جي پويان هوندو، اُتي پهچڻ ۾ اسان کي هڪ ڪلاڪ لڳو، هنڌ ڏاڍو سٺو آهي.

اينٽينو ۽ بينجمن ان ٽڪريءَ تي ٽرانسميٽر ٽيسٽ ڪرڻ ويا آهن، جيڪا 'ارگانا راز' جي جاءِ جي مٿان آهي، پر هو رستو ڀلجي ويا ۽ آزمائش ڪري نه سگهيا . ذاتي سامان رکڻ جي لاءِ هڪ ڇپر جوڙڻ جو پڻ ڪم شروع ٿي ويو آهي، ال لورو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

واپس پهتو ۽ ڪيس هر اول دستي ۾ شامل ڪيو ويو. لورو، ارگاناراز سان ڳالهه ٻولهه ڪئي ۽ ڪيس سنڌس باري ۾ منهنجي راءِ کان آگاهه ڪيو. هن مڃيو ته ڪيس 'والگران ڊنو' جاسوسيءَ جي لاءِ موڪليو هو، پر پوليس کي سڌ ڏيڻ واري الزام کان انڪار ڪيائين. ڪوڪوءَ 'واليگران ڊنو' کي ڏاڍو دٻايو ۽ هيسايو. منيلا مان نياپو پهتو ته سيڪجهه ٺيڪ ٺاڪ آهي ۽ 'ڪولي' اُن هنڌ ڏانهن روانو ٿي ويو آهي جتي 'سائمن ريز' سنڌس انتظار ڪري رهيو آهي.

26- جنوري

اسان اڄا، ٽئين غار تي ڪم جي شروعات ئي مس ڪئي هئي، جو خبر پيئي ته گويرا، لويولا سان گڏ پهچي چڪو آهي. اسين ڪم بند ڪري وڃين ڪيمپ ڏانهن روانا ٿياسين. اٽڪل ٻارهين لڳي اتي پهتاسين. اتي مون گويرا جي سامهون پنهنجا ٽي شرط رکيا. سيٺي گروپ ٽوڙيا ويندا. ڪنهن سان ڪوبه واعدو نه ڪيو ويندو. اڄا ڪابه سياسي تنظيم جوڙي نه وڃي. قوميت ۽ بين الاقواميت تي بحث کان پاسو ڪيو وڃي. هن ٽئي شرط ڏاڍي خلوص سان قبول ڪيا. اهڙي طرح شروعات ۾ تڏاڻ ڪانپوءِ بوليويا وارن سان ناتا ٻيهر بحال ٿي ويا.

هن مون تي ڏاڍو سٺو تاثر ڇڏيو. هو ڏاڍو سادو، نرم سڀاءَ ۽ فولادي عزم جو مالڪ آهي. ڪيس نوجوان ليگ مان ڪڍيو پيو وڃي. مون ڪارڪنن لاءِ هدايتون لکيون ۽ ڪجهه دستاويز ڏنا ۽ جيڪي خرچ ٿيو هو سو پڻ ادا ڪيم. جيڪو اٽڪل 70 هزار پيسا ٿين ٿا. هاڻ اسان وٽ روڪ پيسا مورڳو ٿورا وڃي بچيا آهن.

ڊاڪٽر پريجا کي ان تنظيم جو اڳواڻ مقرر ڪيو ويو ۽ روڊلفو کي چيو ويو ته هو پندرهن ڏينهن جي اندر اندر اسان وٽ پهچي وڃي.

مون ايوان کي خط لکي هدايتون موڪليون (دستاويز نمبر 4) ۽ ڪوڪو کي هدايت ڪيم ته هو جيپ وٺي ڇڏي، پر فارم سان مواصلات جو سلسلو بحال رکي. صبح جو ستين بجي ڌاري اسين جدا ٿياسين. هو سياڻي رات جو روانا ٿيندا ۽ گويرا 16 فيبروريءَ تي چئين.بي جتيءَ سان گڏ ايندو. آمدرفت جا وسيلا ڪجهه اهڙا آهن، جو هو ان تاريخ کان اڳ پهچي نٿو سگهي. نشريات جي لاءِ اڄا به سگهاري ريڊيو مشينري آندي ويندي.

27- جنوري

ترڪ موڪلي ويئي. جيڪا تقريباً هر شئي کڻي آئي. ڪوڪو ۽ ٽيايو آٽينڊز اڄ رات موٽي ويندا. هو ڪاميريءَ ۾ رهندو ۽ ڪوڪو سان گڏجي سانتاڪروز ويندو. ته جيئن جيپ وٺي. 15 کان پوءِ وري پروگرام جي تياري ڪري.

غار تي ڪم هلندڙ آهي. ڪوڙڪيءَ ۾ هڪ شڪار ڦاٿو. مهم تي روانو

تيڻ لاءِ سامان گڏ ڪرڻ جون تياريون زور شور سان جاري آهن. ڪوڪو جي اچڻ سان اسين روانا ٿي وينداسين.

28- جنوري

پراڻي ڪيمپ جو سمورو سامان آندو ويو. خبر پئي ته 'واليگران ڀنو' سارين جي کيتن ۾ چڪر لڳائيندي ڏٺو ويو، پر هو اسان جي پهچڻ کان اڳ ڀڄي ويو.

انهن سڀني ڳالهين کي نظر ۾ رکندي، اسان کي جلد ئي فارم جي باري ۾ ڪو فيصلو ڪرڻون پوندو. ڏهن ڏينهن جي مارچ جو سامان سڙو تيار آهي ۽ فيبروريءَ ۾ ڪوڪوءَ جي اچڻ کان هڪ يا ٻه ڏينهن پوءِ جي تاريخ طئي ڪئي وئي آهي.

29- جنوري

بورچين ۽ شڪارين جي سنترين کان سواءِ ٻيا سڀ هٿ تي هٿ رکيو ويٺا آهن. پنيهرن ڌاري ڪوڪو پهتو. هو سانتاڪروز ٻدران ڪاميري ويو هو. لوبولا بس جي وسيلي لاپاز ويندو ۽ موسي بس جي ذريعي سڪري ويندو. آچر تي ٻيهر رابطو قائم ڪيو ويندو.

30- جنوري

ٻارهن جڻا ٽرڪ ۾ ويا ۽ سامان جو گهڻو حصو ٻاڻ سان کڻي آيا. باقي بچيل سامان پنج ماڻهو کڻي ايندا. شڪاري خالي هٿين موٽيا آهن.

ذاتي شيون رکڻ لاءِ غار جڙي راس تي چڪي آهي. ڪيمپ ۾ اڄ آخري ڏينهن هو. ٽرڪ ۾ پراڻي ڪيمپ جو سامان ڍويو ويو ۽ نگران جٿو واپس گهرايو ويو. انتونيو، ناتو، ڪاميا ۽ آرٽورو پويان رهيا. کين هدايتون ڏنيون ويون ته هو گهٽ ۾ گهٽ ڇئن ڏينهن ۾ ضرور ملن. جيستائين چار ڄڻا آهن ته ٻه ڄڻا ضرور هشيارٻند رهن. نگرانيءَ کان غفلت نه ڪجو. نون آيلن جي اصولن موجب ترتيب ڪئي وڃي، هي هنڌ ذاتي استعمال جي شين کان خالي هئڻ گهرجي، هٿيار جهنگ ۾ لڪايا وڃن ۽ مٿن ڪوڙ ويڙهيو وڃي. هنگامي ضرورتن لاءِ پيسا هر وقت ڪيمپ ۾ موجود هجن. جيڪي رستا ناهيا ويا آهن. انهن جي وڌيڪ مرمت ڪئي وڃي ۽ پرياسي ڪاڙين جو جائزو ورتو وڃي. غير متوقع پسپائيءَ جي صورت ۾ انتونيو ۽ آرٽورو، آرٽورو واري غار ۾ پناهه وٺندا. ناتو، ڪاميا جي ڪاڙي ڏانهن ويندو ۽ پنهنجي باري ۾ اُن هنڌ اطلاع ڏيندو ويندو. جنهن کان وڌيڪ ماڻهو هجن ته، هڪ جٿو سامان واري غار جي نگراني ڪندو.

مون دستي سان ڳالهايو ۽ کين مارچ جي باري ۾ آخري هدايتون ڏنيون. ڪوڪوءَ سان ٻه ڳالهايم ۽ کيس هدايتون پڻ ڏنم.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ماهوار جائزو

توقع موجب مونجهي؛ جو طرز عمل پهريائين تارڻ وارو ۽ پوءِ دوکي بازيءَ وارو هو.

پارٽي اسان جي خلاف ميدان ۾ آهي، نجاڻ انجام ڪهڙو ٿيندو. پر اهو اسان جو امتحان ڪونهي ۽ بچائي شايد چڱي ٿئي (جنهن جي مون کي پڪ آهي)، ايماندار ۽ ويڙهو ماڻهو اسان سان گڏ آهن. جيتوڻيڪ مان سمجهان ٿو تہ ڪڏهن ڪڏهن سندن ذهن ۽ ضمير ۾ جنگ ضرور ٿيندي هوندي، هينئر تہ هنن اسان جي سڏ ۾ سڏ ڏنو آهي. باقي آئينده ڇا ڪندا، تنهن بابت ڪجهہ بہ چئي نٿو سگهجي. تانيا روانو ٿي چڪو آهي، گوريلا دور جي شروعات ٿي رهي آهي، اسين دستن کي آزمائيندا‌سين. باقي اهو وقت ٻڌائيندو تہ بوليويا جو انقلاب ڪهڙي صورت تو اختيار ڪري.

جن ڳالهين جو اندازو هو. انهن مان بوليويا جي جوڌن کي پاڻ سان ملائڻ ۾ ڏاڍو وڏو وقت لڳو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

فيبروري

1- فيبروري

پهريون مرحلو پورو ٿي چڪو آهي. جينوئيڪ سپ تڪجي پيا، پر سيني پنهنجو پنهنجو فرض چڱي نموني نڀاهيو. انتونيو ۽ نانو ڪجها لفظ طئي ڪري آيا. گڏوگڏ منهنجو ۽ مورو جو ٿيلهيو بہ کڻيو آيا. مليريا جي تپ جي ڪري مورو ڏاڍو ڪمزور ٿي چڪو آهي.

رستي جي پرسان خطري جو اطلاع ڏيندڙ اوزار هڪ بوتل ۾ بند ڪري وڻ جي هيٺان رکيو ويو. پوئين دستي ۾ جواڪيوين سامان جو بار سهي نہ سگهيو ۽ سڄي جٿي کي رڪجڻو پيو.

2- فيبروري

ڏينهن ڏاڍي سست رفتاريءَ سان گذريو. ڊاڪٽر جي ڪري قافلو هوريان هوريان هليو. ڇئين بجي ڌاري اسين اُن هنڌ تي پهتاسين جتي پاڻي هو. اتي اسان ڪيمپ هڻي. هر اول ـ دستي کي حڪم مليو تہ هو درياهہ تائين (جيڪو شايد فرياس آهي) تائين وڃي. اُن جي رفتار بہ سست رهي، پيو تہ سڄي رات مينهن وسندو رهيو.

3- فيبروري

صبح جو سوير ئي مينهن وسڻ شروع ٿيو، تنهن ڪري اسان کي پنهنجي روانگي انين بجي تائين ملتوي ڪرڻي پئي، جڏهن اسين هلڻ لڳاسين تہ اينجينئو رسو ڪٽي آيو تہ جيئن ڏکين هنڌن تي اسان جي مدد ڪري سگهي. مينهن وري بہ وسڻ شروع ٿي ويو، ۽ اسين مينهن ۾ پُسندا ڏهين بجي ڌاري ڪاڙيءَ جي ويجهو پهتاسين. اڄ هتي ئي ٽڪنداسين. نقشي ۾ ڏسڻ ڪانپوءِ معلوم ٿيو آهي تہ ڪاڙي " فرياس درياهہ" جي ڪونهي. جو تہ هن ڪاڙيءَ جو نقشي ۾ ڪوبہ ذڪر ڪونهي.

سپائي پاچوءِ جي اڳوائيءَ ۾ هر اول ـ دستو ويندو ۽ هر ڪلاڪ ڪان پوءِ اسين هڪ ٻئي سان رابطو قائم رکنداسين.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

4- فيبروري

اسين شام جو ڇهين بجي تائين هلندا رهياسين. فقط پنهنجي سوپ پيئڻ ۽ ٿڪ ڀڃڻ لاءِ ٻه ڪلاڪ ڪن ڊاهو ڪيوسين. هي رستو " ناڪا هواسو" سان گڏ تو هلي ۽ ڪجھ چڱو آهي، پر ٻوٽن جو صفا دشمن آهي. اسان جا ڪيترا ساٿي اڳ ۾ ئي پيرين اگھاڙا هلي رهيا آهن.

دستو ٿڪجي چڪو آهي، پر ڪنهن به اهڙي شڪايت نه ڪئي. منهنجو وزن ست سير گھٽجي ويو آهي، اهو پاڻ چڱو ٿيو، جو هاڻ آئون سولائيءَ سان چڙي ٻري سگھان ٿو. ڪنهن ڪنهن مهل منهنجي ڪلهي جو سور سهپ کان ٻاهر ٿيو وڃي. گھٽي ڳولا کان پوءِ به هتي اهڙا ڪي به اهڃاڻ نه مليا آهن، جن مان خبر پوي ته ويجھڙائي ۾ هتان ڪي ماڻهو لنگهيا آهن. پر نقشي مان پتو پوي ٿو ته آباد علائقو هتان کان گھڻو پري ڪونهي.

5- فيبروري

صبح جو پنجن ڪلاڪن جي مسافريءَ ۾ اٺ نوَ ميل پنڌ ڪيوسين. هر اول . دستي اطلاع ڏنو ته هن ڪجھ وهٽ ڏٺا آهن(پوءِ پتو پيو ته اهي گھوڙي جا وڇيرا هئا) . اهو ٻڌي اسين بيهي رهياسين ۽ فيصلو ڪيوسين ته هن هنڌ جو جائزو ورتو وڃي، جيڪڏهن آبادي هجي ته هتان جلدي نڪري هلجي. اسين ان بحث ۾ لڳي وياسين ته هينئر اسين "اري پتي" نالي هنڌ تي آهيون يا ان موڙ تي جنهن جو نالو نقشي ۾ سادو لکيل آهي. ياچو گشت تان موٽي اچي ٻڌايو ته اڳيان "ناڪاهواسو" کان به وڏو درياھ آهي، جنهن کي پار ڪرڻ وڏو مسئلو آهي. اسين سڀ اتي پهتاسين هي ريا گرانڊي درياھ هو، جنهن ۾ ان وقت ٻوڏ آيل هئي. هتي آباديءَ جا پراڻا آثار پڻ موجود هئا، رستا پنهن مان تي لنگهيا، جن تي ڊب مري آيا هئا ۽ زندگيءَ جون نشانيون ملي چڪيون هيون. اسان "ناڪاهواسو" جي ويجھو هڪ خراب هنڌ تي ڪيمپ هنئي ته جيئن اسان کي پاڻيءَ جي تڪليف نه ٿئي. سڀاڻي اسين ألهندي ۽ ايرندي علائقن جو جائزو وٺنداسين ته جيئن هن علائقي کان واقف ٿيون، ٻيو جٿو ان کي پار ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو.

6- فيبروري

سڄو ڏينهن سڪون سان آرام ڪندي گذريو. جواڪيوين، ڊاڪٽر ۽ ڊالر سان گڏجي ٻاهر ويو ته جيئن ريا گرانڊي درياھ جو جائزو وٺي سگھي. هو درياھ جي وهڪري سان گڏ پنجن ميلن تائين هلندو رهيو، پر ڪيس ڪٿي به پٽڻ جا آثار نه مليا. فقط پاڻيءَ جي ڪاڙي ڏسڻ ۾ آيس. مارڪوس وهڪري جي خلاف گھڻو هلي نه سگھيو ۽ فرياس پهچي نه سگھيو. اينچيٽو ۽ لورو به ساڻس گڏ ويا. الي جاندرو، انتي ۽ ياچوءَ تري درياھ پار ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. اسين سٺي هنڌ جي ڳولا ۾ سٺو ڪن ميل پنڌي موٽي آيا آهيون. مومبو جي طبيعت سُر ۾ ڪونهي. سڀاڻي اسين ترهو يا ٻيڙي ناهي، درياھ اُڪرڻ جي ڪوشش ڪنداسين.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

7- فيبروري

مارڪوس جي ٽنل هدايتن تي ٻيڙي جوڙي ويئي، پر وڏي هٿڻ جي ڪري ڪٺڻ ۾ ڏاڍي ڏکيائي ٿي. وڏين تڪليفن کان پوءِ ٻنپهرن جو ڏيڍ بجي ڌاري اسين درياهه ڏانهن روانا ٿياسين ۽ اڍائي بجي درياهه کي پار ڪرڻ شروع ڪيوسين. هر اول دستو ٻن چڪرن ۾ لنگهيو، اڌ ڪن وچولو دستو، منهنجو ٿيلهو ۽ ڪپڙا پار تي چڪا هئا. پر جڏهن وچولي دستي جي باقي ٻچيل ماڻهن کي کڻڻ لاءِ ٻيڙي واپس آندي پئي ويئي ته روبيو غلط اندازو لڳايو ۽ ٻيڙي تيز وهڪري ۾ لڙهي ويئي. جواڪيوين ٻي ٻيڙي ٺاهڻ شروع ڪئي، جيڪا رات جو نوين بجي جڙي راس ٿي. رات جو درياهه پار ڪرڻ مناسب نه سمجهيوسين، ڇو جو مينهن وسڻ بند ٿي چڪو هو ۽ درياهه جو پاڻي لهي رهيو هو. وچولي دستي مان توما، اربانو، انتي، الي جاندرو ۽ مان اجا هن ڪنڌيءَ تي ئي هئاسين. رات جو توما ۽ مان پٽ تي ئي سمهي رهياسين.

10 -فيبروري

انتيءَ جي نائب جي حيثيت سان مان هارين سان ملڻ ويس. ۽ اهو فقط ناٽڪ ئي لڳو. ڇو جو انتي ٺڪو ٺڪو پئي ٿيو. اُتي اسان روجس نالي هڪ اهڙي هاريءَ سان ڳالهه ٻولهه ڪئي، جيڪو اسان جي مدد ڪري سگهي ٿو، پر هو اهو سمجهڻ کان قاصر هو ته ان سان ڪيس ڪيترن ئي خطرن کي منهن ڏيڻو پوندو. ان ڪري هو خطري جو ڪارڻ بنجي سگهيو ٿي. هن هارين جي باري ۾ اسان کي ڪيترين ئي ڳالهيون ٻڌايون، پر غيريقيني صورتحال ۾ هن جون ڳالهيون آخري نه هيون.

اتي ڊاڪٽر ڪجهه بيمار ٻارڙن جو علاج ڪيو. هڪ ٻار جيڪو گهوڙي جي لت لڳڻ ڪري گهائجي پيو هو، تنهن جي ملم پٽي ڪري واپس موٽي آياسين. اسان منجهند ۽ رات ڪاڏو رڌڻ ۾ گذاريا، پر سڀ رڌي نه سگهياسين. رات جو مون سپني سائين کي گڏي، سائڻ اينڊز ڏينهن جي باري ۾ ڳالهايو. مون مختصر ڪئن پنهنجو ارادو ٻڌايو ته ڏهه ڏينهن لڳاتار 'ماسيڪيوري' طرف هلندا رهون ته جيئن سڀ ساٿي سپاهين کي ويجهڙائيءَ کان ڏسي سگهن ۽ پوءِ اسين واپس فرياس ڏانهن ورڻ جي ڪوشش ڪنداسين ته جيئن ٻي رستي کي ڏسي واقف ٿي سگهون.

11- فيبروري

درياهه جي ڪناري،ئي ڪناري ساڻ هڪ ننڍڙي پيڇريءَ تي هلندا رهياسين. ڪٿي ڪٿي رستو ڏکيرڙو ته ڪٿي مرڳوئي وڃائجي ٿي ويو، اها ان ڳالهه جي شاهدي هئي ته ڪجهه وقت کان هن رستي تان ڪوبه نه لنگهيو آهي. منجهند ڌاري هڪ اهڙي هنڌ پهتاسين جيڪو وڏي درياهه جي ڪناري تي هو. ان جي شڪل ڪجهه اهڙي هئي جو مون کي شڪ ٿيو ته هي ماسيڪيوري ڪونهي، اسين هڪ ڪڏ جي ويجهو ويهي رهياسين، مارڪوس ۽ مگويل درياهه جي مٿينءَ طرف جو جائزو

Scanned with CamScanner

وڃڻ ويا. انهن اسان کي خبر پئي ته هي ماسيڪيوري درياهه آهي. هن جو پهريون پتڻ تمام گهٽ هيٺ آهي، جتي پري کان اسان هارين کي گهوڙن تي سامان ڍوئيندو ڏٺو. ٿي سگهي ٿو ته هن اسان جي پيرن جا نشان ڏسي ورتا هجن، ان لاءِ هاڻي اسان کي ڏاڍي خبرداريءَ جي ضرورت آهي. هارين جي چوڻ موجب اسين "آرنيليس" کان ڏهاڪو کن ميل پري آهيون.

12- فيبروري

هر اول دستي جيترو ڪلهه سفر ڪيو(سوا ميل کن) اوستائين ته اسين تيزيءَ سان هلياسين، پر پوءِ رستو ڏاڍي ڏکيائيءَ سان لهيو. شام جو چئين بجي ڌاري اسين ان وڏي رستي تي پهتاسين، جنهن جي شايد اسان کي ڳولا هئي. اسان انهن گهرن کي ڇڏي ڏنو جيڪي درياهه جي سامهون ٻي ڪنڌيءَ تي هئا ۽ درياهه جي هن ڪنڌيءَ تي اسان مونٽانو جي گهر جي ڳولا شروع ڪئي، جنهن جو ڏس اسان کي روجس ڏنو هو. اتي ۽ ڪوڪو اتي ويا، گهر ۾ ڪير به نه هو، نشانيون هڙئي اهي هيون جيڪي روجس ٻڌايون هيون. ساڍي ستين بجي ڌاري اسين گشت تي نڪتاسين، ان دوران اسان کي ڪيترين ئي ڪم جي ڳالهين جي خبر پئي. اٺڪل ڏهين بجي ڌاري اتي ۽ لورو ان گهر ۾ ويا پر ڪا خاص خبر نه آندائون، هن ٻڌايو ته مونٽانو نشي ۾ ٻڏل هو. وٽس ان کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه هو. هن پتڻ جي وچهو درياهه جي ٻي ڪنڌيءَ تي ڪالرو جي گهر ۾ تمام گهڻو پيتو هو. اسان وچهي جهنگ ۾ رات گذارڻ جو فيصلو ڪيو، جيئن ته مان ڏاڍو ٿڪل هئس ۽ ٻڪ ڏاڍي هيم ان ڪري جلدي ماني کائي سمهي پيس.

13- فيبروري

اڌ رات جو مينهن ٻارا ڪري وسڻ لڳو ۽ صبح تائين پوندو رهيو جنهن ڪري درياهه ۾ ٻوڏ اچي ويئي. خبرون سٺيون ڪونه هيون. هاڻي خبر پئي ته مونٽانو گهر جي مالڪ جو سورهن سالن جو ڇوڪرو آهي، پڻس گهر ۾ موجود نه هو، شايد هفتو کن ٻاهر رهي. هن اسان کي درياهه جي اڍائي ميل کن هيٺينءَ حصي بابت تفصيل سان ٻڌايو. ڪابي ڪنڌيءَ سان گڏ جيڪو رستو وڃي ٿو سو سوڙهو آهي، ان طرف فقط پيرنر جو پاڙ رهي ٿو، هو وچولي درجي جو هاري آهي، هُن جي ڇوڪري هڪ فوجيءَ جي دوست آهي. اسان ڪاڙيءَ جي وچهو پنيءَ ۾ هڪ نئين ڪيمپ هنئي، مارڪوس ۽ مگويل اڳتي وڏي مکيه رستي تائين رستو جوڙيو. (موسم طوفاني رهي)

14- فيبروري

ان ڪيمپ ۾ ڏينهن خاموشيءَ سان گذريو، ٽي پيرا ڇوڪرو اسان وٽ آيو ۽ ٻڌاياٿين ته ڪجهه ماڻهو هڪ سوئر جي ڳولا ۾ درياهه جي ٻيءَ ڪنڌي تي ويا آهن، اسان کيس سارين جي فصل کي خراب ڪرڻ جي عيوضي طور ڪجهه پئسا ڏنا. باقي ڏينهن رستو جوڙيندي گذريو، ان دوران اسان کي ڪوبه گهر ڏسڻ ۾ نه

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

آيو. اندازو اهو آهي تہ پوڻا چار ميل ڪن رستو تيار ٿي ويو آهي.

هوانا مان آيل ڳجهي نياپي کي عام زبان ۾ بدلايوسين. گهڻو حصو ڪولي سان ٿينڊز ڳالهہ ٻولهہ تي ٻڌل آهي. اتي هن چيو تہ هو"ڪيس اها ڳالهہ ٻڌائي ڪونہ وئي هئي تہ ڪو هيءُ مهم براعظمي اهميت جي حامل آهي. هاڻي جڏهن ڪيس خبر پئي آهي تہ هو رڳو موجب اسان سان هر قسم جو سهڪار ڪرڻ لاءِ تيار آهي." جن جو تفصيل مون سان طئي ڪيو ويندو. ڪولي، سائمن، روڊ ريگويزڊ ۽ اميراز هتي ايندا. هُن مون کي اهو بہ ٻڌايو تہ سائمن جو چوڻ آهي تہ پارٽي پلي چا بہ ڪري، پر هو مون سان ٻڌل آهي.

هُن وڌيڪ هي ٻڌايو تہ ال فرانسيس پنهنجي پاسپورٽ تي سفر ڪندو 23 تي لاپاز پهچندو ۽ پربجا، ربجا جي گهر ۾ ٽڪندو. پيغام جو هڪ حصو وڏي مناڪت ڪان پوءِ بہ اجا تائين سمجهہ ۾ نہ آيو آهي.

هاڻي اسان کي اهو ڏسڻو آهي تہ هي نئون تعارفي دور ڪهڙا نو گل کڍي ۽ هي بہ خبرون آهن تہ 'مرجي' هتين خالي موٽيو آهي. سندس چوڻ آهي تہ ڪانٽس ڦُر تي وٺي آهي. پر شڪ اهو اٿئون تہ هن پئسا ڦٻائڻ لاءِ اهو بهانو گهڙيو آهي ۽ اهو بہ تي سگهي ٿو تہ ان ڪان بہ پواٽتي ڳالهہ هجي. لاچن چوي ٿو تہ ڪيس ڏوڪڙ جلد اماڻيا وڃن ۽ ان سان گڏ تربيت جو پڻ بندوبست ڪيو وڃي.

15- فيبروري

مارچ ڪنهن خاص واقعي جي رونما ٿيڻ ڪان سواءِ جاري رهيو. صبح جو ڏهين بجي اسين ان هنڌ پهتاسين جيستائين رستو جوڙيو ويو هو. باقي پوءِ پيو هر ڪم ڏاڍي سست رفتاريءَ سان ٿيو. پنجين بجي خبر پئي تہ ٻنيءَ جو هڪ آباد ٽڪرو ڏٺو ويو آهي. ڪجهہ دير ڪان پوءِ ان ڳالهہ جي تصديق ٿي. اتي اسان انٽي ۽ اينچيٽو کي هاريءَ سان حال احوال ڪرڻ لاءِ موڪليو. هاري مگويل پيريز هڪ سکئي هاري، نڪولاس جو ننڍو ڀاءُ هو. جنهن ڪيس ڏاڍو تنگ ڪيو هو. هو اسان سان سهڪار ڪرڻ لاءِ تيار آهي. اتي اسان گهڻي دير ٿي وڃڻ جي ڪري ماني کائڻ ڪان سواءِ موٽي آياسين.

16- فيبروري

اسان اُتان ڪان پنجويهہ وال پريان هڪ مٽيءَ جي ڊِبَ تي ڪيمپ هنئي تہ جيئن هاريءَ جي ياءُ کي ڪو شڪ نہ پوي. جيتوڻيڪ هي ڪجهہ ڏڪيرڙي جاءِ هئي، پر هتي دشمن اسان تي اوچتو حملو نٿو ڪري سگهي. اتي اسان درياهہ اُڪرڻ لاءِ ڳچ جيترو ڪاڏو رڌيو تہ جيئن پهاڙي سلسلن مان تي روزرينا ڏانهن هلڻ جي دوران ڪم اچي. پنهنجن جو مينهن جو وسڪارو شروع ٿي ويو ۽ باقي ڏينهن ۽ سڄي رات پوندو رهيو. جنهن ڪري اسان جون رٿون عمل ۾ اچي نہ سگهيون. جو تہ درياهہ ۾ ٻوڏ اچي وئي ۽ اسين جتي هتاسين اتي ئي رهجي وياسين. هاريءَ سان اسان وچن ڪيو تہ ڪيس هڪ هزار ڊالر ڏينداسين تہ جيئن هو مال وٺي انهن کي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

پالي. هن هاريءَ جي خواهش آهي ته هو جيترو جلد امير ٿئي ته بهتر.

17- فيبروري

لڳاتار ارڙهن ڪلاڪ مينهن وسڻ جي ڪري هر شئي پُسي ويئي هئي. درياهه ۾ ٻوڏ آيل آهي. مون مارڪوس کي مگويل ۽ برالبو سان گڏ موڪليو ته جيئن هو روزيتا پهچي رستو ڳولين. ٻنپهرن ڌاري هو واپس وريا. هتي اڌائي ميل ڪن رستو ناهيو هو. مارڪوس ٻڌايو ته ويجهوئي "پمباڊل ٽائيگر" جهڙو هڪ ويران ۽ ٻنجر پهاڙي ميدان آهي. گهٽي ڪم ۽ هوا جي تبديليءَ جي ڪري انٽيءَ جي طبيعت خراب ٿي پئي آهي ۽ ها سچي! اڄ جوزيفينا جو جنم ڏينهن آهي.

18- فيبروري

اڄ ڪا خاص ڪاميابي نه ٿي . اسين رستو ناهيندڙن جي رفتار جي ڪري هوريان هوريان پٺي هلياسين. ٻنپهرن ڌاري سڌي هنڌ تي پهچي وياسين، جتي ٻوڙا وڌي رستو ناهڻ جي ضرورت ڪونه هئي. ٽين بجي ڌاري اسين هڪ چشمي جي ويجهو پهتاسين ۽ ڪيمپ هڻي اهو ارادو ڪيوسين ته اهو علائقو سڀائي پار ڪنداسين. مارڪوس ۽ تومان جانچ پڙتال لاءِ ويل هئا. ٽن ڏاڍيون خراب خبرون آنديون. هنن ٻڌايو ته سڄي پهاڙي ڏکين ٽڪرين، کڏن ۽ کوٻن سان پري پئي آهي ۽ ان کي پار ڪرڻ وڏو مسئلو آهي. تنهن ڪري واپس ورڻ کان سواءِ ٻيو ڪوبه چارو ڪونهي.

19- فيبروري

اڄوڪو ڏينهن به بيڪار ويو. اسين ٽڪريءَ تان لهي هيٺ کاڙيءَ تائين آياسين ۽ مٿي چڙهڻ جي ناڪام ڪوشش ڪئيسين. مون مگويل ۽ اينچينو کي پهاڙيءَ تي چڙهي ڀرپاسي جي علائقي جو جائزو وٺڻ لاءِ موڪليو. پر هو ناڪام ٿي واپس وريا. سنڌن چوڻ هو ته هي علائقو به ٻهرينءَ جيان ڏاڍو ڏکيو آهي. سڀائي اسين کاڙيءَ جي ڏاکڻيءَ پهاڙيءَ تي چڙهڻ جي ڪوشش ڪنداسين. (ٻي ٽڪري ڏکڻ طرف آهي ۽ اُتي پهاڙي ختم ٿيو وڃي.)

20- فيبروري

اڄوڪو سڄو ڏينهن هوريان هوريان هلندا رهياسين. رستي ۾ ڪيترن ئي حادثن سان دوچار ٿياسين. مگويل ۽ برالبو پراڻي رستي تان هليا ته جيئن سارين جي ٻنين کان ٿيندا درياهه تائين پهچين. پر رستو ٻلجي شام جو واپس کاڙيءَ تي پهتا. ٻي کاڙيءَ تي پهچي مون رولانڊو ۽ پومبو کي جانچ پڙتال لاءِ موڪليو ته جيئن چوٽيءَ تائين رستي جي خبرچار وٺن. پر هو ٽين بجي تائين به واپس نه وريا هئا. تنهن ڪري پيڊرو ۽ ال روبيو کي انهن جي اوسيئڙي ۾ ڇڏي اسين مارڪوس جي ناهيل رستي تي هلڻ لڳاسين. ساڍي ڇهين بجي ڌاري اسين کاڙيءَ جي ڀرسان هڪ آباد ٻنيءَ ۾ پهتاسين ۽ اُتي ڪيمپ هڻيسين. اڃان تائين جانچ پڙتال وارا ڪونه وري آهن..

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

21- فيبروري

اسين درياهه جي وهڪري جي مخالفت ۾ هوريان هوريان هلندا رهياسين. پوميو ۽ رولانڊو واپس آيا. هنن ٻڌايو ته ڪاڙيءَ کي پيرين پنڌ اُڪري سگهجي ٿو. اٽڪل ٻارهين بجي اسان هلڻ شروع ڪياسين ۽ ڏيڍ بجي اهڙي هنڌ پهتاسين، جتان اُڪرڻ ڏکيو پئي لڳو. لورو کي جانچ پڙتال لاءِ اُماڻيو ويو. پر گهڻي دير کان پوءِ به هو ڪونه وريو ته سندس پويان براليو ۽ جواڪيوين کي موڪليو ويو. لورو واپس اچي ٻڌايو ته اڳيان هلڻ سان ڪاهي سوڙهي ٿيو وڃي ۽ ان کي سولائيءَ سان اُڪري سگهجي ٿو. اهو ٻڌي اسان فيصلو ڪيو ته جواڪيوين لاءِ ترسڻ کان سواءِ اڳيان هلڻ کپي. چهين بجي ڌاري جڏهن اسين ڪاڙي اُڪري ڪيمپ هڻي چڪاهئاسين ته هو آيو ۽ ٻڌايائين ته چوٽيءَ تي چڙهي سگهجي ٿو ۽ اُتي پهچڻ جا ڪيترائي رستا آهن.

22- فيبروري

هن هفتي ۾ اڄ ئي هي پيو پيرو بيمار ٿيو آهي. اڄوڪو سڄو ڏينهن پوڙن سان ڍڪيل ڏکيون ٽڪريون چڙهندي گذريو. گهڻي تڪڙ، هڻ هٿان ۽ وٺ وٺان جي باوجود به چوٽيءَ تي پُهچڻ کان اڳ شام ٿي ويئي. سو مون جواڪيوين ۽ پيدرو کي روانو ڪيو ته هو اڳيان وڃي چوٽيءَ تي ڪيمپ هڻڻ جو بندوبست ڪن. هو ستين ڌاري واپس وريا ۽ ٻڌايائون ته گاهه ڪچرو صاف ڪرڻ ۾ گهٽ ۾ گهٽ ٽي ڪلاڪ لڳندا. هينئر اسين ماسيڪيوري درياهه جي ڏکڻ ۾ جيڪا ندي چوڙ ڪري ٿي، تنهن جي چوڙ واري هنڌ پهچي ويا آهيون.

23- فيبروري

سڄو ڏينهن ڪا خاص ڪاميابي نه ٿي، اٺون تمام گهڻو ٿڪل هئس، پر پوءِ به هلندو رهيس. مارڪوس، براليو ۽ توما رستو ٺاهڻ ويا آهن ۽ اسين انهن جو ڪيمپ ۾ اوسيئڙو ڪندا رهياسين. اُتي اسان ويني هڪ ڳجهي پيغام جو ترجمو ڪيو. جنهن مان خبر پئي ته ڪين منهنجو فرانسيسي باڪس وارو ٺاپو مليو ويو هو. ٻارهين بجي ٺنهڻ اُس ۾ اسين ٻاهر نڪتاسين، سڀ کان اُوچي چوٽيءَ تي پهچندي مان بيهوش ٿيڻ جي ويجهو هئس، ان کان پوءِ رڳو ارادي جي قوت جي سهاري هلندو رهيس. ان علائقي جي ڏڍ ۾ وڏ اوچائي 1500 وال آهي جتان کان چڱو خاصو علائقو نظر ٿو اچي. هتان کان راڻو گرانڊي، ناڪاهوسوڪا، نڪاس ۽ روزيتا درياهه جو ڪجهه حصو پڻ ڏسڻ ۾ اچي ٿو. طبعي حالتون اسان جي نقشي کان مختلف آهن. هڪ واضع ورج ٿيل قاڪ کان پوءِ پنج ڇهه ميل ويڪرو وٽن سان ڀريل علائقو نظر اچي ٿو، ان جي خاتمي تي روزيتا درياهه اچي ٿو ۽ پريان ويڪرو ميدان نظر اچي ٿو. جيتوڻيڪ هي لاهي چاڙهي هئي، پر پوءِ به اسان فيصلو ڪيو ته هتان لهي اهڙيءَ نديءَ تائين پهچڻ کپي، جيڪا راڻو گرانڊي ۽ اتان کان روزيتا تائين ويندي هجي. نقشي جي برخلاف ائين پيو لڳي ته ساحل تي گهر آباد ڪونهي. اسين اوندهه ۾ ڪو منو ميل ڪن پاڻيءَ ۾ هلندا رهياسين ۽ اُن ڏکئي سفر کان پوءِ ڪئمپ هڻي سين.

ڪالهه صبح جو سوير مون مارڪوس واتان هڪ سائيءَ کي ڌڙڪا ڏيندي ٻڌو هو. اڄ ٻڻ هڪ سائيءَ سان اهو سلوڪ ڪيائين. سياڻي سائس ان مامري تي ڳالهايو. اڄ ارنيٽڪو جو جنم ڏينهن آهي.

24- فيبروري

سڄو ڏينهن ڪم ۾ رڌل هياسين. اسين جنهن نديءَ جي ڪناري هلياسين سان سُڪي چڪي هئي. پاڻي کان سواءِ اسين گهڻو سفر ڪري نه سگهياسين. ٻارهين بجي رستو ناهيندڙ جٿي کي بدلايو ويو. جو هو ٿڪجي چُور ٿي چڪا هئا. ٻنپهرن جو ٻين بجي ميهن وسڻ لڳو. اسان ميهن جي پاڻيءَ مان بوتلون ڀريون ۽ هلڻ لڳاسين. پنجين بجي اسان پاڻيءَ جو هڪ ڍورو ڏٺو ۽ اُن جي ڀرسان هموار زمين تي ڪيمپ هنئي سين. مارڪوس ۽ اربانو جانچ جونچ جو ڪم جاري رکيو. ٿوري دير کان پوءِ مارڪوس خبر آندي ته درياهه هتان کان فقط ڪجهه ميلن جي فاصلي تي آهي. پر ڪاڙيءَ وارو رستو ڏاڍو خراب آهي. جو جو اتان ڏيٺين مان لنگهڻو ٿو پوي.

25- فيبروري

اڄ تمام گهٽ پنڌ ڪيوسين. چاڪاڻ جو مارڪوس رستو ڀلجي ويو ۽ سڄو صبح اِيئن ضايع ٿي ويو. مگوبل، لورو سان گڏ ويو ۽ ٻارهين بجي ڌاري اچي ٻڌايائين ته ڪيس اُن ذميواريءَ کان آجو ڪيو وڃي ۽ هو پاچو، براليو ۽ ٿوما کي رستو ڏيکاري چڏيندو. ٻن ڪلاڪن کان پوءِ پاچو واپس آيو ۽ ٻڌايائين ته مارڪوس کيس واپس موڪلي ڇڏيو آهي جو ته هو چڱي طرح ٻڌي نٿو سگهي. سادي ٽين بجي ڌاري مون بينگينو هٿان مارڪوس کي چوراٽي موڪليو ته جيڪڏهن ڇهين بجي تائين درياهه نه ملي ته هو واپس وري اچي. بيگينو جي وڃڻ کان پوءِ پاچو مون کي ٻڌايو ته مارڪوس هرويرو کيس اجايا حڪم ڏيئي تنگ ڪيو ۽ بندوق تاڻي ٻڻ ڊيڄاريو ۽ بندوق جي دستي سان ڪلهي ۾ ڌڪ ٻڻ هنيائين. جڏهن پاچو واپس وريو ته هن کيس چيو ته هو سائس گڏ نه هلندو. تنهن تي وري به هن کيس ڊيڄاريو ۽ ڪپڙا ٻڻ ڦاڙي ڇڏيا. حالتن جي سنگينيءَ جي ڪري مون انٽي ۽ رولانڊو کي سڏي ان ڳالهه جي تصديق ڪئي. هنن چيو ته مارڪوس جي ڪردار جي ڪري هر اول دستي جو ماحول ٺيڪ ڪونهي. پر گڏوگڏ هن مارڪوس جي زيادتين جو ٻڻ ذڪر ڪيو.

26- فيبروري

صبح جو سوير اُٿي، مون مارڪوس ۽ پاچو کان پڇاڳاڇا ڪئي. خبر پئي ته مارڪوس، پاچوءَ جي بيعزتي ۽ سائس بدسلوڪي ڪئي هئي ۽ بندوق سان کيس ڊيڄاريو به هو. پر کيس مارڪُٽ نه ڪئي هئي. ٻئي طرف مارڪوس به کيس نهه پهه جواب ڏنو ۽ لباڙ هنئي. جو ته اها هن جي پراڻي عادت آهي. مون سيني کي هڪ هنڌ گڏ ڪري کين ٻڌايو ته روزيتا تائين پهچڻ جي ڪهڙي اهميت آهي. مون چيو ته هن هيستائين جيڪي تڪليفون سٺيون آهن، سي انهن تڪليفن جو مُنڍ آهن جيڪي اڃا اسان کي سهڻيون آهن. انهن حالتن ۾ نظم ۽ ضبط کي ڇڏڻ جهڙا شرمناڪ وارا

واقعا اسان کي نهوڙي نيندا. جيئن ڪيوبا جي هنن ٻن ساٿين جي وچ ۾ ٿيا آهن. مون مارڪوس جي رويي جي ننڌا ڪئي ۽ ٻاچو کي ٻه ڏٻ پنيم ته آئنده جيڪڏهن اهڙي قسم جا واقعا ٿيا ته ڪيس بيعزتي ڪري گوريلا دستي مان ڪڍيو ويندو. ٻاچو نه فقط مواصلاتي ساز سامان تي ڪم جاري رکڻ کان نابري واري، پر واپس اچي ان بابت مون کي ڪجهه به نه ٻڌايو ۽ هي به ممڪن آهي ته مارڪوس جي مارڻ جو واقعو پوءِ هن پنهنجي بچاءُ ۾ گهڙي ورتو هجي.

مون بوليويا جي ساٿين کي چيو ته جيڪڏهن ڪنهن جي دل ڪمزور ٿي وئي هجي يا ڪو اڳتي وڌڻ نه چاهيندو هجي ته بهانا ڪرڻ بدران سنئون سڌو مون کي ٻڌائي ڇڏي ته جيئن ڪيس وڃڻ جي موڪل ڏني وڃي.

اسين 'ريوا گرانڊ' پهچڻ جي نيت سان هلندا رهياسين ۽ اتي پهچي ان سان گڏ هلندا رهياسين. اٽڪل منو ميل ڪن هلڻ کان پوءِ هڪ اهڙي ٽڪري آئي جنهن جي چوڙاري وڃڻ جو ڪوبه رستو ڪونه هو، تنهن ڪري اسان کي چڙهڻون پيو. گهٽي تڪ ۽ ٿيلهي جي وزن جي ڪري بينجمن پويان رهجي ويو ۽ جڏهن هو اسان وٽ پهتو ته مون ڪيس هلندو رهڻ جو حڪم ڏنو. اٽڪل سٺ سترَ وال هلڻ کان پوءِهن کان رستو وڃائجي ويو ۽ هو رستو ڏسڻ لاءِ هڪ پٽَ تي چڙهيو. مان اچان آريانو کي چئي رهيو هئس ته ڪيس ان تي چڙهڻ کان روڪي، تيسين هن جو پير ترڪيو ۽ ڌو وڃي هيٺ پاڻيءَ ۾ ڪريو. ڪيس ترڻ نٿي آيو. سو هو توازن برقرار رکي نه سگهيو ۽ تيز وهڪرو ڪيس پاڻ سان گڏ لوڙهي ويو. اسين سڀ هن جي مدد لاءِ ڀڳاسين ۽ اجا ڪپڙا پئي لاٿاسين جو اسان جي نظرن کان گم ٿي ويو. رولاندو ترندو ان هنڌ پهتو ۽ ٽٻيون ڏيڻ لڳو، پر وهڪرو ڪيس ڪٿي جي ڪٿي پريان ڪٽي ويو. پنجن منٽن کان پوءِ اسين صفا نااميد ٿي وياسين. بينجمن جسماني طرح هڪ ڪمزور ڇوڪرو هو، پر مڙسن جو مَٽ هو. تڪليفن کي مڙس ٿي منهن ڏيڻ وارو هو. هن جو جسم، هن جي حوصلي جو ساٿ ڏيئي نه سگهيو ۽ هاڻي "ريواگرانڊ" جي ڪنڌيءَ تي موت سان اسان کي اهڙي بڇڙي نموني منهن ڏيڻو پيو. روزينا پهچڻ کان سواءِ شام جو اسان ڪيمپ هڻي ۽ ڪجهه ميوو کائي پيٽ جي باهه وسائي سون.

27 -فيبروري

هڪ ٻيو ٽڪائينڊڙ ڏينهن. ڪناري تي هلندي، ٽڪريءَ تي چڙهندي، نيٺ اسين روزينا پهتاسين هي درياهه ناڪا هواسو، کان ننڍو ۽ ماسيڪيوري کان ننڍو آهي ۽ پاڻي گاڙهسرو اٿس. هتي اسان جو راشن پورو ٿي ويو. جيتوڻيڪ اسين آباد علائقن ۽ وڏي رستي جي ويجهو آهيون. تنهن هوندي به زندگيءَ جا ڪي آثار ڏسڻ ۾ نه پيا اچن.

28 -فيبروري

نيم آرام جو ڏينهن رهيو. صبح جو ناشتي ۾ فقط چانهه پيتيسين. هتي مون مختصر ڀاشڻ ڏنو. جنهن ۾ بينجمن جي موت تي روشني وڌم ۽ سميرا ميتر

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

جون ڳالهايون پڌايم. سار سنپال وارو جٿو پنهنجي ذميواري پوري ڪرڻ لاءِ روانو ٿيو. انتي ۽ لورو کي حڪم ڏنو ويو ته هو ساڊن تن ڪلاڪن ۾ روزيتا جي وهڪري جي خلاف هلندا درياھ 'ايان پوسيتو' تائين پهچن، پر هو مقرر وقت تي پهچي نه سگهيا. جو ته اتي پهچڻ لاءِ اڳ ۾ ڪو تهيل رستو نه هوئي ڪونه. بيو ته اُتي ڪين ڪير به نه مليو. جواڪيوين ۽ پيدرو سامهون وارين ٽڪرين تي چڙهيا پر اتي به نه ڪو رستو ڏٺائون ۽ نه وري الي جاندرو ۽ روبيو درياھ پار ڪيو. پر ڪين به ڪو رستو نه مليو. مارڪوس جي هدايتن تي ٻيڙي ٺاهي ويئي ۽ جڏهن جڙي راس تي ته هڪ مناسب هنڌ وٽان روزيتا درياھ پار ڪيو ويو. پنجن ڇڻن جا ته ٿيلها ٻيڙيءَ ۾ اڪاريا ويا، پر بينگينو جو ٿيلهو پويان رهجي ويو، مزو ته اهو ٿيو جو هن جا جوتا به پويان رهجي ويا.

ماهوار تجزيو

جيتوٽيڪ مون کي خبر ڪونهي ته ڪيمپ ۾ ڇا وهيو واپريو آهي. پر سمجهان ٿو ته بينجمن جي موت کان سواءِ ٻيا سڀ مامرا ٺيڪ ٺاڪ رهيا آهن. انهن ٻن ساٿين، جن کي دستو پورو ڪرڻ لاءِ اچڻون هو، تن جي باري ۾ ڪا به خبرچار ڪونهي. فرانسيسي لاپاز ۾ هوندو ۽ ڪنهن به ڏينهن ڪيمپ ۾ اچي سگهي ٿو. ارجنٽائين وارن ۽ چينو جي باري ۾ پڻ ڪا خبر ڪونهي. ٻنهي طرفن کان نياپن جو سلسلو ٺيڪ نموني هلي پيو. پارٽي جو ڍانچو ڊانواڊول آهي. هڪ ٻيءَ وضاحت پڻ ممڪن آهي، پر اُن جي باري ۾ نئين وفد سان ڳالھ ٻولھ ڪرڻ کان پوءِ ئي ڪو فيصلو ڪري سگهجي ٿو. مجموعي طور تي مارچ ڪامياب رهي. پر بينجمن جي موت جي غم جو پاڇو ڇانيل رهيو. ساٿين ۾ اڃا گهڻيون ڪمزوريون آهن. لڳي ائين ٿو ته بوليويا جا ساٿي آخر تائين هلي نه سگهن. آخري ڏينهن ۾ ٻک جي ڪري هٺ جو جوش ڪجھ ڍرو ٿي ويو آهي. جڏهن جدا جدا ويڙل هوندا آهن ته عجيب قسم جا انومان ٻيا ڪيندا آهن ۽ مايوس ٻيا لڳندا آهن.

ڪيوبا وارن مان انهن ٻن اڻ آزمود گار ساٿين يعني پاچو ۽ روبيو جو رويو ٺيڪ ڪونهي، پر الي جاندرو امتحان ۾ پورو لٿو. آزمودگار ساٿين مان مارڪوس وک وک تي مسئلا کڙا ڪندو ٿو رهي ۽ ريڪاڊو پنهنجو بار کڻي نه ٿو سگهي. باقي سڀ ٺيڪ ٺاڪ آهي

اينڊز ڏاکو جنگ جو آهي ۽ فيصلو ان ۾ آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

مارچ

1- مارچ

صبح جومينهن پوڻ شروع ٿي ويو، تنهن ڪري اسان مينهن بند ٿيڻ تائين درياهه اُڪرڻ جو ارادو لاهي ڇڏيو. اُن وقت درياهه چڙهي رهيو هو، اسان ان کي اُڪرڻ اجائي هوڙهياڻپ ڄاتو. هر گهڙيءَ کان پوءِ درياهه چڙهندو پئي ويو، تڪڙو لهڻ جو ڪوبه آسرو ڪونه هو. مان هڪ ويران هنڌ ڏانهن هليو ويس ۽ اُتي نئين ڪيمپ هنئيسين .جواڪيوبن اُتي ٿي رهيو. شام جو مون کي پڌايو ويو تہ پولو پنهنجي ڪير جو دٻو ۽ يوسيبو ڪير ۽ مڇيءَ جا دٻا کٽي ويا آهن. مون فيصلو ڪيو تہ سزا طور هاڻ ڪين اهي شيون کائڻ جي جهل هوندي.

2- مارچ

مينهن اڄ پڻ پوندو رهيو ۽ مون سميت سڀئي پريشان هئا. درياهه اڃا تائين چڙهي رهيو آهي.-سو اسان فيصلو ڪيو تہ جيئن ئي مينهن وسڻ بند ٿيندو، اسين درياهہ جي ڪنڌي ڏيئي ڄتان آياهئاسين اوڏانهن موٽي وينداسين. پنيهرن جو ٻارهين وڳي ڌاري جڏهن مينهن وسڻ بند ٿيو تہ اسان پنهنجو سفر ٻيهر شروع ڪيو. اسان پاڻ سان ڪجهہ ناريل پڻ کنيا، تہ جيئن رستي ۾ پاڻي ۽ خوراڪ طور ڪم آڻي سگهون. هلندي هلندي ڇئين وڳي ڌاري هڪ هنڌ پهتاسين، جو تہ اسان اصل رستي کان ٿڙي ويا هئاسين. هر اول دستي بابت ڪوبہ سماچار ڪونهي.

3- مارچ

اسان همت ڪري ٻيهر سفر شروع ڪيو ۽ رفتار کي تيز رکيو. پر وقت گذرڻ سان گڏ ٿڪ جا آثار پڻ پڌرا ٿيڻ ڪري مون فيصلو ڪيو تہ سڌو ٽڪريءَ جي چوٽيءَ ڏانهن هلندو رهجي، جو تہ جتي بيهجمن ڪريو هو اتي حادثن جا امڪان هئا. هيٺ لهندي اسان جيڪو رستو اڌ ڪلاڪ ڪن ۾ پورو ڪيو هو، سو هاڻ ڇهن ڪلاڪن ۾ پورو ٿيو. اسين ڇهين وڳي ڪاڙيءَ جي ڪنڌيءَ تي پهتاسين، هاڻي اسان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

وٽ فقط ٽي ناريل باقي بچيا هئا. ان ڪري ناريل ڳولهڻ لاءِ پهرين مگويل ۽ آريانو ۽ پوءِ براليو ويو .نوين بجي هو سڀ واپس وريا ۽ ٻارهين بجي اسان ناريل کاڌا جيڪي هاڻ اسان جي خوراڪ ۾ شامل آهن.

4- مارچ

ميگويل ۽ آريانو صبح جو سوير نڪتا ۽ سڄو ڏينهن رستو ٺاهيندا رهيا ۽ شام ڌاري واپس وريا. هو هلندي هلندي ٽي ميل کن اڳيان نڪري ويا هئا. جتي انهن کلي جاءِ ڏٺي، اتان کان سفر سولائيءَ سان جاري رکي سگهجي ٿو، پر رستو ٺاهڻ کان سواءِ اهو هنڌ ڪيمپ لاءِ مناسب ڪونهي. شڪار تي ويل ساٿين ۾ پولڙا، هڪ طوطو ۽ هڪ ڳيرو شڪار ڪيو، جن کي ناريلن سان گڏ کاڌو ويو. هتي ناريل تمام گهٽي ڳاڻاٽي ۾ موجود آهن. ساٿي حوصلا هاري چڪا آهن ۽ ڏينهون ڏينهن ڪمزور ۽ ڏٻرا ٿيندا پيا وڃن. منهنجي ٽنگن ۾ ٻڻ سور وڌي رهيو آهي.

5- مارچ

جواڪيوين ۽ براليو وسندڙ مينهن ۾ رستو ٺاهڻ ويا، پر ڪمزوريءَ جي ڪري ٻنهي جي رفتار ڏاڍي سست رهي، اتي اسان ٻارهن ناريل گڏ ڪيا ۽ ڪجهه پکي ٻڻ ماريا، جن کي کائي بک لاٿيسين، باقي دٻن ۾ بند ٿيل خوراڪ صفا تنگيءَ واريءَ حالت ۾ ڪم آڻڻ لاءِ رکيسين. هن وقت اسان وٽ اٺترا ناريل آهن جو انهن مان ٻه ڏينهن ڪڍي وينداسين.

6- مارچ

اڄ پنجين وڳي تائي ساهيون پٽيندي سفرڪيوسين. مگويل، آريانو ۽ توما رستو ٺاهيندا رهيا، ڪجهه ڪاميابي ٿي. 'ناڪاهواسو' جا اُيا ڪنارا پري کان ڏسڻ ۾ پئي آيا. اڄ رڳو هڪ طوطو شڪار ڪيوسين، جيڪو پوئين دستي کي ڏنوسين ۽ اسان ناريل گوشت سان کاڌو، هاڻ اسان وٽ فقط ٽن ويلن جو کاڌو بچيو آهي.

7- مارچ

اڄ چار مهينا گذري چڪا آهن، ساٿي همت هاري رهيا آهن. ڪين ان فڪر اچي ورايو آهي ته اسان جو سامان ختم ٿي ويو آهي، پر رستو کُٽي ئي نه ٿو. اڄ درياهه جي ڪناري مان گڏ هلندي ٽن ميلن جو فاصلو طئي ڪيوسين. هتي رستو مڙئي ڪجهه ڇگيرڙو هئو. اڄ ساڍين ٽن پکين ۽ ناريلن تي گذارو ڪيوسين، سياڻي کان رڳو دٻن واري خوراڪ تي گذارو ڪبو، ٻن ڏينهن ۾ ڇٽن مائهن لاءِ هڪ دٻو ڪوڙ آهي، تنهن کان پوءِ ڪير استعمال ڪبو ۽ پوءِ ڪجهه به نه. اسان جيڪو اندازو لڳايو آهي تنهن موجب 'درياهه ناڪاهواسو' هتان کان وڌ ۾ وڌ ٻن اڍائي ڏينهن جي فاصلي تي هوندو.

8- مارچ

اڄ گهٽو ڪونه وڌياسين، رفتار ڏاڍي سست رهي، رونالڊ شڪار تي ويو هو. اسين سنڌس اوسيئڙوڪرڻ کان سواءِ ٿي صبح جو ڏهين بجي ڌاري ڪيمپ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

مان روانا ٿياسين. ڊيڊ ڪلاڪ کين سفر ڪرڻ کان پوءِ رستو ڳولهيندڙ آريانو، مگويل، توما ۽ شڪار ڪندڙ ميڊيڪو ۽ چنچوءَ سان وڃي ملياسين. هنن ڪيترائي طوطا ماريا هئا ۽ پاڻيءَ جي هڪ ڊوري جي ويجهو ويهي اسان جو انتظار ڪري رهيا هئا. ساٿين کي ڪيمپ هڻڻ جو حڪم ڏيئي آءٌ ان هنڌ کي ڏسڻ لاءِ روانو ٿيس جيڪو تيل جو کوهه ٿي لڳو. شڪارين جو روپ ڌارڻ لاءِ انٽيءَ ۽ ريڪاڊو ڪپڙن سميت پاڻيءَ ۾ گهڙي ٽبيون ٿي ڏنيون. سندن خيال هو ته ٻن چڪرن ۾ درياهه پار ڪري وجبو. پر انٽي ٻڏندي بچيو. ريڪاڊو هن جي مدد ڪئي ۽ هو ٻئي درياهه جي ٻيءَ ڪنڌيءَ تي وڃي پهتا. سيني جو ڌيان هنن ڏانهن هو پر هو بنا ڪنهن خوف خطري جو اشارو ڏيڻ جي گم ٿي ويا. اسان ٻارهين وڳي درياهه اُڪرڻ شروع ڪيو هو ۽ سوا انهن وڳي تائين ٻڻ انهن جو ڪٿي نالو نشان به ڪونه پئي لڌو هو. شام کان پوءِرات اچي ديرو ڪيو پر هو ڪونه وريا. نوين بجي آخري سنتري به چوڪيءَ تي – هليو ويو پر ڪوبه اشارو وغيره نه مليو.

مان ڏاڍو پريشان ٿيس جو اسان جا به ڪماٿا ساٿي خطري ۾ هئا. اسانکي ته اها به خبر ڪونهي ته ڇا ٿيو. آخر فيصلو ٿيو ته جيڪي سنا تارون آهن خاص ڪري الي جاندرو ۽ رولانڊو سي صبح جو سوير درياهه پار ڪندا. ناريل نه هئڻ جي باوجود به گذريل ٻن ڏينهن کان، اسان ڪاڏو چڱو کاڌو هو. جو ته اسان وٽ شڪار تيل به پولڙا ۽ ڪيترائي طوطا هئا جيڪي رولانڊو شڪار ڪيا هئا.

9- مارچ

اسان صبح جو سوير درياهه اُڪرڻ شروع ڪيو پر ٻيڙي ضروري هئي، جنهن کي ٺاهڻ ۾ اسان کي تمام گهڻو وقت لڳو. چوڪيءَ تي بيٺل سنتريءَ اسان کي ٻڌايو ته ٻيءَ ڪنڌيءَ تي ڪي صفا اگهاڙا ماڻهو ڏٺا آهن. ان وقت صبح جا ساڍا اٺ ٿيا هئا ۽ اسان درياهه پار ڪرڻ جو ارادو بدلائي ڇڏيو. پوءِ هڪ رستو ٺاهيو ويو، جيڪو هڪ کليل هنڌ تائين ٿي ويو. پر هلندي ڏسجي ڪونه پئي سگهياسين. چاڪاڻ ته اسان چاهيو ٿي ته صبح جو درياهه جي ڊنڊ جو فائدو وٺي گهڻو فاصلو طئي ڪري وجون. انٽيءَ ۽ چنچوءَ درياهه ۾ ٽبي هڻڻ ۽ ڪافي پري وڃي نڪتا. هنن ٻڌايو ته هو هر وقت خطرن ۾ رهيا. پر بي فائدو. جو جو مارڪوس ۽ سندس همراهه ٿي ڏينهن اڳ ان رستي تان لنگهيا هئا ۽ اڳين جيان هن پيري ٻڻ مارڪوس جي لاپرواهيءَ جي ڪري سندس هٿيار ڏسجي پيا. هنن وڌيڪ ٻڌايو ته سندن ڪجهه انجنيئرن سان ڳالهه ٻولهه ٿي، پر هنن کي به ناڪاهواسو جي صحيح پنڌ جي سُڌ ڪونهي. سندن خيال موجب هتان کان پنجن ڏهاڙن ڪن جي پنڌ تي آهي. جيڪڏهن اهو اندازو صحيح نڪتو ته پوءِ اسان جي خوراڪ ايترا ڏينهن هلي نه سگهندي. هن علائقي ۾ تيل جي کُوهه جي کوٽائي ٿي رهي آهي.

10- مارچ

ساڍي ڇهين بجي اسان هلڻ شروع ڪيو. مُنو ڪلاڪ ڪن هلڻ کان پوءِ رستو ناهيندڙ سان وڃي گڏياسين. انهن وڳي مينهن پوڻ شروع ٿي ويو ۽ ٻارهين وڳي تائين پوندو رهيو. تنهن کان پوءِ وري به اسان هلڻ شروع ڪيو ۽ پنجين وڳي اهڙي هنڌ ڪيمپون هنيوسين جتان ڪجهه ٽڪريون ڏسڻ ۾ پي آيون. ٿي سگهي ٿو ته هي علائقو 'ناڪاهواسو' جو ٿي پرپاسو هجي. بهرحال برالپو خبرچار وٺڻ ويو. واپس اچي ٻڌايائين ته هتان کان هڪ اهڙو رستو نڪري ٿو جيڪو اولهه طرف کان درياهه ڏانهن وڃي ٿو.

11- مارچ

ڏينهن جي شروعات ڏاڍي سٺي نموني ٿي. ڪلاڪ ڪن چڱي رستي تي هلڻ کان يڪدم پوءِ هي رستو ختم ٿي ويو. اهو ڏسي برالپو بيلچو کڻي رستو ناهڻ ۾ لڳي ويو. هو رستو ناهيندو درياهه جي ڪپ تائين وڃي پڳو. اسان ڪيس توڙي آريانو کي رستو ناهڻ جو جيڪو وقت ڏنو هئو، ان کان پو جيئن ئي اچا اسان رستي تان هلڻ وارا هئاسين ته درياهه مرحاڙهه اچي ويو. درياهه ۾ چاڙهه اچڻ ڪري رستو بند شروع ٿي ويو، درياهه ڪنت ۽ علائقي کي پاڻيءَ جي لپيٽ ۾ وٺي لاٿو.

جيئن ته اسين رستو ناهيندڙن کان جدا ٿي چڪا هئاسين تنهنڪري مجبور ٿي جهنگ مان لنگهڻ جو سوچيوسين. هلندي هلندي ڏيڍ وڳي هڪ هنڌ ٻيهي مگويل ۽ توما کي حڪم ڏنوسين ته هو هر اول دستي سان رابطو قائم ڪن ۽ جي هر اول دستي وارا ساٿي 'ناڪاهواسو' يا ڪنهن ٻئي محفوظ هنڌ تي پهچي چڪا هجن ته ڪين واپس اچڻ لاءِ چون. هو ڇهين وڳي ڌاري واپس وريو ۽ اسان هلڻ شروع ڪيو. ۾ ميل ڪن هلڻ کان پوءِ نوڪدار ٽڪرين ي چڙهندي لهندي ائين پئي لڳو ته اسين ويجهو پهچي چڪا آهيون، پر جيڪڏهن اچا به اهو هنڌ نه تو لبي. جنهن جو امڪان گهٽ پيو ڏسجي ته پويان ڏينهن ڏاڍا ڏکيا گذرندا. اڄ اسان اڍائي ميل ڪن هلياسين. هتي پوئينءَ دستي جي کنڊ ختم ٿي وئي آهي. مان سمجهان ٿو يا ته کين کنڊ گهٽ ملي آهي جي نه ته برالپو چٽ ڪري ويو آهي. سياڻي ساٿس ان مسئلي تي ضرور ڳالهائيندس.

12- مارچ

اسان ڪلهوڪو ناهيل رستو ڏيڍ ڪلاڪ ۾ پورو ڪيو. جڏهن اسين جيڙي تي پهتاسين ته مگويل ۽ توما اڳيان جائزو وٺڻ ويا ته جيئن جهنبدار ٽڪرين جي جوڙاريءَ ڇگيرڙو رستو ڳولهي سگهجي. اجوڪو سڄو ڏينهن ان ڳولا ۾ گذريو. هتي اسان چار پکي ماريا. جيڪي جانورن سان گڏ رڌي کاڌاسين. هاڻي اسان وٽ باقي هڪ ويلي جو کاڌو وڃي بچيو آهي. مگويل ٻي طرف ترسي پيو آهي. لڳي ٿو ته کيس 'ناڪاهواسو' جو رستو لڀي پيو آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

13- مارچ

صبح جو ساڍي ڇهين کان وٺي ٻارهين وڳي تائين اسين انهن پوائنٽين تکرين واري ان رستي تان هلندا رهياسين. جيڪو مگويل ڏاڍي محنت ۽ چاهه سان ٺاهيو هو. اسان اڻين پٺي سمجهيو ته اجهو ٿا 'ناڪاهواسو' پهچون، پر رستو اينترو ته اڙانگو هو جو پنجن ڪلاڪن جي پنڌ کان پوءِ به تمام ٿورو مفاصلو طئي ڪري سگهياسين. پنجين وڳي مينهن شروع ٿي ويو ۽ اسين مينهن ۾ ئي کليل آسمان هيٺ وينا رهياسين. سيئي ساٿي ڏاڍا ٿڪل ۽ پريشان حال هئا، پيو ته اسان وٽ رڳو هڪ ويلي جو کاڌو بچيو هو. پر انهن ڳالهين جي هوندي به اسان چار ميل کن پنڌ ڪي ڇڪيو، پر ڪنهن به ڪنڌيءَ پهچي نه سگهياسين.

15- مارچ

مرڪزي دستي درياهه پار ڪيو. روبيو ۽ ميديڪو اسان جي ڏاڍي مدد ڪئي. اسان جو خيال هو ته اسين 'ناڪاهواسو' جي مُهڙ وٽ وڃي پهچنداسين، پر هڪ ته سامان جي گهٽائي ۽ ٻيو وري ٽن ساٿين کي ترڻ نه ايندو هو، سو اسين پنهنجو توازن برقرار رکي نه سگهياسين ۽ وهڪرو اسان کي منو ميا کن پاڻ سان لوڙهي ويو. جيڪا ڳالهه اڳ ۾ ئي ذهن ۾ هئي ته ٻيڙيءَ ۾ درياهه اُڪري نه سگهنداسين، سا ئي ٿي. اسين ٻارهن ڄڻا هيڏانهن رهجي وياسين، ميديڪو ۽ روبيو سياڻي وري به درياهه اُڪرندا. اڄ اسان چار باز شڪار ڪيا جيڪي هن وقت اسان وٽ بهترين مال غنيمت کان گهٽ ڪونهن. لڳاتار مينهن وسڻ جي ڪري هر شئي پُسي پَٽ ٿي ويئي آهي. ساٿي حوصلو هاري چڪا آهن. هيڏانهن مگويل جا پير پٿون ٿي پيا آهن، ٻين ساٿين سان پڻ اهائي حالت آهي.

16- مارچ

اڄ اسان گهوڙي جي گوشت کائڻ جو فيصلو ڪيو. سوچ وڏي ويئي آهي. مگويل، انتي، آربانو ۽ الي جاندرو مختلف مرضن ۾ ورتجي چڪا آهن. آءُ به ڏاڍو ڪمزور ٿي ويو آهيان. اسان جو اهو اندازو هو ته جواڪيوين درياهه اڪري ويندو، پر اسان جو اهو اندازو غلط نڪتو. ميديڪو ۽ روبيو اسان جي مدد لاءِ درياهه اڪرڻ جي ڪوشش ڪئي، پر تيز وهڪرو کين پاڻ سان وهائي ويو. اهو ڏسي جوش ۾ اچي جواڪيوين درياهه اُڪرڻ جي موڪل گهري جيڪا کيس ڏني ويئي، پر هوبه وهڪري ۾ لڙهي ويو. منهنجي جوڙ ٿي پومبو ۽ توما کيس ڳولهڻ لاءِ نڪتا پر کيس ڪٿي به نه ڏسي رات جو موٽي آيا. پنجين بجي اسان ڏٺو ڪري گهوڙي جو گوشت کاڌو. اندازو اهو اٿم ته رولاندو اڄ ڪيمپ ۾ پهچي ويندو. ڳجهو پيغام نمبر 32 چڱي طرح سمجهه ۾ اچي چڪو آهي، جنهن ۾ لکيل هو ته بوليويا جو هڪ ساٿي مکين ۽ مچرن مارڻ جي دوا ڪٺي جلد اسان وٽ پهچندو. هيستائين اسان وٽ اها دوا ڪانه هئي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

17- مارچ

جنگ کان اڳ ۾ هڪ ٻيو حادثو رونما ٿيو. ٻنپهرن جو جواڪيوين پهتو. ڪجهه گوشت کڻي مگويل ۽ توما هن سان ملڻ ويا. سفر ڏاڍو پوائتو هو. هو پيڙيءَ کي قابوءَ ۾ رکي نہ سگهيا ۽ پيڙي ناڪاهواسو جي تيز وهڪري ۾ وهي هڪ ڪُن ۾ وڃي ڦاٿي ۽ اونڌي ٿي پئي، جنهن جو نتيجو اهو نڪتو جو سامان سان پريل ڪينرا ٿيلها، ڇهہ بندوقون، سيئي گوليون ۽ ڪارلوس جي جان، هليون ويون. ڪارلوس ۽ براليو ٻئي ڪُن ۾ ڦاسي پيا. براليو تہ ڪنهن نہ ڪنهن طريقي سان ڇڪي تاڻي اچي ڪنڌيءَ تي پهتو ۽ هن ڏٺو تہ ڪارلوس بي وس ٿڪي وهڪري ۾ لڙهندو پيو وڃي. جواڪيوين اڳ ۾ ئي ٻين سان گڏ ڪناري تي پهچي چڪو هو. هُن ڪيس درياهہ اُڪرندي ڪونہ ڏٺو هو. هو پنهنجي دستي ۾ بوليويا جي سيني سائين ڪان سٺو، سنجيده نظم ۽ ضبط جو پابند سپاهي سمجهيو ويندو هو.

جواڪيوين مون کي ٻڌايو تہ هن روبيو ۽ ميڊيڪو کي ٻئي پاسي ڏٺو هو ۽ کين حڪم ڏنو تہ تختا ڳنڍي پيڙي ڪاهي جلدي اُن تي اچن. ٻين ٻجي هو تڪليفون سهندا اسان وٽ پهتا. هن جي پيڙي ڪُن ۾ ڦاسي اٿلي پئي هئي ۽ هو جيئن تيئن ڪري اُن ڪناري تي پهتا جتي اسين هئاسين.

اسان سيائي سوير روانگيءَ جو فيصلو ڪيو. جواڪيوين ٻنپهرن ڌاري هلندو. سيائي سوير مون کي خبر چار ملڻ جو آسرو آهي. جواڪوين جي سائين جا حوصلا بلند آهن.

18- مارچ

اسين صبح جو پنيرڪي مهل روانا ٿياسين. جواڪيوين کي چيوسين تہ جي طبيعت چاڪ ٿئي تہ هليو اچج. منهنجو ارادو هو تہ ڪجهہ گوشت ٻچائي رکون. پر ٻين سائين جو خيال هو تہ سڀ کاڌو وڃي. ريڪادو، انٽي ۽ آريانو صبح جو ئي پويان رهجي ويا هئا. سو اسين سنڌن اچڻ جو اوسيئڙو ڪرڻ لڳاسين. اسان جي رفتار ڍادي ٻري رهي. اڍائي ڌاري آريانو هڪ پکي ڪٽي آيو. جيڪو ريڪادو ماريو هو. اسان اُهو کاڌو ۽ گهوڙي جون ٽنگون ٻي وقت لاءِ ٻچائي رکيونسين. سادي ڇئين ڌاري اسين وچ واري علائقي ۾ پهتاسين ۽ رات اُتي ئي ترسياسين. ڪيترا سائي خاص ڪري چنچو، آريانو ۽ الي جاندرو، هلي هلي بيزار ٿي پيا آهن.

19- مارچ

جيڪي ماٿهو ويا هئا. تن ڏاڍي ڦڙتي ڏيکاري. اڳوات جوڙيل پروگرام موجب، اسين ٻارهين ٻجي پهتاسين. پر ريڪادو. آريانو ۽ الي جاندرو پويان رهجي ويا ۽ ٻارهين ٻجي پهتا. هو پاڻ سان هڪ شڪار ٿيل پکي بہ کڻي آيا هئا. جواڪيوين بہ سائن گڏ آيو هو. جواڪيوين ۽ ال روبيو ڪنهن ڳالهہ تان پاڻ ۾ اٽڪي پيا. جنهن تان مون روبيو کي بلائتي دٻ ڪدي.

اُتي مون فيصلو ڪيو تہ پلي جا بہ ٿي پوي. اسان کي هر حال ۾ ڪاڙيءَ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ناٿين پهچڻ کپي. پر هڪ ننڍو جهاز جيڪو فضا ۾ چڪر هڻي رهيو هو، تنهن جي موجودگي سنو سوڻ ڪونه سمجهيوسين، پيو ته ٻاهران ڪا به خبر چار نه اچڻ جي ڪري به ڊاڍو پريشان هئس. منهنجو خيال هو ته ڪارڪيءَ ناٿين مفاصلو گهٽو هوندو ۽ اهوئي ڪارڻ آهي جو ساٿي اوستاٿين مارچ ڪرڻ کان لنواٿين پيا. ٽيٽ پنجين بجي اُتي پهتاسين، جتي پيروءَ جي ڊاڪٽر، جنهن کي "حبشي" چيووجي ٿو، اسان جو آڌرڀاءُ ڪيو. هو چينو ۽ ناماپو سان گڏ آيو هو، هُن ٻڌايو ته بينگينو خوراڪ جو انتظار ڪري رهيو آهي. گويرا جا ٻه ساٿي هُن جو سات ڇڏي ويا آهن ۽ پوليس فارم تي ڇاپو هنيو آهي. بينگينو ٻڌايو ته هو خوراڪ ڪٺي اسان سان ملڻ آيو هو ۽ ٽي ڏينهن اڳ سٽدس ملاقات رولانڊو سان ٿي هئي. هو ٻن ڏينهن کان هتي هو. پر سفر جاري نه رکياٿين. جو ته جهاز ٽن ڏينهن کان هتي چڪر هڻي رهيو هو ۽ فوج ڪنهن به وقت درياهه جو ڪپ ڏيئي هتي پهچي سگهي ٿي. "حبشيءَ" پنهنجي اکين سان جهن ڇٽن کي فارم تي حملو ڪندي ڏٺو هو. انتونيو ۽ ڪوڪو اتي موجود نه هئا. ڪوڪوڪاميري ويو هو ته جيئن گويرا جي هڪ جٿي سان رابطو قائم ڪري ۽ انتونيو ان ئي وقت گويرا جي ساٿين جي فرار جي خبر ڏيڻ لاءِ روانو ٿي ويو. مارڪوس هڪ ڊگهي رپورٽ پيش ڪئي، جنهن ۾ هُن پنهنجي انداز ۾ پنهنجو طرز عمل پيش ڪيو هو. هو فارم تي منهنجي حڪم جي ڀڃڪڙي ڪندي آيو هو. انتونيو کان به ٻه رپورٽون مليون، جنهن ۾ حالتن ۽ واقعن جي تفصيلي خبر چار ڏنل هئي.

ال فرانس، چينو، ال بيلادو، تانيا ۽ گويرا پنهنجي جٿي جي ڪجهه ماڻهن سان گڏ رهائش گاهه تي رهيل آهن. چانور ۽ گوشت ڪاٺڻ کان پوءِ مگويل جواڪيوين کي ڳولهڻ لاءِ ٻاهر ويو، جيڪو اڃا ناٿين نه آيو آهي، ساڻس گڏ چنچو خبرچار ٻڌڻ ويو، جيڪو پوپان رهجي ويو هو. هو ريڪاڊو سان گڏ موٽيو ۽ جواڪيوين صبح جو سوير اسان سان اچي مليو.

20- مارچ

ڏهين بجي اسين تيز رفتاريءَ سان روانا ٿياسين. بينگينو ۽ حبشي مارڪوس جي لاءِ نياپو کڻي اڳيان وڃڻ لڳا. ان نياپي ۾ کيس دفاعي مورچا سنڀالڻ ۽ انتظامي معاملا انتونيو جي حوالي ڪرڻ جو چيل هو. جواڪيوين پسار ڪندو ٻاهر آيو ۽ ڪارڪيءَ جي وچهو اسان جي پيرن جي نشانن کي لٽي ڇڏيائين. هن جا ٽي ساٿي پيرين اگهاڙا آهن. هڪ بجي ڌاڌهن اسين هڪ هند پيٽل هئاسين نه پاچو، مارڪوس جو نياپو کڻي آيو جنهن ۾ چيل هو ته ست سپاهي 'واليگران دتو' جي ناهيل رستي تي پهچي چڪا آهن ۽ گويرا جي هڪ نياپو آفيندڙ همراهه کي قيدي بنائي ورتو اٿن. اسان جو هڪ خچر به هٿ جهليو ۽ جيپ کان به هٿ ڌوئڻا پياسين. ننڍي گهر تي لورو گارڊ ڊيوٽي، تي هو، تنهن جي به ڪا خبرچار نه ملي سگهي. تنهن ڪري اسان اُوسو ڪيمپ پهچڻ جو فيصلو ڪيو. مگويل ۽ آريانو کي اڳيان روانو ڪيوسين ته

جيئن هو اُتي وچي رڌ پچاءُ ڪري سگهن. اسين اتي شام جي ڏنڌلڪي ۾ پهتاسين. ٻانڊن، ال پيلاٽو، چينو، تانيا ۽ بوليويا جي ڪجهه دوستن سان اڳ ۾ ئي اُتي موجود هئا. بوليويا جا ساٿي ڪاڌ خوراڪ جو سامان ڏيئي واپس موٽي ويا. رولانڊو کي پنهنجي هٿن جو حڪم ڏيڻ لاءِ روانو ڪيو ويو. شڪست جو ماحول سيني تي طاري هو. بوليويا جو هڪ نئون ڊاڪٽر، رولانڊو جي لاءِ نياپو کڻي آيو هو ته مارڪوس ۽ انتونيو چشمي جي ويجهو سندس انتظار ڪري رهيا آهن، جتي هو کين وچي ملي. مون نياپو آڻيندڙ همراهه کي هڪ جوابي نياپو ڏيئي روانو ڪيو ته "جنگ گولين سان کٽي ويندي آهي." ۽ هينئر ئي ڪيمپ ۾ وڃي منهنجو اوسيئڙو ڪري. هر ڳالهه مان انتشار پيو بکي ۽ کين خبر ڪونهي ته ڇا ڪن، ڇا نه ڪن؟ مون لاءِ ڏهه هزار ڊالر ماهوار گهربل آهن ۽ هوانا ۾ ڪيس چيو ويو ته هو اُن سلسلي ۾ مون سان ڳالهائي. هو هڪ ٻيجهو نياپو پڻ کڻي آيو آهي. جيڪو ايترو ته ڊگهو آهي جو آرٽورو ان کي عام زبان ۾ وجهي نه سگهيو. مون سندس اهو مطالبو ان شرط تي مڃيو ته هو ڇهن مهينن کان پوءِ پهاڙن تي هليو ويندو. هن ٻڌايو ته هو پندرهن ڄڻن سان اياڪوچو جي علائقي ۾ وڃڻ لاءِ تيار آهي. ان کان سواءِ اسين ان ڳالهه تي به سهمت ٿياسين ته پنج ڄڻا هينئر ئي روانا ٿي وڃن ۽ پندرهن ڄڻا جنگ ۾ تربيت وٺڻ کان پوءِ هٿيارن سوڌو موڪليا ويندا. هن وچن ڪيو ته هو وچولي درجي جا ڪجهه ريڊيو سيٽ موڪليندو، جن جي پهچ چاليهن ميلن تائين هوندي ۽ اسين مستقل رابطو رکڻ لاءِ ڳجهي زبان استعمال ڪنداسين. چينو ڏاڍو پرجوش پيو لڳي.

هن "ليچيءَ" جي باري ۾ به ڪيترين ئي رپورٽون آنديون. سيني کي خبر آهي ته لورو ميدان ۾ اچي ويو آهي ۽ اعلان ڪيو ويو آهي ته هُن هڪ سپاهيءَ کي ماري ڇڏيو آهي.

21- مارچ

اڄوڪو سڄو ڏينهن مون ال چينو، ال فرانس، ال پيلاڊو ۽ تانيا سان مختلف مامرن تي ڳالهيون ٻولهيون ڪندي گذاريو. ال فرانس، مونجي، ڪٽولي، سائمن ۽ ريز جي باري ۾ خبرون ٻڌايون جن جي اسان سيني کي اڳ ۾ ئي خبر هئي. هُن جو ارادو اسان سان گڏ رهڻ جو هو پر مون کيس واپس فرانس وڃڻ تي زور ڀريو ته جيئن اُتي هڪ مددگار فوج جي تنظيم ڪري سگهي. مون کيس اهو به مشورو ڏنو ته هو ڪيوبا وڃي شادي ڪري، ڪو وارث وغيره پيدا ڪري. مان سارتري ۽ برٽنڊ رسل ڏانهن خط لکي رهيو آهيان ته هو بوليويا جي انقلاب جي مدد لاءِ گڏيل بين الاقوامي فنڊ قائم ڪن. مون کيس اهو به چيو ته ويندي ويندي هڪ دوست سان ملندو وڃي ته جيئن هو مدد لاءِ ڪو قدم کڻي ۽ اسان کي روڪڙ، دوائون، ريڊيو جو سامان ۽ بجليءَ جو هڪ ماهر مهيا ڪري. ال پيلاٽو منهنجي ماتحت ڪم ڪرڻ لاءِ تيار آهي. مون کيس چيو ته في الحال هو جوزامي، بيلمين ۽ سنامپيوئي جي جٿن جي وچ ۾ رابطي جو ڪم ڪري ۽ پنهنجن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڄڻن کي تربيت وٺڻ لاءِ موڪلي. ڪيس ماريا، روسا، آليوڊ ۽ بزرگ لاءِ سلام پڻ ڏنم.

سنڊس روانگيءَ لاءِ ڪيس پنج سئو ۽ گهمڻ ڦرڻ لاءِ هڪ هزار پيسا ڏنا ويندا. جيڪڏهن هو اها ڳالهه مڃي ٿو وٺي ته ارجنٽائن جي اتر ۾ جانچ جي مهم شروع ڪري، رپورٽ مون کي ڏياري موڪلي.

تانيا رابطو قائم ڪيو ۽ همراهن جي زور پرڻ تي هوءَ به ساڻن جيپ ۾ گڏجي آئي. هن جو ارادو هڪ ڏينهن ترسڻ جو هو، پر معاملا ڪجهه مُنجهي پيا جنهن ڪري جوزامي پهريون پيرو تڪي نه سگهيو ۽ بي پيري وري رابطو ٿي قائم نه ڪيائين. جو نه تانيا هتي هئي. ايوان کي الائجي جو ڏڪار سان ڏٺو وڃي ٿو؟ مان سمجهي نه سگهيو آهيان. لوبولا.9 فيبروري تائين خرچ آيل پندرهن هزار ڊالرن جو حساب ڪتاب موڪلي ڏنو آهي. هن اهو پڻ لکيو آهي ته ڪيس نوجوانن جي تنظيم جي سربراهيءَ تان لاٿو ويو آهي. ايوان به رپورٽون اماڻيون آهن. جن مان پهرين فوجي اڪيڊميءَ جي تصويرن سميت ۽ بي ڪن بين ڳالهين بابت آهي. ٽئي رپورٽون اينريون اهم ڪونهن. سڀ کان وڌيڪ اهم ڳالهه هيءَ ته سنڊس اکر ڪير به پڙهي نه ٿي سگهيو. انتونيو به رپورٽ موڪلي، جنهن ۾ سنڊس طرز عمل بابت مواد پيش ڪيل هو. ريڊيو هڪ خبر ٻڌائي جنهن ۾ هڪ موت جي خبر ڏني ويئي هئي، پر پوءِ اُن جي ترديد ڪئي ويئي. ان جو مطلب اهو ٿيو ته لوروءَ جي خبر صحيح آهي ۽ لوبولا کي نوجوانن جي قيادت تان هٽايو ويو آهي.

22- مارچ

اسين ڪيمپ ڇڏي هلڻ لڳاسين (سمجهه ۾ نه ايندڙ اکر) ڪجهه سامان چڱي طرح ٻڌو ويو(سمجهه ۾ نه ايندڙ اکر) هن وقت اسين مهمانن سميت سٺيتاليهه ڄڻا آهيون. هلندي هلندي پارهين بجي هيٺ پهتاسين. جتي انتيءَ مارڪوس جي بدسلوڪيءَ جي شڪايت ڪئي، اهو ٻڌي مون کي ڏاڍي ڪاوڙ لڳي ۽ مارڪوس کي سڏي چيم ته جيڪڏهن واقعي تو اها حرڪت ڪئي آهي ته پوءِ توکي گوريلا دستي مان ڪڍيو ويندو. هن وراڻيو (سمجهه ۾ نه ايندڙ اکر) پهرين گولي هڻي وڃي. اسان فيصلو ڪيو ته پنجن ڄڻن جو هڪ دستو هيٺ درياهه جي طرف مورچا بندي ڪري ويهندو ته جيئن دشمن هيڏانهن اچي ته ڪيس سيڪٽ ڏيئي سگهجي. ۽ ٻيا ٽي ڄڻا مگويل ۽ لورو، انتونيو جي اڳوائيءَ ۾ جانچ ڪرڻ ويندا. ياچو اُن ٻنجر ٽڪريءَ تي نگراني لاءِ ويو جتان کان ' ارگاناراز ' جو گهر ڏسڻ ۾ اچي ٿو، پر ڪيس ڪير به ڏسڻ ۾ نه آيو. جانچ ڪندڙ همراهه رات جو موٽيا ته مون سندن چڱي خبر ورتين اولو ڏاڍو جذباتي ٿي ويو ۽ الزامن جي ترديد ڪيائين. گڏجاڻي ۾ ڏاڍو جوش ۽ خروش رهيو، بي ڪا ٺين ڳالهه نه ٿي. اها خبر پئجي نه سگهي ته مارڪوس جا چيو؟

مون رولانڊو کي گهرايو ته جيئن رنگروٽن جي تعداد جو فيصلو ڪجي ۽

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

انهن جي ڊيوٽيءَ جو تعين ڪري سگهجي.

23- مارچ

جنگ جون حالتون بدستور قائم رهيون، پوميو چاهيو ٿي تہ پويان رهيل سامان وغيره ڪڍڻ لاءِ هڪ جٿو موڪليو وڃي، پر مون اُن جي مخالفت ڪئي ۽ چيو تہ بهرين مارڪوس جو مسئلو نبيرڻ کپي. انين بجي ڏاري ڪوڪو ڊوڙندو هي ٻڌائڻ آيو تہ فوج جو هڪ حصو اسان جي مورچي جي زد ۾ آهي. هن وقت تائين جيڪا صورتحال آهي ان موجب ٽي 6 ميٽر جا مارٽر، سورهن بندوقون، ٽي بي زيڊ 2 ۽ ڪجهہ بوٽ اسان جي هٿ لڳا آهن. جڏهن تہ ست سپاهي مٿا ۽ ايڪيهہ قيد ڪيا ويا آهن. جن مان چار زخمي آهن. البت ڪاڏي پيتي جي ڪا شئي هٿ چڙهي نہ سگهي آهي. ان کان علاوه سندن ڪيل رٿابندي بہ اسان جي هٿ لڳي جنهن موجب دشمن 'ناڪا هواسو درياهہ' جي ٻنهي طرفن کان اچي وچ ۾ ملڻ ٿي چاهيو. اسان هڪدم پنهنجن جانبازن کي ٻي طرف موڪليو ۽ مارڪوس کي هر اول دستي جي ٻين ساٿين سان گڏ دستي جي آخري چيڙي تي مقرر ڪيو. مرڪزي دستي ۽ پوئين دستي جي ڪجهہ حصن کي بچاءُ جو ڪم سونپيو ويو ۽ براليو کي رستي جي آخري حصي تي دشمن جي نظرداريءَ لاءِ ويهاريو ويو. هاڻ اسين رات اهڙي نموني گذاري رهيا آهيون جو ڏسون تہ "مشهور رينجرز" سياڻي اچن ٿا يا نہ. جيڪي ميجر ۽ ڪپتان گرفتار ڪيا ويا آهن، سي طوطي وانگر ٻولين ٿا. چينو جي هٿان جيڪو گجهو نياپو اسان کي پهتو آهي سو عام زبان ۾ آندو ويو آهي، ان ۾ ديبري جي سفر جو پڻ ذڪر آهي، ان کان علاوه ست هزار ڊالرن ۽ انهن شين جو ذڪر آهي جيڪي چينوءَ گهريون هيون، ان ڳالهہ جي پڻ وضاحت ڪيل آهي تہ هو ايوان کي خط جو نہ ٿو لکي. سانچيز جو بہ نياپو مليو جنهن ۾ هُن مختلف هنڌن تي مستوءَ جي رهائش جي حڪمن بابت سُڌ ڏنل آهي.

24- مارچ

اسان کي جيڪو مال غنيمت هٿ لڳو آهي اُن ۾ سورهن بندوقون، ٽي مارٽر، چوهٺ گولين سميت بہ B.Z بہ هزار گوليون، ٽي Usi جن مان هر هڪ سان بہ گولين جا راڻونڊ بہ آهن. ست ماڻهومارِيا ۽ چوڏهن گرفتار ڪيا ويا آهن، جن مان چار زخمي آهن، مارڪوس کي جانچ لاءِ موڪليو ويو، پر سواءِ ان جي تہ اسان جي گهر جي ويجهو جهاز بمباري ڪري رهيا آهن، ٻي ڪا بہ نئين خبر نہ پئي.

مون انتيءَ کي موڪليو تہ قيدين سان آخري ڀيرو ڳالهائي ۽ وٺن جيڪي ڪم جهڙيون شيون هجن. سي وٺي ڇڏي ڏين. آفيسرن سان ڊار ڳالهايو ويو ۽ ڪانئن سامان وغيره ڪونہ ڦريو ويو. اسان ميجر کي چيو تہ اسين اوهان کي 27 مارچ جو ٻارهين بجي تائين مُردن کي نڪائي لڳڻ جي موڪل ڏيون ٿا ۽ اها بہ پيشڪش ڪئيسين تہ جي هو لگونيلا جي علائقي ۾ رهڻ جو ارادو رکي ٿو تہ اسين هن علائقي ۾ سائنس عارضي صلح جي لاءِ تيار آهيون. هن ورائيو تہ هو فوج مان رٽائر ٿي رهيو

آهي. جڏهن ته ڪيپٽن بڊايو ته هو هڪ سال اڳ پارٽي جي فيصلي تحت بيهر فوج ۾ شامل ٿيو آهي. سندس هڪ پاءُ ڪيوبا ۾ پڙهي رهيو آهي، هُن پاڻ کي سواءِ ٻن ٻين آفيسرن جا به نالا ڏنا .جيڪي سهڪار لاءِ تيار آهن.

جڏهن بمباري شروع ٿي ته هو ڏاڍا ڊنا. اسان جا ٻه ساٿي رال ۽ والٽر پڻ ڊڄي ويا. والٽر ته راتاهي وقت به ڊنل هو. مارڪوس علائقي جو جائزو ورتو. پر ڪيس ڪجهه به نه مليو. ناتو ۽ ڪوڪو نون آيل دوستن سان گڏ سامان کڻڻ ويا. پر هو ڪين واپس وڃي آيو جو ته هُن هلڻ نه ٿي چاهيو. هاڻ ته ڪيس ذميوارين کان آجو ڪرڻو ٿي پوندو.

25- مارچ

اڄ ڪو نئون واقعو نه ٿيو. ليون. آرباتو ۽ آرٽورو کي هڪ نگران چوڪيءَ تي موڪليو ويو. جتان کان درياهه جي ٻنهي طرفن جا رستا ڏسڻ ۾ اچن ٿا. ٻارهين بجي مارڪوس پنهنجي پوزيشن تان هٽي ويو ۽ سڀ ماڻهو هڪ هنڌ حملي جي ارادي سان گڏ ٿيا. شام جو ساڍي ڇهين بجي جڏهن هڙئي حاضر هئا ته مون ساٿن سفر جي باري ۾ ڳالهايو ۽ ان جو تجزيو ڪيو. مون مارڪوس جي غلطين جي نشاندهي ڪئي ۽ ڪانئس قيادت جون ذميداريون وٺي مگويل کي هر اودستي جو سربراهه مقرر ڪيو ويو. ان کان علاوه پاڪو، پاچنگو، يوسيبيو ۽ پي پي کي هٽائي سندن تماڪ جو راشن بند ڪري ڇڏيو ۽ ڪين ٻڌايم ته جي هو ڪم نه ڪندا ته ڪين ماني به نه ملندي. ان کان علاوه سندن ذاتي ملڪيت جون شيون جن جي ٻين کي ضرورت هئي انهن ۾ ورهايون ويون. مون ڪين هي به ٻڌايو ته ڪولي ڪن ماڻهن تي ڳالهيون مهاڙيون ڪرڻ لاءِ اچي رهيو آهي ۽ اهو به چيم ته اسان کي حقيقتن جي غرض آهي . جيڪي لفظ حقيقتن سان هم آهنگ ناهن سي اسانجي لاءِ بي معنيٰ آهن.

مون پيدرو ۽ ال ميڊيڪو سان ڳالهيون ڪيون ۽ ڪين ڪامياب گوريلا ثابت ٿيڻ تي واڌايون ڏنيون. مان اپولينار سان به مليس ۽ سندس همت افزائي ڪئي. سفر جي دوران والٽر جي بي همتيءَ تي مٿس تنقيد پڻ ڪيم. ان کان علاوه ال چينو ۽ ال پيلاڊو سان ڪجهه تفصيل طئي ڪيم ۽ صورتحال جي باري ۾ زباني ٻڌايم. گڏجاڻيءَ جي دوران ان جٿي کي "بوليويا جي قومي آزاديءَ واري فوج" . جو نالو ڏنو ويو. جهڙپ جي رپورٽ پڻ تيار ڪئي ويندي.

26- مارچ

انٽي، انٽونيو. رال ۽ پيدرو سان گڏ تڪوچا ڏانهن پکين جو شڪار ڪرڻ ويو. پر ٽي ڪلاڪ هلڻ کان پوءِ هتي جو فوج سان مهاڏو اٽڪيو ۽ هو لڪي واپس موٽي آيا. هنن ٻڌايو ته فوج هڪ بنجر هنڌ تي هڪ چمڪندڙ ڇت واري گهر تي نگران چوڪي قائم ڪئي آهي. تنهن مان هنن ڇهن ڄڻن کي ٻاهر تڪرندي ڏٺو، جينئر هو پاڪي نالي درياهه جي ويجهو آهن. مون مارڪوس سان ڳالهايو ۽ ڪيس پنڊيءَ رستي تي موڪليو. جيتوڻيڪ سندس طرز عمل ۾ بهتريءَ جي اميد ڪونه

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

اتم ير پوءِ بہ آزمائش تمام ضروري آهي. 'ارگاناراز' جي گهر واري چوکيءَ مان خبر آئي تہ ويجهو ئي هڪ هيليڪاپٽر لٿو آهي ،جنهن مان ٽيهہ ڄڻا لهندي ڏٺا ويا آهن.

27- مارچ

اها خبر باهہ وانگر پکڙجي ويئي، ريڊيو بہ ان خبر جو لڳاتار ذڪر ڪندو رهيو. 'بيري اينٽو' هڪ پريس ڪانفرنس بہ ڪئي. سرڪاري اعلان ۾ سٺن بدران اٺن ڄڻن جي موت جي خبر ڏنل آهي ۽ هي بہ چيو ويو آهي تہ اهي سڀ زخمي هئا. جن کي پوءِ اسان گوليون هڻي ماري ڇڏيو. اسان جي باري ۾ چيو ويو تہ اسان جا پندرهن ڄڻا مئا آهن ۽ چار زخمي ٿيا آهن، جن مان بہ پرڏيهي آهن . هڪ اهڙي پرڏيهيءَ جو بہ ذڪر آهي جنهن آپگهات ڪيو آهي، ان کان سواءِ گوريلا دستن جي حيثيت جو بہ ذڪر آهي ظاهر آهي تہ اهي ڳالهيون يا تہ ڀاڄوڪڙن ٻڌايون هونديون يا وري قيدين. پر انهن ڀاڄوڪڙن وٽيڪ ڇا چيو ان جو اندازو لڳائڻ مشڪل آهي. لڳي ائين ٿو تہ تانيا کي سڃاتو ويو آهي. جنهن جو مطلب هي ٿيو تہ ٻن سالن جي محنت ضايع ٿي ويئي. هاڻي روزاني ڪجهہ ڏکي ٿيندي پئي وڃي. جڏهن مون ڊانٽن کي اها خبر ٻڌائي تہ هو ڏاڍو ڏکارو ٿيو. خير ڏٺو ويندو! بينگينو، لورو ۽ 'موليو بيري رانديا' تائين رستو ڏسڻ ويا. ان سفر ۾ بہ ٽي ڏينهن لڳڻ ٿا. کين هدايت ڪئي ويئي تہ هو اها ڪوشش ڪن تہ کين ڪو ڏسي نہ وٺي. جي ڏسجي پيا تہ پوءِ سندن گوئيز وڃڻ ڏکيو ٿي پوندو. جانچ ڪندڙ مطابق جانچ ڪندڙ جهاز پيراشوٽ وسيلي ڪجهہ فوجي لاٿا جيڪي اسان جي اطلاع مطابق شڪار جي ميدان جي ويجهو لٿا آهن. انتونيو بہ ڄڻا وٺي جانچ لاءِ روانو ٿيو تہ جيڪڏهن فوجي هجن تہ کين قيد ڪري سگهجي، پر کين ڪير بہ ڏسڻ ۾ نہ آيو.

رات جو اسان اسٽاف گڏجاڻي ڪئي. جنهن ۾ ٻئي ڏينهن جي لاءِ رٿا بندي ڪئي ويئي. جنهن موجب هڪ جٿو ٻيگل جاءِ مان سامان ڪڍڻ ويندو، ٻيو جٿو گوٽيريز وڃي ڪجهہ ضروري سامان خريد ڪري ايندو ۽ ٽي ٽولي پنڪل ۽ لاگونيلاس جي وچ ۾ سفر ڪندڙ فوجي گاڏين تي حملو ڪندي، جيئن کين منجهائي بتال ڪري سندن ڏيان اصل پوزيشن تان هٽائي سگهجي. هڪ ڪميونڪو بہ لکيو ويو جنهن کي اخباري نمائندن تائين پهچائڻ جو بندوبست ڪيو ويندو.

28- مارچ

ريڊيو گوريلن جي باري ۾ خبرن جي ڌم لڳايو ويٺو آهي، چيو ويو آهي تہ اسان کي بہ هزار ماڻهن گهيري ورتو آهي ۽ 75 ميلن جي دائري ۾ گهيريل آهيون. گهيرو ڏينهون ڏينهن تنگ ڪيو پيو وڃي. باهہ وارا بم اڇليا ويا. جنهن ۾ اسان جا ڏهن کان پندرهن همراهہ مارجي ويا آهن!

مون براليو کي نون ڄڻن جي جٿي جو انچارج بنايو ۽ کيس اناج حاصل ڪرڻ لاءِ روانو ڪيم. واپسيءَ تي هن عجيب قسم جون خبرون آنديون، جهڙوڪ:

1- ڪوڪو جيڪو اسان کي خبردار ڪرڻ لاءِ اڳ ۾ روانو ٿيو هو، سو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

گم هو.

2- ڇنين ٻجي جڏهن اسان جا همراهه فارم تي پهتا ته ڏٺائون ته غار جي جهڙتي ورتي ويئي آهي. بلڪل ان وقت ريڊ ڪراس جا ست ماڻهو، ٻه ڊاڪٽر ۽ ڪيترائي هٿين خالي فوجي اُتي پهتا. جن سڀني کي قيد ڪيو ويو ۽ کين ٻُڌايو ويو ته عارضي صلح ختم ٿي چڪي آهي.

3- فوجين سان ٽريل هڪ ٽرڪ پهتي. کين شوٽ ڪرڻ بدران واپس موٽي وڃڻ لاءِ چيو ويو.

4- فوجي واپس موٽي ويا ۽ اسان جا ماڻهو صحت جي آفيسرن سان گڏ ان هنڌ ويا جتي سڙيل لاش پيا هئا. پر هتي چيو ته هو سڀئي لاش هينٽر جو هينٽر ڪٽي وڃڻ جي پوزيشن ۾ نه آهن، تنهن ڪري هو سپاهي انهن کي ساڙڻ لاءِ ٻيهر ايندا. اسان جي ماڻهن ارگانازار جي ٻن گهوڙن کي ضبط ڪري انتونيو، روبيو ۽ اينچيٽو کي انهن وٽ سار سنڀال لاءِ ڇڏيو. جتان کان اڳيان اچڻ لاءِ جانورن جو رستو نه هو. جنهن وقت هو ڪوڪوءَ کي ڳولهي رهيا هئا ته هو ٻه اچي پهتو. شايد هو ڪٿي ستل هو. بينگيتو جي اچا تائين ڪابه خبر ڪونهي

ال فرانس ڏاڍي جوش مان ٻڌايو ته هو ٻاهرينءَ ڪم ڪار لاءِ ڏاڍو فائدي وارو ثابت ٿي سگهي ٿو.

29- مارچ

اڄ عملي ڪم صفا گهٽ ٿيو ۽ مختلف خبرون چارون ملنديون رهيون. فوج ٻه ڪيترائي اطلاع ڏنا سي جيڪڏهن درست آهن ته پوءِ ڏاڍا فائدي وارا ٿيندا. ريڊيو هونا تان خبر نشر ٿي جنهن موجب حڪومت چيو آهي ته هو وينزيولا جي ڪاروائيءَ جي حمايت ڪندي ۽ آمريڪي رياستن جي تنظيم (A D S) ۾ ڪيوبا جو ڪيس پيش ڪندي. خبرن مان هڪ ڳالهه تي ڏاڍي تشويش ٿي وئي اٿم، ته هتي ٻڌايو ته 'پيرابوئي لڪ' ۾ هڪ جهڙپ ۾ ٻه گوريلا مارجي ويا آهن. اهو پيري مارينڊا هو، پر هو اچا سوڏو نه وريو آهي، ڪيس چيو ويو هو ته هو لُڪ ۾ نه وڃي. پر گذريل ڪجهه ڏينهن ۾ ڇڙواڳي تمام گهٽي وڌي ويئي آهي.

گويرا هوريان هوريان پنهنجو ڪم ڪري رهيو آهي. ڪيس بارود ڏنو ويو هو، پر هُن ڏينهن جو استعمال نه ڪيو. اُتي هڪ گهوڙو ڪنو ويو جنهن جو گوشت ڏاڍي مزي سان کاڌوسين. اسان ٻئي گهوڙي کي ٻه هتي آڻڻ جي ڪوشش ڪنداسين، پر اهو ڏاڍو ڏکيو ڪم آهي. شڪاري جانورن جي گهٽائيءَ مان ظاهر آهي ته اچا سوڏو لاش ساڙيا نه ويا آهن. جڏهن غار جون شيون ختم ٿي وينديون ته اسين هتان ٻئي هنڌ اُسهنداسين، جو ته اسان جي هتي پهچڻ جي خبر گهٽي پکڙجي چڪي آهي ۽ وڌيڪ هتي ترسڻ خطري کان خالي ڪونهي.

مون الي جاندرو کي چيو ته هو ال ميڊيڪو سان گڏ هتي لڪي. (جواڪيوين شايد روسو ڪيمپ ۾ آهي) رولانڊو ٻه ڏاڍو ٿڪل آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

مون آريانو ۽ توما سان ڳالهايو. منهنجي اها ڳالهه توماجي سمجهه ۾ اچي چڪي آهي ته مان مٿس تنقيد جو ڪري رهيو آهيان.

30- مارچ

چوٿاري سانت لڳي پئي آهي. بينگينو ۽ سندس ساٿي صبح جو سوير پهتا. هو 'پيرابوئي لڪ' مان لنگهيا هئا. پر سواءِ ٻن ماڻهن جي پيرن جي نشانن جي ٻيو ڪجهه به نه ڏٺائون. جيتوڻيڪ هارين کين ڏسي ورتو هو پر پوءِ به هو پنهنجي منزل تي پهچي واپس ٿيا. رپورٽ مان خبر پوي ٿي ته 'پيري ويندا' وچ ۾ چار ڪلاڪ لڳن ٿا ۽ ظاهري طرح ڪوبه خطرو ڏسڻ ۾ ڪونه ٿو اچي. باقي هوائي جهاز لڳاتار گوليون وسائيندا رهيا.

جيڪي گهوڙا پويان رهجي ويا هئا سي به پهچي ويا آهن. جيڪڏهن حالتون نيڪ هجن ها ته چئن ڏينهن جو گوشت بهرحال موجود آهي. سپاهي اسين آرام ڪنداسين. تنهن کان پوءِ پهريون جٿو پنهنجي ٻن ڪاروان لاءِ روانو ٿيندو يعني "ڳاٿيرز" تي قبضو ڪرڻ ۽ ارگاناراز جي وچهو فوج تي لڪي حملو ڪرڻ لاءِ ويهڻ.

31- مارچ

ڪا خاص ڳالهه نه ٿي. گويرا اعلان ڪيو ته سپاهي غار جو ڪم ختم ٿي ويندو. انتي ۽ ريڪادو اطلاع ڏنو ته توپن ۽ هوائي جهازن جي حملي کان پوءِ فوج پيهر فارم تي قبضو ڪري ورتو آهي. ان سان راشن جي لاءِ "پيري ريندا" وچ واري رتا ۾ رنڊڪ پيدا ٿي ويئي آهي. سو مون مينوئل کي هدايت ڪئي ته هو پنهنجي ساٿين سميت گهر ڏانهن وڃي ۽ جي خالي هجي ته ان تي قبضو ڪري. ان لاءِ مون ڏانهن به ماڻهو موڪلي ڏي ته جيئن پٺي ڏينهن اسين روانا ٿي وڃون. جيڪڏهن ان تي فوجين جو قبضو هجي ۽ راناهو هٽي نه سگهجي ته اتان هٽي ارگاناراز جي فارم جو چڪر هڻي. پنڪل ۽ لاگونيلاز جي وچ ۾ لڪي حملو ڪرڻ جي امڪان جو جائزو وٺي.

ريڊيو تي هاءِ گهوڙا متل آهي ۽ مسلسل ويڙهه جون خبرون نشر ٿي رهيون آهن. هتي جي چرپر مان خبر پئي ٿي ته هو ياڪي درياهه ۽ 'ناڪا هواسو' جي وچ ۾ اسان کي گهيري ۾ آڻڻ جي چڪر ۾ آهن. مون بينگينوءَ سان سندس غلطيءَ جو ذڪر ڪيو ته ڪيئن اسان جي ڳولا ۾ وچڻ گهرجي ها. ۽ مارڪوس جي حالت جو ذڪر ڪيو. جنهن جو رد عمل چڱو هو.

رات جو لورو ۽ اينچينوءَ سان ڳالهايم. گفتگو ڪجهه تلخ هئي. لورو چيو ته اسين زوال تي آهيون. پر جڏهن مون وضاحت ڪرڻ جو چيس ته هن سڄي ڳالهه مارڪوس تي مڙهي ڇڏي. اينچينو به ڪي قدر هن سان سهمت هو. پر پوءِ هن ڪوڪوءَ جي سامهون اها ڳالهه مڃي ته هن ڪڏهن بند خوراڪ جا ڏٻا چورايا هئا. هن انتيءَ جي سامهون ان ڳالهه جو به اعتراف ڪيو ته هو بيگنيو جي باري ۾ لوروءَ جي راءِ سان سهمت ڪونهي.

Scanned with CamScanner

ماهوار خلاصو

هي سڄو مهينو مختلف واقعن ۽ حادثن سان ڀريل رهيو، پر عام تصور ڪجهه هيٺن تو ايري.

گوريلا دستي جي لاءِ هي مهينو سگهه سهيڙڻ جو هو، جنهن ۾ گهٽي قدر ڪاميابي پڻ ٿي. سست رفتار عمل دوران ڪيوبا کان آيل ۽ گويرا جي ساٿين کي هوريان هوريان دستي ۾ ضم ڪيو ويو. ڪيوبا مان آيل ساٿي نيڪ آهن، پر گويرا جا ساٿي ڏاڍا ڪمزور ثابت ٿيا آهن. جن مان ٻه ڀڄي ويا، هڪ جهلجي پيو، جنهن سمورا راز ٻڌائي ڇڏيا، ٽي واپس موٽي ويا، باقي ٻه همراهه ڪمزور دل آهن. جنگ جي شروعاتي دور ۾ هڪ شاندار حملو ڪيو ويو، پر جنگ کان اڳ ۽ پوءِ فيصلي جي قوت جو افسوسناڪ مظاهرو (مارڪوس جو پنتي هٽڻ ۽ برالبو جو عمل). دشمن جي دوباره حملي ڪرڻ جو دور جنهن ۾ (1) چوڪيون قائم ڪيون ويون ته جيئن اسان کي هڪ ٻئي کان گهٽو پري رکي سگهجي. (2) قومي ۽ بين الاقوامي سطح تي هاءِ گهوڙا (3) غير موثر قدم (4) هارين جي فوج ۾ ڀرتي.

ظاهر ته انهن ڳالهين کي مدنظر رکندي اسان کي پنهنجو مارچ وقت کان اڳ ۾ شروع ڪرڻو پوندو. رزرو دستي ۾ ڪجهه ماٺهوپويان ڇڏڻا پوندا، ائين به ٿي سگهي ٿو ته ٻه چار ڄڻا دشمن کي سڌ ڏين، بهرحال حالتون ڏاڍيون خراب آهن. دستي لاءِ تڪليفن جو هڪ بيو دور شروع ٿيڻ وارو آهي، جيڪو اڳتي هلي تيت فائدي وارو ثابت ٿيندو.

دستي جي ترتيب هن ريت آهي:

1- پهريون دستو

اڳواڻ:مگويل

بيا ميمبر: بينگينو، پاچو، لورو، اينچيٽو، ڪاميا، ڪوڪو، ڊاريو، جوليو، پابلو ۽ رال.

2- ٻيون دستو

اڳواڻ:جواڪيوين

ٻيا ميمبر:سڪندو، برالبو، روبيو، مارڪوس، پولو، والٽر، وڪٽر،(پي پي، پاڪو، يوسيبيو، چنگالو)

3- مرڪزي دستو

اڳواڻ: آءُ (چي گويرا)

باقي بيا ميمبر: الي جاندرو، رولاندو، انتي، توما، اُريانو، مورو، حبشي، ريڪاڊو، آرٽورو، يوستاڪيو، گويرا، ولي، لوئس، انتونيو، ليون، (تانيا، پيلاڊو، ٻاتن، چينو مهمان) سيرابيو (پناهگير).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

اپريل

1- اپريل

هر اول دستو ڪجهه دير سان ستين بجي روانو ٿيو. ڪاميا ۽ ال ناتو هٿيار لڪائڻ لاءِ 'الاپيو' غار تائين ويل هئا ۽ اجا تائين واپس نه وريا هئا. توما ڏهين بجي جانچ تان واپس وريو ۽ ٻڌائڻ ته هن اُن جڳهه جي... جهو جتي اسين شڪار لاءِ ويندا آهيون، چار سپاهي ڏٺا آهن. اهو ٻڌي اسين ... مورچا سنڀالي ويهي رهياسين. والتر جيڪو جانچ تي هو، تنهن ٻڌايو ته هن ... هڪ خچر يا گڏهه سان ڏٺو آهي ۽ اهو پڻ ته هو اُني ڪا شئي ڪوڙي رهيا هئا. ... مون ڪي ٻه ڏيکارڻ جي ڪوشش ڪئي، پر مون ٿي ڪجهه به نظر نه آيو. ... بجي ... موٽي آيس. منهنجو خيال هو ته هو هاڻي حملو نه ڪندا. تنهن ڪري وڌيڪ ترسڻ بيڪار آهي. مون ڪي پڪ آهي ته والتر جي اکين ... ڪاڌو آهي.

مون فيصلو ڪيو ته سياڻي ... هتان نڪري ويندس ۽ جواڪيوين جي غيرحاضريءَ ۾ رولاندو دستي جو انچارج هوندو، جيڪو پويان رهندو. ال ناتو ۽ ڪاميا رات جو نوين ڏاري موٽي آيا. هنن ڇهن ڄڻن جي خوراڪ کان سواءِ جن کي اُتي رهڻو هو، باقي مڙئي شيون لڪائي ڇڏيون هيون. جن کي اُتي رهڻو هو، انهن جا نالا جواڪيوين، الي جاندرو، مورو، سيراپيو، استاڪيو ۽ پولو هئا. ڪيوبا جا ٽئي ڄڻا لڳاتار احتجاج ڪري رهيا هئا. ٻي گهوڙي به ڪُٺي ويئي ته جيئن ڇهن ڄڻن لاءِ گوشت سڪائي سگهجي. رات جو ٻارهين ڌاري انتونيو آيو ۽ پاڻ سان مڪئي جي ٻوري به کڻيو آيو هو ۽ ہدايتن ته هر ڪم ضابطي ۽ رٿابندي موجب ٿيو آهي. رولاندو صبح جو ڇئين بجي روانو ٿي ويو. هن پنهنجي سامان سان گڏ چنگولو، اوسيبيو، پاچو ۽ بي بيءَ جو سامان پڻ کنيو، جو ته هو ڏاڍا ڪمزور ٿي چڪا آهن. بي بيءَ جو خيال هو ته ڪيس به ڪو هٿيار ڏنو وڃي ته جيئن هو هتي ئي رهي پئي. ڪاميا به ساڻن گڏ ويو آهي. پنجين بجي ڪوڪو آيو. ... ٻڌايو ته هڪ ڳئون ڪُٺي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ويٺي آهي ۽ سڀ اسان جو اوسيئڙو ڪري رهيا آهن. مون ڪيس ٻڌايو ته پاڻ پرين؛ ٻنهي جو جيڪو پيچرو ٽڪري، کان ٿيندو فارم تي وڃي ٿو، اُتي ملنداسين.

2- اپريل

اسان اينرو مال غنيمت گڏ ڪري ورتو آهي جو اسان کي اعتبار ٿي نہ پيو اچي. بهرحال اهو سڀ سامان غار ۾ لڪائيندي شام ٿي وئي ۽ پنجين بجي واندا ٿياسون، چٽن چٽن جو هڪ جٿو چوڪي ڏيندو رهيو. باقي سڄو ڏينهن خاموشي طاري رهي. هوائي جهاز هتي بہ آيا. ريڊيو گهيري کي تنگ ڪرڻ جون خبرون ڏيئي رهيو آهي، جنهن موجب گوريلا' ناڪاهواسو' جي سوڙهي لنگهہ ۾ مورچا بندي ڪري رهيا آهن. هُن ڊان ريجرٽو جي گرفتاري، جي خبر ٻڌائي ۽ اهو بہ ٻڌايو تہ هُن فارم ڪوڪو کي وڪڻي ڇڏيو آهي.

3- اپريل

سڀ ڪم معمول مطابق ٿيو، اسين بہ صبح جو سوير روانا ٿياسين ۽ هوريان هوريان هلندا رهياسين. ساڍي ڇهين بجي موڙ تي ۽ اٺين بجي فارم جي ڪناري تي پهتاسين. جڏهن جاپي واري هنڌ پهتاسين تہ اُتي لاشن جو تالو نشان بہ نہ هو. البتہ ڪجهہ پکرا پيا هئا جن جو ماس سڙيل، گجهن ۽ ڪانگن مزي سان کاڌو هو. مون آريانو ۽ نانوءَ کي رونالڊ سان رابطو قائم ڪرڻ لاءِ موڪليو ۽ اٺ ٿيهري، جو 'پيرابوٽي لڪ' وٽ پهچي ماني کائي ڪجهہ دير آرام ڪرڻ لاءِ ليٽي پيس. اُتي مون ڊنٽن ۽ ڪارلوس سان ڳالهائي کين ٻي رستا ڏسيا. هڪ تہ هو اسان سان هلن، ٻيو تہ هو اڪيلا وڃن ۽ ٽيو اهو تہ ياگوٽيريز کي ڪٿي وڃي ڀاڳ آزمائين. هنن پوئين ڳالهہ جي چونڊ ڪئي. هاڻ سڀاڻي ڀاڳ آزمائينداسين.

6- اپريل

سڄو ڏينهن پريشاني ۾ گذاريوسين. صبح جو ڇهين بجي 'ناڪاهواسو' اُڪري سج اُبرڻ جو اوسيئڙو ڪرڻ لڳاسين. مگويل حالتن جو سڌ سماءُ وٺڻ لاءِ روانو ٿيو، پر رستو ڀلجي وڃڻ جي ڪري جلدي موٽي آيو. اٺين بجي رولانڊو اطلاع ڏنو تہ اسين جنهن لڪ جي هيٺيان آهيون اُن جي هُن طرف ٻزن ڪن سپاهي موجود آهن. اهو ٻڌي اسين هوريان هوريان هلندا ٻارهين بجي ڊاري خطري واري هنڌ کان ٻاهر نڪري آياسين. رونالڊ خبر آندي تہ اُن پيچري تي هڪ سٺو سپاهي مقرر ڪيا ويا آهن.

تڪا تڪا هلندا رات وچ ۾ اسين درياهہ جي ڪناري تي پهتاسين ،جتي اسان دراڙن جا آواز ٻڌا. اسان ٻاهر نڪري چٽن هارين کي جهليو. هنن وٽ ڍڳيون هيون ۽ ٻارهن وڇاڻي ويل ڳاڙهين جو موڪل نامو بہ هئن. ڪجهہ اسان جي ٻيهہ کان ٻاهر هئا ۽ کين جهلڻ سولو نہ هو. اسان ڪانئن بہ ڍڳيون خريد ڪريون ۽ انهن کي ڪاهيندا پناهہ گاهہ ناٿين آياسين. اتي اسين ٻن شهر کان آيل همراهن سان بہ ملياسين، جن مان هڪ ٺيڪيدار ۽ سنڌس پٽ پراوسيا ۽ ٻيو ڪميري، جو هاري هو. هتي

Scanned with CamScanner

اسان جون ڳالهيون ٻڌيون ۽ اسان سان وعدو ڪيائون تہ اسان جيڪو اعلان ڪين ڏنو آهي تنهن کي شايع ڪرائيندا.

ٿوري دير روڪڻ کان پوءِ اُن وعدي تي ڪين جڏهن ٻڌائينداسين تہ هو ڪنهن کي ڪجهہ بہ نہ ٻڌائيندا. باقي رات اسان آرام سان گذاري.

7- اپريل

اسين درياهہ جي پاڻيءَ تي هلندا گهٽو هيٺ نڪري وياسين، جتي هڪ ڳئون کهي گوشت پچائي کاڌوسين. رونالڊ بہ درياهہ جي ڪپ تي لڪو ويٺو هو. ڪيس حڪم هو تہ هو جتي بہ ڪا شئي ڏسي تہ اُن تي گولي هلائي. پر سڄو ڏينهن ذڪر جهڙي ڪا ڳالهہ نہ ٿي. بينگينو ۽ ڪمباپيريز ٻڌايو تہ هو جنهن رستي تان ويا آهن، اتي هڪ ڪاڙيءَ جي ويجهو هڪ آرا مشين جي هلڻ جو آواز ٻڌو آهي.

بهرحال مون آريانو ۽ جوليو هٿان جواڪيوين کي هڪ نياپو موڪليو. هو اڃا واپس نہ آيو آهي.

8- اپريل

سڄو ڏينهن ڪا خاص ڳالهہ نہ ٿي، بينگينو جنهن ڪم لاءِ ويو هو سو پورو ڪرڻ کان سواءِ موٽي آيو. سندس چوڻ آهي تہ هو سپاهي ڪم ختم نٿو ڪري سگهي ۽ پوءِ هو ان ڪاڙيءَ جي ڳولا ۾ روانو ٿيو جيڪا بلنديءَ تان مگويل ڏني هئي ۽ اڃا تائين نہ موٽيو آهي. باقي آريانو ۽ جوليو پولو سميت واپس آيا آهن. سپاهين اسان جي خيمن تي قبضو ڪري ورتو آهي ۽ ٻهاڙين تي اسان جي ڳولا ۾ رڌل آهن.

هن وقت اسان وٽ ٽي ڏيگيون ۽ سندس ڦر آهن، پر هڪ جي پچي وڃڻ ڪري باقي بہ بچيون آهن ۽ اسان وٽ ايترو لوڻ موجود آهي جو ٻنهي ڏيگين کي کهي لوڻي سگهون ٿا.

9- اپريل

پولو، لوئس ۽ ويلي کي نياپو ڏيئي جواڪيوين ڏانهن روانو ڪيوسين تہ جيئن هو انهن جي واپسيءَ جو بندوبست ڪري ۽ هُن جي لاءِ درياهہ جي هيٺين حصي ۾ اهڙي پناهگاهہ ڳولهي جنهن جي چونڊ گويرا ڪري. ٽاٽو جو چوڻ آهي تہ اسان جي رهائش گاهہ هتان کان هڪ ڪلاڪ جي فاصلي تي ڪاڙيءَ جي ويجهو آهي. مگويل لهي ويو آهي، سندس ڳولا مطابق ڪاڙي 'پير ترار' ۾ ختم ٿئي ٿي ۽ ان سفر ۾ سڄو ڏينهن لڳيو وڃي. مون بينگينو کي اهڙي ڳالهہ کان منع ڪئي جنهن ۾ سڄو ڏينهن گذريو وڃي.

10- اپريل

پنيرڪي مهل اسين ڪاڙيءَ مان روانگيءَ جي تيارين ۾ لڳي وياسين. اسان جو ارادو ڪيوبراڊ کان ٿيندو 'پيرنڊا بگوتيز' پهچڻ جو هو. الينگرو ڏاڍي پريشانيءَ ۾ پهتو. هُن ٻڌايو تہ پندرهن سپاهي درياهہ جي ڪنڌي ڏيو ڪاهيندا پيا اچن. اتي

رهائش واري هنڌ ويو ته جيئن رولانڊو کي ڳڌائي سگهجي، هاڻي انتظار ڪرڻ کان سواءِ ٻيو ڪي به چارو نه هو. ٿوما کي حڪم ڏنو ويو ته هو مون کي اطلاع ڏيڻ لاءِ تيار رهي. هاڻ جيڪا خبر ملي آهي ان موجب روبيو، سوار ۽ گاديون سخت گهايل اهن. ٿوري دير کان پوءِ هن جو لاش اچي ويو، گولي هن جي مٿي ۾ لڳي هئي. ٽيو هيئن جو چاپي هٿڻ لاءِ ٻهرينءَ دستي جا اڻ ۽ پوئينءَ دستي جا ٽي جٿا مقرر ڪري، ڪين درياهه جي ڪنڌي تي ببهاريو ويو، جڏهن انٽي پندرهن سپاهين جي اچڻ جو اطلاع اسان ڏي ڪٺي اچي رهيو هو ته ان مهل هن ڏنو ته ال روبيو ڪنهن محفوظ جاءِ تي لڪل نه هو ۽ هو درياهه کان صاف ڏسڻ ۾ پئي آيو. سپاهي بنا ڪنهن ڪٽڪي جي اڳيان وڌي رهيا هئا ۽ هو درياهه جي ڀرپاسي وارن دستن کي ڊيان سان ڏسي رهيا هئا ۽ جهنگل ۾ گهڻو اندر گهڙي آيا هئا ۽ گوريلن جي ور چڙهڻ کان اڳ پيڊرو ۽ براءُ جي حتي سان اٽڪي پيا. ڪجهه گهڙيون گولين جي ڏي وٺ ٿي. جنهن ۾ هڪ مئو، ... ۽ ڇهه گرفتار ڪيا ويا. ٿوري دير کان پوءِ هڪ ننڍو آفيسر مارجي ويو ۽ ... ڀڄي وڃڻ ۾ ڪامياب ٿي ويا. زخمين جي وچهو ال روبيو زندگي ۽ موت جي چڪتان ... مبتلا ڏٺو ويو، هن جي بندوق ببهي رهي هئي ۽ هڪ ٻم جنهن جي ٻن نڪتل هئي سر ۾ پيو هئس. قيدي جي حالت بنهه نازڪ هئي، تنهن ڪري ڪانئس پڇاڳاڇا ٿي نه سگهي. ٿوري دير کان پوءِ هو مري ويو ۽ سندس ليفٽيننٽ به. منهنجي ٻن سپاهين کان پڇا دوران اها صورتحال سامهون آئي. هي پندرهن سپاهي ان ڪمپنيءَ جا هئا جيڪا ناڪاهواسو ۾ ترسيل هئي، جنهن ڪاڙي پار ڪري گڏريل جهڙپ ۾ سپاهين کي ساڻ کڻي ڪيمپ تي قبضو ڪري ورتو هو. ريڊيو ٻڌايو ته ڪجهه ڪاغذ ۽ تصويرون مليون آهن، پر سپاهين کان معلوم ٿيو ته ڪين ڪجهه به نه مليو آهي. ڪمپنيءَ ۾ ڪل هڪ سئو سپاهي هئا. جن مان پندرهن اخباري نمائندن سان گڏ اسان جي ڪيمپ ۾ اچڻ وارا هئا. ڪين حڪم هو ته جانچ ڪري شام جو موٽي اچن. فوج پنڪال ۾ هئي ۽ 'لاگونيلاس' ۾ ٽيهه کن سپاهي موجود آهن ۽ خيال اٿئون ته جيڪو دستو پيلاڊو ۾ هو تنهن کي اتان هٽائي گوٽيريز موڪليو ويو آهي. هن هڪ ٻئي دستي جي باري ۾ به ٻڌايو، جيڪو ٻهاڙين ۾ اُجيو ٻڪيو رلندو پيو وتي ۽ ان کي بچائڻ تمام ضروري آهي. مون اندازو لڳايو ته پڳوڙا دير سان ايندا. سو مون فيصلو ڪيو ته اهو چاپا مار دستو جنهن کي رولانڊو 500 ميٽر پريان مقرر ڪيو هو، واپس گهرايو وڃي ۽ مڪمل طرح اڳينءَ دستي تي ڀروسو ڪيو وڃي. ٻهرين ته مون ان کي هٽائڻ جو فيصلو ڪيو. پر پوءِ ڪيس جيئن جو تيئن رهڻ ڏنم. شام جو پنجين بجي خبر پئي ته دشمن جو لشڪر ڳرن هٿيارن سان ليس ٿي اڳيان وڌي رهيو آهي، هاڻ ته انتظار ڪرڻو ئي پوندو. صورتحال جو صحيح اندازو لڳائڻ لاءِ مون پومبو کي موڪليو. ڪنهن ڪنهن مهل گولين جي هلڻ جا آواز به ٻڌڻ ۾ پئي آيا. پومبو ٻڌايو ته دشمن جڳو قائو آهي. ڪيپٽن کي ماريو ۽ هڪ ميجر گرفتار ڪيو ويو آهي. ٽيو هيئن جو نوح، فوجي ساز

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

۽ سامان سان ليس درياهه جو ڪپ وٺي ڏوڪيندي پئي آئي، پر ايتري خبردار نه هئي. هن پيري سترهن هئا. پنج ڦٿيا باوپهه قيد ڪيا ويا آهن.

11- اپريل

صبح جو سوير اسان پنهنجو سامان ڪڍڻ شروع ڪيو. ال روبيو کي دفنايو ويو. انٽيءِ کي پويان رهنڊز دستي سان ڇڏيو ويو. قيدي به سندس حوالي ڪيا ويا ته جيئن ضروري پيچاڳاچا کان پوءِ ڇڏي ڏين ۽ جيڪڏهن ڪنهن وٽ به ڪو هٿيار وغيره هجي ته اهو به کسي وٺن. ان جو نتيجو هي نڪتو جو به قيدي بندوقن سميت ملي ويا. ميجر کي ان واعدي تي به خبرون ڏنيون ته هو انهن کي پريس جي حوالي ڪندو. سندس مارجي ويل ڏهن ماڻهن مان به ليفٽيننٽ به هئا. قيدين جو تعداد ٽيهه آهي، جن مان هڪ ميجر، هڪ ٻيو ننڍو آفيسر باقي سپاهي هئا. انهن مان ڇهه زخمي هئا. هڪ پهرين جهڙپ ۾ زخمي ٿيو هو ۽ باقي ٻي جهڙپ ۾. هو سيڪنڊ چوٿين ڊويزن جا آهن، جيڪا ڪيترين ئي ريجمينٽن جي ماڻهن کي گڏي ناهي وئي آهي- رينجرز ۽ پيرا ٽروپ دستن ۾ اهڙا سپاهي به آهن جن کي اڃان مُڇن جي ساوڪ به ڪانه آهي ۽ هو سڀ زوري ڀرتي ڪيل ٿا لڳن.

اسان هڪ غار ڳوليو، ٻنپهرن تائين پنهنجو هرڪو سامان اتي منتقل ڪري ڇڏيو. پر اڃا به هڪ پريسيپي دور نه ٿي آهي، ڊپ جي ڪري ڏيکون پيچي ويون آهن ۽ هاڻ فقط هڪ ڳايو وڃي بچيو آهي.

اسين جيئن ئي پنهنجي نئين قيام گاهه تي پهتاسين ته اسان کي الي جاندرو ۽ جواڪيوين مليا جيڪي پنهنجي ساٿين سان گڏ هيٺ لهي رهيا هئا. خبرن مان پتو پئي ته اسٽاڪيو جيڪو سپاهي ڏنو هو سو فقط نظرن جو دوکو هو ۽ اسان جو هيسائين اڃا بيڪار ٿيو. ريڊيو هڪ نئين ۽ سخت جهڪريءَ جي سرڪاري خبر ٻڌائي جنهن ۾ فوج جا ٽوڻ ۽ اسان جا چار ماڻهو مارجي وڃڻ جو ذڪر آهي- ان کان علاوه چليءَ جي هڪ صحافي اسان جي ڪيمپ جو تفصيلي جائزو پيش ڪيو ۽ هي به ٻڌايو ته ڪيس منهنجي هڪ اهڙي به تصوير ملي آهي، جنهن ۾ مون کي ڏاڙهي ڪونهي ۽ مان پائپ پي رهيو آهيان. ان ڳولا جي باري ۾ تحقيق ٿيڻ ڪپي. جيتوڻيڪ ان ڳالهه جي ڪابه ثابتي ڪانهي ته ڪو دشمن جي هيٺ وارن ڇرن تائين رسائي ٿي چڪي آهي، پر ڪن جو خيال آهي ته دشمن کي ان جي خبر پئجي چڪي آهي.

12- اپريل

صبح جو ساڍي ڇهين بجي مون ڪان سواءِ انهن ڇئن جي جيڪي ال روبيو کي عقيدت جا گل پيش ڪرڻ ويا هئا. باقي سڀني مجاهدن کي هڪ هنڌ گڏ ڪري کين ٻڌايم ته سڀ کان پهرين جنهن جو رت وهيو آهي، سو ڪيوبا جو رهاڪو ٿو. ڪيوبا وارن جي ڪار گذارين کي نظر انداز ڪرڻ جو رجحان لشڪر ۾ ڏينهون ڏينهن وڌندو پيو وڃي. جيڪو ڏاڍو خراب آهي. اڃان ڪالهه ئي ڪميا مون کي

ٻڌايو تہ هن جو ڪيوبا وارن تي ڀروسو ڏينهون ڏينهن گهٽبو پيو وڃي، ان جو ڪارڻ اهو واقعو آهي، جيڪو ريڪادو کي پيش آيو آهي. مون سيني کي پنهنجي صفن ۾ ٻڌي قائم رکڻ جي اپيل ڪئي جو تہ پنهنجي لشڪر کي مضبوط ڪرڻ ۽ ترقي ونرائڻ جو اهوئي واحد وسيلو آهي. جيتوڻيڪ اسان جي لشڪر جي جنگي صلاحيتن ۾ واڌارو آيو آهي، پر سنڌس گاڏاٽي ۾ واڌ اچڻ بدران ڏينهون ڏينهن گهٽتائي ايندي پئي وڃي. شام جو اسان سرڪاري فوج کان ڪسيل سامان ناتو جي هڪ تيار ڪيل چر ۾ لڪائي روانا تي وياسين. گهڻي ڪوشش هوندي بہ ايترو پنڌ ڪري نہ سگهياسين ۽ هڪ چشمي جي ڪناري تي ترسي پياسين.

هاڻي ٻارهن سرڪاري سپاهين جي مرڻ جو اعتراف ڪيو ويو آهي. شايد هڪ وڌيڪ لاش مليو اٿن يا ڪو زخمي مري ويو اٿن.

مون ڊيبري جي ڪتاب مان هڪ سبق شروع ڪيو، هڪ ڳالهہ جزوي طور پڙهي ويٺي، پر ڪا گهڻي اهم ڪونهي.

13- اپريل

رفتار ۾ تيزي پيدا ڪرڻ لاءِ جماعت کي ٻن حصن ۾ ورهايو ويو، پر رفتار پوءِ بہ گهٽ رهي.

هڪ حصو شام جو ڇنين ۽ ٻيو ساڍي ڇهين بجي ڪيمپ ۾ پهتو. پر مگويل صبح جو پهتو، غارن کي هٽ بہ نہ لاٿو ويو هو، جيئن جو تيئن بند رهيون.

ارنيسٽو ۽ راول ڳولا ۾ لڳا پيا آهن، پر ڪا خاص خبر هٿ نہ چڙهين.

سياڻي کين "ايڪيرادرياهہ" تائين پهچڻ کپي. اتر آمريڪا وارن اعلان ڪيو آهي تہ سندن جن فوجي صلاحڪارن کي بوليويا اماڻيو ويو آهي، تن جو گوريلن سان ڪوبہ واسطو ڪونهي. هيءَ تہ پراڻي چال آهي. شايد هڪ نئين ويٽنام جي داستان جي شروعات آهي.

14- اپريل

ڏاڍو اهم ڏينهن آهي. زمين کوٽي ڪجهہ سامان ڪڍيو ويو، جيڪو اسان جي 57 ڏينهن جي خوراڪ لاءِ ڪوڙ آهي. پر هينئين غارن مان ڪنهن ماڻ ميٺ ۾ 23 بند خوراڪ جا ڊبا گم ڪري ڇڏيا آهن. مورو 28 ڇڏيا هئا. پر ڪنهن کي واندڪائي هئي جو انهن کي خيال سان رکي ها؟ جواڪيوين جي اچڻ تائين مخصوص غار مان هڪ گن ۽ هڪ مارٽر ڪڍيو ويو آهي. جنگ جي رٿابندي اڃا مڪمل نہ ٿي آهي، پر منهنجو خيال آهي تہ سيني کي وني "مويوبيا" جي علائقي ۾ ڪاروائي جاري رکجي ۽ پوءِ اتان کان اتر ڏانهن هليو وڃجي. جيڪڏهن اهوممڪن ٿيو ۽ حالتن ساٿ ڏنو تہ ڊانتن ۽ ڪارولوس 'سوڪرڪو چمپابا' ڏانهن پيش قدمي ڪندا رهيا. ٻيو اعلان بوليويا جي رهاڪن لاءِ رکيو ويو آهي ۽ منيلا لاءِ رپورٽ تيار ڪئي ويئي آهي. جيڪا ال فرانس کڻي ويندو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

15- اپريل

جواڪيوين پويان رهجي ويل ساٿين سان گڏ آيو. اسين سپاٽي هتان روانا ٿي ويندا اسين. هن ٻڌايو تہ علائقي تي هوائي جهازن اڏام ڪري گوليون وسايون آهن. باقي سڄو ڏينهن ذڪر جهڙي ڪا ڳالهہ نہ ٿي. لشڪر ۾ هٿيار ورهايا ويا. ٽيهہ مشين گنون پوئين دستي کي ڏنيون ويون. سنڌس امداد لاءِ پوئين دستي کي مقرر ڪيو ويو. رات مون سفر جي باري ۾ تاثرات بيان ڪيا ۽ ڪير جي ڏهن جي گم ٿيڻ تي سيني کي تنبيهہ ڪيم.

ڪيوبا مان آيل ڏکي ٽپالي کي جزوي طور پڙهيو ويو، جنهن جو تت هي آهي تہ "مان جيڪو ڪجهہ ڪري رهيو آهيان، ليچن ان کان چڱي پر واقف آهي ۽ هومنهنجي امداد جي لاءِ اعلان تيار ڪري رهيو آهي ۽ ويهن ڏينهن اندر لڪندو چپندو ملڪ ۾ داخل ٿي ويندو."

فيڊرل کي هڪ خط لکي سڄي صورتحال کان واقف ڪيم. اهو خط ڪوڊ ۾ نظر نہ اينڊڙ مس سان لکيو ويو آهي.

16- اپريل

هر اول دستو صبح جو سوير ڇهين بجي ۽ اسين سوا ستين بجي روانا ٿياسين. 'ايڪار درياهہ' تائين رفتار تہ چڱي موچاري رهي پر تانيا ۽ الي جاندرو پويان رهجي ويا. سبب اهو جو تانيا کي 103 ڊگريون ۽ الي جاندرو کي 102 ڊگريون بخار هو. پيو تہ اسان جي رفتار رٿا موجب نہ هئي. اسين ڪين ايڪار درياهہ کان هڪ ڪلوميٽر دور الينگارو ۽ سيراپيو وٽ ڇڏي اڳيان روانا ٿي وياسين. رستي ۾ اسين هڪ ويران ڳوٺڙي 'ٻيلي وٽان' مان لنگهياسين. جتي اسان کي چار هاري مليا. جن کان اسان پٽاٽا، ٽماٽا ۽ ٻيو ضروري سامان ورتو. هو ڏاڍا غريب هئا ۽ اسان جي موجودگيءَ کان سخت بيزار هئا. اتي اسان ڪاڌو رڌي کاڌو ۽ رات گذاري ڪابہ حرڪت نہ ڪئيسين تہ جيئن هن همراهن کي ڪو نقصان نہ پهچي. اسان ڏي ايندڙ رات جو اوسيئڙو هو. تہ جيئن اسين ٽيڪويا مان لنگهون ۽ اسان کي ڪو سڃاڻي نہ سگهي.

17- اپريل

نيون نيون خبرون اينديون رهيون، اسان جا فيصلا بدلبا رهيا. هارين جو چوڻ هو تہ ٽيڪوچا وچڙ وقت جو زيان آهي جڏهن هڪ رستو سوپياميا (واڪاگرمان) تائين وڃي ٿو، جنهن جو فاصلو گهٽ ڪونهي ۽ آخري حصي تي تہ گاڏيون بہ هلي سگهن ٿيون. اسان فيصلو ڪيو تہ سڌو ميوياما هلجي پر ان معاملي ۾ ڪجهہ شاڪي بہ رهيس، مون جيڪي پويان رهجي ويا هئا. تن کي گهرائڻ لاءِ ڪنهن کي موڪليو ۽ جواڪيوين کي هتي ئي ٽڪائي ڇڏيم. جواڪيوين کي حڪم ڏنو ويو تہ هو علائقي ۾ فوجي چرير کي وڌڻ نہ ڏي، ان مقصد لاءِ کي جوڳا قدم کڻي، ٽن ڏينهن تائين انتظار ڪان پوءِ بہ جي مناسب سمجهي تہ وڌيڪ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

رهي، اهو خيال ڪري تہ هن علائقي ۾ فوجي دستن سان جهڳڙي وغيره کان پاسو ڪري ۽ اسان جي واپسيءَ جو انتظار ڪري. رات جو خبر پئيسين تہ هڪ هاري، جو پٽ گم آهي، مان سمجهان ٿو تہ هو اسان جي باري ۾ اطلاع ڏيڻ لاءِ ويو هوندو. آخر سوچ ويچار ڪان پوءِ اهو فيصلو ٿيو تہ ٻلي جا ٻہ ٽي ٻوي اسين هتان هڪدم روانا ٿي وڃون تہ جيئن ال فرانس ۽ ڪارلوس کان سدائين جي لاءِ ڇوٽڪارو حاصل ڪري سگهون. مواتريز جي پٽي ۾ سخت تڪليف آهي، جنهن ڪري هو پويان رهجي ويو. اسان جي پروگرام جو خاڪو ڪجهہ هن ريت آهي جي انهيءَ رستي کان واپس ٿياسين تہ اُن رستي سان جيڪو 'نيڪوپامبا' مان اچي پيو، تڪرجڻ جو خطرو آهي. پر اهو خطرو تہ سر تي ڪٿئون ٿي پوندو، نہ تہ اسين پوئين دستي کان ڪٽجي ويندا سين.

نيٺ ٻيهندي، وساهيون ڪندي، رات جو ڏهين بجي کان ڇئين بجي تائين هلندا رهياسين ۽ ٿوري دير آرام ڪرڻ لاءِ ويهاسين. ان دوران اسان ڏهہ ڪلوميٽرن جو فاصلو طئي ڪيو. انهن هارين جن سان اسان جي ملاقات ٿي، سائمن نالي هاري سڄو وقت اسان سان سهڪار ڪندو رهيو، پر هو ٿورو ڊڄيو ٻہ ٿي. هڪ ٻيو جنهن جو وائڊنس نالو هو، سو تہ ڏاڍو خطرناڪ آهي، ڇو جو هو راڄ جي ڇڱن مڙسن مان آهي. هتي اهو ٻہ وسارڻ تہ گهرجي تہ ڪارلوس روڊس جنهن جو پٽ پڇي ويو آهي، سو مخبري ٻہ ڪري سگهي ٿو. ٿي سگهي ٿو تہ هن اهو قدم وائڊنس جي چرچ تي کنيو هجي، جيڪو هن ئر جو اقتصادي سردار آهي.

18- اپريل

اسين ٻي صبح تائين لڳاتار هلندا رهياسين، آخري گهڙين ۾ ننڊ جو ٻہ سخت غلبو رهيو، سيءُ ٻہ ڏاڍو ٻي پيو، صبح جو هر اول دستو جانچ لاءِ روانو ٿيو، رستي ۾ 'گوراتيز' جي گهر وٽان ٿيندا وياسين، پر ڪا ڪم جي خبر نہ ملي. رستي تان اسان جي سپاهين هڪ سوار کي جهليو، جيڪو 'ڪارلوس روڊاس' جو ٻيو پٽ هو ۽ 'ٻاڪونڊي' وڃي رهيو هو. اسان جي هلڻ جي رفتار بنهہ سست هئي، ٽيهريءَ جو ٽين بجي ڪيس وٺي پاڊبلا جي گهر پهتاسين، هي ان غريب جو ڀاءُ آهي، جيڪو هتان کان ٽن ميلن جي فاصلي تي رهي ٿو. ۽ جنهن جي گهر کان اسين ٿيندا آيا آهيون. هي همراهہ ڏاڍو ڊيڄو آهي ۽ مرضي اٿس تہ اسين جيترو جلد ٿي سگهي هتان نڪري وڃون. پر شايد سندس قسمت ئي خراب هئي . جو مينهن پوڻ شروع ٿي ويو ۽ اسان کي هتي سندس گهر ۾ ترسڻون پيو.

19- اپريل

سڄو ڏينهن اتي ئي پيا رهياسين، جيڪو ٻہ هاري هيڏانهن هوڏانهن ٿي ٿيو تنهن کي جهلي قابو ٿي ڪيوسين، اهڙي طرح اسان وٽ ٻانت ٻانت جا قيدي گڏ ٿي ويا. هڪ ٻجي سنتري هڪ شاهي سوڪڙي کڻي آيو، اهو هڪ انگريز اخباري ... 'سمي رات' هو جنهن کي ڪن ٻارن لينگولاس جي اسان واري رستي تي لاتي

ڇڏيو هو. سنڌس سفري ڪاغذ بلڪل ٺيڪ ٺاڪ هئا. البت هڪ اڌ شڪ جهڙي ڳالهه سا ضرور هئي جنهن خاني ۾ ڪرت جو ذڪر هوندو آهي. اتي شاگرد کي صحافيءَ ۾ بدلايو ويو آهي (پر اصل ۾ هو پاڻ کي فوٽو گرافر ٿو چوي). ونس پيٽرايڪن ويزا آهي گڏوگڏ ٻي ايس اي ايس جو هڪ ڪارڊ پڻ جنهن جي باري ۾ چيائين ته هو شاگردن جي هڪ گروپ کي اسپيني زبان پڙهائيندو هو. هن اسان کي ٻڌايو ته هو اسان جي ڪيمپ ۾ ويو هو، جتي ڪيس براڊليو جي ڊائري ڏيکاري ويئي جنهن ۾ هن پنهنجي سفر جا تجربا ۽ مشاهدا بيان ڪيا هئا. اهائي پراڻي ڪهاڻي تنظيم جي ڪوت ۽ ذميواري جو احساس نه هئڻ اول درجن تي آهن. انهن ٻارن جي سڌ موجب جن انگريز کي اسان تائين پهچايو هو ته اسان جي هتي پهچڻ جي خبر پهرينءَ ئي ڏينهن ليگونيلا پهچي چڪي هئي. ڪنهن سني مخبري ڪئي هئي اسان روڊاس جي پٽ تي دٻاءُ وڌو ته هن اها ڳالهه مڃي ته سنڌس پاءُ ۽ واڊنس جو هڪ نوڪر ان مخبريءَ جو انعام وٺڻ ويا آهن. جيڪو ست سئو کان هڪ هزار ڊالرن تائين ٿئي ٿو. اسان سنڌس گهوڙو ضبط ڪري ان جو هارين ۽ قيدين ۾ اعلان ڪري ڇڏيو. ال فرانسس سنڌس مامرو انگريز صحافيءَ اڳيان پيش ڪرڻ جي موڪل گهري ته جيئن سنڌس وڃڻ لاءِ صحافيءَ جو سهڪار حاصل ڪري سگهجي. ڪارلوس به ان ڳالهه تي راضي ٿي ويو، پر مون نپ انڪار ڪري ڇڏيو. اسين رات جو نوين بجي پهتاسين ۽ سولو پاميا ڏانهن سفر جاري رکيوسين، جيڪو خبرن مطابق ڏاڍو پرسڪون آهي. انتيءَ جيڪي شرط رکيا، سي سڀ انگريز صحافي مڃي ورتا. انهن شرطن مان هڪ ان ننڍڙي ڪهاڻيءَ جي اشاعت به هو، جيڪا مون لکي هئي. رات جو پوئين ٻارهين بجي هو اسان کان جدا ٿي رهيا هئا. ڪاٽن موڪلائي اسين ڳوٺ تي قبضو ڪرڻ لاءِ اڳيان وڌندا رهياسين. مان پوسيا، توما ۽ آريانو سان گڏ پويان رهجي ويس، سيءُ به ڏاڍو پي پيو. سو همراه ڪانيون ميڙي ننڍڙو مچ ٻاري ان جي چوڌاري ئي ويٺا. رات جو هڪ بجي ناٿو آيو هن ٻڌايو ته ڳوٺ جا ماڻهو هوشيار ٿي چڪا آهن ۽ فوجي ويهن ويهن جي جٿن جي صورت ۾ مورچا بند آهن ۽ دفاعي جماعتون گشـ ڪري رهيون آهن. انهن مان هڪ وٽ به ايم 3 ۽ ۾ پستول هئا. سي اسان جي چوڪيءَ جي ور چڙهي ويا ۽ بنا ڪنهن مزاحمت جي هٿيار ڦٽا ڪري ڇڏيائون. هٿ وڌيڪ هدايتن لاءِ چيو. مون ڪين واپسيءَ جو حڪم ڏنو. جو ته اڳ ۾ ئي گهڻي دير ٿي چڪي هئي. ان دوران مون ڪارلوس، ال فرانسس ۽ انگريز خاطوءَ کي موڪل ڏني ته هو صورتحال جو جائزو وٺي ڪو حل ڪڍن، ڇٽين بجي اسين واپس ٿيڻ لڳاسين. اسين پنهنجي مقصد ۾ ته ڪامياب ٿي نه سگهياسين، پر ڪارلوس اسان سان ترسڻ جو فيصلو ڪيو. اهو ڏسي ڪنجهندي ڪُرڪندي ٻي دليءَ سان ال فرانس به اسان سان گڏ آيو.

20- اپريل

صبح جو ستين بجي ڌاري اسين ' نيمسينو ' جي گهر پهتاسين. ساٿس اچا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

رات ٿي ملاقات ٿي هئي ۽ هن اسان کي ڪافي پيئڻ جي دعوت ڏني هئي. هو پاڻ نه هليو ويو هو، پر گهر به بند هئس. باقي ڪجهه نوڪر رهجي ويا هئا. جن جو ڏيپ ڪان چڻ ساهه ٿي نڪتو. نوڪرن کان مڪئي ۽ ٻيون ضرورت جون شيون وٺي ڪاڏو وغيره رڌيوسين .ٻنپهرن جو هڪ بجي ڌاري هڪ ٽرڪ اچو جهنڊو ڦڙڪائيندي موريمپا مان آئي . هو پرامن طريقي سان آيا ۽ واعدو ڪيائون ته هو قومي پيماني تي امن قائم ڪرڻ جي لاءِ مثال ٻنجڻ لاءِ تيار آهن. انتيءِ ڪين چيو ته هو موريمپا تي حملو نه ڪندا. بشرطيڪ هو فهرست ۾ لکيل شيون ڪين شام جو ڇهين بجي تائين پهچائين. هن واعدو ته نه ڪيو جو ته سندن چوائي ته شهر تي فوج جو قبضو آهي. بهرحال هن صبح جو ڇهين بجي تائين وڏيڪ موڪل گهري جيڪا ڳالهه اسان نه مڃي.

خبر سڳالي جي جذبي جي اظهار طور هو سگريٽن جا به ڏٻا ڪٺي آيا هئا. هن اها خبر به ٻڌائي ته جيڪي ٽي چٽا وڃي رهيا هئا. سي موريمپا ۾ جهلجي پيا آهن. ٻن کي رستي جي غلط ڪاغذن جي ڪري روڪيو ويو آهي، جنهن مان ڪارلوس جي چڱائي نظر نه پئي آئي. البته ڊنتن بابت خيال هئم ته خير سلامتيءِ سان موٽي ايندو. شام جو ڇهين بجي ٽن A T -6 جهازن ان هنڌ تي جتي اسين ڪاڏو رڌي رهيا هئاسين گوليون وسايون، هڪ بم 15 ميٽرن جي فاصلي تي ڪريو. جنهن جي ٽُڪر لڳڻ سان ريڪاڊو معمولي زخمي ٿي پيو. فوج جي اها جوابي ڪاروائي هئي. سندن حوصلا خطا ڪرڻ جو اهوئي سٺو طريقو آهي ته اسان جو اعلان هن تائين پهچايو وڃي، جنهن جي ٻڌڻ سان ڊپ جي ڪري سندن هنيانءُ ٿي ڦاٽيو ٿا وڃن.

اسين رات جو سادي ڏهين بجي ٻن گهوڙن تي، هڪ جيڪو ضبط ڪيو هيوسين ۽ ٻيو انگريز صحافيءَ جو هو، روانا ٿي وياسين ۽ رات جو ڏيڍ بجي تائين ٽيڪوچا ڏانهن هلندا رهياسين. ڪجهه دير ٻيهي آرام ڪري وري اڳيان وڌندا ڪاراڪو جي گهر وٽ پهتاسين، جنهن کي اسان جو ڏاڍو اونو هو. هن اسان کي ضرورت جون شيون وڪيون، اسين رات وچ ۾ هلندا ٽاپيريلا پهتاسين . جيڪو موريمپا ۽ مونٽيگو ڏانهن ويندڙ ٻن رستن جو مهڙ آهي. رت هيءَ هئي ته ڪنهن اهڙي هنڌ تڪنداسين، جتي پاڻي موجود هجي، تنهن کان پوءِ چاپو هڻڻ جو پروگرام ناهيو ويندو. ريڊيو هڪ انگريز، هڪ فرانسيسي ۽ هڪ ارجنٽائيني پارٽيو سپاهين جي موت جي خبر نشر ڪئي، جنهن جي ڪري چاپو هڻڻ اجا به ضروري ٿي پيو آهي نه جيئن ان سلسلي ۾ جيڪو شڪ پيدا ٿيو آهي، ان جو ازالو ڪري سگهجي ۽ سرڪاري فوج کي سيڪت ڏيئي سگهجي.

ماني کائڻ کان اڳ ۾ اسين وڏي روداس سان ء' پاسين، جيڪو 'وارگاس ڪاجونا ڪاميواسا' جي گولائي ۾ ڪم آيو ءو، هي سندس اڳايو پيءُ نئي. اسان وٽس سندس موت جي باري ۾ اهڙيون ته وزنائتيون ڳالهيون ڪيون، جو

Scanned with CamScanner

هو مطمئن ٿي ويو. هر اول دستو سوچ ويچار کان پوءِ اڳيان وڌندو ويو. ايستائين جو ڪتا خبردار ٿي ڀونڪڻ لڳا.

22- اپريل

صبح سان ئي غلطيون شروع ٿي ويون، رونالڊ، مگويل ۽ انتونيو پيلي ۾ پري تائين گهڙي وڃڻ کان پوءِ ڇاپو هڻڻ لاءِ ڪنهن مناسب هنڌ جي ڳولا ۾ لڳي ويا. هنن هڪ ٽرڪ تي سوار ڪجهه ماڻهن کي جهلي ورتو، جن کي هڪ هاري اسان جي رات رهڻ واري جاءِ تي وٺي پئي ويو ،ان واقعي حالتن جو رخ ئي موڙي ڇڏيو، اسان فيصلو ڪيو ته هاڻي دشمن تي ڇاپو هڻي سامان رسد ۽ ٽرڪن تي قبضو ڪرڻ کپي ۽ جيڪڏهن ضرورت پوي ته فوجي دستن تي به حملو ڪيو وڃي. هڪ ٻي ٽرڪ جنهن تي ڳوناڻا سوار هئا ۽ واپاري مال سان ڀريل هئي سا به جهلي ورتيسين. باقي ٻن ٽرڪن کي ڇڏي ڏنوسين. جن مان ڪي اهڙيون به هيون جيڪي اسان جي ڳولا ۾ وڃي رهيون هيون. اسان ڪجهه دير تائين مانيءَ جو انتظار ڪيو. جنهن جو واعدو ڪيو ويو هو پر ڪير به ڪابه شئي کڻي نه آيو.

منهنجو ارادو هو ته ٽرڪ تي سمورو غذائي سامان چاڙهي هر اول دستي سان گڏ چارڪلوميٽر پريان ٽيڪوچا جي موڙ تائين پيش قدمي ڪريون. شام جو هڪ هوائي جهاز اسان جي رهڻ واري هنڌ جي مٿان آنامڻ لڳو ۽ ويجهن گهرن جي ڪتن ڀونڪڻ شروع ڪري ڏنو. رات جو اٺين بجي ايڪڙ ٻيڪڙ جهڙپون شروع ٿي ويون ۽ اسان کي هشيار ڪرڻ لاءِ چيو ويو. جنهن مان اندازو ٿيو ته اسان جي پناهگاهه جي دشمن کي خبر پئجي چڪي آهي. سو اسان هڪدم اتان هلڻ جو فيصلو ڪيو. ڪنهن کي به خطري جي نوعيت جو احساس نه هو. پيو ته خوشقسمتيءَ اسان جو سامان اڳ ۾ ئي ٽرڪ تي چڙهيل هو. تنهن ڪري باقي بيا انتظام هڪدم مڪمل ڪري ورتاسين. لورو غائب هو. پر اها خبر پئي ته هو خيريت سان آهي. اهي ڇڪريون ريڪادو سان ئي رهيون هيون، جنهن بلڪل ان وقت سرڪاري دستي تي حملو ڪري ڏنو هو. جڏهن هو اسان کي گهيرو ڪرڻ لاءِ ٽڪريءَ تي چڙهي رهيو هو. حملي ۾ هنن جو ڪمانڊر گهائجي پيو هو. اسين ٽرڪن ۽ ڇهن گهوڙن تي چڙهي روانا ٿي وياسين اسين سيني واري واري سان پنڌ ۽ سوار ٿيندا هلندا رهياسين تنهن کان پوءِ هڙئي ٽرڪن ۾ چڙهي ويٺا. هر اول دستي جا ڇهه سپاهي گهوڙن تي سوار هئا. هلندي هلندي ٺيٺ رات جو ساڍي ٽين بجي پادريءَ جي جاگير ”المسن“ پهتاسين، رستي ۾ هڪ کڏ ۾ ڦاسي پياسين، جنهن ڪري ڪجهه دير ٿي وئي. حملي جو ڪو گهڻو اثر ته ڪو نه ٿيو، پر دور انديشيءَ جو سو فقدان ضرور هو. پيو ته هي حملو اپٽرو ته اوچتو ٿيو، هو، جو اسان لاءِ سواءِ مختلف ٽولين ۾ ورهيجي پئجي هڻڻ جي ٻي ڪاواهه ئي ڪانه هئي. بهرحال انهن تنڊين تنڊين ٽولين کي سگهارو ڪري موثر ڪارروايون ڪرڻ جي لائق بنائڻ لاءِ اڃا گهڻو ڪجهه ڪرڻو آهي. سڀني جا حوصلا بلند آهن. هن حملي ۾ اسان جو هڪ ماڻهو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ماريو ويو. جڏهن تہ جنهن سودي جو حساب ڪتاب ڏيئي ڇڏيوهوسين سو بہ پهچي تہ سگهيو. پيو تہ ٽڙ ٽڪڙ جي ڪري پومبو جي ٿيلهيءَ مان ڊالرن جي هڪ ٿهي ٻڻ ڪري پئي.

23- اپريل

اڄوڪو سڄو ڏينهن آرام جي لاءِ مخصوص ڪيو ويو. ٻنپهرن ڌاري هڪ جهاز تي ڦيرا ڏيئي موٽي ويو. محافظ دستن کي ڪمڪ پهچائي ويئي آهي. پر ڪو خاص واقعو پيش نہ آيو. رات، سپاهي جي لاءِ مناسب هدايتون ڏنيون ويون. جن موجب ڊينگينو ۽ ارنيسٽو. جواڪيوين جي گولا ۾ ويندا. ڪين چوٿين ڏينهن ڪنهن بہ حالت ۾ واپس ورڻو آهي. ڪوڪو ۽ ڪمبا 'ريوا گرانڊي' ڏانهن ويندڙ رستو ڳولي ان کي استعمال جي لائق بڻائڻ جي ڪوشش ڪندا. باقي اسين ڇڻ ڏينهن تائين مڪئيءَ جي فصل جي ويجهو ترسي سرڪاري فوج جو انتظار ڪنداسين. جواڪيوين کي چيو ويو آهي تہ بيمارن کي ڇڏي اتي سيٽي کي وٺي اچي اسان سان ملي. ڊينٽي، انيلاڊو ۽ انگريز صحافيءَ جي باري ۾ ڪي شڪ اچا بہ آهن. خبرن تي پابندي آهي. هڪ ٻي جهڙپ جو بہ اعلان ٿيو آهي، جنهن ۾ ٽي يا پنج جهليا ويا آهن.

24- اپريل

گوريلن جي لاءِ هڪ جٿو روانو ٿيو. اسين ڪاڙيءَ ۾ هڪ ميٽر اندر متاهين جاءِ تي ٽي ويٺاسين، جتان ڪان هارين جا گهر بنهہ صاف ڏسڻ ۾ پيا اچن. پادريءَ جي فارم کان 500 ميٽر اورڀان هڪ ڳوٺاڻي کي شڪي حالت ۾ گهمندي ڏٺو ويو. ٽيهري جو گهر تي هڪ جهاز گوليون وسايون. ٻاڪو جيڪو اوچتو گم ٿي ويو هو تنهن بابت پيو تہ هو بيمار آهي ۽ پويان رهجي ويو آهي. انتونيو اسان کي اهو هنڌ ٻڌايو جتي ڪيس پنجن ڪلاڪن اندر پهچڻ کپي ها. بهرحال اسان ڳوليو، پر هو نہ واپس آيو ۽ نہ وري اسان کي ڪٿي ڏسڻ ۾ آيو. ڪيس سپاهي وري بہ ڏسنداسين.

25- اپريل

ڪارو ڏينهن. صبح جو ڏهين بجي پومبو جانچ ڪري رهيو هو تنهن اچي ٻڌايو تہ هن گهر ڏانهن ويهن سپاهين جو دستو ڪاهيندو پيو اچي. انتونيو اتي ترسي پيو هو. اسان اڃا تيارين ۾ رڌل هئاسين جو هُن اچي ٻڌايو تہ هنن جو تعداد سٺ آهي ۽ هو حملي جون تياريون ڪري رهيا آهن. جانچ ڪندڙ چوڪي اسان کي وقت کان اڳ خبردار ڪرڻ لاءِ ناڪافي ثابت ٿي. اسان هڪدم فيصلو ڪيو تہ ڪئمپ ڏانهن ويندڙ رستي تي ڇاپو هڻيو وڃي. اسان جلدي اهڙي هنڌ جي چونڊ ڪئي جتان کان 50 ميٽر آسپاس نظر پي آئي. مان رائفل کڻي اربانو ۽ مگويل سان اُن هنڌ تي ويهي رهيس. ال ميڊيڪو، آرتورو ۽ راول ٻي طرف مورچا بند ٿي ويٺا تہ جيئن دشمن جي بچڻ جو گس بند ڪري سگهجي. روناڊ پومبو، انتونيو، ريڪارڊو، جوليو، پاپيٽو، ڊاڙيون ولي، لوئس ۽ لي ون ڪاڙيءَ جي ٻي طرف پهلوءَ ۾ مورچا بند ٿي ويٺا تہ

جيئن باربرن جي نيڪ نموني سان حفاظت ٿي سگهي. اتي درياهه جي لنگهه ۾ لڪي وينو ته جي ڪو آڙيو ترڇيو هن طرف اچي ۽ نڪري ته ڪيس واپس موٽي وڃڻ نه ڏنو وڃي. ٽاٽو ۽ استاڪيو کي جانچ لاءِ هيءَ هدايت ڏيئي موڪليو ويو ته جيئن ٿي گوليون هلڻ شروع ٿين ٿو يڪدم پويان مڙي اچن. ال چينو ڪيمپ جي حفاظت جي لاءِ پويان ٿي رهيو. مون وٽ ماڻهن جي ته اڳ ۾ ئي کوٽ هئي، مٿان وري اها مصيبت جو پاڪو ۽ گم هو ۽ لوئي ۽ توما سندس ڳولا ۾ ويل هئا.

ٿوري دير کان پوءِ دشمن جو هر اول دستو ۾ اچي ويو، جنهن جي اڳواڻي هڪ هاري ۽ سندس ٽي محافظ ڪتا ڪري رهيا هئا.ڪتا ڏاڍا آتروبلا پئي لڳا.منهنجو خيال هو ته ڪين اسانجي خبر پئجي نه سگهندي پر سندن پيشقدمي جاري هئي،سومون پهرينءَ ڪتي جو نشانو ورتي گولي هلائي،پر اها نشاني تان گسي ويئي مون وري رهبري جو نشانو وٺي گولي ٿي هلائي جو ايم 2 رائيفل جام ٿي ويئي. ايتري ۾ مگويل پٺي کي ختم ڪري ڇڏيو. اهو ڏسي ڪنهن کي به اڳيان وڌڻ جي همت نه ٿي. باقي وقفي وقفي سان گوليون سو اسان ڏانهن به هلنديون رهيون.جڏهن گوليون هلڻ بند ٿيون ته همون اُرباتوکي موڪليو ته هو سيني کي واپس وٺي اچي. ان وقت اسان کي خبر پئي ته رونالڊو گهائجي پيو آهي. ٿوري دير کان پوءِ جڏهن ڪيس آندو ويو ته هو گهٽي رت ڳاڙڻ جي ڪري تمام گهڻو ڪمزور ٿي چڪو هو. اسان اڃان ڪيس رت ڏيڻ جي تيارين ۾ رڌل هئاسين، جو هو ختم ٿي ويو. گولي هن جي ران جي هڏي چيريندي نڪري ويئي هئي ۽ اها ٽتي پئي هئي ان کان اڳ جو اسين اسان جي پياري ساٿيءَ جي جان بچائڻ جي ڪا ڪوشش ڪريون، هو اسان کان سدائين جي لاءِ وڇڙي ويو. هو اسان جي تحريڪ جو ٿنڀ هو. اسانجو ساٿ تڏهن کان هو جڏهن هو اڃا ٻار هو ۽ چوٿين دستي ۾ پيغام آڻڻ ۽ نيڻ جو فرض ادا ڪندو هو ۽ آخري حملي تائين ساٿ نباهيندو آيو. هن هڪ اهڙي سونهري آئيندي لاءِ جان ڏني. جيڪو اڃا تائين هڪ مفروضو آهي.

اسين هوريان هوريان سامان ۽ رونالڊو جي لاش سان پويان هٽندا رهياسين. ٿوري دير کان پوءِ پاڪو به اچي اسان سان مليو. هو رستي پلجي ويو هو ۽ ڪوڪوءَ سان گڏجي رات اُتي ٿي ترسي پيو هو. صبح جو ٽين بجي اسان لاش کي مٽيءَ جي معمولي تهه ۾ دفنائي ڇڏيو. ڇئين بجي شام جو ارنيسٽو ۽ بينگينو به پهچي ويا. هنن ٻڌايو ته هو فوج جي اوچتي حملي ۾ ڦاسي پيا هئا(اٿين ڪٿي سمجهو ته سندن ڇڪري ٿي ويئي هئي) سندن ٿيلها اتي ئي رهجي ويا هئا، پر ڪو جاني نقصان نه ٿيون بينگينو ٻڌايو ته جهڙپ بلڪل ان وقت ٿي جڏهن هو نڪا هواسو جي ويجهو هئا. ٻئي قدرتي رستا بند ڪيا ويا آهن، ان ڪري اسان کي پهاڙن تان وڃڻو پوندو. جو ته روگارينڊو جو رستو ٻن لحاظن کان غيرمحفوظ آهي . هڪ ته اهو قدرتي آهي ۽ ٻيو ته اُن رستي تان هلڻ سان اسين جواڪيوين کان پري ٿي وينداسين. جنهن جي اڃا تائين اسان کي ڪابه خبر ڪانهي. رات اسان ناڪاهواسو ۽ ريو گارينڊو جي

Scanned with CamScanner

چوڪ تي گذاري، هتي اسين ڪوڪو ۽ ڪمبا جو انتظار ڪنداسين ته جيئن پنهنجي لشڪر کي بيهر ترتيب ڏيئي سگهون. هي ڪاروائي گهڻي ڪامياب نه ويئي. رونالڊو مري ويو، جڏهن ته سرڪاري فوج جو نقصان هڪ ڪتي ۽ ٻن سپاهي جو ٿيو هو. ٻيو ته حملو اينٽرو ته اوچتو ڪيو ويو جو اسان جي سٺن نشاني بازن کي نشانو چٽڻ جو موقعو ئي نه ملي سگهيو. مٿان وري ڏنڊ به ڇانيل هئي. تنهن ڪري به اسين اڳوات ڪا تياري ڪري نه سگهياسين. هيليڪاپٽر ٻيهر پادريءَ جي گهر تي لٿو آهي. خبر ڪونهي ته زخمين کي اُتان ڪنيو به ويو آهي يا نه؟ جهازن اسان جي اڳوڻي رهائش گاهه تي ٻه بمباري ڪئي آهي. شايد هو ان ۾ رُڌل آهن. ته اسين اڃا اتي ئي آهيون.

26- اپريل

ڪجهه ميٽر اڳيان وڌڻ کان پوءِ مگويل کي حڪم ڏنو ويو ته هو ڪيمپ جي لاءِ مناسب هنڌ ڳولهي. اتي هڪ ڇتي کي ڪوڪو ۽ ڪمبا کي وٺي اچڻ لاءِ موڪليو ويو، هو ٻنهي کي منجهند جو وٺي آيو. سندن بيان موجب هتي رستي تي چار ڪلاڪ ڪم ڪيو آهي ۽ سامان لاٿو آهي ۽ ٽڪريءَ تي چڙهڻ جا ٻه امڪان آهن. تنهن هوندي به مون اُرباڻو ۽ مگويل کي موڪليو ته هو ڪنهن اهڙي ناليءَ جي ڳولا ڪن جيڪا ڪاڙيءَ جي هيناهين کان ٽيندي ناڪاهواسو تائين وهندي هجي. هو شام جو واپس وري اچي ٻڌايو ته هڪ اهڙي نالي آهي، پر ڏادي خراب آهي. اُتي اسان فيصلو ڪيو ته جيڪو رستو ڪوڪو تيار ڪيو آهي تنهن تي هلبو ۽ اتان پوءِ هڪ ٻيو رستو جيڪو ايڪوري وڃي ٿو، ان تي هلنداسين.

اسان هڪ هرڻ جو ٻچو "لولو" ساڻ رکيو آهي، جيڪو اسان جي اڳيان ڊوڙندو ٿو هلي. ڏسون ته ڪيترا ڏينهن ٿو جيئرو رهي؟

27- اپريل

ڪوڪو جيڪو رستو چٽن ڪلاڪن جو چيو هو سو اڍائي ڪلاڪن جو نڪتو. منهنجو خيال آهي ته هي اهوئي هنڌ آهي، جنهن کي نقشي ۾ ماسيڪيوري نالو ڏنل آهي. اُرباڻو ۽ بينگينو اينٽرو رستو ڳاهڻ ۾ رڌل آهن. جنهن تي هڪ ڪلاڪ تائين سفر ڪري سگهجي. رات ڏادي سرد هئي.

بوليويا ريڊيو هڪ سرڪاري خبر نشر ڪئي، جنهن موجب هڪ غير فوجي سونهون جيڪو ڪتن جو استاد هو ۽ هڪ ڪتومارجي ويا آهن. هتي اها به دعوي ڪئي ته اسان جا به ماڻهو مارجي ويا آهن. هڪ ڪيوبا جو رهاڪو هو جنهن جو نالو شايد روبيو هو ۽ ٻيو بوليويا جو رهاڪو آهي. خير مان اها به پڪ ٿي ته ڊيٽن ڪميري ۾ قيد آهي. هاڻي ته مان پڪ سان چئي سگهان ٿو ته ٻيا به ساڻس گڏ جيئرا آهن.

28- اپريل

اسين ٽيهريءَ جو ٽين بجي تائين هلندا رهياسين. ان مهل درياهه سڪل هو

۽ ٻي طرف وهيو پئي. ان ڪري اسين ترسي پياسين. گهڻي دير ٿي وڃڻ جي ڪري اسين پاڻيءَ جي ويجهو ڪيمپ هڻڻ لاءِ موٽي آياسين. اسان وٽ چئن ڏينهن جيترو کاڌو آهي. سڀاڻي اسين ايڪيوبري جي رستي کان ناڪاهواسو پهچڻ جي ڪوشش ڪنداسين. جنهن ڏانهن وڃڻ لاءِ ٽڪرين مان وڃڻو پوندو.

29- اپريل

ڪجهه پهاڙي ناليون ڏسي انهن کي آزمايوسين. پر نتيجو ٻڙي نڪتو. بهرحال اها پڪ اٿئون ته هتي هڪ پهاڙي پيچرو آهي. ڪوڪو ٻڌايو ته هُن به اهڙو پيچرو ڏٺو هو. پر ان کي جانچياٿين ڪونه. سڀاڻي اسان جو سڄو لشڪر ان جي ڳولا ڪندو. ڪافي وقت کان آيل نياپو نمبر 35 . جيڪو ڪوڊ ۾ هو پڙهيو ويو. جنهن ۾ آخري پيرا ۾ ان بيان تي منهنجي صحيح ڪرڻ جي موڪل گهري ويئي هئي. جيڪو برٽينڊرسل جي اڳوائي ۾ ويٽنام بابت شايع ٿيڻ وارو هو.

30- اپريل

اسان پهاڙي پيچري جي ڳولا شروع ڪري ڏني. هي پيچرو ٽڪرين جي وچ ۾ گم ٿي ويو. پر اسين هڪ سوراخ مان مٿي چڙهڻ ۾ ڪامياب ٿي وياسين. اتي رات به پئجي ويئي. سو اتي ئي ترسي پياسين. سيءُ به ڏاڍو پئي پيو.

آرباٽو ڪنهن ڳالهه تان ڪاوڙ ۾ اچي رائفل جو ڪنداڪ لولوءَ جي مٿي تي وهائي ڪڍيو. جنهن جو هو تاب سهي نه سگهيو ۽ اُتي مري ويو. "هبانا" ريڊيو خبر ٻڌائي ته چليءَ جي صحافين ٻڌايو ته گوريلا ايترا ته طاقتور آهن جو شهرن جي حفاظت لاءِ خاص تدبيرون اختيار ڪيون ويون آهن ۽ ويجهڙائي وارن ڏينهن ۾ انهن راشن سان ڀريل ٽرڪن تي پڻ قبضو ڪري ورتو. اخبار 'پوستاسميري' جي نمائندي کي انٽرويو ڏيندي 'بيرف ٽوز' اها ڳالهه مڃي ته آمريڪي فوجي صلاحڪار گهرايا ويا آهن ۽ اهو به مڃيو ته بوليويا جي سماجي حالتن جي ڪري ئي گوريلا تحريڪ شروع ٿي آهي.

ماهوار تجزيو

مجموعي طور تي هن مهيني ۾ حالتون معمول مطابق رونما ٿينديون رهيون. جيتوڻيڪ اسين ال روبيبو ۽ رونالڊو جهڙن پيارن ساٿين کان محروم ٿي ويا آهيون. جنهنجو اسان کي تمام گهڻو احساس آهي پر رونالڊو جو موت هڪ عظيم سانحو آهي. جو جو منهنجو ارادو ڪيس ٻي محاذ جي مهندار بنائڻ جو هو. اسان چار حملا ڪيا. جيڪي مجموعي طرح ڪامياب رهيا. پر هڪ حملو سڀني کان بهتر رهيو. هن ئي ڄاڃي ۾ روبيبو مارجي ويو هو. ٻي طرف ڇهه مهينا گذري چڪا آهن. ڪي همراهه بيمار ٿي پيا آهن. جنهن جي ڪري اسان کي دوستن جو تعداد گهٽائڻو ٿو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

پوي. جنهن جو ڪارڪردگيءَ تي اثر ٿو پوي. جواڪيوين جي اچا سوڍي ڪاٻه خبر پئجي نہ سگهي آهي. هارين ۾ تحريڪ جو بنياد لهي نہ سگهيو آهي. جيتوڻيڪ اهو ڏسي رهيا آهيون. ڊيجارڻ جون منظم ڪارروايون ڪرڻ سان اسين ڪين بہ طرفدار بنائي سگهون ٿا. تنهن ڪان پوءِ ٿي هو اسان جا همدرد ٿيندا بهرحال هيستائين تہ ڪوبہ اسان سان شامل نہ ٿيو آهي. موت جي ڪري اسان جا ساٿي گهٽجي چڪا آهن . وي ٽيبي ويلاس جي چڪريءَ ۾ لورو بہ غائب ٿي ويو آهي.

جنگي حڪمت عمليءَ جي لحاظ کان هيٺيون ڳالهيون ويچار جوڳيون آهن:

1- هيستائين ڪوبہ موثر ڪنٽرول ٿي نہ سگهيو آهي جو تہ ان جي رفتار صفا گهٽ آهي ۽ هو ڪمزور آهن. جيتوڻيڪ هو اسان کي پريشان تہ ڪن ٿا. پر اسان جي پيش قدميءَ کي روڪي نہ ٿا سگهن. ٻيو هي بہ خيال اٿئون تہ ڪتن ۽ سندن مالڪ سان جهڙپ ۽ سندن مرڻ کان پوءِ هو ٻيلن ۾ اسان جو پيڇو نہ ڪندا.

2- پنهي طرفن کان هاءِ گهوڙا جاري آهي. خاص ڪري هوانا ۾ منهنجي مضمون جي ڇپجڻ کان پوءِ اها ڳالهہ يقيني ٿي ويندي تہ مان هتي موجود آهيان ۽ اها بہ پڪ اٿئون تہ اتر آمريڪا وارا فوجي مداخلت ضرور ڪندا. هيلي ڪاپٽر تہ اڳ ۾ موڪلي رهيا آهن. ظاهر آهي تہ فوج بہ موڪليندا . پر اجا تائين ڪا شئي ڏسڻ ۾ تہ ڪانہ ٿي اچي.

3- فوج (گهٽ ۾ گهٽ بہ يا ٽي ڪمپنيون) پنهنجي جنگي فن ۾ چڱي ترقي حاصل ڪئي آهي. هن ٽاپيريلاس ۾ اسان تي اوچتو حملو ڪري ڏنو ۽ الميسن ۾ بہ حوصلو نہ هاريو.

4- لشڪر ۾ هارين جي شرڪت جو وجود ٿي ڪونهي. هو اسان جي خلاف مخبري ڪن ٿا. جنهن تي اسان کي ڪاوڙ تہ ڏاڍي ٿي اچي. بهرحال هو ان معاملي ۾ ايترا ڦڙتيلا ۽ تکا ڪونهن. ڪين بہ طرفدار بنائي سگهجي ٿو.

ال چينوءَ جي حيثيت بدلي ويئي آهي. هو هاڻي بہ محاذ تائين سپاهي رهندو. ڊنٽن ۽ ڪارلوس پنهنجي جلدبازيءَ جو شڪار ٿي جهليجي پيا. ڪين وڃڻ جي ڏاڍي تکڙ هئي. مون ۾ ايتري طاقت نہ هئي جو ڪين روڪي سگهان. سندن جهلجڻ جي ڪري ڪيوبا سان رابطو ۽ ارجنٽائين ۾ ڪاروائين جي رٿا ختم ٿي ويئي.

مختصر اهو تہ هي سڄو مهينو گوريلن خطرن کي منهن ڏيئي مڙس ماڻهو ٿي گذاريو. انهن سڀني سپاهين جا جيڪي گوريلا سپاهين جي آزمائش مان لنگهي چڪا آهن. تن جا حوصلا ڏاڍا بلند آهن.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

مئي

1- مئي

اڄوڪو ڏيهاڙو مزدورن جو عالمي ڏينهن. اسان سفر ڪندي ملهايو، پر هلياسين صفا ٿورو. اڃا اسين ان هنڌ ڪونه پهتا آهيون جتي درياهه ٻن حصن ۾ ورهائجي ٿو.

هوانا ۾ الميدا پنهنجي تقرير ۾ منهنجو ۽ ٻين مشهور گوريلن جو ڏاڍن سهڻن لفظن ۾ ذڪر ڪيو. جيتوڻيڪ تقرير ڪا گهڻي ڊگهي نه هئي، پر هئي ڏاڍي وزندار. اسان وٽ فقط ٽن ڏينهن جو کاڌو بچيو آهي. اڄ ناٽوءَ پنهنجي تير ڪمان سان هڪ پکي ماريو. هاڻي ته پکين تي ئي گذارو ڪرڻون پوندو.

2- مئي

ڏينهن جو تمام گهڻو حصو پنڌ ڪيوسين، پيو ته اسان کي هيءَ خبر پئجي نه سگهي ته واقعي اسين اعتبار جوڳي نقشي تي هلي رهيا آهيون يا نه. بهرحال ٻه ڪلاڪ ٺيڪ نموني هلڻ کانپوءِ رستو ٺاهڻ ۾ تمام گهڻيون تڪليفون پيش ٿيون. هڪ بلند جاءِ تي پهچڻ شرط مون " ناڪاهواسو" جي هڪ ويجهي علائقي کي سڃاڻي ورتو. جنهن مان اندازو ٿيو ته اسين اتريئ پاسي آهيون ۽ "ايڪيورڊ" ڏسڻ ۾ نه پئي آيو. مون مگوئيل ۽ بينن کي حڪم ڏنو ته سڄو ڏينهن رستو صاف ڪندا رهن، جيئن ايڪيوري پهچي سگهون جو ته هاڻ اسان وٽ پاڻي ختم ٿي چڪو آهي ۽ خوراڪ ۾ فقط پنجن ڏينهن جي بچي آهي. هيانا ريڊيو پنهنجي نشريات ۾ بوليويا تي سخت حملا ڪري رهيو آهي ۽ خبرن دوران تبصرو پڻ ڪري رهيو آهي. هينئر اسين 1760 ميٽر بلنديءَ تي آهيون ۽ سادي پنجين بجي سمهي پياسين.

3- مئي

سڄو ڏينهن محنت ڪرڻ کانپوءِ ٻه اينترو رستو مس صاف ڪري سگهياسين جو ٻه ڪلاڪ سفر ڪري سگهون ٿا. اسين هلندا هڪ درياهه وٽ

پهتاسين. هي درياهه اتر طرف وهي رهيو آهي، ان سلسلي ۾ ...ٿي وڌيڪ ڳولا ڪنداسين ته درياهه پنهنجو رخ ته ڪونه ٿو بدلائي، ان ...ڪ صفائي به جاري رکجي. هاڻ فقط ٻن ڏينهن جو راشن باقي وڃي بچيو آهي، هن وقت اسين 1080 ميٽر بلنديءَ تي آهيون، جيڪا "ناڪاهواسو" کان ... سئو ميٽر وڌيڪ آهي. هتي موٽرن جا آواز ٻڌڻ ۾ پيا اچن، پر طرف جو اندازو لڳائي نه ...ٿهاسين.

4- مئي

صبح جو پڻ رستي جي صفائي جو ڪم جاري رهيو، ان سان گڏ ڪوڪو ۽ انٽيو درياهه تي تحقيق پڻ ڪندا رهيا . هو منجهند جو واپس ورِيا ۽ ٻڌايائون ته درياهه اوڀر ۽ اولهه طرف وهي ٿو، اُن مان ٻڌرو آهي ته اهو ئي "ايڪيوري" آهي، مون رستو ٻڌائڻ جو اوزار گهرايو ۽ درياهه جو ڪنارو ڏيئي هلڻ لڳس ۽ شام جو پنجين بجي هڪ هنڌ پهتاسين، پهرين ته اسان کي پڪ ٿي وئي هئي ته درياهه اوڀر ۽ اولهه طرف وهي ٿو، پر هاڻ خبر پئي ته هي 'ايڪيوري' ڪونهي. ممڪن آهي ته اڳيان هلي درياهه وري به رخ موڙي ڇڏي. جوڌاريءَ مٽيءَ جا ...ڙا ڏسڻ ۾ اچن پيا. ان مان سمجهيوسين ته "ريواگرانڊي" ڏانهن هلي رهيا آهيون. ... سو اسان پنهنجي پيشقدميءَ کي جاري رکيو، ڪجهه اڳتي وڌڻ ڪانئرءِ هڪ جا ...ر شڪار ڪيوسين، جيڪو صفا ننڍو هو، ان ڪري "ميجي تيورس" کي ڏيئي ...يوسين. هاڻ ته باقي ٻن ڏينهن جي خوراڪ وڃي بچي آهي.

ريڊيو تان "لورو" جي گرفتاريءَ جي خبر ٻڌائي وئي ... هن جي ٽنگ ۾ گولي لڳل هئي. هيستائين ته سندس ڏنل بيان ٺيڪ ٺاڪ پيو لڳي ... اڳتي ڏسون ته ڇا ٿو ڪري ۽ اها به خبر پئي ته هو جاءِ ۾ نه پر اُتان پڄندي ڪنهن ...ٺي هنڌ رکيو ٿيو آهي.

5- مئي

اسان تيزيءَ سان سفر ڪندي، ٻن ڪلاڪن ۾ نوَ ڏهه ميل پريان اُن ڪيمپ ۾ پهتاسين جتهن کي انٽي ۽ بينگينو تيار ڪيو هو. هينئر اسين " ڪونگي درياهه" وٽ آهيون، جيڪو نقشي ۾ ڏيکاريل ڪونهي، اُن ڪري اسان جو اندازو آهي ته اسين اتر ۾ آهيون، پر ذهن ۾ ڪيترا سوال اٿن ٿا ته جي هي " ڪونگي درياهه" آهي ته پوءِ "ايڪيوري درياهه" ڪٿي آهي؟ ڇا اهو ئي ته ڪونهي جتي بينگينو ۽ اينينو تي اوچتو حملو ٿيو هو؟ ڇا حملو ڪندڙ جواڪيوين جا ماڻهو ته نه هئا. هينئر اسان جو خيال آهي ته في الحال "الاسو" هلون، جتي ٻن ڏينهن جو ناشتو باقي بچندو ۽ تنهن کان پوءِ پهر پراڻي ڪيمپ ۾ موٽي اينداسين. اڄ هڪ جانور ۽ ڪجهه پکي شڪار ڪيا ويا، اهڙي طرح ٻن ڏينهن جي خوراڪ جو ذخيرو بچي پوندو، جن ۾ ڏهن ۽ ٿيلهين ۾ بند تيل شوربو پڻ شامل آهي. انٽي، ڪوڪو ۽ ميڊيڪو شڪار جي تاڙ ۾ آهن. اطلاع موجب " ڪاميريءَ" ۾ ڊيبري تي گوريلن جي اغواءِ يا منتظم جي حيثيت سان فوجي عدالت ۾ ڪيس هلايو ويندو، اُن ڏس

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

پر زبردست تياريون ڪيون پيون وڃن. لوروه بابت وڌيڪ خبر پئجي نه سگهي آهي. هن وقت اسين 840 ميٽر بلنديءَ تي آهيون.

6- مئي

الاسو پهچندي ئي اسان جا لڳايل سڀئي اندازا غلط ثابت ٿيا. درياهه جي ڪنڌيءَ تي ننڍين ننڍين گهرن جو فاصلو اسان جي اندازي کان تمام گهڻو وڌيڪ نڪتو، رستو به بند هو، تنهن ڪري نئون رستو ناهڻو پيو. اسين 1400 ميٽر بلندي پار ڪندي سادي ڇهين بجي اُن حالت ۾ اُن ننڍي گهر ۾ پهتاسين، جو سڀ سپاهي تڪ سبب اڳيان وڌڻ کان لهرائي رهيا هئا. راشن به فقط آخري ڏينهن جو وڃي بچيو آهي، اڄ فقط هڪ تتر شڪار ڪيوسين. جيڪو بينگينو سندس پويان ايندڙ بنهي همراهن کي ڏيڻي ڇڏيو. اڄ به ڊيبري جو ڪيس خبرن جو مرڪز بڻيل آهي.

7- مئي

اسين صبح جو سوير "اوسو ڪيمپ" ۾ پهتاسين، جتي اسان جي لاءِ ڪير جا ات دبا موجود آهن، اُتي اسان ڏٺو ڪري ناشتو ڪيو. ويجهي غار مان ڪجهه سامان ڪڍيوسين، جن ۾ هڪ ننڍي توپ، پنج ٽئنڪ توڙ گولا به شامل هئا، جيڪي سڀ اسان ناتوءَ کي ڏنا. سنڌس طبيعت ڏاڍي خراب آهي. دست ۽ الٽيون ٿي پيا اٿس. ڪيمپ ۾ پهچڻ شرط بينگينو، اربانو، اينسٽيو ۽ پابلينو ننڍي فارم جي گولا ۾ روانا ٿيا. اسان شوربو ۽ باقي بچيل خوراڪ کاڌي، هاڻي اسان وٽ سواءِ توريءَ گهڻي چربي جي ٻيو ڪجهه به ڪونهي. پيرن جاڪجهه نشان ڏنا ويا ۽ غار جي به جهڙتي ورتي وئي آهي. لڳي ائين ٿو ته سرڪاري سپاهي هتي آيا هئا. جاچ ڪندڙ صبح ساجهر هتان خالي موٽيا ۽ ٻڌايائون ته سرڪاري سپاهي فارم تي موجود آهن ۽ مڪئي جو بيٺل سمورو فصل تباهه ڪري ڇڏيو اٿن. (منهنجي آمد ۽ گوريلن جي شروعات کي ڇهه مهينا ٿي ويا آهن.)

8- مئي

صبح جو اُٿڻ شرط مون چيو ته چربي ڪڍي شيشن ۾ پري غارن کي ٻيهر بند ڪري ڇڏيو، جو ته هاڻ فقط اها ئي اسان جي خوراڪ لاءِ وڃي بچي هئي. اٽڪل سادي ڏهين بجي پناهگاهه کان ايڪڙ ٻيڪڙ گولين ڇٽڻ جا آواز آيا. اسان ڏٺو ته به غير مسلح سپاهي "ناڪا هواسو" جو ڪنارو ڏيو پيا آيا. سمجهيوسين دشمن جو هر اول دستو آهي، اُن ڪري هُن طرف گوليون هلايون، جيڪي هڪ جي ٽنگ ۽ ٻئي جي پيٽ ۾ لڳيون. هُن ٻڌايو ته گولي اُن ڪري هلائيسين جو هُن بيهي رهڻ جو اشارو نه مڃيو هو. بهرحال ٻاچو جو هي جوشيلو انداز درست ڪونهي. حالت کي سڌارڻ لاءِ انتونيو ۽ ڪجهه ٻين کي ساڄي پاسي موڪليو ويو. زخمي سپاهين جي بيانن مان خبر پئي ته هو "ايڪيوري درياهه" جي ڪناري تي موجود آهن، پر هو ڪوڙ ڳالهائي رهيا هئا. جو جو ٻارهين بجي ڌاري ٻه ٻيا به گرفتار ٿيا.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

جيکي "ناڪا هواسو" تان لهي رهيا هئا. هنن ٻڌايو ته هو اُن ڪري ٽڪڙ ۾ هئا جو هو شڪار تي ويل هئا. ۽ جڏهن واپس ٿيا ته ڪمپني اُتان وڃي چڪي هئي، ڪين انهن جي ڳولا هئي. هنن جي ڳالهين مان محسوس ٿيو ته هو ڪوڙا آهن، هي شڪار ڳاهه ۾ ترسيل آهن ۽ اسان جي فارم ۾ ڪاڏي پيٽي جي ڳولا ۾ آيا آهن، جو ته هيليڪاپٽر اجا سوڌو راشن پائي ڪٽي ته آيو هو. اسان کي پهرين ٻن ڪان ڪجھ پوهي مگ ۽ شراب جا چار دٻا، ڪنڊ ۽ ڪافي ملي . جيڪا اسان چربيءَ سان گڏ ڪاڌي، جيڪا اسان وٽ جهجهي مقدار ۾ موجود آهي. اڄ جو مسئلو ته حل ٿي ويو، باقي ڪجھ ڄڻا بيمار ٿي پيا آهن.

شام جو جڏهن 27 سپاهي پهتا ته سڀ حيران ٿي وياسين. هنن معمول جي خلاف چرپر ڏني ۽ هڪ سيڪنڊ ليفٽيننٽ لوريڊو جي اڳوائيءَ ۾، هڪ دستو اُن طرف وڌڻ لڳو. اُن پهرين گولي هلائي پر جواب ۾ اسان جي گوليءَ جو نشانو ٿي ويو، سائس گڏ ٻه پيا ... مارجي ويا. رات جو انڌيرو ٻه ڇانئجي رهيو هو ۽ اسين اڳيان وڌندا رهياسين. ٻه سپاهي گرفتار ٿيا ۽ باقي پٺتي هٽي ويا. مجموعي طور تي ٿي هئا، 19 گرفتار ٿيا. جن مان ٻه زخمي آهن، تنهن ڪانسواءِ ست ايم . 1 ۽ 4 بندوقون ۽ ڪجھ پيو سامان پڻ مليو.

9- مئي

اسين صبح جو چئين بجي اُٿياسين (مان سڄي رات نه ستو هئس). گرفتار ڪيل سپاهين کي هڪ ليڪچر ڏنيئي، هنن جا جوتا لاهي، ڪپڙا بدلائي ۽ جن ڪوڙ ڳالهايو هو، تن جا چڊيءَ ڪانسواءِ باقي هڙئي ڪپڙا لهرائي ڪين ڇڏي ڏنوسين. هو زخمين کي ڪٺي تنڊي فارم ڏانهن روانا ٿي ويا ۽ اسين صبح جو ساڍي ڇهين بجي پولڙن جي ڪاڙيءَ ڏانهن هليا وياسين، جتي غارن ۾ مال غنيمت لڪايوسين. اسان وٽ کائڻ لاءِ فقط چربي هئي، مان ڏاڍو ڪمزور ٿي ويو هئس، اُن ڪري ٻه ڪلاڪ ڪن ستُس ۽ پوءِ هوريان هوريان هلڻ لڳس. ڪجھ اڳيان هلڻ ڪان پوءِ هڪ چشمي جي ڪناري تي ويهي چربي ۽ شوربو پيتوسين. همراهه ڏاڍا ڪمزور ٿي ويا هئا. ڪجھ ته بيمار ٻه ٿي پيا هئا. رات جو سرڪاري فوج سان اسان جي چڪريءَ جي خبر ٻڌائي وئي، جنهن ۾ مرندڙ ۽ زخمين جا ته نالا ٻڌايا ويا، پر قيدين جا نه ۽ وڏيڪ چڪرين جون پڻ خبرون نشر ڪيون ويون، جن موجب اسان جي بيشمار ماڻهو ماريا ويا آهن!

10- مئي

اسين هوريان هوريان هلندا اُن ڪيمپ ۾ پهتاسين جنهن ۾ ال روبيو دفن ٿيل آهي. هتي چربي ۽ ڪباب بدبو ڪري ويا. جنهن ڪري اڇلڻا پيا. اسان پنهنجو سامان ميڙي گڏ ڪيو. سرڪاري سپاهين جي پري پري تائين ڪابه خبر نه هئي. تنهن هوندي ٻه اسان ڏاڍي خبرداريءَ سان " ناڪا هواسو" کي پار ڪيو ۽ اُن پيچري تان جيڪو مگويل ڳولهي لڌو هو. هلندا " پيريزينڊا" جي رستي طرف

Scanned with CamScanner

19- مئي

هر اول دستو صبح جو سوير موڙ تي فوج جو گهٽ جهلي وڃي ويهي رهيو، پوءِ اسين ٻاهر نڪتاسين، جتي هڪ جتي هر اول دستي جي جاءِ سنڀالي، جيڪو راول جي سار سنڀال لاءِ ڪيمپ ۾ موٽي آيو هو. پوءِ اسين ڪيس موڙ تائين ڪٺي آياسين. ٻيو جٿو ٻاٽيءَ جي چشمي تائين ويو، اُتي سامان سڙو رکي راول کي ڪٺڻ لاءِ ٻيهر موٽي آيو. هاڻي هن جي حالت ڪجهه بهتر آهي. انتونيو هيڏانهن هوڏانهن چڪر هنيو ۽ هڪ خالي ڪيمپ ڏٺائين، جيڪا سرڪاري فوج استعمال ڪندي هئي، هتي ڪاڌ خوراڪ جون ڪجهه شيون ٻند دٻن ۾ موجود هيون. 'ناڪاهاسو' هتان کان گهٽو پري ڪونهي، منهنجو اندازو آهي ته هلندي هلندي "گونگري" جي هيٺ پهچنداسين.

اسانوٽ هڪ ڏينهن جي خوراڪ آهي ۽ وڃهن هنڌن ۾ مڪئي ۽ ٻيو زرعي فصل بيٺل آهي.

20- مئي

سڄو ڏينهن سفر ڪرڻ کان سواءِ گذاريوسين. پوئين دستو صبح جو ۽ هر اول دستو ٽيهريءَ جو گهٽ جهلي وڃي ويٺو، پوسبا سڄڻ سربراهه هو، سندس راءِ آهي ته مگويل جيڪو هنڌ چونڊيو آهي سو ڏاڍو خراب آهي. مگويل پيچري تي چڪر هنيا ۽ ٻن ڪلاڪن کان پوءِ "ناڪاهواسو" جي خبر ورتائين. هُن پنهنجو ٿيلهو پاڻ سان گڏ کنيو هو، گوليءَ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو، پر اها خبر پئجي نه سگهي ته ڪنهن هلائي آهي. ناڪاهواسو جي ڪناري تي هڪ فوجي ڪيمپ جا آثار آهن، جنهن ۾ هڪ اڌ پلاٽون ترسيل آهي، جيئن ته لوئي هر ماسري ٻي احتجاج ڪري رهيو آهي، تنهن ڪري ڪيس گهٽ جهليندڙ دستي سان گڏ نه اماڻيو ويو، ان فيصلي تي سندس رد عمل چڱو رهيو.

بيرنستوس هڪ پريس ڪانفرنس ۾ ڊيبري کي صحافي مڃڻ کان انڪار ڪيو ۽ اعلان ڪيو ته هو ڪانگريس کي هن جي موت جي سزا جي توثيق جي درخواست ڪندو. تقريبن هر اخباري خاطوءَ ۽ هر پرڏيهيءَ ڪانئس ڊيبري بابت سوال ڪيا، جن جي جواب ۾ هن پنهنجي بچاءَ ۾ اهڙيءَ ٻي ڍنگائي ۽ ڪم عقلي جو ثبوت ڏنو، جو هُن جهڙو ٻي جٽ اوهان کي ڪٿي ٻه ڏسڻ ۾ نه ايندو.

21- مئي

آچر. ڪوبه سفر نه ڪيوسين، 12 جٿا گهٽ جهليو ويٺا رهيا، منجهند جو ڏڦن ٻين کي موڪليو ويو. راول هوريان هوريان چاڪ ٿي رهيو آهي. سندس ڳڙ ٻيهر چيريو ويو، جنهن مان 20 سي سي جيترو گند نڪتو. هاڻ ڪيس بخار ڪونهي، پر سور تمام گهڻو اٿس ۽ هلي ڦري صفا نه ٿو سگهي. رات جو اسان ديوءَ ڪري ماني کاڌي، جنهن ۾ بصر جي ڪڙهي ۽ گوشت وغيره شامل هو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

22- مئي

توقع موجب منجهند جو آرا مشين جو مالڪ پنهنجي پٽ سميت جيپ ۾ اچي سهڙيو، پهرين ته سمجهيوسين ته اها به هڪ فوجي چال آهي ته جيئن صورتحال جي خبر وٺي سگهجي، پر هو بنا چوڻ چران جي اسان جي هر ڳالهه مڃي رهيو هو ۽ رات جو سودو سلف وٺڻ لاءِ ' گوٽيريز ' وڃڻ لاءِ تيار ٿي ويو. پٽس کي اسان پاڻ وٽ ترسايو ۽ کيس سپائي ٿائين موٽي اچڻو آهي. هر اول دستو سڄو ڏينهن آڏ جهليو ويٺو هوندو. ٽيهريءَ جو ٽين بجي ٿائين اوسيئڙو ڪنداسين. لڳي ائين پيو ته حالتن جي پيش نظر اسان کي پويان هٽڻو پوندو. اها ته پڪ آئٽون ته هي همراهه دوکو نه ڏيندو، پر گڏوگڏ هي به انديشو آهي ته ڪٿي هن جي هيتري خريداريءَ تي ڪو شڪ جي نگاهه سان نه ڏسي، پيو ته اسان سنڌن جيترو سامان استعمال ڪيو هو. تنهن جا ڏوڪڙ ڏناسينس. ڪاٽنس ٽاٽاريندا، ليمن ۽ اپيستا بابت تازيون خبرون مليون، جن موجب اتي ڪوبه سپاهي ڪونهي. اپيستا ۾ فقط هڪ ليفٽيننٽ موجود آهي. ٽاٽاريندا بابت سنڌس جاڻ ٻُڌل ڳالهين تي مشتمل آهي. جو ته هو پاڻ اوڏانهن ڪونه ويو هو.

23- مئي

آرا مشين جي مالڪ جي موٽي نه اچڻ جي ڪري، سڄو ڏينهن، ذهني ڇڪتاڻ ۾ گذريو. جيتوڻيڪ ڪا فوجي چُرپُر نظر ته نه آئي. پر اسان فيصلو ڪيو ته رات ٿيندي ئي هتان هليا وينداسين ۽ مل مالڪ جي پٽ کي به ساڻ وٺيو وينداسين. رات جو چانڊوڪيءَ ۾ هڪ ڪلاڪ هلڻ کان پوءِ هڪ محفوظ جاءِ تي پهچي سمهي پياسين. هن وقت اسان وٽ ڏهن ڏينهن جي خوراڪ موجود آهي.

24- مئي

ٻه ڪلاڪ هلڻ کان پوءِ 'ناڪاهواسو' پهتاسين، جتي ڪوبه خطرو ڪونهي. اُتان کان اسين ڪونگري ڪاڙيءَ وٽ ڇٽين بجي پهتاسين. ريڪاڊو هلڻ لاءِ تيار نه هو. ان ڪري هو ڏاڍو ڊرو هلي رهيو هو. اڄ موروءَ جي حالت به ريڪاڊوءَ جهڙي هئي. اسين اُن ڪيمپ ۾ پهتاسين، جيڪا اسان سفر جي پهرين ڏينهن استعمال ڪئي هئي. اُتي اسان ڪوبه نشان نه ڇڏيو هو ۽ نه ئي وري ڪو تازو نشان ڏسڻ ۾ آيو. ريڊيو ٻڌايو ته ديبري جي 'هيبس ڪاربس' واري درخواست رد ڪئي ويئي آهي، هينئر اسين 'سلاڊو' کان ٻن ڪلاڪن جي پنڌ تي آهيون. چوٽيءَ تي پهچي پنهنجو ايندڙ لائحه عمل طئي ڪنداسين.

25- مئي

ڏيڍ ڪلاڪ ۾ ئي اسين 'سلاڊو' پهچي وياسين. رستي ۾ ڪوبه کُر پير نه ڇڏيوسين، پوءِ به ڪلاڪ پيچرن تي هلندا، درياهه جي مهڙ طرف وڌندا رهياسين، جتي اسان منجهند جي ماني کاڌي ۽ ساڍي ٽين بجي کان پوءِ وري به ڪجهه ڪلاڪ هلياسين، ڇهين بجي شام جو اسان 100 ميٽر اوچائيءَ تي قيام ڪيو. اجا ٽڪريءَ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

تي چڙهڻو هو. چوڪري ٻڌايو تہ هتان کان ڪجهہ ميٽرن جي فاصلي تي سندس ڏاڏيءَ جي ٻني آهي. بينگينو جو خيال آهي تہ ’ريوگرانڊي‘ ڏانهن ارگاس جي گهر هلڻ ۾ سڀو ڏينهن گذري ويو، اُن بابت سڀاڻي فيصلو ڪنداسين.

26- مئي

۾ ڪلاڪ پنڌ ڪرڻ کان پوءِ 1200 ميٽر اوچي چوٽي لنگهي، اسين چوڪر جي ڏاڏي جي ٻاءَ وارين ٻنين تي پهتاسين، جتي ۾ هاري ڪم ڪري رهيا هئا ۽ اسان کي ڏسي وٺي اسان ڏانهن ڊوڙ پاتائون، اسان کين جهلي سوٗ ڪيو، هو ٻئي پوڙهي جا پٽيويا هئا. هُن جي پيءُ هن جي گهر ۾ هئي، هنن جي عمر 19-20 سال مس هوندي، هن ٻڌايو تہ چوڪري جي پيءُ سامان خريد ڪيو هو، پر جهلجي پيو ۽ سڀ سچيون ڪري ڏنائين. ’اپئاس‘ ۾ تيهہ سپاهي آهن. جيڪي رستن تي گشت ڪن ٿا. هن علائقي ۾ پاڻي اپئاس مان ڊرمن ۾ ڀري آندو وڃي ٿو. اسان موقعو غنيمت ڄاڻي گوشت کاڌو ۽ ٻيءِ جو شربت پيتو ۽ پوءِ رات جي وڳڙي ۾ ٿي فارم ڏانهن روانا ٿي وياسين، جيڪو هنن ٻنهي چوڪرن جو آهي . اٺ ميل ڪن پريان آهي. هلندا هلندا نيٺ اُسر مهل اُتي پهتاسين.

27- مئي

سڄو ڏينهن بي مقصد گهمندا رهياسين، ڪجهہ بيزاري تہ ٿي، هيڏين وڏين دعوائن کان پوءِ جيڪو نتيجو نڪتو سو اهو تہ ڪجهہ ان داڻا ۽ مڪئي ملي، جيڪا پڻ خراب هئي. توقع موجب فارم جو پوڙهو مالڪ ڊوڙن لاءِ هڪ پاڻيءَ جي گاڏي ڀري آيو، پر جيئن ئي ڪيس غير معمولي ڄڙ ٻڙ محسوس ٿي تہ هو وٺي ڀڳو. پر اڌ جهلي ويٺل همراهن جهلي ورتس. سندس نوڪر بہ جهليو ويو ۽ شام جو ٻنهي ٻجي تائين قيد رکڻ کان پوءِ ننڍي پاڻس سان گڏ ڇڏي ڏنوسين، کيس چيوسين تہ اسين سومر تائين هتي ترسنداسين ۽ هو اُن جو ڪنهن سان بہ ذڪر نہ ڪري، ۾ ڪلاڪ هلڻ کان پوءِ اسين مڪئي جي فصل ۾ گهڙي سمهي رهياسين، هن وقت اسين ”ڪاراگواتينڊا“ ڏانهن ويندڙ رستي تي هلي رهيا آهيون.

28- مئي

اڄ آچر آهي. صبح جو اُٺي اڌ ڪلاڪ هلڻ کان پوءِ ’ڪاراگوئاتينڊا‘ جي حدن ۾ داخل ٿيا .. بينگينو ۽ ڪوڪو جانچ لاءِ ويا،پر کين هڪ ڳوٺائي ڏسي ورتو، جنهن ڪري هو کيس جهلي آيا، ٿوري دير کان پوءِ تہ ڇهہ قيدين جي وسندي آباد ٿي وئي، جيڪي گهڻو خوفزده نہ هئا. ايتري ۾ هڪ پوڙهيءَ پنهنجي ٻار سان گڏ روڄ راڙو شروع ڪري ڏنو. کيس ماٺ ڪرائڻ لاءِ چيوسين پر هن ڪنهن کي نہ ميڙيو ۽ ڳوٺ ڏانهن ڀڄي وئي. اسان ڏينهن جو ٻين ٻجي ڳوٺ تي قبضو ڪري اُن جي ناڪہ بندي ڪئي ٿوري دير کان پوءِ، پاسي سيني ٿاس، مان هڪ جيپ آئي، جنهن کي سوارن سوڌو جهلي ورتوسين. اسان ڪل ٻن جيپن ۽ ٻن ٽرڪن تي قبضو ڪيو، ٽن مان اڌ ڪن ذاتي ملڪيت ۽ اڌ تيل ڪمپنيءَ جي ملڪيت هيون.

Scanned with CamScanner

اسان ڪاڌو ڪائي پاڻي پي، گرماگرم بحث مباحثي کان پوءِ ساڍي ٽين بجي 'ايپسٽاسيٽو' ڏانهن روانا ٿياسين. جتي اسان هڪ دڪان جو تالو ٽوڙي پنج سئو بالرن جو سامان ڪڍيو. تنهن کان پوءِ اسان پنهنجو سفر وري به جاري رکيو، جڏهن ايتي پهتاسين ته هڪ گهر ۾ اسان جو ڏاڍو سٺو آدر ڀاءُ ٿيو. هتي اسان اُن استاد کي ڳولهي لڌو جنهن جو ايتيءَ ۾ دڪان هو. اسان ڪيس سامان جا پئسا ڏنا. اُتي تيل ڳالهه ٻولهه ۾ مون به حصو ورتو. سمجهان ٿو ته شايد هُن مون کي سچائي ورتو هو. وٽس ڪجهه مانيون ۽ پنير هئا. جيڪي هن اسان کي پيش ڪيون. پر استقباليه ۾ اختلاف به نظر پي آيا. جڏهن اسين سانتاڪروز، ريلوي لائين کان اسپينو ڏانهن وڌڻ لڳياسين ته ٽرڪون بيهي رهيون. جنهن مان بجليءَ جو سامان ڪڍيو ويو هو. سا ته صفا جواب ڏيئي ويئي ۽ اسپينو ڏانهن ويندي ويندي سڄو صبح ضايع ٿي ويو. گاڏي جي انجڻ سڙي ويئي ۽ ڇهه ميل هلڻ کان پوءِ صفا جام ٿي ويئي. هر اول دستي فارم تي قبضو ڪري، اسان کي اُتي پهچائڻ لاءِ چار چڪر هنيا.

28- مئي

هي (اسپينو) وسندي ٿئين آهي، پراڻي 58ع جي ٻوڏ ۾ لڙهي ويئي، هتي گوراڻي آباد آهن. جيڪي اسپيني صفا ڪونہ ڄاڻن، ٻيو ته هي ڏاڍا شرميلا آهن. ويجهو تيل جي مزدورن جي بستي آهي. جتان اسان کي هڪ ٽرڪ ملي. اسان سمورو سامان اُن ۾ چاڙهيو، پر ريڪاڊو اهڙي ڪامي ۾ هنيس. جو وري نہ نڪتي. هتي ايتري ته خاموشي هئي جو ائين پي لڳو ته شايد اسين ٻيءَ دنيا ۾ اچي ويا آهيون. ڪوڪوءَ کي رستي جي باري ۾ خبرچار وٺڻ لاءِ موڪليو ويو، پر هن جا ڏنل اطلاع اڻ پورا ۽ متضاد آهن. اسان جو ارادو هو ته سڌو 'ريواگراندي' وڃون، پر پڇاڙيءَ ۾ ارادو بدلائي موچيري وڃڻ تي مجبور ٿي پياسين، هتي پاڻي موجود هو. تنظيمي مامرن جي باوجود بہ اسين ساڍي ٽين بجي روانا ٿي وياسين. هر اول دستي ۾ ڇهه ست ڄڻا هئا، هو جيپ ۾ سوار هئا. باقي بيا سڀ پنڌ هلي رهيا هئا.

ريڊيو تان لوروءَ جي فرار ٿيڻ جي خبر نشر ٿي.

30- مئي

پرهه ڦٽيءَ مهل اسين ريلوي لائين تي پهچي وياسين، پر جنهن رستي تان اسان کي موچيري وڃڻو هو سو ڪٿي بہ ڏسڻ ۾ نہ آيو. پنج سئو ميٽر پريان هڪ رستو ته هيو. پر اُهو بہ تيل جا مزدور استعمال ڪندا آهن. هر اول دستو اُن جيپ ۾ اڳيان اڳيان هلڻ لڳو. جڏهن انتونيو واپس موٽي رهيو هو ته ڪيس هڪ ڇوڪرو گڏيو، جنهن وٽ هڪ شڪاري بندوق ۽ ڪتو هو. هن ڪيس بيهڻ لاءِ چيو ته هو وڻي ڀڳو. اها خبر ٻڌڻ شرط انتونيو کي گهٽ جهلڻ لاءِ چيو ويو ۽ اسين پنج سئو ميٽر پريان وڃي ترسياسين. پوڻين ٻارهين بجي مگويل خبر آندي ته هو ٻارهن ميل تائين ويو، پر ڪيس ڪٿي پاڻيءَ جو ڏانءُ بہ نہ مليو. فقط هڪ رستو آهي، جيڪو اُتر ڏانهن وڃي ٿو. مون حڪم ڏنو تہ بہ ٽي ڄڻا جيپ کڻي، ڏهن ميلن تائين اُن رستي

ڪي ڏسڻ وجن ۽ شام ٿيڻ کان اڳ موٽي اچن. ٽيهري، جو جڏهن مان سُتل هئس ته گولي جي آواز تي منهنجي اک کُلي، پڇڻ تي خبر پئي ته فوج پيشقدمي ڪئي آهي ۽ اسان جي گهيري ۾ ڦاسي ويئي آهي. هيستائين ٻن مئا ۽ هڪ زخمي ٿيو آهي، ان جهڙپ ۾ انتونيو، ارٽورو، نائو، لوئي، ولي ۽ راول حصو ورتو. راول ڏاڍو ڪمزور هو ۽ ڪيس اسين اتان ڪڍي روانا ٿياسين، ٻارهن ڪلوميٽر پنڌ هلياسين. پر ڪٿي به مگويل نه مليو. پوءِ خبر پئي ته جيپ خراب ٿي ويئي آهي، جو ته منجهس پاڻي نه هو. هو اسان کي ٽي ڪلوميٽر پريان مليا. اسان سڀني اُن ۾ هڪ هڪ دبو پاڻيءَ جو وڌو ۽ پيشاب به ڪيوسين. اهڙي طرح اٽڪلن سان جيپ کي پنهنجي منزل تي پهچايوسين، جتي جوليو ۽ پيڊرو اڳ ۾ ئي اسان جو اوسيئڙو ڪري رهيا هئا. رات جو ٻين بجي هڙئي هتي پهتاسين ۽ باهه جو مچ ٻاري اُن جي چوڌاري مڙي ويٺاسين. پنير ۽ گوشت رڌيو ويو. هڪ جانور جيئرو رکيو ويو ته جيئن ڪيس پاڻي چکائي شڪ دور ڪيو وڃي. هينئر اسين 750 ميٽر اوچائيءَ کان 650 ميٽرن تائين لهي آيا آهيون.

31- مئي

جيپ هلندي رهي، اسين منجهس پاڻيءَ جا دبا وجهندا ۽ پيشاب ڪندا رهياسين. اُن دوران ٻه اهڙيون ڳالهيون ٿيون، جن جي ڪري اسان جي رفتار تي اثر پيو . هڪ ته رستو جيڪو اُتر ڏانهن وڃي رهيو هو سو ختم ٿي ويو، پيو ته هتي مگويل پيشقدمي ختم ڪري ڇڏي ۽ چوڪيدارن هڪ ڳوٺائي، گريگوريو ورگاس، ڪي رستي جي پرسان گرفتار ڪيو، جيڪو شڪار لاءِ سائيڪل تي چڙهي ڪوڙڪيون هڻڻ آيو هو. هن جي انت جي خبر ته پئجي نه سگهي، البته ڪاٿس پاڻيءَ وارن هنڌن بابت ڏاڍي ملهائتي ڄاڻ ملي. جيپ ۾ پيٽرول ختم ٿي ويو ۽ انجڻ به گرم ٿي ويئي، اسان رات جي ماني کاڌي ۽ آرام خاطر ڪجهه دير ليٽي پياسين.

فوج جي هڪ پڌرائيءَ ۾ هڪ سيڪنڊ ليفٽيننٽ ۽ هڪ سپاهيءَ جي مرڻ جو اعتراف ڪيو ويو آهي ۽ اها به دعوي ڪئي ويئي آهي ته اسان جي طرف کان به ڪجهه لاشا ڏنا ويا آهن. سڀاڻي منهنجو ارادو ريلوي لائين جي هُن پار وڃڻ جو آهي، جيئن ٽڪرين جي ڳولا ڪري سگهجي.

ماهوار تجزيو

ناڪامي فقط ان ڳالهه جي ٿي ته ڪيترو به سفر ڪريون پر جواڪيوين سان ملي نٿا سگهون، جو جو آثار پڌائين پيا ته هو اُتر طرف هليو ويو آهي. فوجي لحاظ کان اسان جي ڪاميابي ۾ اهي ٽي جهڙپون آهن، جن ۾ اسان فوج کي سخت نقصان پهچايو. پر اسان کي ڪوبه نقصان نه ٿيو. ان کان علاوه پيري رندا ۽ ڪارا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

گوارا ۾ گهڙي ويا سين، جنهن ڪري ڪتن کي نااهل قرار ڏيئي واپس گهرايو ويو آهي.
پيون اهم خاصيتون هي آهن:
1- منيلا، لاپاز ۽ جواڪيوين سان ڪوبه رابطو قائم ٿي نه سگهيو. جنهن جي ڪري اسان جو تعداد فقط پنجويهه وڃي رهيو آهي.
2- هارين جو ڪوبه سهڪار حاصل نه ڪري سگهيا آهيون جيتوڻيڪ هو ايترا ڊڄن به نه ٿا ۽ پڻ اسان جي ساراهه ڪندا ٿا رهن، پر اهو ڏاڍو سست ۽ صبر وارو ڪم آهي.
3- جماعت ڪوليءَ جي وسيلي ساڻن بنا ڪنهن شرط جي سهڪار ڪري رهي آهي.
4- ديبري جي ڪيس ۾ ٿيل هاءِ گهوڙا جي ڪري، اسان جي جنگي ارادن ۽ جذبن ۾ ايتري نه مضبوطي پيدا ٿي آهي، جيتري ذهن جهڙين ڪان پوءِ به نه ٿي ها.
5- گوريلا دستن جا حوصلا بلند ۽ همتون وڏي رهيون آهن جيڪا ڪاميابيءَ جي ضمانت آهي.
6- سرڪاري فوج جي چڙوائي اڃا به قائم آهي، سندس جنگي طريقن ۾ ڪابه تبديلي نه آئي آهي.
هن مهيني جي سڀ کان وڏيڪ اهم خبر لوروءَ جي گرفتاري ۽ فرار آهي، جيڪو جلد يا دير اسان سان اچي ملندو يا لاپاز مان رابطو قائم ڪندو.
ماسيڪيوريءَ ۾ جن هارين اسان سان سهڪار ڪيو هو، تن جي گرفتاريءَ جي خبر بڌائي ويئي آهي. هاڻي وقت اچي ويو آهي جو اسين هارين تي دٻاءُ وجهون، پر هن پيري انداز ڪجهه مختلف هوندو. اسان جي ڪاميابيءَ جي معنيٰ اها ٿيندي ته راهه ۾ ضروري ۽ خوشنما تبديليون رونما ٿينديون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

جون

1- جون

مون دستي کي رستي جي ڪناري مورچا بند ٿيڻ ۽ دستي جي پُڄڻ رستي تائين، جيڪو ٽن ڪلوميٽرن جي فاصلي تي هو ۽ جنان ڪان هڪ رستو تيل جي کوهه ڏانهن ٿي ويو. جانچ لاءِ موڪليو. علائقي تي هوائي جهاز اُڏام ڪئي، جنهن سان ريڊيو جي ان خبر جي تصديق ٿي ويئي ته موسم جي خرابيءَ جي ڪري گذريل ڪجهه ڏينهن جهازن وسيلي ڪاروائي مهمل رهي، پر هاڻي بيهر شروع ڪئي ويئي آهي، ٻي هڪ عجيب خبر نشر ٿي، جنهن ۾ ٻن سپاهين جي مارجي وڃڻ ۽ ٻن جي زخمي ٿيڻ جو ٻڌايو ويو آهي، خبر ڪونهي ته اهو ڪنهن ٽڪر جو نتيجو آهي، يا اهائي پراڻي خبر آهي. پنجين بجي ماني کائي اسين رستي ڏانهن وڃڻ لڳاسين، ستن، اٺن ڪلوميٽرن تائين ته ڪا خاص ڳالهه نه ٿي، ڏيڍ ڪلوميٽر هلڻ کان پوءِ هڪ ننڍي رستي ڏانهن مُڙي وياسين، جيڪو هڪ فارم تائين ست ڪلوميٽر پريان وڃي ٿو. هر شخص ٿڪجي چُور ٿي چڪو آهي ۽ اڌ رستي ۾ ئي سمهي رهياسين. سڄي سفر ۾ فقط پري کان هڪ گولي ڇُٽڻ جو آواز ٻڌوسين، ٻيو مڙيئي خير. بلندي 800 ميٽر.

2- جون

اسين 'گريگوريو' جي اندازي موجب، ست ڪلوميٽر هلڻ کان پوءِ فارم تي پهچي وياسين، جتي اسان هڪ ٿلهو متارو دنبو ڪُٺو. پر اجا ان جي ڪل لاهي رهيا هئاسين جو فارم جو مالڪ براڊليو، سندس پٽ، ۽ مزدور اچي نڪتا. جن مان هڪ 'سموي ميوني' مالڪ جو اڳ چاڻو پٽ ٻه هو.

اسين ڪُئل جانور اُن ئي حالت ۾ گهوڙن تي رکي ٽي ڪلوميٽر پويان درياهه جي ڪناري تي ڪٺي وياسين ۽ 'گريگوريو' جنهن جي گم ٿيڻ جو اطلاع هو تنهن ڳالهه کي ڳجهو رکيوسين، اسين درياهه جي وچ ۾ پهتائي مس هئاسين، جو اُتان

هڪ ٽرڪ لنگهي، جنهن ۾ ٻه ننڍي عمر جا سپاهي سوار هئا ۽ ڪجھ ٻرم رکيل هئا. اسان کين لنگهي وڃڻ ڏنو. اڄ جو ڏينهن تفريح ۽ دعوت لاءِ مخصوص هو. رات جو ڪاٺو رڌيوسين ۽ ڪاڏوسين ۽ رات جو اٺڪل ساڍي ٽين بجي چئني هارين کي آزاد ڪري ڇڏيوسين. اسان سيني کي سندن تڪليف جي عيوض ڏهه ڏهه ڊالر ڏنا. ساڍي چئين بجي 'گريگوريو' به وڃڻ لاءِ سنبري تيار ٿيو. پر مانيءَ جي انتظار ۾ ڪجھ وقت ترسي پيو. اسان کيس به ڏهه ڊالر ڏنا.

هن ڪاڙيءَ جو پاڻي صفا ٻاڙو آهي.

3- جون

صبح جو ساڍي ڇهين بجي درياهه جي ڪاپي ڪناري تي هلڻ لڳاسين ۽ ٻارهين بجي تائين لڳاتار هلندا رهياسين. پوءِ ريڪاڊو ۽ بينگينو کي رستي جي گولا ۾ روانو ڪيوسين ته جيئن هو گهٽ جهلڻ لاءِ، ڪنهن مناسب هنڌ جي چونڊ ڪري سگهن.مون ۽ ريڪاڊو ڏينهن جو هڪ بجي مورچو سنڀاليو. اسين ٻئي هڪ هڪ جٽي جي وچ ۾ هئاسين. پومبو سري تي هو ۽ مگويل هر اول دستي کي وٺي هڪ بهترين جاءِ تي مورچا بند ڪري ويهي رهيو. اڍائي بجي هڪ ٽرڪ اُتان گذري، جنهن ۾ جانور سواز هئا. چار لڳي ويهه منٽن تي هڪ ٻي ٽرڪ لنگهي جنهن ۾ خالي بوتلون هيون. پنجين بجي وري به اها ساڳئي ٽرڪ لنگهي، جنهن ۾ ٻئي ننڍا سپاهي ڪمبل اوڍيو ستا پيا هئا. مون کي مٿن گولي هلائڻ جو حوصلو ئي نه ٿيو ۽ نه ئي وري قيدي بنائڻ جو خيال آيو ۽ کين لنگهي وڃڻ ڏنوسين. ڇهين بجي اسين گهٽ ڇڏي اڳيان هلڻ لڳاسين، ٿوري دير هلڻ کان پوءِ ڪاڙيءَ تي پهچي وياسين. اسان اڃان اُتي پهتائي مس هئاسين، جو چار ٽرڪون اُتان قطار ۾ اچي لنگهيون، پر انهن ۾ ڪوبه سپاهي ڪونه هو.

4- جون

حالتن تي مدار رکي اسين گهٽ جهلڻ جي ارادي سان پيچري جو ڪنارو ڏيئي هلڻ لڳاسين، پر هڪ رستو جيڪو اولهه طرف ويو ٿي سو ملي ويو ته اُن تي هلڻ لڳاسين، پوءِ هڪ سُڪل نالي کان ٿيندو ڏکڻ طرف مُڙي ويو. ڏينهن جو پوڻين ٽين بجي اسين هڪ ڪنهن پاڻيءَ جي دوري جي ڪناري ويهي ڪافي ناهڻ لڳاسين، پر گهڻي دير تي وڃڻ جي ڪري اُتي ئي ترسي پياسين. رات جو ڏکڻ جي هوا سان گڏ هلڪي ڦلڪي بونداباندي به شروع ٿي وئي. جيڪا سڄي رات هلندي رهي.

5- جون

اسين رستو ڇڏي ميهن ۽ واءُ ۾ پوڙن مان رستو ناهيندا اڳتي وڌندا رهياسين ۽ شام جو پنجين بجي تائين سوا به ڪلاڪ پهاڙي لاهيءَ تان، پوڙا وڍيندا رستو ناهيندا هلندا رهياسين. باهه اُن سڄي سفر ۾ اسان جو ديوتا بڻجي وئي، جيستائين ڪاٺ جو تعلق آهي ته سڄو ڏينهن اُجيو بکيو رهياسين. باقي سياڻي جي ناشتي لاءِ ٿمڪين پاڻي ڏٻن ۾ بند ڪري رکي ڇڏيوسين.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

6- جون

هلڪو ڦلڪو ناشتو ڪري مگويل، بينگينو ۽ پابلو رستوناهن ۽ ڳولا ڪرڻ روانا ٿيا. ٻنپهرن جو پابلو خبر آندي تہ هو هڪ اهڙي فارم تي پهتا آهن، جتي مال جي جوءِ تہ جام آهي، پر ڪنهن بني بشر جو نالو بہ ڪونهي. اسين درياهہ جي ڪنڌي ڊيٺي فارم ڪان ڪجهہ اڳيرو هلياسين ۽ تيئن 'ريوا گرانڊي' وٽ پهتاسين. هتي هڪ جٿو موڪليوسين تہ جيئن هو ڪنهن اهڙي گهر جي ڳولا ڪري، جيڪو آباديءَ کان پري ۽ اسان جي منزل کي ويجهو هجي. ڪجهہ دير کان پوءِ هنن اطلاع ڏنو تہ اسين پهرين چوڪي ڪان ٽي ڪلوميٽر پريرو آهيون، جتي پنجاهہ سپاهي موجود آهن ۽ اُتان کان هڪ پيجرو بہ وڃي ٿو. رات اسان گوشت جو شوربو ۽ ٻوڙ رڌي کاڌو ۽ ٿوري دير آرام ڪيوسين. اجوڪو سفر اسان جي اميدن جي برخلاف هو ۽ صبح جو سوير روانا ٿي وياسين.

7- جون

اسين چڱي خاصي رفتار سان اڳيان وڌندا رهياسين، رستي ۾ جانورن جا پيا بہ ڪيترائي فارم مليا، پر انهن کي نظرانداز ڪندا اڳتي وڌندا رهياسين. ايستائين جو اسان سان گڏ ان علائقي جي سونهين، جيڪو مالڪ جو پٽ هو، تنهن ٻڌايو تہ هاڻ اڳيان ڪوبہ فارم ڪونهي، اسين ڪاڙيءَ تائين هلندا رهياسين، جتي اسان کي هڪ فارم مليو، جنهن جو ذڪر هن نہ ڪيو هو، هتي ڪمند، ڪيلا ۽ ٻوهي مگ ٻيل هئا. اسان هتي ترسڻ جو فيصلو ڪيو. چوڪرو جيڪو سونهون بڻيل هو، سو ٻيٺ ۾ سور جي شڪايت ڪرڻ لڳو، خبر ڪونهي سچ پچ سور اٿس يا رڳو پنهنجي ڪوڙ جي پڌري ٿيڻ تي ڦٿڪائيءَ کان بچڻ لاءِ ٽال ڪري رهيو آهي.

8- جون

اسان ڪيمپ کي چار سئو وال پريان هٽايو تہ جيئن فارم ۽ ڪناري جي ٻنيءَ نگرانيءَ کان ڇوٽڪارو حاصل ڪري سگهون. پوءِ خبر پئي تہ مالڪ اچڻ وڃڻ لاءِ ڪوبہ رستو نہ ٺاهيو هو، پر ٻيڙيءَ رستي ايندو ويندو هو، بينگينو، پابلو، آريانو ۽ ليون رستو ٺاهڻ ويا تہ جيئن ٽڪريءَ تان لنگهي سگهجي. هو منجهند جو واپس موٽيا ۽ ٻڌايائون تہ اهو ممڪن ڪونهي. مون آريانو کي خبردار رهڻ لاءِ چيو ۽ سندس ٻي خيالي واري رويي تي ڪيس چنڊ ڪڍي. اسان فيصلو ڪيو تہ سڀاڻي ٽڪري وٽ تختن جي ٻيڙي ٺاهينداسين.

11- جون

سڄو ڏينهن سڪون سان گذريو. اسين گهٽ جهليو ويٺا رهياسين، پر فوج وڪ بہ اڳيان نہ وڌائي. فقط هڪ ننڍو جهاز آيو ۽ ڪجهہ دير اُڏام ڪري موٽي ويو. ٿي سگهي ٿو تہ هو اسان جي روزينا پهچڻ جي اوسيئڙي ۾ هجن. لاهيءَ تان رستو پهاڙيءَ جي چوٽيءَ تي پهچي تہ ٿو، بهرحال سڀاڻي ڏسنداسين. اسان وٽ پنجن ڇهن ڏينهن لاءِ خوراڪ آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

12- جون

اسين ان اميد سان هلندا رهياسين ته جي 'روزينا' نه ته 'ريواگراندي' ضرور پهچنداسين. پر پاڻيءَ جي ڊوري وٽ اسان جي لاءِ وڌيڪ هلڻ مشڪل ٿي پيو. تنهن ڪري اُتي ٿي ترسي پياسين ۽ خبرن جو اوسيتڙو ڪرڻ لڳاسين. نين بچي اطلاع مليو ته اڳيان، هن ڪان به وڌو پاڻيءَ جو ڊورو آهي. پر هيئنر اُتي وڃڻ ممڪن نه هو. سو اسان هتي ٿي ترسڻ جو فيصلو ڪيو. موسم به خراب ٿيڻ لڳي. ڏکڻ جي هوا جون تيز اوتون پاڻ سان گڏ هڪ پنل سرد رات وٺي آيون. اڄ ريڊيو تي هڪ ڏاڍي عجيب خبر نشر ٿي. جيڪا 'روزنامه پريزنيشا' جي حوالي طور ڏني ويئي هئي. جنهن موجب چنچر جي ڏينهن واري جهڙپ ۾ اٺون مارجي ويو آهيان ۽ هڪ فوج جو سپاهي پڻ مئو آهي. هڪ ٻي خبر ۾ تن جي مرڻ جو ذڪر هو. چيو ويو ته مرندڙن ۾ هڪ گوريلا سردار انٽي به هو. ريڊيو تي گوريلا دستي جي هيئت ۽ ان ۾ شامل ماڻهن بابت پڻ ٻڌايو ويو. جنهن موجب سورهن ڪيوبا جا چوڏهن برازيل جا. چار ارجنٽائين جا ۽ ٽي پيروءَ جا آهن. هاڻي ته اها خبر وٺڻي پوندي ته ڪين اها خبر ڪٿان پئي. جو جو ڪيوبا ۽ پيروءَ جي ساٿين جو تعداد بلڪل صحيح ٻڌايو ويو آهي.

13- جون

هڪ ڪلاڪ پنڌ ڪرڻ کان پوءِ پاڻيءَ جي هڪ ڊوري وٽ پهتاسين، سيءُ به ڏاڍو ٻي پيو. هاڻ اسان وٽ فقط پنجن ڏينهن جي خوراڪ بچي آهي. ملڪ ۾ سياسي هيجان برپا ٿيل آهي. جيڪا ڏاڍي دلچسپ ڳالهه آهي. ناهه ۽ جوڙ توڙ جون ڳالهيون ٿي رهيون آهن. گوريلن جي سياسي ڪاميابي صفا گهٽ ڏسڻ ۾ پئي اچي.

14- جون

سڄو ڏينهن اسان جو پاڻيءَ جي ڊوري وٽ گذريو. سيءُ به ڏاڍو هو. اُن ڪري ٻاهر جو ته پاسو ٿي نه پئي ڇڏيوسين. مگويل ۽ اربانو جو پڻ انتظار رهيو. روانگيءَ جو وقت ٿي هو. پر هو دير سان پهتو. سندس خيال آهي ته اسين سولائيءَ سان 'ريواگراندي' پهچي سگهون ٿا. جو ته هي هڪ ڪاڙي ناٿين پهتا هئا. جتان هڪ پيچرو اوڏانهن ويو ٿي. اسين ماني کائي اُتي ٿي ترسي پياسين. هاڻي اسان وٽ ڪجهه جانور ۽ پومي مگ آهن.

مان اوڻيتاليهه سالن جو ٿي ويو آهيان. هاڻي منهنجي عمر جي اها حد آهي. جو گوريلي جي حيثيت سان مون کي اُئيندي جو فڪر ڪرڻو پوندو. پر تنهن هوندي به اڃا تندرست ۽ جڙ مڙ لڳو پيو آهيان.

15- جون

'ريواگراندي' پهچڻ جي نيت سان. اسين اٽڪل ٽي ڪلاڪ هلندا رهياسين ۽ هڪ اهڙي هنڌ پهتاسين. جيڪو اڳ ۾ اسان جو ڏٺل هو. هي هنڌ

Scanned with CamScanner

روزيٽا ڪان ٻن ڪلاڪن جي پنڌ تي آهي. هاري نڪولاس جو چوڻ آهي، تہ روزيٽا هتان ڪان پوڻا ٻہ ميل ڪن پريان آهي. اسان ڪيس ٽيڊ سٺو ڊالر ڏيڻي چيو تہ جي هو وچڻ چاهي تہ وڃي سگهي ٿو ۽ هو جلدي روانو ٿي ويو ۽ اسين هتي ٿي ترسي پياسين. اينجيٽو گشت ڪان واپس اچي ٻڌايو تہ درياھ اُڪري سگهجي ٿو. اسان ياڄيءَ جو سوپ پيتو ۽ ناريل ڪاڌاسون. هاڻي اسان وٽ فقط ٽن ڏينهن جيترو ڪاڌو مس آهي.

16- جون

مُنو ميل هلڻ ڪان پوءِ اسان هر اول دستي کي ٻي ڪنڌيءَ تي ڏٺو، ياچو پتڻ ڳولهي لڌو هو ۽ جانچ ڪري درياھ اُڪري ويو هو. درياھ جو ٿڌو پاڻي چيلهہ تائين تي آيو ۽ ٽڪَ بہ ڏاڍي هئي، پر اسان ڪنهن حادثي ڪان سواءِ سلامتيءَ سان درياھ اُڪري پار پياسين. ڪلاڪ ڪن جي پنڌ ڪان پو روزيٽا پهتاسين، جتي فوج جا پراڻا نشان ڏٺاسين. اُن وقت اسان کي احساس ٿيو تہ روزيٽا اسان جي اندازي ڪان گهٽو هيٺ آهي ۽ اسان جي نقشي تي جيڪو نقشو ڏيکاريو ويو آهي، اُن جو نالو نشان بہ ڪونهي. اسان هڪ ڪلاڪ تائين پاڻيءَ ۾ هلڻ ڪان پوءِ سُڪيءَ تي چڙهي، ترسڻ جو فيصلو ڪيو، تہ جيئن ناريل جي جهگٽن جو فائدو وني سگهجي. اسان ماڪيءَ جا مانارا پٽي ڳوليا، جيڪي گشت دوران مگوبل ڏٺا هئا. پر اسان کي ڪٽي بہ ڏسڻ ۾ نہ آيا ۽ اسان فقط چانورن ۽ ناريل تي گذارو ڪيو. هاڻي اسان وٽ فقط ٻن ڏينهن جو ڪاڌو آهي. اسين روزيٽا جي وهڪري طرف ٻہ ميل هلڻ ڪان پوءِ 'ريوا گرانڊي' طرف هلڻ لڳاسين.

17- جون

اسان ساڍن پنجن ڪلاڪن ۾ روزيٽا جي ڪناري سان هلندي ڏهن ميلن جو فاصلو طئي ڪيو. اسان چار ڪڏا پار ڪيا، پر نقشي تي فقط هڪ ڏيکاريل هو. ڪيترائي اهڙا نشان مليا. جن مان پتو پيو تہ ٿورو عرصو اڳ هتان ڪي ماڻهو لنگهيا آهن. ريڪاڊو هڪ پکي ماريو ۽ اسان اهو چانورن سان رڌي پيٽ ڀريو. لڳي ائين ٿو تہ رڳو شڪار تي ئي گذارو ڪرڻون پوندو.

18- جون

ڪيترن ساٿين تہ نيرن تي ئي پنهنجو ڪاڌو پورو ڪري ڇڏيو. ايائي ڪلاڪ جي مسافر ڪان پوءِ ٻارهين بجي هڪ باغ ۾ پهتاسين، جتي ياڄيون ۽ ٻيا ڦلدار وڻ هئا. هتي ڪمند پيڙڻ جو چيچڙو ٻڻ هو ۽ چانور بہ هئا. اسان انهن کي گڏي ڪاڌو رڌيو. پابلو ۽ بينگينو کي جانچ لاءِ موڪليو ويو، هنن ٻن ڪلاڪن ڪان پوءِ اچي ٻڌايو تہ هو هڪ هاريءَ سان مليا جنهن جو گهر ڇهہ سٺو والن جي مفاصلي تي هو. ڪجهہ هاري، جيڪي اُن جي پويان پٺي آيا. سي جڏهن اُتي پهتا تہ ڪين جهلي ورتوسين، رات جو اسان ڪيمپ جي جاءِ بدلائي وٿاڻ ۾ ستاسين، جيڪو اباپو ڪان اينڊز رستي جي صفا ويجهو هو، سندن گهر 'اوسڪيورا درياھ' جي

ڪنڌيءَ تي ماسڪيورا ۽ اوسڪيورا درياهه جي سنگم کان اٺن ڏهن ميلن جي فاصلي تي هو.

19- جون

ڏهه ميل هلڻ کان پوءِ هڪ پنيءَ ۾ پهتاسين، جنهن ۾ ٽي گهر هئا ۽ ٽئي گهراڻا اتي آباد هئا. گالويز جو گهراڻو هتان کان سوا ميل جي فاصلي تي ماسڪيورا ۽ اوسڪيورا جي سنگمن جي وچهو رهندو آهي. هتي جي ماڻهن سان ڳالهائڻ کان اڳ ۾ ڪين جهلڻو پوي ٿو، ڇو جو هنن جي فطرت صفا جانورن جهڙي آهي. اسان جو ڪليل دل سان آدر ڀاءُ ڪيو ويو، پر ڪاليڪيسٽو جنهن کي ڪجهه عرصو اڳ فوجي ڪميشن شهر جو ميئر بڻايو هو، سو اسان کان ڪجهه چرڪيل، پري پري رهيو ۽ اسان کي شيون وڪڻڻ کان به لهرائيندو رهيو. شام جو مال جا ٽي واپاري آيا، جن وٽ هڪ رائيفل ۽ هڪ ريوالو هو. سنترين ڪين اندر اچڻ ڏنو. انتي ڪانئن پڇا ڳاڇا ڪئي، پر هٿيارن نه ورتا. انتونيو انهن جي نگرانيءَ ۾ غفلت کان ڪم ورتو. ڪاليڪسٽومون کي پڪ ڏياري ته هو 'پوسٽرز ماتريءَ' جا واپاري آهن ۽ هو ڪين چڱي طرح سڃاڻي ٿو.

هڪ درياهه ڪابي طرف روزيتا ۾ جوڙ ڪري ٿو، اُن جو نالو سپيرو آهي. اُن جي ڪنڌيءَ تي به ڪا آبادي ڪونهي.

20- جون

صبح جو بنيءَ وارن مان هڪ چوڪري پالينو اسان کي ٻڌايو ته هي واپاري نه آهن. منجهائن هڪ ليفٽيننٽ آهي، ۽ ٻه ٻيا به فوجي آهن. اها خبر ڪاليڪسٽو جي ڌيءَ کان ملي هئي، جيڪا ليفٽيننٽ جي دوست آهي. انتي ڪيترن ماڻهن کي وٺي ويو ۽ ڪيس ٻڌايائين ته نوين بجي تائين، فوجي آفيسر کي حاضر ڪن ٻي صورت ۾ سيني کي شوٽ ڪيو ويندو، ٿوري دير کان پوءِ آفيسر روئندو آيو ۽ ٻڌايائين ته هو هڪ سيڪنڊ پوليس ليفٽيننٽ آهي ۽ ڪيس هڪ اسڪول ماستر ۽ هڪ بندوقچيءَ سان گڏ موڪليو ويو آهي. ڪين موڪليندڙ هڪ ڪرنل آهي، جيڪو سٺ سپاهين سان گڏ هن علائقي ۾ رهيو پيو آهي. هن جي مشن ۾ هڪ ڊگهو چڪر به شامل آهي، جنهن لاءِ ڇٽن ڏينهن جي مهلت ڏني ويئي هئي، پهرين اسان سوچيو ته هن کي شوٽ ڪري ڇڏيون، پر پوءِ فيصلو ڪيوسين ته جنگي اصولن موجب ڪين دٻ ڪڍي واپس موڪلي ڇڏجي، جڏهن ڪانئن پڇيو ويو ته هو هتي ڪيئن پهتا ته خبر پئي ته انتونيو، جوليو کي سڏڻ لاءِ نگران چوڪي ڇڏي ويو هو، اُن غلطي جو فائدو وني هو هتي پهتا هئا. اينجيٽو ۽ لوئس کي ديوٽي دوران سٽل ڏنو ويو، سزا طور سندن رڌڻي ۾ ديوٽي لڳائي ويئي. منجهانئن هڪ گوشت رڌيندو يا ترڻندو، پر ڪين چکڻ جي موڪل نه هوندي. قيدين جو سمورو سامان ضبط ڪيو ويندو.

21- جون

بن ڏينهن تائين دوستن جا ڏند ڪڙڪ ڪان پوءِ مون پنهنجي عارضي اسپتال بند ڪئي، اُن وچ ۾ دوستن مون کي ڪاسائيءَ جو لقب ڏنو. منجهند جو اسان هلڻ شروع ڪيو ۽ هڪ ڪلاڪ هلندا رهياسين، هن جنگ ۾ اَءُ پهريون ڀيرو خچر جي سواري ڪري رهيو آهيان. ٽنهي قيدين کي اوسڪيورا درياهه جي ڀاڪي تي ٽي ڪلاڪ هلڻ ڪان پوءِ سندن سمورو سامان ڦريو ويو. اسان جو خيال هو ته پالينو سان گڏ ڪاليڪسٽو کي پڻ پنڌ جي سونهين هجڻ ڪري ساڻ ورتوسون، پر هو بيمار هو. يا بيماريءَ جو بهانو ڪري رهيو هو. سو اسان ڪيس چڱي موچاري چنڊڪڍي ڇڏي ڏنو، پر اُن چنڊڇو مٿس ڪوبه اثر نه ٿيو.

پالينو منهنجو نياپو "ڪوچابمبا" کڻي وڃڻ لاءِ راضي ٿي ويو آهي. ڪيس انٽيءَ جي زال لاءِ هڪ چٺي، منيلا لاءِ ڳجهي تحرير ۾ هڪ خط ۽ چار اعلان ڏنا ويندا. چوٿين اعلان، منهنجو گوريلا دستي جي مات توڙي انٽيءَ جي موت جي ترديد هوندي، اُن سان(سمجهه ۾ نه ايندڙ اکر) هالي اسان کي خبر پهچي ويندي ته شهر سان رابطو قائم ڪري سگهون ٿا يا نه. پالينوءَ اسان جي قيديءَ جو روپ ڌاريو.

22- جون

اوسڪيورا يا موروڪوس کي ڇڏي ڪري، اسين پاسيسوتر ڏانهن ڪنهن پاڻيءَ جي ذخيري جي ڳولا ۾ ٽي ڪلاڪ هلندا رهياسين، اسان نقشي جو جائزو ورتو، لڳي ائين ٿو ته اسين فلوريڊا جي وچهو يا پيري جي وچهي آباديءَ کان اڙهن ميلن جي پنڌ تي آهيون، پيريءَ ۾ پالينو جو هڪ پيٽوبو رهندو هو، پر ڪيس به رستي جي خبر نه هئي. اسان چانڊوڪيءَ جو فائدو وٺي، سفر جاري رکڻ ٿي چاهيو، پر ڏکي مسافريءَ جي ڪري اهو ارادو لاهي ڇڏيوسين.

23- جون

اسين رڳو هڪ ڪلاڪ تيزيءَ سان هلي سگهياسين، پوءِ رستو وڃائجي ويو ۽ اُهو ڳولهڻ ۾ سڄو صبح توڙي منجهند جو ڀڳل حصو پڻ صرف ٿي ويو. ڏينهن جو باقي حصو سياڻي جي سفر جي تياري ڪندي گذاريوسين. مون کي دمر جو عارضو وڌندو پيو وڃي. دوائون به ختم ٿي ويون آهن.

24 - جون

اسان ڇٽن ڪلاڪن ۾ اٺ ميل پنڌ ڪيو. ڪٿي ته رستو صاف صاف نظر پئي آيو، پر ڪٿي ته رڳو اندازي سان هلڻون ٿي پيو. ڪجهه مال جي کُرن جي نشانن تي پڻ هلياسين. ڪيترين لاهين تان لٿاسين. هڪ نديءَ جي ڪناري ترسياسين، ريڊيو تي ڪانين جي ڪارڪن جي تحريڪ جون خبرون ٻڌيوسين. منهنجو دمر وڌندو پيو وڃي.

25- جون

اسين ڊراڙن جي پيرن جي نشانن تي هلندا رهياسين،پر هن تائين پهچي نه سگهياسين. صبح جو اسان ڏٺو ته پريان هڪ هنڌ باهه جا پنٽ بري رهيا آهن ۽ اُتي هڪ هوائي جهاز اڏامي رهيو آهي. اها ڳالهه سمجهه ۾ نه پئي اچي ته ٻنهي جو پاڻ ۾ ڪو لاڳاپو آهي ـ يا نه. اسين هلندا رهياسين ۽ چيٽن بجي پيريءَ ۾ پالينو جي پيڻ جي گهر پهتاسين. اُن علائقي ۾ ٻه گهر آهن. هڪ اجڙيل. ٻيو خالي ۽ ٻين ۾ پالينو جي پيڻ پنهنجن ٻن ٻارن سان رهندي آهي. هُن ٻڌايو ته سندس مڙس پرواري گهر جي مالڪ 'پانيگوا' سان گڏ فلوريڊا ويو آهي. باقي سڀ ڪجهه ٺيڪ ٺاڪ پئي لڳو. پانيگوا جي چوڪري هتان ڪان مُني ميل جي پنڌ تي رهندي آهي ۽ اسان اُتي رهڻ جو ارادو ڪيو. اتي اسان هڪ ڳابو وٺي ڪُنو. ڪوڪو، جوليو، ڪامبا، ليون سان گڏ فلوريڊا ... ته جيئن اتان ڪجهه سامان خريد ڪري سگهجي. پر ڪين خبر پئي ته پنجاهه فوجي اڳ ۾ ئي اتي موجود آهن. سترِ يا اسي سپاهين جي ڪمڪ پهچڻ ... ٽائين ريڊيو ٻڌايو ته 87 ماڻهومارجي ويا آهن. پر بوليويا ريڊيو تعداد نه ٻڌايو. مون کي دمر وارو عارضو وڌي رهيو آهي ۽ رات جو ته صفا سمهڻ ئي نٿو ڏي.

26- جون

منهنجي لاءِ ڪارو ڏينهن. لڳو ائين ٿي ته سڀ ڪجهه ٺيڪ نموني ٿي رهيو آهي. فلوريڊا وينڊز رستي تي گهٽ جهلڻ لاءِ پنجن جڻن جو دستو موڪليو ويو هو. جو گولين جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو. اسين جلدي گهوڙن تي چڙهي اُتي پهتاسين ۽ عجيب منظر ڏٺوسين چوڌاري خاموشي ڇانيل هئي. درياهه جي واريءَ تي چئن فوجين جا مڙهه پيا هئا. اتهن جا هٿيار ڪٺي نه سگهياسين. ڇو جو اسان کي دشمن جي پوزيشن جي خبر نه هئي. اُن وقت شام جا پنج ٿيا هئا ۽ بندوقون ڪڻ لاءِ رات جيَ اونداهي جو اوسيئڙو ڪرڻ لڳاسين. مگويل اطلاع ڏنو ته هن ڪاٻي طرف ٽارين جي ٽٽڻ جا آواز ٻڌا ويا آهن. انتونيو ۽ پاچو اوڏانهن ويا. ڪين چيو ويو ته دشمن کي ڏسڻ کان سواءِ گولي نه هلائين. بلڪل ان وقت گولي ڇٽڻ جو آواز آيو. جيڪو ٻنهي طرفن پکڙجي ويو. حالتون ڏسي اسين پٺتي هٽڻ لڳاسين. ڇو جو گهٽي نقصان جو انديشو هو. اُتي خبر پئي ته ٻه ساٿي زخمي ٿيا آهن. توما کي پيٽ ۾ ۽ پوميو کي ٽنگ ۾ گولي لڳي آهي. ڪين ڪيمپ ۾ پهچايو ويو ته جيئن جيڪي به اوزار آهن. انهن جي مدد سان سندن آپريشن ڪيو وڃي. پوميو جو زخم ايڏو وڏو ڪونهي. سندس آهستي هلڻ وڏيڪ مصيبتون آڻيندو. توما جو جگر ڦاٽي پيو هو ۽ هو آپريشن دوران مري ويو.

هو گڏريل ڪيترن سالن کان منهنجو دوست ۽ همسفر رهيو هو ۽ پڇاڙيءَ تائين هر ڏکئي وقت ۾ مون سان گڏ رهيو. هُن جو وڇوڙو مون کي سدائين پنهنجي پُٽ‌جيان محسوس ٿيندو. جڏهن هو گولي کائي ڪريو ته هن چيو ته سندس گهڙي

مون کي ڏني وڃي. جڏهن ڪنهن به هن جي گهڙي، سندس ڪرائي؛ مان نه پئي لاٿي. جو جو سيني جو هن ڏاتهن ڏيان هو ته هن پاڻ گهڙي لاٿي ۽ آرتورو کي ڏني. اها حرڪت سندس آواز جي ترجمان هئي ته هيءَ گهڙي سندس پٽ کي ڏني وڃي. جنهن کي هن ڪڏهن ڏٺو به نه هو. مون پنهنجن ٻن سائين جون گهڙيون، جڏهن هو مٿا هٿا سندن پٽن کي موڪلي ڏنيون هيون. جنگ جي دوران اها مان پاڻ وٽ رکندس اسان ڪيس گهڻو پويان دفنايو. اسان به ٻيا به جاسوس جهليا. جن ۾ هڪ ليفٽيننٽ ۽ هڪ بندوقچي هو. ڪين ليڪچر ڏيئي، آزاد ڪيو ويو. مون چيو هو ته ڪم جون سموريون شيون ورتيون وڃن. پر ان حڪم جي تعميل ۾ غلطي سان سندن ڪپڙا به لهرايا ويا ۽ هو فقط چڏيءَ ۾ واپس ويا.

27- جون

توما جي ڪفن دفن جو فرض مون ادا ڪيو. افسوس رڳو اهو اٿم ته هو جهڙي اعزاز جو حقدار هو اهڙي نموني ڪيس دفنائي نه سگهياسين. اسان پنهنجو سفر جاري رکيو ۽ ڏينهن جو ٽي 'تجيريا' پهچي وياسين. ٻن ٻجي هر اول دستو ۽ اڌائي ٻجي اسين ڏهن ميلن جي سفر تي نڪتاسين. اسان جي لاءِ هي سفر ڏاڍو ڏکيو ۽ اڙانگو هو. رات چڙهي آئي ڇني. سو اسين چند اُبرن جي اوسيٽڙي ۾ بيهي رهياسين ۽ چانڊوڪيءَ ۾ هلندا. اڌ رات جو پالينا جي گهر پڳاسين. اسان جا سونهان اُتي جا رهندڙ هئا. اسان تجيريا ۾ گهر جي مالڪ کي ٻه ڏور موناٽي ڏنا. هو پڙي پاتيگوا جو پاتيو آهي ۽ ٻئي ڏور چاچهتس کي موڪلي ڏيندو.

28- جون

. هڪ سونهون مليو جنهن چاليهه ڊالرن جي عيوض اسان کي ان موڙ تائين وٺي وڃڻ جي آڇ ڪئي، جتان ڪان ڊان جي گهر تائين رستو وڃي ٿو. پر اسان هڪ ٻئي گهر ۾ ترسڻ جو فيصلو ڪيو. جتي پاڻي جو کوهه به هئو. اسين ڪجهه دير سان روانا ٿياسين. مارو ۽ ريڪادو هلندي هلندي اپتري ته دير ڪئي جو مان خبرون ٻڌي نه سگهيس. اسين ڏيڍ ميل في ڪلاڪ جي رفتار سان هلي رهيا هئاسين. مليل رپورٽن موجب فوجي ٻڌرائي يا ريڊيو نشريي ۾ ماسڪيورا ۾ گورلن سان ٿيل جهڙپ ۾ ٽن مئلن ۽ ٻن زخمين جو ذڪر ڪيو ويو آهي. جڏهن ته اسان چار لاش ڏنا هئا. ٿي سگهي ٿو اُنهن مان هڪ مئل هئڻ جو ڍونگ رچايو هجي.

مان زري نالي هڪ شخص جي گهر ويس جتي ڪير به نه هو. پر ڏڳيون تمام گهڻيون هيون، جن جا ڳايا اسان گهيري ۾ ورنا.

29- جون

مون دير جي باري ۾ مورو ۽ ريڪاڊو سان سنجيدگيءَ سان ڳالهه ٻولهه ڪئي. هر اول دستي مان ڪوڪو ۽ مورو سان گڏ پنهنجا ٿيلها کڻي گهوڙن تي روانا ٿي ويا. ال ناتو هڪ خچر تي منهنجو ۽ پومبوءَ جو ٿيلهو کڻي روانو ٿي ويو. هو خچرن جو انچارج آهي. پومبو هڪ گهوڙي تي چڙهي سولائيءَ سان پهچي ويو ۽

Scanned with CamScanner

اسان ڪيس ٻان جي گهر ۾ رهايو. هي گهر هڪ ننڍي ٽڪريءَ تي آهي، جيڪا ٻه هزار وال اوچي آهي، اتي ٻان ليوڪاس پنهنجن ٻن ٻارن سان رهندو آهي، جن مان هڪ کي عجيب قسم جي بيماري آهي، ان کان سواءِ ٻه گهر ٻيا به آهن، هڪ گهر مزدور جو آهي، جيڪو صفا ٻينگيو آهي، ٻيو گهر هڪ سرندي واري ماڻهوءَ جو آهي. رات سرد هئي، مينهن به پئي وٺو. ريورٽن مان خبر پوي ٿي ته بارسيلون هتان کان ڏيڍ ميل جي پنڌ تي آهي، ٻن هارين ٻڌايو ته رستو صفا خراب آهي، پر اُن جي مرمت ڪري استعمال جي قابل بنائي سگهجي ٿو. ڪجهه ٻيا هاري به ملڻ آيا. جن کي شڪ ۾ روڪيو ويو. رستي ۾ مون پنهنجي دستي جي ماڻهن سان ڳالهايو، جنهن ۾ هاڻ چوويهه ڄڻا آهن. مون چينوءَ جو مثال ڏنو ۽ پنهنجن ساٿين کي شهادت جو فلسفو ٻڌايو ۽ توما جي شهادت جو ذڪر ڪيم، جيڪو مون کي پنهنجن پٽن جهڙو عزيز هو، ان کان سواءِ نظم ۽ ضبط جي کوٽ ۽ سست رفتاريءَ تي پڻ تنقيد ڪئي ۽ ڪجهه بنيادي هدايتون ڏيڻ جو واعدو ڪيو ته جيئن گهٽ جهيڙن دوران ٿيل غلطيون ٻيهر نه دهرائجن ۽ اصولن کي ڇڏي ڏيڻ جي ڪري ڪو وڏو بدتر نقصان سهڻو نه پوي.

30- جون

بدي ليوڪاس پنهنجي پاڙيسرين بابت اطلاع ڏنو، تنهن مان خبر پئي ته فوج اڳ ۾ هتي تياريون ڪندي رهي هئي. انهن مان هڪ 'اينڊ ڪفوٻاٽيز' علائقي جي فارم واڪنر پوٽين جو سيڪريٽري آهي، هي 'بيري انتوس' جو حامي آهي، ٻيو هڪ جاڙي ٻار پوڙهو آهي. ڪيس اُن ڪري ڇڏيو ويو، جو هو اڌ رنگ جو مريض آهي. ٽيون به هڪ همراهه آهي ۽ هڪ ٿي ڏيڍزات سان سڀ سچيون ڪندو جيئنه ڪيس ڪا تڪليف سهڻي نه پوي. پوڙهي اسان سان گڏ هلڻ ۽ بارجيلهن جي رستي کولڻ ۾ مدد ڪرڻ جو واعدو ڪيو. باقي به هاري اسان جي پويان ايندا. اسان سڄو ڏينهن آرام ڪيو، ڇو ته مينهن پئي وٺو ۽ موسم به خراب هئي.

سياسي نقطي نظر کان 'اوانڊو' جو سرڪاري اعلان ته مان هتي آهيان، ڏاڍو اهم آهي ۽ اُن کان علاوه هن اهو به چيو ته فوج جو مقابلو تربيت يافته گوريلن سان آهي، جن ۾ ويٽ ڪانگ جا اُهي ميجر به شامل آهن، جن آمريڪا جي بهترين ريجمينٽن کي ٽوٽا چبايا هئا. اها ڳالهه ديبري جي بيان جي آڌار تي ڪئي ويئي آهي، جنهن ۾ هن ضرورت کان وڌيڪ ڳالهين جو ذڪر ڪيو آهي. جيتوڻيڪ اسان کي سڌ ڪونهي ته هي اعلان ڪهڙين حالتن ۾ ڪيا ويا آهن؟ هي به افواهه آهي ته لوروڪي قتل ڪيو ويو آهي. 'ناڪاهواسو' جي بغاوت سان گڏ ڪاڻين جي ڪارڪن جي بغاوت جو ذميوار ٻن مون کي ٺهرايو پيو وڃي، حالتون تيزي سان بدلجي رهيون آهن. ڪجهه ڏينهن کان پوءِ مون کي ڏند ڪيندڙ ڪاسائي نه چيو ويندو. ڪيوبا مان هڪ نيابو مليو آهي، جنهن ۾ بيرو ۾ حالتن جي سست رفتاريءَ جي وضاحت ڪئي ويئي آهي، اتي وٽن نه ته ڪو هٿيار آهي ۽ نه وري ماڻهو. خرچ به ڏاڍو ڪيو ويو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

آهي. پاز ايسٽينورو، ڪرنل سبانو ۽ روب جوليو جي نالي ماتر تنظيمن جون ڳالهيون ڪيون وڃن ٿيون. (سمجهه ۾ نہ ايندڙ اکر)...... هي ....

ماهوار تجزيو

منفي نقطا هي آهن:

جواڪيوين سان رابطو قائم ڪرڻ ناممڪن ٿي ويو آهي، موت هوريان هوريان اسان جا ساٿي گهٽائيندو پيو وڃي، انهن مان هر هڪ جو موت اسان جي لاءِ شڪست آهي، جيتوڻيڪ فوج کي اها خبر نہ آهي، هن مهيني جي دوران فوج سان بہ معمولي چڪريون ٿيون آهن. جن ۾ خود سندن اطلاع مطابق فوج جا چار سپاهي مئا ۽ ٻہ ٽي زخمي ٿيا آهن.

اهم خاصيتون هي آهن:

1- رابطو قائم نہ ٿي سگهڻ جي ڪري اسان جو تعداد فقط چوويهہ وڃي رهيو آهي، جن مان پومبو زخمي آهي، جنهن ڪري هلڻ جي رفتار ٻري آهي.

2- هاري دستي ۾ شامل نہ پيا ٿين. ڪين شامل ڪرڻ لاءِ اسان کي مستقل طور تي آباد علائقن ۾ سرگرم ٿيڻ کپي ۽ ان ڪم لاءِ اسان کي وڌيڪ ماڻهن جي ضرورت آهي.

3- گوريلا دستي جي مشهوري ونڊدي پئي وڃي، ماڻهن جي نظر ۾ اسين ناقابل شڪست لاڦاني انسان آهيون.

4- ديبري خبرن ۾ نمايان آهي، هاڻي سنڌس خبرن جو تعلق مون سان آهي،منهنجو هن تحريڪ جي قائد هئڻ سان حڪومت ان قدم جا نتيجا ڏسڻ لاءِ منتظر آهي تہ اهي منفي ٿا نڪرن يا مثبت.

5- پارٽيءَ سان بہ اسان جو رابطو قائم ٿي نہ سگهيو آهي، جيتوڻيڪ ان سلسلي ۾ پالينو جي ذريعي ڪوشش ڪئي آهي، شايد ٿي ان سلسلي ۾ ڪاميابي ٿئي.

6- گوريلا دستي جا حوصلا بلند آهن. جنگ جاري رکڻ جو عزم زورن تي آهي. ڪيوبا جا سيني ساٿي جنگ ۾ مثالي ثابت ٿيا آهن. بوليويا وارن مان بہ ساٿي مزيني ڪجهہ ڪمزور آهن.

7- فوجي معرڪن ۾ فوج ناڪام رهي آهي. پر هوءَ جنهن نموني هارين ۾ ڪم ڪري رهي آهي، ان کي نظر انداز ڪري نٿو سگهجي. جو جو هوءَ سيني طبقن کي دوکو ڏيئي ڊيجاري جاسوسن ۾ بدلائي رهي آهي.

8- ڪارڪن جي قتل عام مان اسان جي ذهن ۾ تصوير ڇٽي ٿي وڃي آهي. جيڪڏهن اسان جي اعلانن جي پوري مشهوري ٿي وڃي تہ ڪم نقشو ٿي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

بدلجي ويجي.

اسان جو سڀ کان اهم ۽ ضروري ڪم لاپاز سان رابطو قائم ڪرڻ آهي، اسان کي هٿيار ۽ دوائون ملڻ کپن ۽ شهر مان سٺو پنجاهه جڻا اسان جي دستي ۾ ڀڻ شامل ٿيڻ کپن، ان جي ڪري پوءِ پلي جنگجو ڳاڻاٽي ۾ گهٽجي ڇو نه وڃن.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

جولائي

1- جولائي

اڃا سج ڪني مس ڪڍي هئي، جو اسين بارسيلون ڏانهن روانا ٿي وياسين، جيڪو نقشن ۾ بارسيلوتا لکيو وڃي ٿو. پڌڙي لوڪاس رستي جي مرمت ۾ اسان جو هٿ ونڊايو ۽ اسان جي گهڻي ڪوشش جي باوجود ۾ رستي جي ترڪڻ ۽ سوڙهن موڙهن جو ڪو علاج ٿي نہ سگهيو. هر اول دستو صبح جو روانو ٿيو ۽ اسين منجهند ڌاري رسياسين ۽ سڄي شام اُن مٿاهين پيچري تي هلندا رهياسين.

رستي جي پهرين آبادي ۾ ترسي اسان ڪجهہ دير ننڊ ڪئي، جنهن ڪري هر اول دستي ڪان ڏار ٿي وياسين، جيڪو اڳيان روانو ٿي چڪو هو. پاپيز گهراٽي جا ٻہ نوجوان پڻ اسان سان گڏ هئا، جيڪي خاموش ۽ شرميلي سڀاءُ جا هئا. 'بيري انتوس' هڪ پريس ڪانفرنس ۾ هن هنڌ اسان جي موجودگيءَ کي مڃيو آهي ۽ دعويٰ ڪئي اٿائين تہ ٿورن ڏينهن اندر اسان جو نالو نشان ئي مٽايو ويندو. هن پنهنجن بيانن ۾ اسان کي ذليل، ٻرن جا ڪتا ۽ نانگ سڏيو آهي ۽ ديبري کي سزا ڏيڻ جي عزم کي ورجايو اٿس.

اسان هڪ هاري 'اينڊرس ڪوڪا' کي روڪيو، جنهن سان اسان جي رستي تي ملاقات ٿي هئي ۽ روق ۽ سندس پٽ پيڊرو کي ٻہ گڏ ڪيوسين.

2- جولائي

صبح جو اسين هر اول دستي سان اچي ملياسين، جيڪو ٽڪريءَ تي 'اريگا' جي گهر ۾ ترسيو پيو هو. جتي سنگترن جي وڻن جو هڪ باغيچو ٻہ هو. هتي کان اسان سگريٽ خريد ڪيا. سندن گهر 'پيوميرا ندي' جي وهڪري طرف هو. اسين ڏاتي ٻي ڏٽ تي اُتي پهتاسين. پيوميرا ندي هڪ اونهي ۽ عمودي کاڏيءَ مان لنگهي ٿي ۽ وهڪري طرف 'انگوسترا' ڏانهن پيرين پنڌ وڃڻو پوي ٿو. هي ئي رستو اُن درياهہ جي ڪناري ڏانهن وڃي ٿو، جتي هڪ نديءَ اوچين ٽڪرين کي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪٽيندي گذري ٿي، هي هنڌ ان لاءِ به اهم آهي ته هتي ڪيترائي رستا پاڻ ۾ اچي ملن ٿا. مطلب ته ساڍا نو سئو ميٽر اوچائيءَ تي هئڻ جي ڪري، موسم ڪجهه مڙئي ٺيڪ آهي، هتي 'گارا پٽيلا' کي 'ماري گوٺي' ۾ بدلائي سگهجي ٿو. آبادي آرٽيگا ۽ سندس اولاد جي گهرن تي مشتمل آهي، هن جو هڪ ننڍڙو باغ پڻ آهي، جنهن ۾ ماڻهو ڏهاڙيءَ تي ڪم ڪندا آهن. اڄڪلهه 'مان جوان' علائقي جا ڇهه ماڻهو هتي ڪم ڪري رهيا آهن.

پوميو جي ٽنگ جي حالت ٺيڪ ڪونهي، ان جو ڪارڻ شايد سندس لڳاتار گهوڙي سواري آهي. پر حالت وڌيڪ خراب نه ٿي اٿس ۽ نه ٿي ان جو ڪو گهڻو ڳڻتي آهي.

3- جولائي

اسين سڄو ڏينهن هتي ترسياپيا هئاسين، ارادو هوسين ته پوميو کي ٽنگ جي گهاءَ جي ڪري آرام ڪرڻ جو موقعو ڏنو وڃي. سامان جي خريداري لاءِ مقرر اگهن کان وڌيڪ اگهن جي آڇ ڪئيسين، جنهنڪري هارين ۾ ڊپ سان گڏ دلچسپي جو عنصر به شامل ٿي ويو ۽ هو گهريل شيون اسان کي مهيا ڪرڻ لڳا. آئي مون ڪجهه فوٽا ڪڍيا، جنهن منجهن دلچسپيءَ کي وڌيڪ اڀاريو. جيتوڻيڪ انهن کي ڊويلپ ۽ انلارج ڪرڻ ۽ هارين کي ڏيڻ، ٿي وڃا مسئلا هئا. شام جو هڪ هوائي جهاز به ٿي ڦيرا ڏيئي موٽي ويو ۽ ڪنهن اتومان ڪيو ته ٿي سگهي ٿو ته هو رات جو بمباري ڪن، پر جڏهن مون کين سمجهايو ته ڪو خاص خطرو ڪونهي ته پوءِ، ٿو مطمئن ٿي پنهنجن ڪمن ڪارين کي لڳي ويا. مون کي دم جي ڪري ڏاڍي تڪليف ٿي رهي آهي.

4- جولائي

صبح ٿيندي ئي اسين 'پيٽا ڪولوريڊا' ڏانهن روانا ٿي وياسين ۽ هڪ آباد علائقي مان لنگهياسين، جتي اسان جي آمد جي ڪري ڏاڍي دهشت پکڙي، اونداهي ٿيڻ کان پوءِ اسين پاليومو جي 1600 فوٽ اوچائيءَ تي پهچي وياسين. اتان اسان ان پاسي لهڻ شروع ڪيو جتي هڪ ننڍڙو ڳوٺڙو 'پليريا' آهي. جتي ايندڙ ضرورتن جي امڪانن کي نظر ۾ رکندي ڪجهه واپار وڙو ڪيوسين. جڏهن رستي تي ان هنڌ پهتاسين، جتي واڌاوا جو گهر هو ته رات پئجي ويئي. ذهني جڪتاڻ جي ڪري هر اول دستو پنهنجي رٿا بنديءَ کي عملي جامون پهرائي نه سگهيو. رٿ هيءَ هئي ته 'سمائي پاٽا' کان ايندڙ ڪنهن جيپ يا بس کي روڪي اُتي جي حالتن بابت سماچار وٺڻ کان پوءِ ڊرائيور کي ساڻ ڪري اُتي پهچي، ڊي آئي سي تي قبضو ڪري بازار مان سامان سڙو وٺي اسپتال تي حملو ڪجي. جيئن ڪجهه دوائون وغيره حاصل ڪري سگهجن. اُتان کان واندو ٿي ڊين ۾ بند ٿيل ڪجهه خوراڪ ۽ پيون شيون خريد ڪري موٽي اچجي.

منصوبي ۾ تبديلي هيئن ٿي جو ڪين 'سمائي پاٽا' مان ڪابه گاڏي ايندي

Scanned with CamScanner

ڏسڻ ۾ نہ آئي. هي خبر بہ ملي تہ ان هنڌ موٽرن ۽ گاڏين کي روڪيو نہ پيو وڃي، جنهن مان پڌرو هو تہ هاڻي موٽرن تان پابندي هٽائي وئي آهي. ريڪاردو، ڪوڪو، پاچو، اينچيٽو، جوليو ۽ چينو کي ان ڪم لاءِ چونڊيو ويو. ہر هنن ڪنهن خاص وقت مقرر ڪرڻ کان سواءِ سانتا ڪروز مان ايندڙ هڪ ٽرڪ کي روڪيو، ہر هڪ ٻي ٽرڪ جيڪا ان جي پويان ٻي اٿي سا مدد جي آڇ طور بيهي رهي، تنهن ڪري ان کي بہ روڪڻو پيو. ٽرڪ ۾ ويٺل هڪ پوڙهي مائيءَ ٽرڪ مان لهڻ کان نابري واري، ڪيس وڏين منٿن، لوڀ ۽ لالچ کان پوءِ مس مس راضي ڪيوسين، ان جڪ چڪان جي ڪري هڪ ٽي ٽرڪ بہ بيهي رهي، پوءِ تہ ماڻهن جي چڪتاڻ ۽ هڪ ننڍي ٽرڪ جي ڪري رستو ئي بند ٿي ويو. بهرحال ٽڙ تڪڙ ۾ معاملو نبيري ڇٽني ٽرڪن کي هڪ پاسي بيهاري جڏهن ڊرائيور کي هلڻ لاءِ چيو ويو تہ هو آرام جو بهانو ڪري لهرائڻ لڳو. بهرحال سڀ همراهہ ٽرڪ ۾ چڙهي "سماٽي پاٽا" پهتا ۽ هڪدم بنهي ڪاربائن ۽ ليفٽيننٽ واڪا فلور کي جيڪو ان چوڪيءَ جو مهندار هو، جهلي ورتو. سارجنٽ کي ڊيڄاري پهري لاءِ ويندڙ گاڏين جا ڳجها لفظ پڇيا ويا ۽ مزاحمت ڪندڙ هڪ سپاهيءَ سان جهڳي موچاري ويڙهہ کان پوءِ چوڪيءَ تي قبضو ڪري، پنج بندوقون، هڪ ٻي زيڊ ۳ هٿ ڪيون ويون. تنهن کان پوءِ قيدي سپاهين کي ٽرڪ ۾ چاڙهي اڳهاڙو ڪري سماٽي پاٽا کان منو ميل ڪن پريان ڇڏي آياسين.

جڏهن مهم جو پوئتا ميل پڌوسين تہ گهٽي ياگي هئي، مهم ناڪام رهي. چينوءَ، پاچو ۽ جوليو جي صلاح تي هلي ڪا ڊنگاٽي شٽي ڪان خريدي، جنهن دوا جي مون کي گهرج هئي سا بہ نہ ورتي وئي. البتہ گوريلن جي گهرج جون ڪيتريون ئي شيون ملي ويون. هي سڄو هنگامو مسافرن جي هڪ وڏي ميڙ جي سامهون سڄي ڳوٺ جي اکين اڳيان ٿيو ۽ جلد ئي اها خبر آسپاس باهہ وانگر پکڙجي ويندي. پين ٻجي تائين اسين مال غنيمت کڻي واپس موٽي چڪا هئاسين.

7- جولائي

ويساهي کڻڻ کان سواءِ لڳاتار هلندا اُن ميدان ۾ پهتاسين، جتي گنڊريل پيري هڪ همراهہ اسان جو آڌر ڀاءُ ڪيو هو. هي هنڌ رائن جي گهر کان اڌائي ميلن جي پنڌ تي آهي، علائقي جي ماڻهن ۾ خوف پکڙيل آهي، آڌر ڀاءُ ڪندڙ همراهن کان اسان هڪ وهٽ خريد ڪيو، جيتوڻيڪ سندس لهجو نرم هو، پر تنهن هوندي بہ هن اسان کي خبردار ڪيو تہ 'لاس اجاس' ۾ بہ سٺو سپاهي موجود آهن ۽ سندس ڀاءُ جيڪو اجا تورو اڳ 'سان جوان' مان موٽيو آهي، تنهن ٻڌايو تہ اُتي بہ سٺو ڪن سپاهي موجود آهن. منهنجو ارادو ياٽس کي ٽٽا توڙي ڪرڻ جو هو، پر هن جي منع تي ڇڏي ڏنو مانس. دم جي وڌڻ ڪري منهنجي تڪليف ۾ بہ واڌارو ٿي رهيو آهي.

8- جولائي

اسين گهر مان ڏاڍي خبرداريءَ سان نڪري 'پيو جيرا نديءَ' ڏانهن روانا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ٿياسين، رستو چڱو هو ۽ سپاهين جي موجودگيءَ جا به ڪي اهڃاڻ نه هئا. 'سان جوان' مان اينڊز مسافرن به ان خبر جي نفي ڪئي ته ڪو اُتي سپاهي موجود آهن. لڳي اِئين ٿو ته هُن همراهه اسان مان جوٽڪارو حاصل ڪرڻ لاءِ اها خبر گهڙي هئي. 'پيوجيرا نديءَ' سان گڏ پنج ميل هلندا اسين ال پاٿو پهتاسين ۽ پوءِ جڏهن اتان ڪان اڍائي ميل پريان غار ڏانهن روانا ٿياسين ته رات پنهنجا پر پکيڙڻ جو سانبو ڪري رهي هئي. هينئر اسين 'ال فلو' جي ٻنهه ويجهو آهيون.

دستي سان گڏ سفر جاري رکڻ لاءِ مون کي پنهنجو پاڻ کي ڪيترا گهمرا انجيڪشن هڻڻا پئي ۽ ايڊرنسلين جي محلول جي پڻ انجيڪشن هنيم. جيڪڏهن پالينو جي مهم ناڪام نه ٿئي ها ته دوائن لاءِ اسان کي 'ناڪاهواسو' موٽي اچڻو نه پوي ها. فوج ان هنگامي بابت پنهنجي پڌرائيءَ ۾ هڪ سپاهيءَ جي موت جي خبر ٻڌائي آهي، جيڪو لازمي طور تي ڪوڪو ۽ ڀاڃو جي چوڪيءَ تي قبضو ڪرڻ وقت گولي لڳڻ سان مئو هوندو.

9- جولائي

موڪلائڻ مهل اسين رستو ڀلجي وياسين ۽ سڄو صبح صحيح رستي جي ڳولا جي نذر ٿي ويو. منجهند جو هڪ اهڙي پيچري تي هلڻ لڳاسين، جنهن تي ڪرڙ ڪانڊيرا مڙيئي سرس هئا. اسين هلندا هلندا 300 وال اوچائيءَ تائين پهچي وياسين. هن سڄي سفر جي دوران هيتري چڙهائي اسين اڳ نه چڙهيا هئاسين. ٿوري دير کان پوءِ اسين هڪ ويران گهر ۾ پهتاسين، جتي رات گذارڻ جو فيصلو ڪيوسين. ال فلو ڏانهن وينڊز صحيح رستي جي ڪنهن کي به خبر ڪانهي. ريڊيل ڪتاوي ۽ سگلوڊيل ايڪس جي ڪارڪنن ۽ 'ڪامي پال انٽرپرائيز' جي وچ ۾ هڪ چوڏهن نڪاتي ناهه جي خبر ٻڌائي آهي، جنهن مان ڪارڪنن جي مڪمل هار جي خبر پوي ٿي.

10- جولائي

اسانجي روانگيءَ ۾ دير ٿي وئي، جو هڪ گهوڙو گم ٿي ويو هو جنهن کي ڳولڻ ضروري هو. پوءِ هڪ بيڪار رستي تان ٿيندا پوڻن چوڏهن سئو والن جي بلنديءَ تي پهتاسين. ٽيهريءَ جو ساڍي ٽين بجي اسين هڪ ويران جهوپڙي ۾ پهتاسين، جتي رات گذارڻ جو فيصلو ٿيو، پر اهو ٻڌي ڏاڍي مايوسي ٿي ته رستو اُتي کُٽي ٿو وڃي. هڪ ٻئي رستي تي جيڪو استعمال جي لائق نه ڪونه هو، پر اسان استعمال ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي، پر ڪوبه ڪُڙتيل نه نڪتو. سامهون ڪجهه ٻنيون ۽ باغ ڏسڻ ۾ پيا اچن. شايد اسين ال فلو جي ويجهو آهيون. ريڊيو ال ڊوراڊ جي علائقي ۾ گوريلن سان ٿيل جهڙپ جي خبر ٻڌائي. اهو هتڏ نقشي ۾ ظاهر نه ڪيو ويو آهي، پر سماني پاتا ۽ ريوا گرينڊي جي وچ ۾ آهي. هڪ پنهنجي ٽڪ ماڻهوءَ جي زخمي ٿيڻ جو اعتراف ڪيو آهي ۽ اها به دعوي ڪئي آهي ته اسان جا ٻه ماڻهو مارجي ويا آهن.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ٻئي پاسي ڊيبري ۽ پلاڊو جا بيان ٺيڪ نہ آهن. خاص ڪري جتي انهن گوريلن جي سڄي ڪٽنب جي مقصدن بابت اعتراف ڪيو آهي، جنهن جي هيئنر ڪابہ ضرورت نہ هئي.

11- جولائي

ان ڏينهن مينهن ۽ ڪوهيڙي جي ڪري واپسيءَ ۾ اسين رستو ڀلجي وياسين ۽ ڊر اول دستي کان ڌار ٿي وياسين، جيڪو هڪ پراڻي رستي کي استعمال جي قابل بڻائڻ لاءِ اڳيان رواني ٿي چڪو هو. اسان هڪ جانور شڪار ڪيو.

12- جولائي

اسان سڄو ڏينهن سگويل طرفان اينڊز اطلاع جي اوسيئڙي ۾ گذاريو پر جڏهن جوليو خبر آندي تہ هو ڏکڻ طرف وينڊز رستي تان هيٺ لهي چڪو آهي. ان وقت اونداهي ٿي چڪي هئي ۽ اسان اڳيان وڃڻ بدران اتي ئي ٽڪڻ جو فيصلو ڪيو. مون کي دمہ بنھہ گھڻو تپايو آهي.

ريڊيو هاڻي مختلف خبرون ٻڌائي رهيو آهي، پر انهن مان ڪي درست ٿيون لڳن. اڪويرا جي هڪ جهڙپ جو بہ ذڪر آهي، جنهن ۾ اسان جي هڪ همراهہ جي مارجي وڃڻ جو ٻڌايو ويو آهي، جنهن جو لاش هو ٻاڻ سان گڏ لڳولينا کڻي ويا آهن. سندن اهڙي نموني، ڪيچون ٽوڪي لاش جي ذڪر ڪرڻ مان ان ڳالهہ جي سچائيءَ جي خبر پوي ٿي.

صبح جو موسم جي خرابيءَ جي ڪري هڪ لاڙهہ چاڙهہ ۽ ترڪڻي ٽڪريءَ تان ٿي اچي مگويل سان ملياسين. اتي مون ڪامبا ۽ مگوي کي هڪ اهڙي رستي تي تحقيق جي لاءِ موڪليو، جيڪو اُن ڏکڻي ڪاڙيءَ جي متوازي رستي کان ڪجهہ ٻرٻرو نڪري ٿو. اٽڪل هڪ ڪلاڪ کان پوءِ هن خبر آندي تہ ٽيون ۽ گهر ڏسڻ ۾ آيا آهن ۽ هو هڪ خالي گهر ۾ پڻ گهڙيا هئا. اسين اوڏانهن روانا ٿياسين ۽ اُن ڏڳهي جر سان گڏ هلندي پهرينءَ گهر تائين پهتاسين، جتي رات گذارڻ جو فيصلو ٿيو. ان وچ ۾ گهر جو مالڪ بہ اچي سهڙيو، جنهن ٻڌايو تہ هڪ مائيءَ جيڪا مقامي ميئرجي ماءُ آهي، تنهن اسان کي ڏسي ورتو آهي ۽ گهڻو ڪري سپاهين کي اطلاع ڏيڻ لاءِ 'ال فلو' رواني ٿي چڪي هوندي. ان ڪري اسان رات واري واري سان پهرو ڏيندي خبرداريءَ سان گذاريو.

14- جولائي

سڄي رات مينهن جي ڦڙ ڦڙ پوندي رهي ۽ جيڪا ڏينهن جو پڻ جاري رهي. پر ٻارهين بجي اسين سونهين سان گڏ هلڻ لڳاسين. اسان سان گڏ هلڻ وارن ۾ هڪ پيلو ۽ ٻيو گهر جو مالڪ پڻ هئا. گهر جون سموريون مايون اسان کي ويندو ڏسي پار ڪڍي روئڻ لڳيون. اسين هلندا نيٺ ان هنڌ پهتاسين، جتي رستو ٻن حصن ۾ ورهائجي وڃي ٿو. هڪ فلوريڊا ڏانهن ۽ ٻيو پامبا ڏانهن وڃي ٿو. سونهين

اسان کي پامبا وارو رستو وٺڻ جي صلاح ڏني، سنڌس چوڻ هو ته اُتان کان ’سڪوبرا‘ وڃڻ لاءِ هڪ نئون رستو پڻ اختيار ڪري سگهجي ٿو. اسان سنڌس صلاح تي هاڪار ڪئي، پر پنج سئو ميٽر هلڻ کان پوءِ اسان جي ملاقات هڪ بندري سپاهيءَ ۽ هڪ هاريءَ سان ٿي، جنکي گهوڙي تي مڪئي ڪٽيو پئي ويا. هو ال فلو جي سيڪنڊ ليفٽيننٽ جي لاءِ، جتي ٽيهارو ڪن سپاهي رهيل آهن. ڏاتهن پامپا جي ليفٽيننٽ جو هڪ نياپو به ڪٽيو پئي ويا، تنهن ڪري اسان فلوريڊا ڏانهن ويندڙ رستو اختيار ڪيو. ڪجهه دير هلڻ کان پوءِ هڪ هنڌ ترسي پياسين.

’بي آر اي‘ ۽ ’پي ايس جي‘ انقلابي محاذ تان هٽي ويون آهن ۽هارين بيري انتوس کي ڦليچ سان سهڪار بابت خبردار ڪيو آهي. حڪومت جو ڍانچو تيزي سان درهم برهم ٿي رهيو آهي. ڪاش! هن وقت اسان وٽ هڪ سئو وڌيڪ گوريلا هجن ها.

15- جولائي

هڪ اهڙو رستو جيڪو سالن کان ڪنهن به استعمال نه ڪيو هو، ڪرڻ ڪري، اسان بنهه گهٽ سفر ڪيو. آريلو جي چوڻ تي اسان هڪ ڳئون ڪُهي پيٽ ڀري گوشت کاڌو. دمر جي تڪليف هاڻ مڙيئي ڪجهه گهٽ اٿر.

’بيري انتوس‘ سينتيا تالي هڪ مهم جو اعلان ڪري، اسان کي ڪجهه ڪلاڪن اندر ختم ڪرڻ جو اعلان ڪيو آهي.

16- جولائي

وٺن کي وڍي رستو ٺاهڻ جي ڪري اسان جي اڳيان وڌڻ جي رفتار ڏاڍي سست رهي. رستي جي خراب هجڻ ڪري جانورن کي ڏاڍي تڪليف ٿي. اسان پنهنجو سفر ڪنهن حادثي کان سواءِ خير خوبيءَ سان پورو ڪيو ۽ هڪ پيچري تائين هلياسين، جتي سامان سان ڀريل گهوڙا اڳيان هلي نه ٿي سگهيا. هر اول دستي به مگويل چٺن چٺن سان گڏ اڳتي وڃي سيني کان الڳ ٿلگ ٿي ستو.

ريڊيو تان ڪا خاص خبر نه ٻڌائي ويئي، هينئر اسين سورهن سئو ميٽرن جي اوچائيءَ تي پهچي ويا آهيون، جتان ’دوران‘ جي چوٽي اسان جي کابي طرف صفا ويجهي آهي.

17- جولائي

اسان پنهنجو سفر جاري رکيو پر رستي جي خرابيءَ جي ڪري رفتار صفا ڍري رهي. اميد هئيسين ته سنگترن جي باغ تائين پهچي وينداسين، پر جڏهن اُتي پهتاسين ته سڀ وڻ سڪا پيا هئا. اُتي پاڻيءَ جو هڪ ڍورو به هو جنهن ترسي ٿي سگهياسين. پر اسان پنهنجو سفر جاري رکيو، پر ٽن ڪلاڪن کان پوءِ ٽڪ جي ڪري تکو هلڻ ڏکيو ٿي پيو. لڳي ائين پيو ته اسين ان رستي تي وڃي نڪرنداسين، جيڪو اسان پاڻيءَ پهچڻ لاءِ استعمال ڪيو هو. هينئر اسين دال ڍيوران جي سامهون آهيون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

18- جولائي

انڪل ڪلاڪ ڪن رستي، هلڻ کان پوءِ اسان وارو سونهون رستو ڀلجي ويو ۽ چوڻ لڳو ته ڪيس هن پاسي جي ڪا گهڻي ڄاڻ ڪانهي. هڪ پراڻو رستو جيڪو هٿ چڙهيو، سو ان رستي کي وڪرو ڪرڻ جي ڪوشش ۾ لڳي وياسين. ان وقت مگويل وٽن ۽ ڪنڊن ڪانڊيرن کي وڍيندو اڳيان وڌيو ۽ بندري سپاهيءَ کي ليڪچر ڏيئي آزاد ڪري ڇڏياسين. ڪوڪو، پابلو ۽ پاچو جا همراهه هي ڏسڻ لاءِ ٻاهر نڪتا ته پالينو پنهنجي رهائشگاهه ۾ ڪا شئي ته نه ڇڏي آهي. جيڪڏهن حالتون نيڪ رهيون ته هو سپائي ٿائين موٽي ايندا. بندري سپاهيءَ جو چوڻ آهي ته هو فوج مان ڀڄي ويندو.

19- جولائي

ٿورو اڳيان هلڻ کان پوءِ اسين پنهنجي پراڻي ڪيمپ ۾ پهتاسين ۽ اُتي ترسي پياسين. چوڪيءَ جو مناسب بندوبست ڪرڻ کان پوءِ اسين ڪوڪوءَ جو انتظار ڪرڻ لڳاسين. هو ٽيهريءَ جو واپس وريو ۽ اطلاع ڏنائين ته حالتن ۾ ڪابه تبديلي نه آئي آهي. هُن ٻڌايو ته راڪيل پنهنجي جاءِ تي موجود آهي. پر پالينو ڪٿي به ڏسڻ ۾ نه آيو. البته سپاهين جي هڪ جٿي جي لنگهڻ جا نشان موجود آهن. انهن جي پيرن جا نشان رستي جي ان حصي تي به هئا، جتي اسين ترسيا هئاسين.

ريڊيو تان ٻڌايل خبرن مان خبر پوي ٿي ته ملڪ هڪ وڏي بحران جو شڪار آهي. اڳتي هلي اهو بحران ڪهڙي ٿو صورت اختيار ڪري، تنهن بابت ڪا به اڳڪٿي نه ٿي ڪري سگهجي. هڪ اهم خبر اها به آهي ته ڪوشابميا زرعي يونين، مسيحي عقيدن جي بنياد تي هڪ سياسي پارٽي ناهي آهي. جيڪا 'بيري انٽوس' جي حامي آهي ۽ ڪيس اپيل ڪئي آهي ته هو وقتيڪ ڇهن سالن تائين حڪومت جون واڳون سنڀالي. ان اپيل ۾ التجا جو پاسو نمايان آهي. 'سائلز سيلنا' مخالف ڌر کي ڌيڄارينڌي ڌمڪائيندي چيو آهي ته اسان جي اقتدار جي نتيجي ۾ هر شخص کي ماريو ويندو. قومي يڪجهتي قائم رکڻ لاءِ واويلا ڪندي هن ملڪ ۾ التجا ۽ اپيل جو عنصر غالب آهي ته ٻئي طرف حد کان وڌيڪ شخصيت پرستي ظاهر ٿئي ٿي. لڳي ائين ٿو ته هو متبادل حڪومت لاءِ راهه هموار ڪري رهيو آهي.

20- جولائي

اسام پنهنجو سفر ڏاڍي خبرداريءَ سان شروع ڪيو ۽ ٻن ٽنڊن گهرن مان پهرين گهر تائين پهتاسين. جتي اسان جي ملاقات پالينو جي ناني ۽ پانياگو سان ٿي. ڪين پالينو بابت ڪابه خبر ڪانهي. فقط اها ته ڪيس فوج ڳولي رهي آهي. جو ته هو اسان جو سونهون رهي چڪو هو. پيرن جي نشانن مان خبر پوي ٿي ته اسان جي وڃڻ کان پوءِ هڪ سٺو ماڻهن جو جٿو هتان کان ٿي فلوريڊا ويو آهي. سمجهان ٿو ته ان ڇڪريءَ ۾ ٽي سپاهي مئا ۽ به زخمي ٿيا آهن. ڪوڪو کي حڪم ڏنو ويو ته هو ڪامبا، ليون ۽ جوليو سان گڏ فلوريڊا وڃي حالتن جو جائزو وٺي ۽ جيڪي ضروري

Scanned with CamScanner

شيون هٿ اچي سگهن. سي ونڻ اچي. جڏهن ٻجي ڊاري هو ڪجهه ڪاڏي پيتي جو سامان ونڻ ملگار نالي هڪ شخص کي ساڻ همراهي ڪري آيو، جيڪو اسان جي ٻن گهرن جو مالڪ هو ۽ اسان کي مدد جي آڇ ڪري چڪو هو. هن تفصيلي خبرون ٻڌايون، جن مان خبر پئي ته اسان جي وڃڻ کان چار ڏينهن پوءِ ڪِن تو ما جو لاش هٿ لڳو، جنهن جو ڳچ حصو جانور کائي ويا هئا. ڇڪريءَ جي ٻئي ڏينهن ان اڳهاڙي ليفٽيننٽ جي هٿ اچڻ کان پوءِ فوج اُتي پهتي. سماڻي ٻاڻا ۾ اسان جي ڪارنامي جي عوام کي تفصيلي خبر پئجي چڪي آهي. بلڪ ٻڌائيندڙن ته لوڻ مرچ وجهي اُت جي آندي جيڏي وڏي خبر ڪريو ٻڌائين ٿا. ان جي ڪري عوام فوج کي وڏي پشماني تي مذاق جو نشانو بڻائي رهيو آهي. ڪِن تو ما جو ٻاٽ ۽ ڪي ٻيون شيون هٿ چڙهيون آهن. فوج جي هڪ ميجر سوپرتا جون همدرديون اسان سان هيون، يا گهٽ ۾ گهٽ هو اسان جو مداح ضرور هو. فوجي، ڪوڪا جي گهر پهتا. جتي تو ما فوت ٿيو هو ۽ اتان کان پوءِ تاجيريا مان ٿيندا واپس موٽي ويا. ڪوڪو جي راهه هئي ته ڪيس ٺاپن نڙن لاءِ استعمال ڪيو وڃي. پر مون ڇڱائي ان ۾ سمجهي ته ٻهرين هن کي دوائن جي خريداريءَ لاءِ شهر موڪلي آزمايو وڃي. ملگار ٻڌايو ته هڪ فوجي جٿو هن طرف ٻه اچي رهيو آهي جنهن ۾ هڪ عورت ٻڻ شامل آهي. ڪيس ان ڳالهه جي خبر ريواگرانڊي جي ميشر جي ان خط مان پئي، جيڪو هن اُن علائقي جي ميئر کي هڪ شخص هٿان موڪليو هو. جيئن اهو اچا فلوريڊا جي رستي تي هوندو. ٺهڪري اسان انتي، ڪوڪو ۽ جوليو کي ڪانٽس پچا ڳاڇا ڪرڻ لاءِ موڪليو، پر هن ڪنهن اهڙي جتي جي اچڻ کان انجاڻائيءَ جو اظهار ڪيو، تنهن هوندي به ڪانٽس ملگار جي ٻِن ڳالهين جي تصديق ٿي. پاڻيءَ جي نه هئڻ جي ڪري، اها سڄي رات اسان تڪليف ۾ گذاري. ريڊيو خبر نشر ڪئي آهي ته گوريلي جو لاش سڃاڻجي چڪو آهي. ان جو نالو "ماساگويرا" آهي، پر اوانڊو هڪ پريس ڪانفرنس ۾ ان بابت ڏاڍو خبردار هو. هُن سڃاڻپ جي سڄي ذميواري وزارت داخله تي وڌي. لڳي ائين ٿو ته اهو سڄو ڪوڙ آهي ۽ سڃاڻپ جو رڳو ڍونگ رچايو ويو آهي.

21- جولائي

سڄو ڏينهن خير سلامتيءَ سان گذريو. پوڙهي ڪوڪا سان اُن ڳِئون بابت ڳالهه ٻولهه ٿي، جيڪا هن اسان جي هٿ وڪي آهي، پر سندس ملڪيت نه هئي، هن چيو ته ڪيس اجا تائين ان جي قيمت وصول نه ٿي آهي ۽ وري هڪدم ان ڳالهه کان انڪار ڪيائين. اسان ڪيس چيو ته توکي ان ڳالهه جو نتيجو ڀوڳڻو پوندو.

رات جو اسين هڪ وڏو جانور ۽ ديسي ڪنڊ مان ٺهيل مٺائي خريد ڪري، تاجيريا روانا ٿياسين. انتي، بينگينو ۽ اينٽي سينو جڏهن اُتي ويا ته سندن ڇڱي نموني آجيان ڪئي وئي.

Scanned with CamScanner

22- جولائي

ماڻهن ۽ جانورن تي ٻُڌو بار ڪٺي اسين صبح جو سوير روانا ٿي وياسين. ارادو اهو هو تہ ماڻهن کي اسان جي موجودگيءَ بابت غلط فهميءَ ۾ وڌو وڃي. مُراڪو ڏانهن ويندڙ رستي کي ڇڏي، اسان اُهو رستو اختيار ڪيو، جيڪو ڏکڻ طرف ۾ ميل کن پريان هڪ هيناهين پاڻيءَ جي ڍوري ڏانهن ٿي ويو. بدقسمتيءَ سان اسانکي رستي جي صحيح خبر نہ هئي، تنهن ڪري جانچ لاءِ ماڻهو موڪلڻا پيا. پيو تہ وري ڍوري جي ويجهو نسلا ۽ پانياگوا جا ڇوڪرا مال چاريندي نظر آيا. اسان ڪين دڙڪو ڏنو تہ هو ڪنهن کي بہ اسان جي موجودگي بابت نہ ٻڌائين، پر هاڻي حالتون گهڻيون بدلجي چڪيون آهن. هڪ ڪڏ جي ڪناري، جتان ڏکڻ ۽ ڏکڻ اوير ڏانهن رستا نڪرن ٿا، ٿوري دير آرام ڪرڻ کان پوءِ اسين اوڏانهن هلڻ لڳاسين. اهو سفر ڪيترائي ڪلاڪ جاري رهيو.

ريڊيو خبر ٻڌائي تہ پيلاٽو جي زال ڊيستاس ان ڳالهہ جي تصديق ڪئي آهي تہ هُن مون کي هتي ڏٺو هو، پر سندس چوڻ موجب تہ مان اُتي ڪنهن ٻئي ارادي سان آيو هئس.

23- جولائي

ٻنهي رستن جي چند چاڻ تائين اسين هتي ئي ترسي پيا هونداسين. هڪ رستو "روسڪو" ڏانهن وڃي ٿي نڪتو، جتي 'پيري درياهہ' جو پاڻي واريءَ ۾ جذب ٿيڻ کان اڳ اُن سان اچي ٿي مليو. هي هنڌ فلوريڊا ۽ اُن هنڌ جي وچ ۾ آهي، جتي اسين گهٽ جهليو وينا هئاسين. پيو رستو بہ ٽي ڪلاڪ سفر ڪرڻ کان پوءِ، هڪ پراڻي جهوپڙيءَ وٽ وڃي ٿو نڪري، مگويل جي چوڻ موجب، جنهن اهو رستو ڳولي لڌو هو، تہ اُتان کان روزينا پهچي سگهجي ٿو. سياڻي اسين اُن رستي تان ويندا سين. ملگار جيڪا پنهنجي ڪهاڻي ڪوڪو ۽ جوليو کي ٻڌائي هئي، تنهن مان ظاهر هو تہ هُن بہ اهوئي رستو اختيار ڪيو هو.

24- جولائي

اُن رستي تي ٽي ڪلاڪ سفر ڪرڻ کان پوءِ اسان ٻارهن سٺو والن جي اوچائيءَ تي ترسياسين. رستو هتي ختم ٿي وڃي ٿو ۽ سياڻي سڄو ڏينهن ان ڳالهہ جي ڳولا ۾ گذرندو تہ هن هنڌان ٻاهر ڪيئن نڪرجي. هتي ميون ۽ ڀاڄين جون ڪيتريون ئي پوکون آهن، جن مان هن علائقي جي فلوريڊا سان لاڳاپي جي پروڙ پوي ٿي. شايد هي علائقو ڪانالوتز آهي. اسان منيلا کان آيل هڪ نيابي کي عام زبان ۾ ترجمو ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيا آهيون. 'ميڪسيمو گومز اسڪول' ۾ پاس ٿيل آفيسرن جي هڪ گڏجاڻيءَ ۾ راول تقرير ڪندي، ٻين ڳالهين ڪانسواءِ هيءَ ڳالهہ بہ چئي تہ ورهايل ويٽنام جي باري ۾ منهنجي بيان مان چيڪوسلاواڪيہ جيڪو مطلب ڪڍيو آهي، سو غلط آهي. منهنجا دوست مون کي هڪ نئين ٻڪونن جي نالي سان ياد ڪن ٿا ۽ ويٽنام جي ٻن يا ٽِن ياڱن ٿيڻ جي صورت ۾ اُن رت تي

Scanned with CamScanner

جيڪو وهي چڪو آهي، يا اچا وهندو، افسوس جو اظهار ڪري رهيا آهن.

25- جولائي

اسان سڄو ڏينهن آرام ڪيو ۽ ڪوڪو، بينگينو ۽ مگويل جي اڳوائيءَ ۾ ٻن ٻن ڄڻن جون ٽي ٽوليون مختلف هنڌن جي خبرچار وٺڻ لاءِ موڪليون ويون. ڪوڪو ۽ بينگينو هڪ ئي هنڌ وڃي نڪتا، جتان کان مراڪو ڏانهن ويندڙ رستو اختيار ڪرڻ ممڪن هو. مگويل ان ڳالهه جي پڪ ڏياري ته هيءَ اوتهي ڪاڙيءَ ڏانهن وڃي نڪري ٿي ۽ وٺن کي وڍي، ان سان سفر ڪري سگهجي ٿو.

ٽيپراڙ، سان جوان ۽ دل پوٽ ريرو مان وڳوڙن جا اطلاع مليا آهن. هي وڳوڙ، ڪنهن هڪ گروهه جو ڪارنامو ٿي نه ٿا سگهن. انهن وڳوڙن تي ڪيترائي شڪ شبها جنم وٺن ٿا ۽ وري ريڊيو جيڪي حقيقتون ٻڌايون آهن. سي شايد سڀ سچ نه هجن.

26- جولائي

بينگينو، ڪاميا ۽ آريانو کي ان ڪم تي لڳايو ويو ته هو ڪاڙي سان گڏ رستو جوڙين. جيڪو مراڪو کان ڪجهه پريرو لنگهي باقي ماٿهو اُتي ترسيا پيا هجن ۽ پوپون حصو، پوپان گهٽ جهلي ويهي رهيو. ڪوبه واقعو نه ٿيو. سان جوان دل پوٽ ريرو ۾ ٿيندڙ وڳوڙن بابت پرڏيهي ريڊيو اسٽيشن تفصيل سان خبرون نشر ڪيون آهن. جن ۾ پندرهن ماڻهن، هڪ ڪرنل، جي جهلجڻ جي به خبر شامل هئي. هي هنڌ 'ڪوٽا بمبا' ۽ 'سانتاڪروز' رستي جي ٻئي طرف آهي. رات جو مون 26 جولائي جي اهميت بابت مختصر تقرير ڪئي، جيڪو اقتدار تي قابض اُن مختصر گروهه جي حڪومت ۽ روايتي انقلابي نظرين جي خلاف بغاوت جو ڏينهن هو. فيڊرل پنهنجي تقرير ۾ بوليويا جو به ذڪر ڪيو.

27- جولائي

اسان جي روانگيءَ جي تياري مڪمل ٿي چڪي هئي، گهٽ جهلي ويٺل همراهن کي يارهين بجي جو وقت ڏنو ويو هو، پر ان کان اڳ ولي هيءَ خبر ڪٺي پهتو ته اُتي فوج پهچي چڪي آهي. ولي، ريڪاڊو، انٽي، چينو، ليون ۽ استانيو اڳ ۾ ئي موجود هئا. تن انتونيو، آرٽورو ۽ شپاڪيو سان گڏجي هي ڪم سرانجام ڏنو. ٽيو هيٺن جو اٺ ڪن سپاهي ٽڪريءَ تي ظاهر ٿيا ۽ ڏکڻ طرف هڪ پراڻي رستي تي هلڻ لڳا. هو ٻه اجلي، گوليون هلائي، هڪ ڪيڙي سان نيايو موڪلي واپس وري ويا. ملگار جي نالي پڪارڻ تي اهوئي سمجهيو ويو ته هي فلوريڊا وارو ملگار آهي. پوءِ پڪ ڪرڻ لاءِ انٽي سپاهي اسان جي لڳاتار ڪوڙڪين طرف وڃڻ لڳا. فقط چار ڄڻا گهٽ جي زد ۾ آيا، جو ته پيا پيرو هلڻ جي ڪري پويان هئا. ٽي ته پڪ سان مئا هوندا، چوٿون جيڪڏهن مئو نه ته به ڦٽيو ضرور هوندو. انهن جي هٿيارن پنهوارن تي قبضو ڪرڻ ڏاڍو ڏکيو هو. تنهن ڪري اسين ان ڪاڙيءَ سان گڏ هيٺ لهڻ لڳاسين. هڪ ٻي ڪاميءَ وٽ اسان هڪ ڪوڙڪي لڳائي ۽ جيستائين رستو صاف هو گهوڙي

کي وٺي آياسين. دمُ مون کي ڏاڍو تنگ ڪيو آهي ۽ عضون کي سُن ڪندڙ دوا به ختم ٿي چڪي آهي.

28- جولائي

پاچو، زاول ۽ اينجينٽو کي ڪوڪو سان گڏ نديءَ جي وهڪري طرف پهرو ڏيڻ لاءِ موڪليو ويو. اسان جو خيال هو ته هي سيپرو درياهه آهي. ٿوري دير ان رستي تي هلندا رهياسين. جيڪو اسان بند ڪڏ جي چٽي طرفن ٺاهيو هو. اُتي اسين هر اول دستي کان ڌار ٿرسياسين، جو ته مگويل پنهنجو سفر ابتري ته تيزرفتاريءَ سان طئي ڪيو هو. جو اسان جا گهوڙا ڪڍڻ واريءَ جي ڪري ته ڪڍڻ رستي جي پٿرن جي ڪري ستدس رفتار جو ساٿ ڏيئي نه سگهيا.

29- جولائي

اسين هڪ ڊگهي جُر سان گڏ ڏکڻ طرف هلندا رهياسين، جنهن جي ويجهو لڪڻ لاءِ ڪيترين ئي مناسب جڳهيون موجود آهن. ان علائقي ۾ پاڻي پڻ جهجهي مقدار ۾ دستياب آهي. ڇٽين بجي ڌاري پابلو سان ملاقات ٿي جنهن ٻڌايو ته اسين سيپرو جي ٻاهرينءَ طرف موجود آهيون. ٻي ڪا خاص ڳالهه ڪونهي. پوءِ مون کي خيال آيو ته جُر شايد سيپرو جي ڀرپاسي ۾ ڪونهي، جو ته ان جو رخ ٻاهرين ڏکڻ طرف هو. پر آخري موڙ کان پوءِ هن اولهه طرف رخ اختيار ڪري ورتو ۽ ويشام وجي تي نڪري. ساڍي ڇٽين بجي ڌاري اسان جو پويون دستو به اچي پهتو ۽ مون فيصلو ڪيو ته اسين اُن جُر کان فوج طرف سفر شروع ڪندا هلون، پر مون ان ڳالهه تي زور نه پريو. اسين سيپرا جي پاسي کان هڪ ڪلاڪ جي سفر کان پوءِ هڪ رستي جي ڪنڌيءَ تي ترسياسين، رات جو چيتوءَ کي سنڌس ملڪ جي آزادي ۽ 18 جولائي جي اهميت جي باري ۾ ڳالهائڻ تي راضي ڪيو ۽ سمجهايومانس ته هي هنڌ، جاگرافيائي اعتبار کان پنهنجي رهائش لاءِ مناسب ڪونهي. مون حڪم ڏنو ته پاليتو جي ٻنين تي قبضي جي لاءِ صبح جو پنجين روانا ٿي وڃو.

هوانا ريڊيو ان گهٽ واري حملي جو ذڪر ڪندي، ڪجهه فوجين جي گهر وڃڻ جو ذڪر پڻ ڪيو، جن کي هيلڪاپٽر ذريعي آزاد ڪيو ويو، پر موسم جي خرابيءَ جي ڪري اسين اها رپورٽ چڱي نموني ٻڌي نه سگهياسين.

30- جولائي

دمُ مون کي ڏاڍو تنگ ڪيو آهي ۽ تڪليف جي ڪري آءُ سڄي رات هڪ منٽ لاءِ به سمهي نه سگهيس. صبح جو ڇٽين بجي مورو ڪافي تيار ڪندي ٻڌايو ته ڪيس درياهه سان گڏ ڪي روشنيون ڏسڻ ۾ پيون اچن. ان وچ ۾ مگويل به چوڪيءَ جي تبديليءَ جي ڪري جاڳي چڪو هو ۽ ٻاهر ويو ته جيئن هر اينڊز کي گرفتار ڪري وٺي. رڌڻي ۾ ويٺي مون ڪي آواز ٻڌا.

"ڙي ٻڌ! ڪير پيو وڃي؟

”ڊسٽاڪومنٽوٽرينڊاڊ.“

پوءِ هڪدم گوليون هلڻ شروع ٿي ويون، ڪجهه دير کان پوءِ مگويل زخمن مان هڪ جي بندوق ۽ ڪارتوسن جي پٽي کڻي اندر آيو، هُن ٻڌايو ته اباڻيو کان ريڍن سپاهين جو هڪ جٿو هن طرف اچي رهيو آهي ۽ ويجهڪ اهو ته ڏيڍ سئو کن سپاهي مراکو ۾ پڻ موجود آهن. ان جٿي کي ويجهڪ نقصان ٻه پهتو. پر هنگامي ۽ وڃ پڪڙ ۾ نقصان جو صحيح ڪاٿو لڳائي نه سگهياسين. گهوڙن تي سامان چاڙهڻ ۾ ٻه ڪجهه وقت لڳي ويو. وري جو هڪ مشڪي گهوڙو ۽ هڪ ڏڳو گم ٿي ويا. تن جي ڪري ٻه ڏاڍي تڪليف ٿي. هڪ مارٽر جيڪو اسان دشمن کان کسيو هو. سو ٻه وڃائجي ويو. ان هن هٽان. وٽ وٺان ۾ ڇهه ٿي ويا ۽ هڪ دفعو چاڙهيل سامان ٻه ڪري سو. جنهن ڪري ڪجهه ويجهڪ وقت ضايع ٿي ويو. نتيجي ۾ اسان اهو هنڌ گولين جي ... ڪيو. جيڪي هاڻ چڱا خاصا بهادر بنجي چڪا هئا. پالينو جي پيڻ ... موجود هئي. جنهن خاموشيءَ سان اسان جو آڌر ڀاءُ ڪيو ۽ ٻڌايو ته مراکو ۾ سڀ همراهه ... چڪا آهن ۽ لاپاز ۾ ٻه حراست ۾ آهن.

مون همراهن ني ... هلڻ لاءِ چيو ۽ اسان پامبو سان گڏ گولين جي وسڪاري ۾ اهو هنڌ ڇڏيو. مقابلي لاءِ صف اهو هنڌ مناسب هو. جتي پهاڙي تالو هڪ اونهو پيچرو ناهي ٿو ۽ رستو ... ٿي وڃي ٿو. مون مگويل ۽ ڪوڪو کي جوليو سان گڏ اڳ موڪليو ته جيئن هو اڳيان وڃي مورچو سنڀالي سگهن ۽ پاڻ سوارن کي هدايتون ڏيڻ لڳس. حفاظت سان پويان هٽڻ لاءِ هر اول دستي مان ست. پنجوڙ دستي مان چار ۽ ريڪاڊو جيڪو پويان رهجي ويو هو. تنهن کي ٻه پنيان پيهاءَ لاءِ ڇڏيو ويو. بينگينو. ڊاريو. پابلو ۽ ڪامبا ٻئي پاسي هئا ۽ باقي سڀ ڪابي طرف اچي رهيا هئا. اجا مون هڪ مناسب هنڌ ڏسي ماڻهن کي آرام ڪرڻ لاءِ چيو ئي مس هو، جو ڪامبا اچي ٻڌايو ته درياهه اُڪرندي ريڪاڊو ۽ اينچيٽو گهائجي پيا آهن. مون اُربانو کي ناٿو ۽ ليون سان گڏ ٻه گهوڙا ڏيئي موڪليو ۽ مگويل ۽ جوليو کي گهرائي ورتم. هاڻي سامهون نگرانيءَ جي لاءِ فقط ڪوڪو رهجي ويو هو. هو منهنجي هدايت پهچڻ کان اڳ ۾ ئي اُتي پهچي چڪو هو. ايتري ۾ ڪامبا ٻيهر اچي ٻڌايو ته مگويل ۽ جوليو سان گڏ سپاهين لاءِ سندس آمد غير متوقع هئي. تنهن هوندي ٻه هو اڳيان وڃي آيا آهن ۽ هاڻي جوليو منهنجي هدايت جي اوسيئڙي ۾ آهي. مون ڪامبا کي اسٽاڪيو سان گڏ ٻيهر موڪليو. هاڻي هتي رڳو انٽي، پامبو، چينو ۽ اُتون رهجي ويا هئاسين. اُتون انهن گهوڙن ۽ ماڻهن کي ساڻ ڪري پويان هٽي آيس. جڏهن اسين مٿي ڪوڪو وٽ مورچي ناٿين پهتاسين ته هتي خبر اندي ته بيجي ويل سيٽي همراهه اُتي گڏ ٿي ويا آهن. راول مارجي ويو آهي. ريڪاڊو ۽ پاچو زخمي ٿي پيا آهن. اهو سڀڪجهه هيٺن ٽيو جو ريڪاڊو ۽ اينچيٽو بي احتياطيءَ کان ڪم وٺندي. هڪ کليل هنڌ پار ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. جڏهن ته ريڪاڊو اڳ ۾ ئي گهايل هو. باقي اينچيٽو فائرنگ ڪري انهن جي حفاظت جي ڪوشش ڪئي ۽

آرٽورو، اينجيٽو ۽ پاچو کيس اتان باسلامت ڪڍي ورتو. اُن وٽ پڪڙ ۾ پاچو زخمي ٿي پيو ۽ راول مٿي ۾ گولي لڳڻ جي ڪري ٿڌي ٿي ٿي مري ويو. بهرحال ڏاڍين ڏکين حالتن ۾ پنٽي هٿياسين. زخمين کي گهيرينديءَ اتان ڪڍيو ويو، ولي ۽ شپاڪو جي طرف کان ڪين ڪابه مدد نه ملي، پوءِ نه اُرٻانو به اچي ساڻس مليو. بينگينو به پنهنجن ماڻهن سان اچي پهتو ۽ مگويل جي توقع جي برخلاف پيشقدمي ڪري وچي ساڻس مليو. بيلي ۾ ڏکئي ۽ ڪڙي سفر ڪانپوءِ هو درياهه تائين پهتا ۽ نيٺ اچي اسان سان مليا.

پاچو نه گهوڙي تي چڙهي موٽي آيو. پر ريڪاڊو سواريءَ جي قابل نه هو ۽ کيس کٽي اچڻو پيو. مون مگويل، پابليو ۽ ڊاريو کي ڪوڪو سان گڏ اماڻيو نه جيئن هو پهرين پيچري جي ڪاپي طرف واري رستي تي قبضو ڪن ۽ اسين زخمين جي ملم پٽيءَ ۾ لڳي وياسين. پاچو ايترو گهڻو زخمي نه هو. ٽورو پٽيءَ ۾ ۽ هيٺ ڏڍن وٽ گهاءُ هئس. پر ريڪاڊو اهڙو نه زخمي ٿيو جو پلازما (رت) جي آخري بوتل ۽ دوائن جو سڄو ڪوڪو مٿس استعمال ٿي ويو، سخت محنت ۽ جاکوڙ ڪانپوءِ به اسين همراهه جي جان بچائي نه سگهياسين. هو رات جو ڏهين بجي ڌاري مري ويو. اسان کيس درياهه کان ٿورو پريان هڪ گجهي هنڌ تي دفن ڪيو نه جيئن سپاهي هن جي قبر ڳولي نه سگهن.

31- جولاءِ

اسان ڇهين بجي درياهه اُڪري دنگ ڪيو ۽ اڳتي روانا ٿي وياسين ۽ اتي پنهنجي رهائش ۽ سفر جا ڪي به نشان نه ڇڏياسين. صبح ساجهر اسين ان پيچري وٽ پهتاسين جتي حڪمن کي پوري طرح سمجهي نه سگهڻ ڪري مگويل اجان تائين سرڪاري فوج جو گهٽ جهليو ويٺو هو ۽ پويان پيرن جا نشان به ڇڏي آيو هو. اسين وهڪري جي مخالف رخ ۾ هلندا، اڌائي ميل مٿي آياسين ۽ پنهنجي پويان پيرن جا نشان ڍاهيندا، بيلي مان لنگهي ان ڪاهيءَ وٽ پهتاسين. جيڪا اڳيان وڃي پيچري سان ٿي ملي. رات جو مون سڄي ڏينهن دوران ٿيل غلطين جي نشاندهي ڪئي:

1 - هي هنڌ ترسڻ لاءِ مناسب ڪونهي.

2 - وقت جي پابندي نه ڪرڻ جي ڪري سپاهين کي اسان تي فائرنگ ڪرڻ جو وجهه مليو ويو.

3 - ڀاڱي تي حد کان وڌيڪ ڀروسو ڪرڻ جي ڪري ريڪاڊو گهائجي پيو ۽ کيس بچائڻ جي ڪوشش دوران راول مارجي ويو.

4 - سامان کي بچائڻ جو اونو گهٽ هئڻ جي ڪري ٻارهن ٿيلها زيان ٿي ويا، جن ۾ دوائون، دوربينيون، ٽيپ رڪارڊ، جنهن تي اسين منيلا مان ايندڙ تياپا اُتاريندا هئاسين. ڊيبري جو هڪ ڪتاب جنهن تي منهنجي هٿن سان ڪجهه نوٽ به لکيل هئا ۽ **ٽراٽسڪيءَ** جو هڪ ڪتاب پڻ شامل هو. جيتوڻيڪ هي ڪو ايڏو وڏو نقصان ڪونهي، پر انهن شين جي حڪومت جي قبضي ۾ اچڻ سان ڪين سياسي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

فائدو رسندو ۽ سپاهين جو ياڻ تي ڀروسو وڌندو.

اسان جي اندازي موجب فوج جا ٻه ماڻهو مئا ۽ پنج ڦٽيا آهن. پر ان بابت ٻن ابتڙ ۽ مختلف ڳالهين جي خبر پئي آهي. فوجي پڌرائيءَ ۾ 28 تاريخ تي سندن ڇهن ماڻهن جي مرڻ ۽ ڇهن جي ڦٽجڻ جو ذڪر آهي، ٻي طرف چليءَ مان ملندڙ اطلاع ۾ 30 تاريخ تي ٽن مئلن ۽ ڇهن زخمين جو ذڪر ڪيو ويو آهي. ٻيءَ جي هڪ فوجي پڌرائيءَ ۾ ٻڌايو ويو ته ڪين هڪ وڌيڪ لاش مليو آهي ۽ سيڪنڊ ليفٽيننٽ جي حالت هاڻ خطري کان ٻاهر آهي. اسان جي مارجي ويلن ۾ راول ڪي ڳڻي نه ٿو سگهجي، ڇو جو هو پنهنجي غلطيءَ جي ڪري مئو هو. هونئن ۾ لڙائيءَ ۽ ٻين ڪمن ۾ هو ڪڏهن ٻه ايترو اڳيان نه رهيو هو. پر سياسي مسئلن ۾ گهڻي دلچسپي وٺندو هو ۽ گهڻي ٻچ پيچان ٻدران اڪثر خاموش رهندو هو. ريڪاڊو، ڪيوبا جي جنگ ۾ سڀني کان وڌيڪ جڙواڳ گوريلو هو ۽ روز مره ايندڙ تڪليفن ۽ قربانيءَ کان پاسيرو رهندو هو، پر ڏاڍو دلير ۽ محنتي هو. **سيگنڊو** جي شروعاتي ڪارنامن کان وٺي ٻهرين **ڪانگو** ۽ ٻيءَ هتي جي ڪيترين مهمن ۾ منهنجو ويجهو ساٿي رهيو هو. سندس انهن خوبين جي ڪري سندس ڪوٽ شايد ئي ڪير پري سگهي. هاڻي اسين ڪل پاويهه ڄڻا باقي آهيون، جن مان پاڇو ۽ پاسيو گهايل آهن ۽ منهنجو دم زور وٺي رهيو آهي.

ماهوار تجزيو

گذريل مهيني جيان هن مهيني ۾ پڻ منفي پاسو زور رهيو. جواڪوين ۽ ٻاهر جي ٻين سائين سان رابطو قائم ٿي نه سگهيو. ٻن ماڻهن جو ٻه زبان ٿيو. هينئر اسين ياڻ ۾ ڪُل پاويهه ڄڻا آهيون، جن مان مون سميت ٽي ڄڻا جدا آهن، تنهن ڪري اسان جي چُرپُر جي رفتار صفا ٻري آهي. هن مهيني ۾ سرڪاري فوج سان اسان جون ٽي جهڙپون ٿيون، جن ۾ مختلف اطلاعن مطابق هنن جا ست مئا ۽ ڏهه ڦٽيا آهن. اسان جا ٻه مئا ۽ هڪ ڦٽيو.

ٻيون اهم ڳالهيون هي آهن:

1 - ڪنهن سان رابطو قائم ٿي نه سگهيو.

2 - هارين جي شامل نه ٿيڻ جو احساس ضرور آهي. پر پراڻن سڃاڻو هارين جنهن نموني اسان جي آجيان ڪئي، سا همت ڏيارينڌڙ آهي..

3 - گوريلا جنگ جون روايتون ٻين ملڪن ۾ ٻه پکڙجي رهيون آهن. انگاتا" پنهنجون سرحدون بند ڪري ڇڏيون آهن ۽ پيروءَ احتياطي تدبيرون اختيار ڪيون آهن.

4 - پالينا جي وسيلي ٻه رابطو قائم ٿي نه سگهيو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

5 - جينوٽيڪ هر جهڙپ ڪانپوءِ گوريلن جا حوصلا ۽ همتون وڌي رهيون آهن، پر ڪامبا ۽ شپاڪو اڃا ڪجهه گهٽو ڪمزور آهن.

6 - فوج مسئلي جو ڪُر پير لهڻ کان سواءِ بي فائدي ڪوشش ۾ رڌل آهي، تنهن هوندي به ڪي دستا اهڙا به آهن، جيڪي جنگي مهارت کان ڪم وٺي رهيا آهن.

7 - حڪومت توڙي ملڪ ۾ سياسي گهوٽالو وڌي رهيو آهي، پر آمريڪا جي لڳاتار تندن قرض ڏيڻ جي ڪري بوليويا جي حڪومت جي عارضي تڪليفن ۽ مايوسين کي نبيرڻ ۾ مدد ملي رهي آهي.

هن وقت اسان جي لاءِ سڀ کان اهم ڪم هي آهي ته گوريلن جي هيڊ جٿن سان رابطو بحال ڪيو وڃي، وڌيڪ گوريلن جي فراهمي ۽ دوائن جي پڻ گهٽي گهرج آهي.

جيئي سنڌ ڊجيٽل ڪتاب گهر

Scanned with CamScanner

آگسٽ

1- آگسٽ

اڄوڪو ڏينهن خير سان گذريو.مگويل ۽ ڪمبا رستو ٺاهڻ شروع ڪيو. پر رستي جي تڪليفن، زمين جي سطح ۽ گهاٽن ٻوٽن ڪري هڪ ڪلوميٽر کان اڳيان وڌي نه سگهيا. اڄ اسان هڪ ڳائو ڪُنو ويو، جيڪو پنجن ڇهن ڏينهن جي لاءِ ڪوڙ آهي. فوج جي اچڻ جي امڪان جي ڪري ڪوڙڪيون هڻڻ لاءِ ننڍيون ننڍيون ڪڏون ڪوٺيونسين. فيصلو هي ٿيو آهي ته جيڪڏهن سپائي يا پرهيڻ سرڪاري فوج هن طرف اچي ٿي، ٽڪري ۽ اسان جي ترسڻ جو هنڌ ڳولي نه سگهي ته ڪيس اڳيان ٽڪري وڃڻ ڏيو ۽ پوءِ پريان ڦري حملو ڪيو ويندو.

2- آگسٽ

رستو چڱو خاصو اڳيان ٽڪري ويو آهي، جنهن لاءِ اسين بينگينو ۽ پابلو جا ٿورائتا آهيون، رستي جي پچاڙي کان ڪيمپ تائين واپس پهچڻ ۾ ڪين ٻه ڪلاڪ لڳا. جڏهن کان هڪ "غير سماجي سرگرمين ۾ حصو وٺندڙ" ماڻهوءَ جي لاش جي منتقليءَ جو اعلان ٿيو آهي، تڏهن کان حڪومت اسان جي باري ۾ ريڊيو تان ڪابه خبر نشر نه ڪئي آهي. مون تي دمي جو سخت دورو پيو آهي ۽ مان "انٽي هسٽامين" جي خاري سئي ۾ هٿي چڪو آهيان. هاڻي مون وٽ فقط ڏهن ڏينهن جون گوريون بچيون آهن.

3- آگسٽ

رستو صفا بيڪار هو. مگويل ۽ اربانو کي واپس ورڻ ۾ 75 منٽ لڳي ويا. سندن اڳتي وڌڻ جي رفتار بنهه ڍري هئي. بيو ڪو ذڪر جهڙو واقعو نه ٿيو. پاڇو هوريان هوريان ٺيڪ ٿي رهيو آهي، ان جي برعڪس مان ڪافي بيمار آهيان، گذريل رات ۽ ڏينهن مون لاءِ ڏاڍا ڏکيا گذريا ۽ جلد ٺيڪ ٿيڻ جو ڪوب امڪان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪوڻ اٿم. تنهن ۾ "نو ووسين" جي سُئي ٻڻ هڻندي اٿم، پر ڪوبه فرق نه پيو آهي.

4- آگسٽ

اسان جا همراهه هڪ ڪاهيءَ وٽ پهتا. جيڪا ڏکڻ طرف مُڙي ٿي وڃي ۽ شايد ان ڍڳهي جُر سان وڃيو ٿي ملي، جيڪا "ريوا گرانڊي" طرف وڃي ٿي، چار ڄڻا هيٺ جهرجهنگ وڍيندا. مگويل اسان جي ڪاڙيءَ جي مٿان چڙهي پرپاسي جي علائقي جو مشاهدو ڪندو. لڳي ائين ٿو ته مٿي پنبون آهن، اڄ منهنجو دم مڙيئي ڪجهه گهٽ آهي.

5- آگسٽ

بينگينو، ڪامبا، آريانو ۽ ليون وغيره سيئي ڪارڪردگيءَ جي لاءِ ٻن ٽولين ۾ ورهائجي ويا، پر هو هڪ اوتهي تالي وٽ وڃي نڪتا، جيڪا هڪ ڪاڙيءَ مان وهندي روزينا سان وڃيو ٿي ملي. تنهن ڪري اجوڪي سفر ۾ پوللو پار ڪيوسين. مگويل انهن ڪيڻ جي ڳولا ۾ نڪتو، پر ڪيس آهي ڪٿي به ڏسڻ ۾ نه آيا. اڄ گهوڙيءَ جو گوشت ختم ٿي ويو، سڀاڻي اسين مڇيون جهلڻ جي ڪوشش ڪنداسين ۽ پرهينءَ هڪ ٻيو وهٽ کهنداسين. سڀاڻي آپاشيءَ لاءِ جوزيل تئين هنڌ تائين سفر ڪنداسين. دم جي تڪليف ۾ ڪو گهڻو فرق نه آيو آهي، پر مان مائهن کي ڄڻن ۾ ورهائڻ نٿو چاهيان. تنهن هوندي به هڪ ڄڻو هر اول دستي طور ضرور اڳ ۾ موڪلڻو پوندم. بينگينو ۽ جوليو رضاڪارانه طور تي پنهنجون خدمتون آڇيون آهن. ناهه جي پوزيشن جو جائزو وٺڻ به ضروري آهي.

6- آگسٽ

رهڻ جي جاءِ بدلائي ويئي، پر بدقسمتيءَ سان ٽن ڪلاڪن جي بدران رستو هڪ ڪلاڪ جي سفر ڪان پوءِ کُٽي ويو، جنهن جو مطلب آهي ته اسان جو گهڻو سفر اڃا رهيل آهي. بينگينو، آريانو، ڪامبا ۽ ليون جهرجهنگ وڍيندا اڳتي وڌندا رهيا. مگويل ۽ اينجيتو تئين ڪاڙيءَ جي ان هنڌ تائين تحقيق جي لاءِ روانا ٿيا. جتي ڪاڙي روزينا سان وڃيو ٿي ملي، هو رات جو دير تائين به واپس نه وريا هئا. تنهن ڪري اسين خبردار ٿي وياسين، جنهن جو مکيه ڪارڻ هي هو ته مون کي پريان کان ڪٿان مارٽر گولن جا آواز ٻڌڻ ۾ آيا هئا. انتي، شباڪو ۽ مون اجوڪي ڏينهن يعني بوليويا جي آزادي جي ڏينهن بابت ڳالهه ٻولهه ڪئي.

7- آگسٽ

ٻئي ڏينهن صبح جو ٻارهين بجي تائين مان سمجهي چڪو هئس، ته مگويل ۽ اينجيتو ڪٿي ڦاسي چڪا آهن. تنهن ڪري مون بينگينو کي حڪم ڏنو ته هو خبرداريءَ سان سفر ڪندو، روزينا تائين وڃي ۽ جيڪڏهن اُتي پهچي وڃي ته هن جي سفر جي طرف جي خبرچار وٺي. خوشقسمتيءَ سان هڪ بجي تائين گم ٿيل ٻئي همراهه موٽي آيا. رستي جي تڪليفن جي ڪري هنن جي رفتار ٻنهه ڍري هئي ۽ هنن کي روزينا پهچڻ ڪان اڳ ۾، گس ۾ ئي رات پئجي ويئي. مون کي مگويل جي ان

ڳالهہ ڏاڍو نراس ڪيو، پر اُن کان سواءِ ٻيو ڪو چارو بہ تہ نہ هو. اسين اُتي ٽرسي پياسين، پر رستو ڳولينديڙن هڪ ٻيو هيٺاهون رستو ڳولهي ورتو ۽ سياڻي اسين اوڏانهن وينداسين. اڄ اسان جي سواريءَ جو ٻچيل آخري گهوڙو " ابن سلمو" بہ مري ويو ۽ هاڻ فقط بار برداريءَ لاءِ هڪ گهوڙو بچيو آهي. منهنجي دم ۾ ڪوبہ فرق نہ آيو آهي ۽ دوائون بہ ختم ٿي رهيون آهن. سياڻي صبح جو هڪ جٿو "ناڪاهواسو" موڪلڻ لاءِ ڪو فيصلو ڪندس. اڄ اسان جي آمد ۽ گوريلن جي منظم ٿيڻ کي پورا ٽو مهينا ٿي چڪا آهن. شروعاتي ڇهن سائين مان بہ مارجي چڪا آهن. هڪ گم ٿي ويو آهي، بہ زخمي آهن ۽ مون کي دم ڏينهون ڏينهن وڌي رهيو آهي. ڪو علاج ٿي نہ ٿيو سجهيم.

8- آگسٽ

ڪلاڪ کن اسين ڪاميابيءَ سان سفر ڪندا رهياسين. اهو ڪلاڪ پنهنجي ننڍي قد جي گهوڙي جي ٿڪاوٽ جي ڪري مون کي ڏاڍو وڏو محسوس ٿيو.

هڪ دفعي تہ ڪاوڙ ۾ اچي مون هن جي ڪنڌ تي ڇري هڻي ڪڍي، جنهن سان هن جي ڪنڌ تي گهاءُ اچي ويو. اسان جي ترسڻ واري نئين هنڌ کان پوءِ اسان کي روزيتا يا ريوا گرانڊي تائين پاڻي نہ ملندو، رستو ناهيندڙ هتان کان ڏيڍ ميل اڳيان وڌي ويا آهن. ان جٿن جي هڪ جٿي کي هي ڪم سونپيو ويو تہ هو سياڻي هتان کان روانو ٿي. سڄو ڏينهن سفر ڪري ۽ ٻئي ڏينهن ڪاميا موٽي اچي. اسان کي سڄي ڏينهن جي ڪارگذاريءَ ۽ واقعن جي سڌ ڏئي. ان جي ٻئي ڏينهن **پليٽو** ۽ **باريون** موٽي آيا ۽ اسان کي سڄي ڏينهن ۾ جيڪو ڪجهہ وهيو واپريو هو، سو تفصيل سان ٻڌايائون، باقي پنجن جٿن جي جٿي پنهنجو سفر جاري رکيو ۽ **وارگاس** جي گهر تائين پهتو. جتان ڪوڪو ۽ اينجيٽو وري اچي اسان کي حالتن کان واقف ڪندا. بينگينو، جوليو ۽ ناتو ، "ناڪا هواسو" وڃي منهنجي لاءِ دوائن جي ڳولا ڦولا ڪن، سڀ ماڻهو سفر ۾ ڏاڍي خبرداريءَ کان ڪم وٺن تہ جيئن ڪنهن گهيري ۾ ڦاسڻ کان بچي وڃن. باقي اسين سنڌن پويان سفر ڪنداسين (ان ڳالهہ جو مدار اسان جي رفتار تي آهي). ريوا گرانڊي ۾ غار جي سامهون واري ڪنڌ "**ماسي ڪيوي**" يا " ناڪاهواسو" جو قبضو. جنهن بابت فوج اعلان ڪيو آهي تہ هن اسان جي هڪ رهڻ واري هنڌ تان هٿيارن جو ذخيرو ڪيو آهي.

رات جو مون سيٽي کي هڪ هنڌ ڳڏي هيئين سمجهائي ڏني. "اسان تي ڏکيو وقت اچي ويو آهي. پاڇو جي حالت سنئري رهي آهي. پر مان هاڻ فقط جيئرو لاش وڃي بچيو آهيان ۽ گهوڙن کي ڇهڪ هڻڻ مان پڌرو آهي تہ ڪنهن ڪنهن مهل صبر جو مادو مون مان نڪري وڃي. مان ڪوشش ڪندس تہ اهڙين ڳالهين جو ورجاءُ نہ ٿئي. پر هر شخص حالتن جو چڱي طرح جائزو وٺي ۽ جي ڪو محسوس ڪري تہ هو هن ڏکئي مهل ۾ ثابت قدم رهي نہ سگهندو تہ هو هينئر ٿي ٻڌائي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

جڏهن، هيءَ اها گهڙي آهي جڏهن اهم ۽ وڏا فيصلا ڪرڻا پوندا. ان قسم جي جاڪوڙ ۽ جڪتاڻ اسان کي هي موقعو ٿي ڏي ته اسين پاڻ مان خاميون ڪڍي صحيح انقلابي بڻجون، اعليٰ انسان ٿيون. آءٌ سمجهان ٿو ته هڙين حالتن مان لنگهڻ ڪاٽيو، ٿي پاڻ صحيح معنيٰ ۾ انقلابي سڏائڻ جا حقدار ٿيندا سين. اهي ماڻهو جيڪي انهن ٻنهي شين مان ڪنهن هڪ تائين پهچڻ جي سگهه نٿا سمجهن ته پنهنجي ڪمزوريءَ جو اعتراف ڪري اسان کان ڌار ٿي وڃن."

ڪيوبا جي سيني ۽ بوليويا جي ڪن همراهن توڙ نڀائڻ جو عزم ڪيو. اسٽاڪيو به اهڙن جذبن جو اظهار ڪيو. پر گُدوگڊ موگنگا تي اعتراض پڻ ڪيو ته هو گهوڙن تي ڀاڻ جون ڪانيون کڻڻ بدران پنهنجو ٿيلهو کڻي ٿو هلي. مطلب ته ڪيترن دوستن هڪ ٻئي تي اعتراض ۽ جوابي اعتراض ڪيا. مون وچ ۾ مداخلت ڪندي، اهو چئي بحث ختم ڪري ڇڏيو ته اجائي بحث بدران پاڻ مان اهي خاميون دور ڪرڻ جي ڪوشش ڪريو. ٻهريون مسئلو هي آهي ته جدوجهد جاري رکڻ جو عزم برقرار آهي يا نه ۽ ٻي ڳالهه ته گوريلن جي پاڻ ۾ اختلافن ۽ رنجشن جي ڪري ان مسئلي جي اهميت گهٽجيو وڃي. اسٽاڪيو ۽ مورو جي سوالن ۽ مورو ۽ ٻاچو جي جوابن کي مون ناپسند ڪيو. اصل ڳالهه هيءَ آهي ته ماڻهو پنهنجي ساٿي کان وڌيڪ انقلابي بڻجي ۽ ان لاءِ مثال قائم ڪري.

9- آگسٽ

صبح جو پنيرڪي مهل اٺ جڻا روانا ٿي ويا. مگويل، اربانو ۽ ليون رهائش واري هنڌ کان پنجاهه منٽن جي فاصلي تي جهر جهنگ وڌي رستو ناهڻ جو ڪم جاري رکيو، هتي منهنجي ڪڙيءَ جي انٿرڪس بيماريءَ جي قرڙي کي وڌيو. جنهن سان مان پير پٽ تي رکڻ جي قابل ٿيس. تنهن هوندي به سور تمام جهجهو اٿم ۽ هلڪو بخار به ٿي پيو اٿم. ٻاچو جي حالت اڳي کان ڪجهه بهتر آهي.

10- گسٽ

انتونيو ۽ شباڪو شڪار ڪرڻ لاءِ ٻاهر نڪتا ۽ ٻه جهنگلي ڪڪڙ جهلي آيا. هتي ٻهرين رهڻ واري هنڌ جو جائزو ورتو، جتي ڪاٻه نئين شيءِ نه هئي، تنهن هوندي به هو سنگترن جي هڪ ٻوري کڻي آيا. مون انهن مان ٻه سنگترا کاڌا. جنهن ڪري منهنجي دم جي تڪليف وڌي ويئي. ڏيڍ ٻجي ڌاري ڪامبا هيءَ خبر کڻي آيو ته ڪلهوڪي سڄو ڏينهن هو پاڻيءَ بنا سفر ڪندا رهيا ۽ اڄ نوين ٻجي تائين سفر ڪان پوءِ به ڪٿي پاڻي ملي نه سگهيو. هن وڌيڪ ٻڌايو ته بينگينو، پرياسي جو سڄو علائقو پيرن هيٺان هٿي چڪو آهي ۽ هاڻي هو پاڻيءَ جي ڳولا ۾ روزينا طرف وڃي رهيو آهي. پابلو ۽ داريو فقط ان وقت واپس ورندا، جڏهن کين پاڻي ملندو.

فيڊرل پنهنجي ڊگهي تقرير ۾ روايتي پارٽين، خاص ڪري وينزيويلا جي پارٽيءَ تي تنقيد ڪئي. لڳي ائين ٿو ته اندر ئي اندر جهگڙا گهڻو وڌي چڪا آهن. منهنجي پير جي ڪڙيءَ واري قرڙي وري به وڌي ويئي، جيتوڻيڪ ڪجهه آرام

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

محسوس ڪيان ٿو. پر اڃا صحيح نموني صحت ٺيڪ ڪانه اٿم. ارادو اهو اٿئون ته سياڻي ڪنهن به حالت ۾ هتان اُسهئون آهي ته جيئن اسان جي رهائش، رستو جوڙيندڙ همراهن جي ويجهو رهي سگهي. جيڪي اڄ سڄي ڏينهن ۾ فقط 25 منٽن جو رستو ٺاهي سگهيا آهن.

11- آگسٽ

رستو ٺاهيندڙ همراهن جي رفتار بنهه ڍري هئي. چئين بجي ڌاري پابلو ۽ ڊاريو. بينگينو جي چئي ڪٽي آيا، جنهن ۾ مون لکيو هو ته، هو روزيتا جي بنهه ويجهو آهي ۽ وارگاس جي رهائشگاهه کان، ٽن ڏينهن جي فاصلي تي آهي. پابليتو پاڻيءَ جي ڊوري کان سواءِ اٺين بجي روانو ٿيو ۽ ٽين بجي ڌاري مگويل سان اچي مليو. انهن ٻنهي کي ان هنڌ پهچڻ لاءِ اڃا ڏگهو سفر ڪرڻو پوندو. لڳي اٿين ٿو ته ڪڪڙ جو گوشت مون کي پاڻ ته پوندو. جو ته اُن کي ڪاٺ سان منهنجي سهڪي ۾ واڌارو ٿي ويو. تنهنڪري مون پنهنجي پَتيءَ جو گوشت، پاڇو کي ڏيئي ڇڏيو. ٽئين هنڌ پنهنجي ماحول کان خبردار رهڻ لاءِ اسان رهڻ جي جاءِ بدلائي. پنيهرن جو ڪئمپ گم ٿيو وڃي، ۽ رات جو وري ظاهر ٿئي ٿي.

12- آگسٽ

سڄو ڏينهن آسمان ڪارن ڪڪرن سان ڀريل رهيو. رستو ٺاهيندڙ ٿورو اڳيان وڌيا. پر ڪا ٺئين ڳالهه نه ٿي ۽ نه وري ڪو سيڌو سامان ملي سگهيو. سياڻي اسان جو ارادو هڪ گهوڙو ڪهڻ جو آهي، جنهن جو گوشت ڇهن ڏينهن تائين ڪتب آندو ويندو. هاڻي ساهه جي تڪليف مزيٽي ڪجهه گهٽ اٿم. بيري انٽوس گوريلن جي تعداد ۽ ڪميٽيءَ جو اعلان ڪيو آهي ۽ ڊڙڪو ڏنو آهي ته هو ڪيوبا ۾ مداخلت ڪندو، هي بيان به سندس اڳين بيانن جيان چرپاٽ جهڙو لڳو.

ريڊيو مونٽنا، گوڊو جي ويجهو هڪ چڪريءَ ۾ اسان جي هڪ ماڻهو مارجي وڃڻ جي خبر ڏني آهي ۽ ان جو نالو فرنانڊس ٻڌايو آهي. جيڪو ترانا جي علائقي جو رهاڪو آهي. لڳي ٿو ته هي پيبرو جو اصل نالو آهي، هو به ترانا جو رهاڪو هو.

13- آگسٽ

مگويل، اَنانو ۽ ڪامبا، پاڻيءَ جي ان ڊوري وٽ ساهي پٽڻ لاءِ روانا ٿيا. جيڪو بينگينو ڳولي لڌو هو ته جيئن اُتان کان اڳتي پيشقدمي ڪري سگهجي. اڄ اسان پاستو جو گهيٽو ڪُٺو هو. گوشت جا وڏا وڏا ٽڪر هو پاڻ سان گڏ کڻي ويو آهي. جيڪي هٿ جي ٽن ڏينهن جي خوراڪ لاءِ ڪوڙ آهن. هاڻي اسان وٽ فقط چار وهٽ باقي بچيا آهن ۽ اندازو اٿئون ته منجهند جو ڪاٺ لاءِ هڪ ٻيو ڊور به ڪهڻو پوندو. جيڪڏهن حالتون ٺيڪ ٿين ٿيون ته پوءِ ڪوڪو ۽ 'اني ٻيتو' کي سياڻي هتي ٻهچي وڃڻ کپي. آرتورو به جهنگلي ڪڪڙ شڪار ڪيا. جيڪي مون مون کي ڏيئي ڇڏيا، جو جو مون وٽ چانور صفا ختم ٿي ويا آهن.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

شپاڪو جي حرڪتن مان لڳي ٿو تہ هو هوريان هوريان اعتدال جو رستو چلڊي رهيو آهي. ياچو جي صحت سڌري رهي آهي. پر منهنجو دم مون کي گهڻو تنگ ٿو ڪري. هاڻي روازنو ٽي گوريون کائيندو آهيان. البتہ پير اڳوڻي کان گهڻا ٺيڪ ٿي ويا آهن.

14- آگسٽ

اڄوڪو ڏينهن نراسائيءَ وارو رهيو. ڪوبہ ڪم ٿي نہ سگهيو ۽ نہ ئي وري ڪا خبرچار ملي سگهي. رات ريڊيو حڪومت جي ان غار تي قبضي جي خبر ٻڌائي. جنهن ۾ اسان جي نيا پو اينڊز کي رهڻو هو. ان واقعي جي خبر ايتري تہ تفصيل سان نشر ڪئي وئي آهي، جو ان جي سچائيءَ تي ذرو بہ شڪ ڪونهي. شايد قسمت کي اهوئي منظور آهي. مون تمام گهڻو عرصو دم جي تڪليف سٺي آهي جيو تہ هتي هر قسم جي ڪاغذن، فوٽن ۽ ريڪارڊن تي پڻ قبضو ڪري ورتو آهي. هي واقعو ڏاڍو سنگين آهي. ضرور ڪنهن جوٺي هنٽي هوندي. پر ڪنهن! تنهن جي ڪابہ خبر ڪانهي.

15- آگسٽ

صبح جو سوير پابلينو کي مگويل ڦانهن نيا پو ڏيئي موڪليو تہ ڪوڪو ۽ اينچيتو، جيڪڏهن اچا نہ وريا هجن تہ هو پاڻ ٻن همراهن کي وٺي وڃي ۽ پينگينو کي واپس وٺي اچي. پر هو ٻئي، رستي ۾ ئي هن کي ملي ويا. سو ٽئي اتان ئي واپس وري آيا. مگويل نيا پو موڪليو تہ جنهن هنڌ ۾ اوندهہ ٿيندي، هو اتي ترسي پوندو. هن اسان کان ڪجهہ پاڻي گهريو. ٻاريو کي هي سمجهہ ڏيئي موڪليو ويو تہ اينڊز صبح هر حالت ۾ ڪيس هتان روانو ٿيڻو آهي. پر رستي ۾ هن جي ليون سان ملاقات ٿي وئي. جيڪو اسان کي اهو ٻڌائڻ پئي آيو تہ رستو تيار ٿي ويو آهي.

سانتاڪروز جي ريڊيو هڪ خبر ۾ ٻڌايو تہ فوج مايوياميا جي گروهہ جا ٻہ همراهہ جهليا آهن. هاڻ تہ ان ڳالهہ ۾ شڪ جي صفا گنجائش ڪانهي تہ هي جواڪيوين جي جٿي جا ماڻهو آهن. مٿن زبردست دٻاءُ هوندو ۽ سڀ کان وڏي ڳالهہ اها تہ ٻنهي جڻن اعتراف ڪري ورتو آهي. سيءُ بہ تمام گهڻو هو. تنهن هوندي بہ منهنجي رات اڳين راتين کان سٺي گذري. ساڄتي پير ۾ هڪ ٻي بہ ڦرڙي نڪري آئي آهي جنهن کي چيرڻو پوندو. ياچو هاڻ ٺيڪ ٿي چڪو آهي.

ريڊيو "چريو پاڪو" ۾ هڪ ٻي چڪريءَ جي خبر ٻڌائي آهي ۽ اهو بہ ٻڌايو تہ ان ۾ ڪوبہ فوجي نقصان نہ ٿيو آهي.

16- آگسٽ

رستو مڙيئي ڪجهہ چڱيرڙو هو. جنهن تي اسان پوڻا چار ڪلاڪ ڪن سفر ڪيو ۽ پوءِ ڪلاڪ ڪن ويهي ساهي پٽيسين. منهنجو خچر لٽ لڳڻ کان پوءِ مون کي هيٺ ڪيرائڻ لاءِ ٽينگ ٽپا ڏيڻ لڳو. ان کان سواءِ ٻيو ڪو ذڪر جهڙو واقعو نہ ٿيو. منهنجو پير هاڻي ٺيڪ ٿي رهيو آهي. مگويل، اريانو ۽ ڪامبا. وڻ پوٽا وڍيندا.

Scanned with CamScanner

رستو صاف ڪندا، روزيتا پهتا، هونئن به اڄ بينگينو ۽ سندس سائين کي غار تائين پهچڻ کپندو هو، اڄ وري به هوائي جهاز اُڏام ڪئي، اُن جو ڪارڻ شايد وارگاس يا سندس جهڙيل ڪا نشاني هجي، يا ٿي سگهي ٿو ته ڪو فوجي دستو روزيتا مان موٽي رهيو هجي، يا ريوا گراندي سان گڏوگڏ اڳيان وڌي رهيو هجي. رات جو مون پنهنجي سائين کي هڪ هنڌ گڏ ڪري درباهه اُڪرڻ وقت پيش ايندڙ خطرن کان آگاهه ڪيو ۽ ٻئي ڏينهن بابت ڪي احتياطي تدبيرون ٻڌايون.

17- آگسٽ

اسين صبح جو سوير اُسهياسين ۽ نوين ڌاري روزيتا پڳاسين، ڪوڪو ڪجهه گولين هلڻ جا آواز ٻڌا. تنهن ڪري احتياط طور ڪوڙڪيون هنيون ويون، باقي ٻيو ڪو خاص واقعو پيش ڪونه آيو. ڳجهي آيل تباهي جي ترجمي ۾ غلطيءَ جي ڪري باقي سفر ڏاڍي سست رفتاريءَ سان طئي ڪندي، اسين ساڍي ڇهين بجي "ريواگراندي" پهتاسين ۽ اتي ترسي پياسين. منهنجو خيال هو ته رات جي چانڊوڪيءَ ۾ سفر جاري رکجي، پر همراهه گهڻا ٿڪل هئا. تنهن ڪري اهو ارادو لاهي ڇڏيوسين. اسان وٽ ٻن ڏينهن جي لاءِ گهوڙي جو گوشت موجود آهي ۽ مون وٽ ڪاٺڻ لاءِ اُباريل لاٽا آهن. لڳي ائين ٿو ته اسان کي کائڻ لاءِ هڪ اڌ ٻيو به وهٽ ڪهڻو پوندو. ريڊيو اعلان ڪيو آهي ته ناڪاهواسو جي ڇتين غارن بابت ڪاغذي ثبوت ٻيا ثبوت پيش ڪيا ويندا. ان دعويٰ مان صاف ظاهر آهي ته اسان جي غار تي پڻ قبضو ٿي چڪو آهي. منهنجو دم هاڻ مڙيئي ڪجهه گهٽيو آهي. شايد حالتن جي ڪري منهنجو مرض مون تي مهربان ٿي رهيو آهي.

18- آگسٽ

اسين مقرر وقت کان ٿورو اڳ روانا ٿياسين، رستي جي سوراخ کي چار گهمرا پرڻو پيو، انهن مان هڪ ته تمام گهڻو وڪرو ۽ اونهو هو. ڪن هنڌن تي ته جهنگ وڌي خود رستو ناهڻو ٿي پيو. تنهن ڪري اسين منجهند جو ٻين بجي ڌاري اتي پهتاسين، سڀ ساٿي ٿڪجي چور ٿي چڪا هئا، ان ڪري وڌيڪ ڪاروائي مهمل ڪئي ويئي. آسمان ڪڪرن سان ڀرجي چڪو هو ۽ رات پڻ گهڻي ٿڌي ٿي چڪي هئي. ان تي مون کي ٻڌايو ويو ته ڪمبا ڀاڻ کي ڇڏي وڃڻ ٿو چاهي، سندس خيال موجب سندس صحت ان جي قابل ڪانهي، جو هو اسان جو وڌيڪ ساٿ ڏيئي سگهي، ٻيو ته ڪيس هن ڪم ۾ ڪاميابيءَ جي اميد ٻنهه گهٽ هئي، اهو ته ٻاڙپائپ جو مظاهرو آهي، بهتر اهو آهي ته ڪيس وڃڻ ڏنو وڃي، البته ان آڌار تي ته ڪيس موڪلڻ ڏيڻ خطري کان خالي ڪانهي ته ڪيس اسان جي آئيندي جي منصوبن ۽ جواڪيوين سان ملاقات جي رستن جي خبر آهي، مان ان مسئلي تي شپاڪو ۽ سالس پڻ ڳالهائيندس.

19- آگسٽ

مگويل، ڪوڪو، انٽي ۽ اينچيتو، وارگاس جي گهر ناٿين ڪنهن نٿين ۽

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سڌي رستي جي ڳولا ۾ نڪتا، پر ان ۾ به ناڪام رهيا. لڳي ائين ٿو تہ اسان کي اهوئي پراڻو رستو اختيار ڪرڻو پوندو. آرتورو ۽ شپاڪو شڪار لاءِ نڪتا ۽ هڪ هنج پکي ماري کڻي آيا. آرتورو، آريانو سان گڏ چوڪيءَ تي بيٺو هو، جو وڇڻ ملڻ تي هڪ جهنگلي جانور ماري وڌائين، ان سان ڪيمپ ۾ ٿاڌي پريشاني پکڙجي ويئي، جو تہ هيستائين سٺ فائر ٿي چڪا هئا. جانور جو گوشت پنجن ڏينهن لاءِ ڪوڙ آهي، ڪجهہ مٽر ۽ پوهي مگ پڻ موجود آهن. سيني شين کي گڏي ڇهہ ڪن ڏينهن آرام سان ڪڍي سگهون ٿا. شايد هاڻ اهو گهوڙو بچي وڃي. مون ڪاميا کي ٻڌايو تہ اسان جو اينڊز قدم جواڪيوين سان ملاقات آهي ۽ هو ان کان اڳ وڃي نہ ٿو سگهي. شپاڪو چيو تہ هو اسان کي ڇڏڻ نہ ٿو چاهي، جو جو اها پاڙيائپ ٿيندي، تنهن هوندي بہ ڪيس اميد آهي تہ ڇهن مهينن يا سال کان پوءِ ڪيس وڃڻ جي موڪل ڏني ويندي. مان ان ڳالهہ تي راضي ٿي ويس، پوءِ اسين هتان هُتان جي غير ضروري ڳالهين ۾ لڳي ويا سين. سنڌس حالت ڪا گهڻي نيڪ ڪونهي. ريڊيو تان اڄ جيڪي خبرون نشر ٿيون، سي سڀ ڊيبري بابت آهن. بينگينو جي ڪا بہ خبر ڪونهي. ڪيس هيستائين موٽي اچڻ کپندو هو.

20- آگسٽ

مگويل، آريانو ۽ اسان جي ’پبلڪ ورڪس ڊپارٽمينٽ‘ جا ٻيا رستو ناهيندڙ همراهہ، يعني ولي ۽ باريو تمام تورو اڳيان وڌيا، تنهن ڪري اسان هڪ ڏينهن وڌيڪ ترسڻ جو فيصلو ڪيو. ڪوڪو ۽ انٽي هٿين خالي واپس وريا، پر شپاڪو هڪ پولڙو ۽ هڪ ٻگهہ شڪار ڪري آيو. ٻگهہ ڪاٺ جي ڪري اڄ رات جو مون کي دم جو سخت دورو پيو. بينگينو وٽان ڪا بہ خبرچار نہ آئي. ريڊيو اعلان ڪيو آهي تہ سڪري کان پنجاهہ ميلن جي فاصلي تي گوريلا نظر ويا آهن.

21- آگسٽ

ٻيو ڏينهن پڻ اهڙيءَ ريت گذريو، پر بينگينو ۽ سنڌس ساٿين طرفان ڪا بہ خبرچار نہ آئي. مورو هڪ ۽ استاڪيو پنج پولڙا ماريا. مورو کي گوڏيءَ ۾ سخت سور هو، جنهن ڪري ڪيس سيرڏين جي سٽي هڻڻي پئي. ڪڪڙ ۽ ٻگهہ جو گوشت مون کي پاڻ‌ءَ نہ ٿو پچي.

22- آگسٽ

نيٺ اسان اتان اسهياسين، پر هلڻ کان اڳ چڱو ھُل بکيڙو ۽ افراتفري رهي، جو تہ پري کان هڪ ماڻهو ڏسڻ ۾ آيو، جيڪو ڪنڌيءَ تان ڀوڙندو پئي ويو. پتو پيو تہ اهو آريانو هو، جيڪو رستو ڀلجي ويو هو. ماروءَ کي مون، وقتي بيهوشيءَ جي سُئي هڻڻي تہ جيئن ڪيس سور کان وقتي ڇوٽڪارو ملي سگهي. سنڌس حالت ڪجهہ مڙيئي نيڪ آهي. ياڇو هي سفر پيرين پنڌ ڪيو. اسين ڪاهي طرف مُڙي هلڻ لڳاسين. هاڻي باقي ٿورو رستو، وارگاس جي رهائش گاهہ تائين ناهڻو آهي. شڪار ڪيل جانور جو گوشت اڃا بہ ڏينهن جيترو ٿيندو، پر ان کان پوءِ شڪار ڪرڻ

Scanned with CamScanner

ممڪن ڪونهي. بيٽگينو بابت ڪابه خبر ڪانهي. اڄ ڪيس ڪوڪو کان جدا ٿيندي ته ڏينهن ٿي چڪا آهن.

23- آگسٽ

اڄوڪو ڏينهن نادو ڏٺيو گذريو، جو ته هڪ عمودي چوٽيءَ جو چڪر هٺي اڳيان وڃڻو پيو. اڄو گهوڙو اڳيان وڃي نه سگهيو ۽ ڏٻ ۾ ڦاسي پيو. اسين ڪيس اُتي ڇڏي اڳيان وڌي وياسين ۽ هڪ شڪاري ڄهوڙيءَ ۾ ڦاسيون. نشانن مان پتو پيو ته ٿوري دير اڳ خالي ڪئي ويئي آهي. اسان ان جي چوڌاري ڪوڙڪيون هٿي ڇڏيون، ٿوري دير کان پوءِ ٻه ماڻهو اتهن ۾ ڦاسي پيا. اتهن ٻهانو اهو ڪيو ته هتي شڪار لاءِ ڪوڙڪيون هڻيون هيون ۽ اتهن جي جانچ لاءِ وڃي رهيا هئا. هن پڌايو ته وارگاس جي گهر تي فوج جو قبضو آهي، تانارينڊا، ڪارگرتونڊا، اپنا ۽ ياموں ۾ پڻ فوج موجود آهي. ڪجهه ڏينهن اڳ ڪارگوتونڊا ۾ هڪ چڪري ٿي هئي، جنهن ۾ هڪ فوجي زخمي ٿيو هو، شايد گهيري ۾ بک کان مجبور ٿي بيٽگينو اها حرڪت ڪئي هوندي، اتهن اهو به ٻڌايو ته فوجي پندرهن، ويهن جي جٿن ۾ شڪار ڪندا، مڇيون جهليندا، هن طرف پئي آيا. اسان جانورن جو ٻچيل گوشت ۽ مڇيون سپني ۾ ورهايون، مون چانور ڪاڌا جيڪي دم ۾ مون کي نقصان نه ٿا پهچائين. مارو جي حالت هاڻ گهڻي نيڪ آهي. ديبري جي ڪيس جي شنوائي سيپٽمبر تائين ملتوي ڪئي ويئي آهي.

24- آگسٽ

سادي پنجين بجي روانا ٿياسين ۽ ان ڪاڙيءَ طرف هلڻ لڳاسين، جنهن سان گڏ هلڻ جو ارادو هو. هر اول دستو اڳ ۾ روانو ٿي ويو هو ۽ اسين اڄان ٿورو اڳيان مس وڌياسين جو پٺي پاسي کان ايندڙ ٽن هارين سان ملاقات ٿي. مگويل کي اتهن ماڻهن سميت گهرايو ويو ۽ پوءِ هر شخص گهٽ جهلي ويهي رهيو. ٿوري دير کان پوءِ اٺ سپاهي ظاهر ٿيا. اسان جي ماڻهن کي هدايتون هيون ته ڪين ان پيچري وٽان درياهه پار ڪرڻ ڏنو وڃي ۽ پوءِ جي هو اسان جي طرف اچن ته ڪين گولين سان پُڄي رکن. هنن درياهه پار ڪيو ۽ موڙ ڪاٽي اسان جي نشاني جي زد مان نڪري ويا. تنهن هوندي به اسان هنن کي ڪجهه به نه چيو. جن غير فوجي ماڻهن کي اسان جهليو آهي، پنهنجو پاڻ کي شڪاري ظاهر ڪري رهيا آهن. مگويل آريانو، ڪامبا، داريو ۽ شڪاري 'هيوگوگزمان' کي ان رستي تي موڪليو ويو جيڪو اولهه کان ٿيندو الاهي ڪهڙي طرف ٿو وڃي. اسين سڄو ڏينهن گهٽ جهليو ويٺا هئاسين. اونده تائين رستو صاف ڪندڙ همراهه ڪوڙڪين سميت موٽي آيا. هُنن هڪ جابلو ٻڪر ۽ هڪ جهنگ ٻلي جهلي هئي. اسان اڳ ۾ ٻچيل گوشت سميت هر شيءِ چٽ ڪري ڇڏي. هاڻي اسان وٽ ڪاڏڻ لاءِ فقط ڪجهه مٽر آهن. يا جيڪو شڪار ملي سگهيو.

ڪامبا جو پاڻ تي ڀروسو ڏينهون ڏينهن گهٽبو پيو وڃي. سپاهين جي ڳالهي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ونڻ سان ٿي ڪيس پگهر اچيو ڳڙي، مارو جي تڪليف بہ بدستور جاري آهي ۽ هو نيلامونال ڪائي رهيو آهي، منهنجو دم تہ ختمڙ ٿي ويو آهي، پر بک ڏاڍي ٿي لڳيم. فوجي پڌرائيءَ بہ ٻڌايو ويو آهي تہ هنن هڪ غار تي قبضو ڪري ورتو آهي، ان جهڙپ بہ گوريلن هٿان سندن هڪ ماڻهو زخمي ٿي پيو آهي، هوانا ريڊيو ٽيريا ۾ هڪ ڇڪريءَ جو اطلاع ڏنو آهي، جنهن جي تصديق ٿي نہ سگهي ۽ ان ۾ هڪ فوجي زخمي ٿيڻ جو ٻڌايو ويو آهي.

25- آگسٽ

سڄو ڏينهن ڪا خاص ذڪر جهڙي ڳالهہ نہ ٿي، پنجين ٻجي روانگيءَ جو پروگرام هو. تنهن ڪري رستو صاف ڪندڙ اڳ ۾ ئي روانا ٿي چڪا هئا. ستن سپاهين جو هڪ جٿو اسان جي رهائش گاهہ جي پرسان لنگهيو، پر جيئن تہ هنن اسان سان ڪابہ ڪئونس نہ ڪئي، تنهن ڪري ڪين اڳتي نڪري وڃڻ ڏنوسين، پر جيڪڏهن ضرورت محسوس ٿي تہ سپائي مٿن حملو ڪنداسين. مگويل، آريانو بسان رابطو قائم ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي، پر ٽرانسميشن جي خرابيءَ جي ڪري رابطو قائم ڪري نہ سگهيو. ريڊيو 'مانٽي ڊوريٽو' منجهہ هڪ ڇڪريءَ جو اطلاع ڏنو آهي، اهو جواڪيوين جو علائقو آهي، هنن ڪاميري، ڪان ڏيڊ ميل پريان گوريلن جي موجودگيءَ جي خبر ٻڌائي آهي.

26- آگسٽ

هر ڪوشش ناڪام ٿي وئي. ست سپاهي آيا، پر هو ٻن ٽولين ۾ ورهيجي ويا، پنج درياهہ جي وهڪري سان گڏ هلڻ لڳا ۽ ٻہ درياهہ پار هلياويا. انٽونيو، جنهن جي حوالي گهٽ جهلڻ جو ڪم هو، تنهن وقت کان اڳ فائرنگ ڪري ڏني ۽ سندس نشانو گسي ويو، جنهن جي نتيجي ۾ هو ڀڄي ويا ۽ وڌيڪ مدد حاصل ڪرڻ ۾ ڪامياب ٿي ويا. باقي پنج ڀڄ ڀڄ پاڻي وٺي پيا. انٽي ۽ ڪوڪو انهن جي پويان لڳا، پر هو اڳيان اڏ جهلي گوليون هلائڻ لڳا. هيڏانهن اسان بہ فائرنگ شروع ڪري ڏني ۽ گوليون اسان جي سائين جي مٿن مٿان لنگهي رهيون هيون، مان ٻوڙ پاڻي ٻاهر نڪتس ۽ خبر پئي تہ اسٽاڪيو هن طرف گوليون هلائي رهيو آهي، ڇو جو ڪيس انٽونيو اطلاع نہ ڪونہ ڏنو هو. مون کي ايتري تہ ڪاوڙ وٺي وئي جو مان پاڻ تي ضابطو نہ رکي سگهيس ۽ انٽونيو کي گهٽ وڌ ڳالهايم.

مارو جي ناچاڪيءَ جي ڪري، اسين هوريان هوريان اڳيان وڌياسين. فوجي هاڻ هوشيار ٿي چڪا هئا ۽ اسان جي سامهون پاڻيءَ ۾ هڪ ٽڪريءَ سان گڏ ويهن، ٽيهن ٽيهن جي ٽولين ۾ خبرداري سان اڳيان وڌي رهيا هئا. سائن منهن ڏيڻ مان ڪوبہ فائدو نہ هو. هنن جا وڌ ۾ وڌ ٻہ ماڻهو زخمي ٿيندا. هاڻي حالتون تہ ٺيڪ هيون، پر مارو تڪليف جي ڪري هلي نہ ٿي سگهيو. تنهن ڪري اسان جي رفتار بتهہ سست رهي، نيٺ شام جو ساڍي ڇهين ٻجي اسين مگويل سان ملڻ کان سواءِ ٻيهي رهياسين، پر هو ويجهڙائيءَ ۾ هو ۽ جلدي اچي اسان سان مليو. مورو اُنهي ڪڏ

Scanned with CamScanner

۾ رهيو جيئن ته هن لاءِ ٻاهر نڪرڻ ممڪن نه هو. تنهن ڪري اسين ٽن ٽولين ۾ ورهجي سُتاسين. تعاقب جا ڪي به آثار ڏسڻ ۾ نه ٿا اچن.

27- آگسٽ

اڄوڪو سڄو ڏينهن ٻاهر وڃڻ جو رستو ڳولهڻ ۾ صرف ٿيو. جيڪو اڃان تائين نه مليو آهي. اسين 'ريواگرانڊي' وٽ هئاسين ۽ ريمون مان لنگهي چڪاهئاسين. وڏيڪ ڪابه ڪاڙي يا ڪڏ ڏسڻ ۾ نه آئي. تنهن ڪري اسان کي مگويل واري چوٽيءَ جو چڪر ڪاٽي سفر ڪرڻو پوندو. پر خچرن جي ڪري، اهو ممڪن ڪونهي. اُن ڳالهه جو به امڪان آهي ته هڪ طرف کان ٽڪرين جو هڪ ننڍو سلسلو پار ڪري، ريوا گرانڊي نه وڃي نڪرون. پر ان ڪوشش جي ڪاميابيءَ جي خبر سياڻي پوندي. اسين هن علائقي جي انتهائي بلندي، يعني پندرهن سئو والن تائين سفر ڪري چڪا آهيون. منهنجي طبيعت هاڻي ڪجهه ٺيڪ آهي پر مارو اڃا بيمار آهن. پاڻيءَ جو ذخيرو به ختم ٿي چڪو آهي ۽ هاڻي پاڻي صفا ٿورو وڃي بچيو آهي.

هڪ خوشگوار واقعو ۽ بهترين خبر! بينگينو، ناٽو ۽ جوليو موٽي آيا آهن. هنن جو سفر ڏاڍو ڏکيو گذريو هو. جو ته وارگس ۽ ريمون ۾ فوج ترسيل هئي ۽ هي ان سان ٽڪرندي ٽڪرندي بچيا، پوءِ هي هڪ فوجي جٿي جي پويان پيا. جيڪو سلاويلو وڃي رهيو هو ۽ پاڻ ناڪاهواسو وٽ نڪتا. اُتي کين خبر پئي ته فوج ڪانگري ٽڪريءَ تي هنن جي ڳولا ۾ تي ...ا چڙهي چڪي آهي. هي اوسو جي جنهن غار وٽ پهتا هئا. اهو گوريلن جي خلاف فوج جو مکيه مرڪز هو. جتي ڏيڍ سئو کن فوجي ترسيل هئا. هي اتفاقيءَ ۾ انهن سان ٽڪرجندي ٽڪرجندي بچيا. تنهن هوندي به ڏاڍي ڪاميابي سان ڪنهن کي سُڌ پوڻ کان اڳ ۾ موٽي آيا. هاڻ هو هڪ پوڙهي جي ٻنين ۾ هئا. جتي هنن سرمائي شربت ورتو. پر پيئڻ جي ٻي ڪا شئي کين ملي نه سگهي. جو ته اهو هڪ ويران هنڌ هو. پوءِ هو پيهر انهن سپاهين وٽان اسان جي گولين جا آواز ٻڌندا لنگهيا ۽ اسان جي ويجهو ئي رات ترسي پيا ته جيئن ٻئي ڏينهن اسان جي پيرن جي نشانن مان اندازو لڳائي اسان سان اچي ملن. بينگينو جي چوڻ موجب، اهو سڄو عرصو ناٽو جو طريقي ڪار ۽ ورتاءُ ڏاڍو سٺو رهيو. پر جوليو به پيرا گم ٿي ويو هو. بينگينو جو خيال هو ته جواڪيون جا ڪجهه ماڻهو ٿورا ڏينهن اڳ پرپاسي ۾ رهيل هئا.

28- آگسٽ

ڏينهن ڏاڍو سخت ۽ تڪليف سان گذريو. اسان ڪجهور جون پيشيون چوسي اُڃ لاهڻ جي ڪوشش ڪئي. جيڪو پنهنجو پاڻ کي دوکو ڏيڻ کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه هو. مگويل ۽ پابليتو کي هڪ شڪاريءَ سان گڏ پاڻيءَ جي ڳولا ۾ موڪليو ويو. هنن وٽ هڪ پستول کان سواءِ ٻيو ڪجهه به نه هو. شام جو ڇئين بجي، جڏهن هو واپس نه موٽيا ته مون ڪوڪو ۽ اينجيتو کي هنن جي ڳولا ۾ موڪليو. پر هو به سڄي رات گم ٿي ويو. ٻويون دستو اُتي ئي ترسيو پيو هو. تنهن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪري اسين ريڊيو تي ڪجهه ٻڌي نه سگهياسين. اڄ مجبور ٿي اسان کي اُها ننڍي گهوڙي ڪُهڻي پئي، جيڪا گذريل ٻن مهينن کان اسان سان گڏ هئي، مون اُن کي بچائڻ جي هر امڪاني ڪوشش ڪئي پر بک جي ڪري سيني جو مورڳو ساهه ٿي نڪتو. هاڻي اسان کي اڄ ڏاڍو تنگ ڪري رهي آهي. ويجهڙائي ۾ ڪٿي به پاڻي ملڻ جي ڪابه اميد ڪانهي.

ريڊيو تاتاريندا جي علائقي ۾ هڪ سپاهيءَ جي زخمي ٿيڻ جي خبر ٻڌائي آهي.آءٌ اها خبر لهڻ ٿو چاهيان ته جيڪر حڪومت پنهنجي ٿيل نقصان جو صحيح اعلان ڪري ٿي ڇڏي ته پوءِ ٻين اعلانن منجهه ڪوڙ جو ٿي ڳالهائي. ها البته حڪومت جا اهي بيان صحيح آهن ته ڪارا گوائرند تيپريلا جهڙن ڏورانهن علائقن ۾ ڪير آهي، جيڪو انهن سپاهين کي ماري رهيو آهي. جو ته اهو تڏهن ممڪن ٿي سگهي ٿو، جڏهن جواڪيوين وارو جٿو ٻن حصن ۾ ورهائجي وڃي، يا اڃا ڪو ٽئون گروهه پاڻ مرادو پيدا ٿي ويو آهي؟

29- آگسٽ

اڄوڪو ڏينهن ڏکيائي ۽ ٿڪاوٽ ۾ گذريو، رستو ناهيندڙن جي رفتار ٻنهه ڊري هئي، هڪ ڏينهن ته هٿن سمجهيو ته اسين 'ماسي ڪيوري' وٽ پهچي ويندا اسين ۽ هو غلط پاسي هلڻ لڳا. اسين شام جو چشمي وٽي هڪ پوسل واري زمين تي ترسياسين. جتي ڪجهه وڻ ٻوٽا موجود هئا، جن جي پاڙن کي چوسي اسان اُڃ اجهائڻ جي ڪوشش ڪئي، شپاڪو، استاڪيو، نيتو ۽ ڪجهه ٻين ساٿين جو اُڃ کان مورڳي ساهه ٿو وڃي. سپاهي اسان کي سڌو اوڏانهن هلڻو پوندو، جتي پاڻي ملي سگهي، باقي بيا اُڃ سهڻ جي ڪوشش ڪري رهيا آهن.

ريڊيو ڪا خاص خبر ڪانه ٻڌائي اڄ جي اڪيلي اهم خبر اها آهي ته ديبري جي ڪيس جي اينڊز هفتي تائين مهملي ڪئي ويئي آهي.

30- آگسٽ

حالتون تيزيءَ سان خراب ٿي رهيون آهن، رستو ناهيندڙ ڪيترا پيرا غش ٿي ويا. مگويل ۽ باريو ته اُڃ کان لاچار ٿي، پنهنجو پيشاب پيئڻ شروع ڪري ڏنو آهي. انهن کي ڏسي چينو پڻ ائين ڪرڻ لڳو. پر ڪيس جلاب ٿي پيا ۽ پيٽ ۾ سور شروع ٿي ويس. آرياتو، بينگيتو ۽ جوليو هڪ ڪاڙيءَ سان گڏ سفر ڪندا رهيا. نيٺ هنن پاڻي ڳولهي ورتو. هنن مون کي ٻڌايو موڪليو پر جيئن ته خچر ان هنڌ پهچي نٿي سگهيا. تنهن ڪري مون ناتو وٽ ترسڻ جو فيصلو ڪيو. اتي اُتي پاڻي ڪٿي آيو جيڪو اسان ڊڪ ڪري پيتو ۽ گوشت پڻ ڪاڏوسون. هيناهينءَ جي ڪري ريڊيو تان خبرون ٻڌي ڪين سگهاسين.

31- آگسٽ

صبح جو اينجيتو ۽ ليون هيئينءَ علائقي ۾ سڌ سماءُ لاءِ نڪتا ۽ شام جو چشمي وٽي اچي ٻڌاياٿون ته اڳيان رستو صاف آهي ۽ خچرن کي پاڻيءَ واري هنڌ تائين

ونئي وڃي سگھجي ٿو. سوچڻ تي خبر پئي تہ تڪليف جو سڀ ڪان وڏو مرحلو اڳ ۾ دريش هو ۽ جانورن کي اتيرو مناھون ونئي وڃي نٿو سگھجي. تنهن ڪري مون مگويل کي چيو تہ هو سپاٽي آخري چوٽيءَ ڪان تنيو رستو ونئي. اڳيان وڌي ۽ اسين خچرن کي هيٺ ونئي ايندا سين. مثلا مان هڪ تپايو آيو آهي. جنهن کي اسين اُتاري ڪونہ سگھيا آهيون.

ماهوار تجزيو

جنگ شروع ٿيڻ ڪان ونئي هيستائين، بيشڪ هي مهينو ڏاڍو ڏکيو ۽ تڪليفن وارو هو. اهي سڀئي غارون جتي اسان دستاويز ۽ دوائون رکيون هيون. سي اسان کان ڦرجي ويون. اهو هڪ ڪاپاري ڌڪ آهي، نہ رڳو نفسياتي طور تي پر هونئن بہ. مهيني جي پڇاڙيءَ ۾ ٻن ساٿين جو موت ۽ گھوڙي جي گوشت تي گذاري ڪندي، ڏکي مارچ سڀني کي بددل ڪري ڇڏيو هو ۽ هڪ ساٿي ڪاميا اسان کي ڇڏي ڀڄي ويو، ٻين حالتن ۾ تہ ڪئي ڪاميا کان ڇوٽڪارو اسان لاءِ بهتر ٿئي ها، پر هاڻوڪين حالتن ۾ جواڪيوين سان رابطي ٽٽڻ ڪري، اسان جو دستو همت هاري ويٺو. منهنجي بيماري پڻ غير يقيني صورت اختيار ڪري پئي وڃي، انهن مڙني ڳالهين جو نتيجو هي ٿيو، جو جنهن معرڪي منجهہ اسين دشمن جو سخت نقصان ڪري ٿي سگھياسين، تنهن ۾ هن جو فقط هڪ ماڻهو زخمي ڪري سگھياسين. ٻئي پاسي پاڻيءَ کان سواءِ پهاڙين ۾ سفر ڪندي ساٿين جي ڪردار جا ڪيترائي منفي پهلو اڳيان آيا.

ٻيون مکيہ اهم ڳالهيون هي آهن:

1- اسان جو ٻاهر رابطو ٽٽي چڪو هو ۽ ويجهڙائيءَ ۾ قائم ٿيڻ جي ڪا بہ اميد نظر ڪانہ پئي اچي.

2- هارين جو سهڪار حاصل ڪرڻ ۾ ناڪام رهيا آهيون، ان جو وڏو ڪارڻ هي آهي تہ گڏريل ڪيترن ئي ڏينهن ڪان، اسان جو هنن سان رابطو ڪونہ رهيو آهي.

3- ساٿي حوصلو هاري رهيا آهن، پر سمجهان ٿو تہ اها ڳالهہ عارضي ٿيندي.

گذريل مهيني وانگر هن مهيني پڻ اسان جو سڀ کان اهم ۽ مکيہ ڪم ٻين انقلابي دستن سان رابطي جي بحالي، وڌيڪ گوريلن جي ڀرتي جو پورائو ۽ انهن جي لاءِ هٿيارن توڙي دوائن جو بندوبست ڪرڻ آهي. هيءَ ڳالهہ پڻ ذڪر جوڳي آهي تہ انٽي ۽ ڪوڪو پنهنجيءَ انقلابي ڪارڪردگيءَ جو اڳي ڪان وڌيڪ بهتر مظاهرو ڪري رهيا آهن.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سيپٽمبر

1- سيپٽمبر

ڇنڇر جي مهل اسين خچرن کي ڪاهي هيٺ آياسين، جيڪو ڏاڍو اوکو ڪم هو. هڪ خچر توازن برقرار رکي نہ سگهيو ۽ ڏو وڃي هيٺ اونهي کاهيءَ ۾ ڪريو. ميڊيڪو اڃا ٺيڪ نہ ٿيو آهي، پر منهنجي طبيعت مڙني ڪجهہ ٺيڪ آهي ۽ مان سونهين طور خچرن جي اڳيان اڳيان هلندو رهيس. اسان جي اميدن جي خلاف پنڌ تمام گهٽو هو. شام جو ڇهين وڳي پتو پيو تہ اسين ٽارنٽو جي گهر جي ويجهو ڊڪ ٻيءَ جُر وٽ پهچي چڪا آهيون. مگويل پنهنجو رستو ڏاڍي ڇوهہ مان طئي ڪيو، پر هن جي رستي تائين پهچندي پهچندي، مڪمل اونداهي ڇانئجي وئي. بينگينو ۽ آربانو پنهنجوسفر ڏاڍي خبرداري سان طئي ڪيو. رستي ۾ ڪين ڪوبہ ذڪر ڪرڻ جوڳو واقعو پيش ڪونہ آيو. هن هڪ خالي گهر ۾ ڊيرو ڄمايو، جتي فوج لاءِ ٽيون ٻيرڪون اڏيون ويون هيون ۽ سپاهي انهن گهرن کي ڪجهہ عرصي لاءِ خالي ڪري ويا هئا. اُتان سان کي مڪائيءَ جو اٽو ۽ لوڻ مليو. اسان ٻہ ٻڪريون ڪُٺيون ۽ مڪائيءَ جي اٽي جون مانيون پچائيوسيون. احتياط طور اُتي اسان کي سڄي رات چوڪي ڏيڻي پئي. ٻئي ڏينهن صبح جو سوير اهو هنڌ خالي ڪري رستي تي هڪ چوڪيدار ڇڏي، روانا ٿي وياسين.

2- سيپٽمبر

ڇنڇر جي مهل اُتان هنّي ٻري ٻوڪن ٻاسي روانا ٿياسين ۽ ان گهر ۾ ڪوڙڪيون هٽي، ڪوڪو، بيلو، بينگينو ۽ مگويل کي گهٽ جهلڻ لاءِ ڇڏيوسون. ٻئي طرف چوڪيدار ٻڻ موجود هو. صبح جو ائين ٻجي ڪوڪو اچي ٻڌايو تہ هڪ مقامي شخص اُتي هونوريٽو کي ڳولهڻ آيو هو. ڪل چار ڄڻا هئا. ڪين حڪم ڏنو ويو تہ باقي ٽن ڄڻن کي واپس موٽي وڃڻ لاءِ چوڻ. ان ۾ جگي

دير ٿي ويئي، جو ته اسين جتي ترسيل هئاسين اهو گهر اُنان ڪان ڪلاڪ ڪن جو پنڌ تي هئو. ڊيڊ بجي ڌاري گولين جُٽڻ جا آواز ٻڌاسين. پوءِ خبر پئي ته هڪ هاري ڪنهن سپاهيءَ سان گڏ ويو پئي، تنهن کي چينوءَ ڏسي جيڪو اسٽاڪيو سان گڏ پهرو ڏيئي رهيو هو، رڙ ڪئي. اُتري ۾ سپاهيءَ بندوق تاڻي فائرڪيو ۽ گهٽ هٿي بجي ويو. جواب ۾ پامبوءَ گولي هلائي، جنهن سان هن جو گهوڙو مري پيو. ان سڄي معاملي ۾ جنهن لاءِ منهنجو رد عمل حيرت انگيز هو. اها سنڌين سڌي نااهلي هئي. مسڪين چينو ناڏو ٿڪو ٿيو. اسان انهن ڇئن هارين ۽ پنهنجي ٻنهي قيدين کي ڇڏي ڏنو ۽ کين 'ماسي ڪيوري' طرف موڪليوسون. هارين کان اسان هڪ ننڍي عمر جو خچر ست سئو ڊالرن ۾ ورتو. هيوگو کي سنڌس ڪارڪردگيءَ جي بدلي ۾ هڪ سئو ڊالر ڏنا ويا ۽ وڌيڪ پنجاهه ڊالر انهي شين جي معاوضي طور ڏنا ويا، جيڪي اسان کانئس ورتيون هيون. پوءِ خبر پئي ته جيڪو گهوڙو مئو هئو، تنهن کي منڊي ٽيڻ جي ڪري 'هونوريٽو' جي گهر ۾ ڇڏي ڏنو ويو هو. هارين ٻڌايو ته هونوريٽو جي گهر واريءَ چيو ته سپاهين سنڊس مڙس کي ماريو ڪُٽيو ۽ گهر ۾ جيڪي کائڻ پيئڻ جون شيون هيون، سي ٻن ڇٽ ڪري ويا. ان ڏينهن اڳ جڏهن هاري اُتي ويا هئا ته هونوريٽو هڪ چيتي جي هٿان زخمي ٽيڻ جي ڪري علاج لاءِ ويلي گرانڊي ۾ ترسيل هئو. بهرحال اسان کان اڳ ۾ گهر ۾ ڪو موجود ته ضرور هو، جو ته جڏهن اسين پهتاسين ته چُلهه ۾ ٽانڊو پئي ٻريو ۽ چينوءَ جي غلطيءَ جي ڪري مون فيصلو ڪيو ته هي هنڌ ڇڏيون ۽ جنهن رستي تان هاري ويا هئا، ان کي استعمال ڪنديءَ، پهرينءَ گهر تائين پهچڻ جي ڪوشش ڪريون، جيئن ته فوج اُنان ڪان پوئتي هٽي رهي هئي، تنهن ڪري امڪان هو ته ان علائقي ۾ سپاهي گهٽ هوندا. اسان جي روانگيءَ ۾ گهڻي دير ٿي ويئي هئي. ٽيهريءَ جو پوئين ڇئين بجي اسان اهو پيچرو لنگهي، اُهو گهر ڳولهڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ ناڪام ٿي مال جي هڪ لنگهه وٽ سمهي پياسين. ريڊيو تي اسان هڪ وڏي خبر ٻڌي ته ڪاميريءَ جي علائقي ۾ جواڪيوين نالي هڪ ڪيوبن شهريءَ جي اڳوائي ۾ ڏهن ڄڻن جي هڪ جٿي جو خاتمو ڪيو ويو آهي. اها خبر آمريڪي ريڊيو اسٽيشن ٻڌائي هئي. پر مقامي ريڊيو ان باري ۾ اڃان تائين خاموش آهي.

3- **سيپٽمبر**

اڄ آچر جو ڏينهن آهي. هڪ ٻه چڪريون ٿيون. صبح جو سوير اسان هيٺ 'ماسي ڪيوري' طرف نظرون ڊوڙايون ۽ ٻاهرين رستي کان ڪجهه پنڌ تي ريوا گرانڊي پُڄي وياسين. منجهند جو هڪ بجي اُنتي، ڪوڪو، بينگيو، بيلٽو، جوليو ۽ ليون اُن گهر تائين پُڄڻ جي ڪوشش ڪئي ته جيڪڏهن اُتي فوج نه هجي ته ڪي ضروري ڪم جون شيون خريد ڪري سگهجن، جيئن اسان جو ڪجهه وقت آرام سان گذري سگهي. پهرين انهن کيتي ۾ ڪم ڪندڙ ٻن کيت مزدورن

Scanned with CamScanner

ڪي جهليوسين، جن ٻڌايو تہ اُتي تہ مالڪ ۽ نہ وري ڪا فوج موجود آهي. البت ڪاٺ پيٺ جون شيون جهجهي مقدار ۾ موجود آهن. هتي اهو بہ ٻڌايو تہ هڪ ڏينهن اڳ پنج گهوڙي سوار فوجي اُتان ٻيهڻ ڪان سواءِ لنگهيا هئا. ڪجهہ ڏينهن اڳ هونوريٽو پنهنجن ٻن پُٽن سوڌو، ان نهر تائين ويو هو. اُتي پهچڻ تي ڪيس چاليهن سپاهين جي موجودگي جي خبر پئي. ڦڙلوٽ ۾ اسان جي همراهن هڪ سپاهيءَ کي ماريءَ وڌو، جنهن ٻاڻ سان گڏ، هڪ ڪتو بہ آندو هو. سپاهين جاءِ کي گهيري ۾ ورتو، پر جڏهن هُنن گوليون هلائڻ شروع ڪيون تہ سپاهي ڀوڄي هليا ويا. تنهن هونديءَ بہ هو ٻاڻ سان جانورن جو هڪ ڌاڻو بہ آڻي نہ سگهيا. هن علائقي تي هوائي جهازن پڻ اُڏام ڪئي ۽ ناڪا هواسو وٽ راڪيٽ بہ اُڇليا ويا. مزدورن اهو بہ چيو تہ انهن هن علائقي ۾ ڪٿي بہ گوريلن کي ڪونہ ڏٺو آهي ۽ انهن بابت ڪين خبر ٿي انهن کان ٻڌي هئي. جن کي اسان آزاد ڪيو هو.

وائس آف آمريڪا هڪ ڀيرو وري بہ گوريلن سان جهڙپ، جو ذڪر ڪيو آهي ۽ ٻڌايو اٿس تہ ڏهن گوريلن جي هڪ جٿي مان فقط هڪ جوس ڪارٽيلو نالي شخص جيئرو بچيو آهي. ڪارٽيلو جو اصلي نالو پاڪو آهي، جيئن تہ هو اسان کي جڏهن پيچي ويو هو ۽ لڙائي جو علائقو 'ماسي ڪيوري' ٻڌايو ويو آهي، تنهن ڪري هيءَ خبر ڪوڙي پئي لڳي.

4- سيپٽمبر

ماسي ڪيوري کان 'هونوريٽو' ڏانهن ويندڙ رستي تي مگويل جي مُهنداريءَ ۾ اٺن جڻن جو هڪ جٿو گهٽ جهليو ويٺو رهيو، پر ڪو خاص واقعو پيش نہ آيو. وڌيڪ اهو تہ تانو ۽ ليون هڪ ڳئون اسان ڏانهن ڪاهي اچڻ جي ڪوشش ڪري رهيا هئا، پوءِ هو بہ تلها متارا باليل ڏڳا ڪاهي آيا. اُرباتو ۽ ڪاميو درياهہ جي وهڪري جي خلاف ڇهن ميلن تائين هليا ويا. ان سفر ۾ ڪين چار پيچرا لنگهڻا پيا، جن مان هڪ نہ صفا هيٺ هو. اسان پنهنجي خريد ڪيل ڏڳيءَ کي ڪُٺو ۽ وڌيڪ خوراڪ ۽ سَڌَ سماءَ لاءِ رضاڪار طلب ڪيا. انتي، ڪوڪو، جوليو، اينچينو، شپاڪو ۽ آرٽورو جي چونڊ ڪئي ويئي ۽ انتيءَ کي دستي جو مُهندار مقرر ڪيو ويو. پاچو، پامبو ۽ استاڪيو پڻ گڏ وڃڻ جي خواهش ڏيکاري. انتيءَ کي هدايت ڪئي ويئي تہ هو پنيرڪي مهل ذميدار جي گهر وڃي حالتن جو جائزو وٺي ۽ جيڪڏهن اُتي ڪو فوجي موجود نہ هجي تہ ضرورت جون هرڪي شيون خريد ڪري اچي. پر جيڪڏهن اُتي فوجي هجن تہ گهر جو گهيرو ڪيو وڃي ۽ ڪنهن فوجي کي گرفتار ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي وڃي. هيءَ ڳالهہ بہ ذهن ۾ رهي تہ اسان جي ڪنهن بہ ماڻهو، جو نقصان نہ ٿئي ۽ هر ڪو ڪم ڏاڍي ڌيان ۽ خبرداريءَ سان ڪيو وڃي.

ريڊيو، 'وادلوال ليو' وٽ هڪ نئين جهڙپ، ۾ هڪ گوريلي جي موت جي خبر ٻڌائي آهي. هي اهوئي هنڌ آهي جتي ڪلهہ هتي ڏهن گوريلن جي هڪ

جني کي مارڻ جي دعويٰ ڪئي هئي. ان مان پڌرو آهي ته جوا ڪيوبن بابت اڳوڻو اطلاع غلط هو. ٻئي پاسي سرڪاري خبرن مان ان ڳالهه جي ثابتي ملي ٿي ته پيروءِ جو حبشي ڊاڪٽر ڪاميري تيو ويو هو ۽ هو 'پال مرينتو' به مئو هو. پاليڊر هن جي سڃاڻپ ڪئي هئي ۽ لڳي ٿو ته اها خبر درست آهي باقي اطلاع يا ته ڪوڙا آهن يا انهن ايڪڙ ٻيڪڙ ماڻهن بابت آهن. جيڪي ڏجي گوريلا يونٽ ڇڏي ڀڄي ويا هئا. بهرحال ماسي ڪيوري ۽ ڪاميري مان نشر ٿيل اعلانن جو لهجو ڏاڍو عجيب آهي.

5- سيپٽمبر

سڄو ڏينهن خاص واقعي ٿيڻ کان سواءِ گذري ويو. اسين نتيجن جو اوسيٽرو ڪري رهيا هئاسين. جو صبح جو سادي چٽين ٻجي ڏاري هو ڪجهه گهوڙا ۽ ڪي ضرورت جون شيون ڪٺي واپس وريا. سپاهي 'مورزون' نالي هڪ ننڍي آبادگار جي گهر ۾ رهيل آهن. لڳي اٿين ٿو ته هو رات جو سفر ڪن ٿا. هن آن گهر کي گهيري ۾ ورتي، مونٽانو جي گهر تائين جهرجهنگ ۽ وڻ وڏي ڇڏيا هئا. پر هو ڪنهن کي به ڳولهي نه سگهيا. ڪجهه ان اٿي موجود هو. هو سئو پائونڊ مڪائي ٻاڻ سان ڪٺي آيا هئا. ٻارهين ٻجي ڌاري هو. درياهه پار ٻن گهرن تائين پهتا. سڀ رهاڪو پنهنجا گهر گهاٽ ڇڏي ڀڄي ويا هئا. اٿي هن هڪ گهوڙيءَ تي قبضو ڪيو ۽ هڪ ٻئي هنڌ جڏهن ماڻهن پالمرادو سهڪار نه ڪيو ته ڌرڪي داب کان ڪم ورتائون. هن سُڌ ڏني ته اوهان کان سواءِ هن هن علائقي ۾ ٻئي ڪنهن به گوريلي کي نه ڏٺو آهي. هو سڄ لهڻ کان اڳ ۾ ئي اٿان روانا ٿي ويا ۽ مورو جي گهر وٽان لنگهن لاءِ رات جو انتظار ڪرڻ لڳا. ٻيو سڀ ڪم خير سلامتيءَ سان پورو ٿيو. رڳو آرٽورو رستو ڀلجي ويو ۽ هڪ پيچري تي ئي سمهي پيو. تنهن ڪري ڪيس ڳولهڻ ۾ به ڪلاڪ کن لڳي ويا. هو پويان پنهنجي پيرن جا نشان به ڇڏي آيا هئا. جيڪڏهن مال ڍاهي نه ڇڏيا ته توج اسان تائين پهچي سگهي ٿي. اسان جي ماڻهن جي طبيعت ۾ عجيب قسم جي تبديلي اٿي آهي. ريڊيو خبر ٻڌائي ته مارجي ويل گوريلي جي اڃان سڃاڻپ ٿي نه سگهي آهي. پر ان بابت جلدئي وڌيڪ خبر ٻڌائي ويندي. اسان ڪوڊ (Code) ۾ هڪ سڄي جو سڄو ريڊيائي پيغام ٻڌي ورتو. جنهن ۾ چيو ويو هو ته او ايل اي ايف (O.L.A.F) ڪامياب رهي. پر بوليويا جو وفد ٻيڪار ۽ واهيات ماڻهن تي مشتمل هو. بي سي پي (B.C.P) جي ايڊو فلور پنهنجو پاڻ کي اي ايل اين (E.L.N) جو نمائندو ظاهر ڪيو. پر ڪوڙ پڪڙجي پيو. هن مطالبو ڪيو آهي ته ڪول جو ڪو ماڻهو ڳالهه ٻولهه لاءِ وڃي. لوزانو جي گهر تي ڇاپو هنيو ويو. پر هو روپوش ٿي چڪو آهي. هن جو خيال آهي ته ديبري جي بدران ڪنهن متبادل شخص جو بندوبست ڪري سگهجي ٿو. بس اهي ٿي خبرون هيون. انهن ڳالهين ٻڌڻ کان پوءِ سمجهان ٿو ته اسان جو آخري پيغام هن تائين پهتو ڪونه هئو.

6- سيپٽمبر

بينگينو جي سالگره ڏاڍي دلچسپ رهي، صبح جو سوير اسان هٽ اَيل شين کي رڌڻ سان گڏ مڪائيءَ جي اٽي مان ماني پچائي ۽ دال سان کاڌي. تنهن کان پوءِ، مگويل انهن جشن کي گڏ وٺي روانو ٿيو ۽ گهڻ جهلي وڃي وينو. ليون پاڻ سان گڏ وٺي وڃڻ لاءِ هڪ ڳابو جهليو. جيئن ته دير ٿي چڪي هئي ۽ ڏهين وڳي تائين همراهه واپس نه وريا هئا، تنهن ڪري مون آريانو کي اهو چئي موڪليو ته هو ٻارهين بجي تائين گهٽ ڇڏي موٽي اچن. ٿوري دير کان پوءِ هڪ گولي هلڻ جو آواز آيو، پوءِ اسٽين گن هلي ۽ ڪجهه دير کان پوءِ اسان ڏانهن هڪ فائر ڪيو ويو. اجان اسين پوزيشن وٺي رهياهئاسين، ته آريانو ڊوڙندو آيو ۽ ٻڌايائين ته سنڌن سپاهين جي هڪ جٿي سان چڪري ٿي آهي، جيڪي پاڻ سان گڏ ڪتا وٺي پئي آيا. فوجي ٻڳائڻي ۾ نو ڄڻا هئا ۽ اسان کي سنڌن صحيح پوزيشن جي سڌ ڪانه هئي، تنهن ڪري مان ڏاڍو پريشان ٿيس. درياهه جي ڪنڌيءَ کان هٽڻ کان سواءِ ٿي اسان پنهنجو بچاءُ مضبوط ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. مون مارو، پومبو ۽ ڪامبا کي موڪليو. منهنجو ارادو هو ته سامان هتان کان ٻئي هنڌ منتقل ڪيو وڃي. پوئين دستي سان رابطو رکڻ به تمام ضروري هو. اسان جي لاءِ اهو به ضروري هئو ته کين خبردار ڪريون ته هو ڪنهن گهيري ۾ نه اچن. پوءِ مگويل وٺي ۽ بونٽ کي ڪي وڃيندو، پنهنجي سائين سميت اچي اسان سان گڏيو. حالتون ڪجهه اهڙيون هيون جو مگويل اسان جي رستي تي ڪو سنتري ڇڏڻ کان سواءِ ئي اڳيان وڌندو ويو ۽ پنهنجو سمورو ڌيان جانور جهلڻ تي رکيائين. ليون ڪتن جي ڀونڪڻ جا آواز ٻڌا ۽ ڏٺائين ته سنڌس رهائش گاهه ۽ ٻيلي جي وچ واري رستي تان هڪ فوجي جٿو لنگهي رهيو آهي. هو اڳيان اڳيان هئا ۽ جهرجهنگ وڃيندا. سڌو اسان وٽ پهتا. اسان ٿي گهوڙا ۽ ٽي ٻيا وهٽ ڪاهي آرام سان اُتان پلٽي هٽي وياسين ۽ چار پيچرا لنگهي، ٻه تيز تاليون تري. اڳوٺي هنڌکان سايا چار ميل کن پويان وڃي ترسياسين. اُتي هڪ ڏڳي کهي ڏؤ تي پيٽ پريوسون. پوئين دستي چاڻ ڏني ته کين جڳيءَ دير تائين گولين هلڻ جا آواز ٻڌڻ ۾ آيا آهن. جنهن ۾ مشين گن جو گوڙ پڻ شامل هئو. بلندي 600 ميٽر

7- سيپٽمبر

رستو ننڍو هو، پر پهرين پيچري پار ڪرڻ کان پوءِ، ته هلڻ ٿي ڏکيو ٿي پيو، تنهن ڪري مگويل فيصلو ڪيو ته پاڻ اُتي ئي ترسي ۽ اسان جو اوسيئڙو ڪيو وڃي. سپائي اسين پرياسي جو جاترو وننداسين. ايئرفورس اسان کي ڳولهڻ ڇڏي ڏنو آهي، پر فوج اسان جي ڪيمپ ۾ پهچي چڪي آهي. ريڊيو ٻڌايو ته هن علائقي ۾ گوريلن جي اڳوائي آءٌ ڪري رهيو آهيان هائي سوال هي ته اُتي ته جا هو ڊپ ۾ آهن؟ پر اُن جو امڪان نظر ڪونه پيو اچي. ڇا هتي جو هن اوچائيءَ تي اچڻ ممڪن آهي؟ جيڪو ڪجهه اسين ڪري چڪا آهيون ۽ جيڪي ڪجهه ٿو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

اسان بابت ڄاڻي ٿا. ان جي آثار تي اها ڳالهه ممڪن آهي؟ ڇا انهن جو ارادو آهي ته اسين اڳيان وڌنداسين ۽ هو ڪنهن مناسب هنڌ تي حملو ڪري، اسان کي ختم ڪري ڇڏين؟ ها اهو ممڪن آهي ڇا هو سمجهن ٿا ته سڀ سامان سڙي هٽ ڪرڻ لاءِ 'ماسي ڪبوري' جي علائقي ۾ رهڻ تي زور ڏينداسين؟ ميڊيڪو جي حالت ڪجهه مڙيئي ٺيڪ آهي، پر مون تي گذريل رات دم جو دورو پيو هو، تنهن ڪري مان سڄي رات سمهي نه سگهيس.

ريڊيو جوس ڪاريبلو (پاڪو) جي ڏنل اهم اطلاعن جو حوالو نو آهي ته ڪيس مناسب سزا ڏيڻ ضروري آهي ته جيئن ٻين لاءِ مثال قائم ٿي سگهي. ڊيبري پنهنجي خلاف پاڪو جي حرڪتن جو ذڪر ڪيو آهي ۽ چيو آهي ته هو رائفل ڪٽي بيلي ۾ شڪار ڪندو ڏنو ويو آهي. ڪروزڊيل سر جي ريڊيو، ريواگرانڊي جي ڪنڌيءَ وٽان هڪ گوريلا عورت تانيا جي لاش ملڻ جو اطلاع ڏنو آهي. حبشيءَ بابت خبر جيان هن ۾ پڻ ڪاٻه سچائي نظر ڪانه پئي اچي. ريڊيو ٻڌايو ته هن جو لاش سانتا ڪروز نيو ويو آهي، پر 'آلٽي پانو' ريڊيو اسٽيشن اهڙو ڪوبه اطلاع نه ڏنو آهي.

مون جوليو سان ڳالهه ٻولهه ڪئي، هن جي حالت هاڻ ڪجهه مڙئي ٺيڪ آهي، پر سندس خيال آهي ته اسان جا عوام سان ٻنڌڻ مضبوط هئڻ گهرجن ۽ اسان کي عوام مان وڌيڪ ويڙهو گوريلا حاصل ڪرڻ گهرجن. بلندي 720 ميٽر.

8- سيپٽمبر

اڄوڪو سڄو ڏينهن ڏاڍي آرام ۽ سڪون سان گذريو. صبح ڪان وٺي رات تائين پامبو جي اڳواڻيءَ ۾ اٺ ڄڻا گهٽ جهليو ويٺا رهيا. ڊورن کي ٻه ڏڦ تي چارو ڪارايوسين. منهنجي گهوڙيءَ جا زخم هاڻ ڀرجي رهيا آهن. اينچيٽو ۽ شياڪو وهڪري جي خلاف ويچي، پرياسي جو سنڌ سماءُ وٺن ته واقعي رستو ان جي قابل آهي، جو جانورن سميت ان تي سفر ڪيو وڃي. ڪوڪو ۽ ڪاميا درياهه پار ڪيو، پاڻي هن جي ڇاتيءَ تي تي آيو، پربن ۽ پاسي پهچي هو هڪ ٽڪريءَ تي چڙهي ويا ۽ چوڌاري نظرون ڊوڙائڻ لڳا، پر ڪا نئين خبر آڻي نه سگهيا. مون مگوبل ۽ اينچيٽو کي وري موڪليو. هڪ ڏکي مشاهدي ڪان پوءِ هن اطلاع ڏنو ته ان رستي تي جانورن کي وٺي وڃڻ ڏاڍو ڏکيو آهي. سڀاڻي اسين ان پاسي وڃڻ جي ڪوشش ڪنداسين، جو ته اسان کي اميد آهي ته جيڪڏهن جانورن تان سامان لاٿو وڃي ته هو درياهه پار ڪري ويندا.

ريڊيو ٻڌايو ته گوريلا عورت تانيا کي دفنائڻ مهل بيري انٽوس پاڻ ٻه آئي موجود هو ۽ ڪيس سمورين مذهبي رسمن ادا ڪرڻ ڪان پوءِ دفنايو ويو. تنهن ڪان پوءِ 'بيري انٽوس' پورٽو ماري شيو ڇڏ ويو، جتي هونوريٽو جو گهر آهي. آتي هن بوليوين رهاڪن سان جن کي هن وعدي مطابق پورو پگهار نه ڏنو هو، وعدو ڪيو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

تہ جيڪر هو سلام ڪندا، فوجي چوڪين تي پهچندا تہ مٿن ڪابہ ڪاروائي نہ ڪئي ويندي. هڪ هوائي جهاز 'هونو رينو' وٽ ٻيري انتوس جي لاءِ بمباري جي مشق ڪئي.

بوڊاپيسٽ جي هڪ اخبار مون تي (چي گويرا تي) تنقيد ڪئي آهي ۽ مون کي غيرذميوار ۽ رحم جوڳو قرار ڏنو اٿس.

9- سيپٽمبر

اخبار چلي جي پارٽيءَ جي صحيح مارڪسي نظرين جي واکاڻ ڪندي لکيو آهي تہ اُها هر عمل جي ميدان ۾ صحيح طريقو اختيار ڪندي آهي. جي وس پڄيم تہ مان جيڪر انهن سڀني ڍيڄو لڪير جي فقير ۽ چمچن کي دنيا اڳيان اگهاڙو ڪري ڪين سندن ئي ايجاد ڪيل طريقن سان سزا ڏيان.

مگويل ۽ نائو پنهنجي مشاهدي تان موٽي اچي ٻڌايو تہ درياهہ پار ڪري سگهجي ٿو، پر جانورن کي ترڻو پوندو ۽ اسان کي پيچرا پار ڪرڻا پوندا. ڪابي طرف هڪ وڏو پيچرو آهي جتي اسين ترسي سگهون ٿا. پامبو ۽ اينچيٽو جي اڳوائيءَ ۾ اٺن ڄڻن کي گهٽ جهلڻ لاءِ وهاريوويو. پر ڪا نئين ڳالهہ نہ ٿي، اينچيٽو سان بہ ڳالهہ ٻولهہ ٿي. سندس عزم پختو ۽ ارادو مضبوط آهي. پر سندس چوڻ آهي تہ بوليويا جا ڪيترائي ساٿي ڪمزوريءَ جو اظهار ڪري رهيا آهن. هن اها بہ شڪايت ڪئي تہ ڪوڪو ۽ انتيءَ سياسي ڪم ڇڏي ڏنو آهي. اسان ڳئون جو گوشت پورو ڪري ڇڏيو، هاڻ فقط صبح جي سوپ لاءِ راتوڪو گوشت بچيل آهي. ريڊيو تان اڄ جي واحد اهم خبر هيءَ هئي تہ ڊيبري جي ڪيس ۾ اينڊز شنوائي 17 سيپٽمبر تي رکي وئي آهي.

10- سيپٽمبر

سنڌ آثارن جي باوجود، ڏينهن ڏاڍو ڏکيو گذريو، رستي جي خرابي ۽ ڪڏن ڪوين جي ڪري جانور هلي نہ سگهيا. هڪ خچر تہ صفا بيهي رهيو ۽ هڪ وک بہ اڳتي نہ ٿي چريو. لاچار ٿي اسين اُن کي اُتي ڇڏي اڳيان وڌي وياسين. درياهہ جي چڙهندڙ پاڻيءَ جي ڪري ڪوڪو فيصلو ڪيو تہ جيترو جلد ٿي سگهي، اوترو ئي جلد درياهہ پار ڪيو وڃي. پر چار بندوقون، مورو جا ڪجهہ هٿيار ۽ بينگينو جا ٽي ٽنٽڪ توڙ گولا، ٻئي ڪناري تي ئي رهجي ويا. مون خچر سان گڏ ترندي درياهہ پار ڪيو، پر پنهنجا جوتا وڃائي ويٺس. هاڻي مون وٽ فقط هڪ جوراين جي جوڙي وڃي بچي آهي. نائو هٿيار ڪيڙن جي هڙ ۾ ٻڌي. هڪ چمڙي جي ٿيلهي ۾ ويڙهي، اُن هنڌ ٽپي پيو. جتي پاڻيءَ جو وهڪرو گهڻو تيز هو. نتيجي ۾ هو سڀ ڪجهہ وڃائي ويٺو. بيو خچر ٻهرين تہ ڪناري تہ گپ ۾ ڦاسي پيو ۽ پوءِ پاڻ ڇڏائي وڃي پاڻيءَ ۾ ٽپ ڏنائين. نتيجي ۾ اُهو خچر ۽ ليون ٻڏندي ٻڏندي بچيا. جو تہ اُن وقت تائين تيز پاڻيءَ جو وهڪرو پهچي چڪو هو. آخرڪار اسين سڀئي ڪناري پهتاسين. پر ميديڪو جي حالت ڏاڍي خراب آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

هو سڄي رات ٽنگن جي سور جي ڪري ڪنجهندو رهيو. هيستائين اسان جي رٿابندي هيئن هئي تہ جانورن کي تاري ٻئي ڪناري تائين آندو وڃي، پر باقي جانورن کي آڻڻ لاءِ ٻوڙ جي پاڻيءَ جي لهڻ جو اوسيئڙو ڪرڻو پوندو. ان ڪانسواءِ هوائي جهاز ۽ هيليڪاپٽر پڻ هن علائقي مٿان اڏام ڪندا رهيا. هيليڪاپٽرن جي ڪري مون کي ڏاڍي تشويش آهي، جو تہ انهن جي ذريعي سڌ سماءُ رکي، اسان جي لنگهہ واري جاءِ تي ڪوڙڪيون هڻي سگهجن ٿيون ۽ سپاهين کي اسان جي گهٽ جهلڻ لاءِ ويهاري سگهجي ٿو. سڀاڻي درياهہ جي وهڪري جي خلاف ۽ پيچري سان گڏ ماڻهو موڪلي، پنهنجي صحيح پوزيشن جو اندازو لڳائيندا سين.

رستو ڏيڍ ميل. بلندي 780 ميٽر. ۽ ها اهو ذڪر ڪرڻ وساري ويٺس تہ اڄ مون ڇهن مهينن کان پوءِ تڙ ڪيو آهي، تہ رڳو مون، پر ٻين ساٿين سان بہ اهائي ساڳي حالت هئي.

11- سيپٽمبر

اڄوڪو ڏينهن ڏاڍي سڪون سان گذريو. درياهہ جي وهڪري جي خلاف. جانچ پڙتال لاءِ ويل همراهن موٽي اچي ٻڌايو تہ جنهن هنڌ ڪنارا پاترا آهن، اتان پاڻي گهٽ هئڻ جي ڪري ٿي سگهي ٿو تہ جانور درياهہ اڪري وڃن. بينگيتو ۽ جوليو ڪاهيءَ سان گڏ آسپاس جو جائزو وٺڻ ويا، پر سرسري معائني کان پوءِ، ٻارهين بجي موٽي آيا. پوٽيءَ دستي جي مدد سان ناتو ۽ ڪوڪو واپس ويا تہ جيئن اهي شيون آڻي سگهجن. جيڪي اسين پويان ڇڏي آيا هئاسين. هو ٻن شين کان سواءِ خچر کي پڻ درياهہ اڪاري آيا ۽ هاڻي فقط مشين گن جي گولين جي هڪ پيٽي پويان رهجي ويئي هئي. هڪ الوڻنڊڙ واقعو پڻ پيش آيو. چينوءَ اچي ٻڌايو تہ ناتو هن جي سامهون، گوشت جو هڪ ٽڪرو تري اڪيلي سر کاڌو. مان چينوءَ تي ڏاڍو ڪاوڙيس تہ هن ان کي ائين ڪرڻ کان روڪيو ڇو نہ؟ تحقيق ڪرڻ تي معاملو اڃا منجهي پيو جو تہ هيءَ ڳالهہ چٽي ٿي نہ سگهي تہ چينو ناتو کي ان ڳالهہ جي اجازت ڏني هئي يا نہ. چينوءَ جي خواهش ڏيکاري تہ هن جي بدران ڪنهن ٻئي کي ناتو سان گڏ ڪم تي موڪليو وڃي، تنهن ڪري مون سندس جاءِ تي پاميو کي موڪليو. تنهن هوندي بہ اهو واقعو چينوءَ لاءِ ڏاڍو تلخ ۽ پريشان ڪندڙ آهي.

ريڊيو 'بيري انتوس' جي ان دعويٰ جو اطلاع ڏنو آهي تہ مون کي مُٺ ڀيڙ وقت ٿي ويو آهي ۽ مون بابت سمورا افواهہ غلط ۽ فقط پروپيگنڊا آهن. رات جو هُن وري بہ اعلان ڪيو تہ جيڪو شخص مون کي جيئرو يا مئل ڦٽ ڪندو، تنهن کي پنجاهہ هزار ڊالر(ٻاويهہ سئو آمريڪي ڊالر) انعام طور ڏنا ويندا. لڳي ائين ٿو تہ ڪيس هٿياربند فوج، مون بابت ڏاڍو تنگ ڪيو آهي. هُن منهنجي سڃاڻپ لاءِ هوائي جهاز وسيلي پمفليٽ بہ اڇليا آهن. 'ري گوتران' جو چوڻ آهي تہ بيري انتوس جي اها اڄ فقط هڪ نفسياتي چال آهي. جو تہ گوريلن جا اٽل ارادا ڪنهن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪان ڳجها ڪوٺهن ۽ هو هڪ ڊگهي جنگ جون تياريون ڪري رهيا آهن. پابليٽو سان ڊگهي ڳالهه ٻولهه ٿي، پين ساٿين جيان هن کي پڻ رابطن ٽٽڻ تي ڏاڍو ڏکو آهي. سندس خيال آهي ته اسان جو شهرن سان رابطو بحال ڪرڻ بنهه ضروري آهي. بهرحال هُن جو ارادو پڪو آهي ۽ فتح يا موت جي اصولن تي ڪيس پختو يقين آهي.

12- سيپٽمبر

اڄوڪي ڏينهن جي شروعات اهڙي واقعي سان ٿي، جيڪو هڪ پهلوءَ سان گڏ ڏاڍو افسوسناڪ به آهي. صبح جو ڇهين بجي روانگيءَ وقت اسٽاڪيو هيءَ خبر آندي ته ڪجهه ماڻهو هن طرف اچي رهيا آهن. هن اسان کي هشيار سنڀالڻ لاءِ چيو ۽ اسين تيار ٿي ويهي رهياسين. انٽونيو به انهن کي ڏسي چڪو هو. جڏهن مون انهن جي ڳاڻاٽي بابت پڇيو ته هُن هٿ جي اشاري سان ٻڌايو ته پنج ڄڻا آهن. نيٺ پتو پيو ته اهو سڄو انهن ماڻهن جو وهم هو ۽ اها شئي اسان جي ساٿين لاءِ ڏاڍي خطرناڪ آهي، جو ته ان ڳالهه منجهان مون سمجهيو ته هو ذهني طور مايوسيءَ جي ڦٻڻ ۾ ڦاسي پيا آهن. مون انٽونيو سان ڳالهه ٻولهه ڪئي، پر هن جي ذهني حالت درست ڪونهي. هن جي اکين مان ڳوڙها ڳڙڻ لڳا، پر هن ان ڳالهه کان سختيءَ سان نابري واري ته ڪو هو ڊنل يا هراسيل آهي. البته هن ٻڌايو ته سندس اها حالت گهٽ ننڊ ڪرڻ جي ڪري ٿي آهي. جو ته هو گذريل ڇهن ڏينهن کان وڌيڪ ڊيوٽي ڏيئي رهيو آهي. وڌيڪ ڊيوٽي ڪيس سزا طور ڏني ويئي هئي. جو ته هُن پهري دوران سُمهي رهڻ کان پوءِ، ان ڳالهه مڃڻ کان انڪار ڪيو هو. شپاڪو به حڪم جي ڀڃڪڙي ڪئي هئي ۽ ڪيس سزا طور ٽن ڏينهن جي وڌيڪ ڊيوٽي ڏيئي پي هئي، رات جو هن مون کي درخواست ڪئي ته ڪيس هر اول دستي ۾ اماڻيو وڃي، جو ته هتي سندس انٽونيو سان تعلقات نيڪ نه آهن، پر مون اها ڳالهه نه مڃي. انٽي، ليون ۽ اسٽاڪيو پيڊري سان هلندي، تمام گهڻو اڳيان نڪري ويا ته جيئن اهو ڏسي سگهن ته اسين پهاڙين جي ڊگهي سلسلي جي هُن پار وڃي سگهون ٿا يا نه. جيڪا رهائش واري هنڌ کان ڪجھ فاصلي تي نظر پي آئي، ڪوڪو، اينچيٽو ۽ جوليو وري به دريا جي مخالف طرف روانا ٿي ويا ته جيڪڏهن اسان کي هن هنڌان درياهه اُڪرڻو پوي ته جانورن کي اُڪارڻ لاءِ مناسب هنڌ جي چونڊ ڪري سگهجي.

لڳي ائين ٿو ته 'بيري انٽوس' جي آچ سان چڱي خاصي دهشت پکڙجي ويئي آهي. هڪ اخبار اهو به لکيو آهي ته ڀاويهه سئو آمريڪي ڊالر مون جهڙي خطرناڪ شخص لاءِ صفا گهٽ آهن. هوانا ريڊيو خبرن ۾ ٻڌايو ته اي. ايل. اين. (E.L.N) او.ايل. اي. ايس. (O.L.A.S) جي مدد جو اعلان ڪيو آهي. ريڊيائي سياست ۾ هيءَ بهترين خبر آهي، جيڪا منهنجي خوشيءَ جو ڪارڻ بڻي آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

13- سيپٽمبر

جانچ پڙتال ڪندڙ جتوموتي آيو آهي. انتي ۽ سندس سائين سڄو ڏينهن پيچري جي ھيٺين طرف گذاريو ۽ هڪ خاص اوچي هنڌ تي وڃي سنا. جتي سيءَ تمام جهجهو هو. هي پيچرو سامهون ڪان شروع ٿئي ٿو ۽ اُتر طرف هليو ٿو وڃي. ان طرف ڪوبہ رستو جانورن جي سفر جي لائق ڪونهي. ڪوڪو ۽ سندس سائين درياهہ اُڪرڻ جون ڪيتريون ئي ڪوششون ڪيون. پر هر ڀيري ناڪام ٿيا. هتي پارهن چوٽيون پار ڪيون ۽ هلندي هلندي لاپيسڪا جي ڊگهي کڏ وٽ وڃي نڪتا. جتي ڪين آبادي جا آثار مليا. اُتي ڪين سڙيل ٻنيون ۽ هڪ ڍڳو بہ ڏسڻ ۾ آيو. جانورن کي درياهہ پراڙ ٻهچائڻ تمام ضروري آهي.هڪ طريقو هي آهي تہ ڪانيون ڳنڍي هڪ تختوجوڙيو وڃي ۽ ان تي ويهي اسين سڀ درياهہ اُڪرون، سياڻي اها ڪوشش ڪري ڏسنداسين.

مون داريو سان ڳالهايو ۽ ڪيس چيو تہ جيڪڏهن هو چاهي تہ اسان کي ڇڏي سگهي ٿو. ڀهرين تہ هن جو جواب هو تہ ڇڏي وڃڻ ڏاڍو خطرناڪ آهي. پر جڏهن مون تنبيهہ ڪئي ماڻس تہ اهو ڪو فراڊ ڪونهي ۽ جي هو ترسڻ جو ارادو ڪري رهيو آهي تہ پوءِ کيس سدائين اسان وٽ رهڻ کپي. هن اها ڳالهہ مڃي ۽ وعدو ڪيو تہ هو پنهنجون خاميون دور ڪرڻ جي ڪوشش ڪندو. ڏسون ٿا تہ ڇا ٿو ٿئي!

ريڊيو جي واحد اهم خبر هيءَ آهي تہ ڊبريءَ جي ٻيءَ کي شوٽ ڪيو ويو آهي ۽ ڊيبري جا آهي مزيئي ڪاغذ پت. جيڪي هن پنهنجي ڪيس جي صفائيءَ ۽ بچاءَ لاءِ تيار ڪيا هئا، سي کسيا ويا آهن. بهانو اهو ڪيو ويو آهي تہ اهي سمورا سياسي پرچار جو ذريعو بڻجي سگهن ٿا.

14- سيپٽمبر

اڄوڪو ڏينهن سخت تڪائيندڙ هو. صبح جو ستين بجي مگويل سڄي هر اول دستي ۽ ناٽو کي ساڻ ڪري روانو ٿي ويو. کين چيو ويو هو تہ جيستائين ممڪن ٿي سگهي، ڪناري سان گڏ هلندا رهن ۽ ڪنهن مناسب هنڌ تان درياهہ اُڪرڻ لاءِ ڪانيون ڪڪ پن وغيره ڳنڍي تُرهو ناهين. انتونيو پوٽيءَ رستي تي گهڻ جهلي وينو رهيو. ٻہ اير ون بندوقون هڪ ننڍي غار ۾ لڪايون ويون، جنهن جي ناٽو ۽ ولي کي خبر آهي. منجهند جو ڏيڍ بجي تائين ڪو خاص واقعو نہ ٿيو ۽ اسان پنهنجو سفر شروع ڪيو.

خچرن ۽ گهوڙن تي سفر ڪرڻ ڏاڍو ڏکيو هو. مون کي دم جي شڪايت جو احساس ٿيو تہ مان پنهنجي سواري ليون کي ڏيئي پنڌ هلڻ لڳس. پوٽيءَ دستي کي چيو ويو هو تہ جيڪڏهن کين اسان جي طرف کان ڪو حڪم ملي تہ هو ٽين بجي هلڻ شروع ڪري ڏين. بلڪل انهيءَ وقت بيلنو هي اطلاع ڪئي آيو تہ ڊگا اڳيان پهچي چڪا آهن ۽ منو ميل کن درياهہ پار ڪرڻ لاءِ ترهو ناهيو پيو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

وجي. اهڙا جانورن جو اُتي پڄڻ جو اوسيئڙو ڪري رهيو آهيان. نيٺ سوا ڇهين بجي ڪجهه همراهه وجي اتهن کي هڪلي آيا. پوءِ گهوڙا ۽ خچر به پيچرو لنگهي آيا ۽ ٿڪاوٽ جي باوجود به اسين ان طرف روانا ٿي وياسين. جيڏانهن تختو ناهيو ويو هو. پوءِ خبر پئي ته ٻارهن ڄڻا اڃا هُن پاسي هئا ۽ ڏهه ڄڻا درياهه اُڪري چڪا هئا. اسان ڏڳي جي پاروتي گوشت جو آخري حصو به کائي ڇڏيو ۽ الڳ الڳ هنڌن تي رات گذاريسين.

15- سيپٽمبر

هن ڀيري اسان ڪجهه گهٽو پنڌ ڪيو، يعني ٽي چار ميل ڪن. لاپيسا درياهه تائين پهچي نه سگهياسين. اسان کي به دفعا وهڪن کي درياهه پراڙ وني وڃڻو پيو. هڪ گهوڙيءَ درياهه پار ڪرڻ کان انڪار ڪري ڇڏيو. اڃان به هڪ واهه آهي ۽ اسان کي ڏسڻو پوندو ته اُهو پار ڪري سگهون ٿا يا نه.

ريڊيو تان ليولا جي گرفتاري جي خبر آئي. اهو سڀ سچائپ جي تصوير جي ڪري ٿيو هوندو. اسان پاڻ وٽ موجود آخري ڏڳو به اڄ ڪُٺو. بلندي 780 ميٽر

16- سيپٽمبر

اچوڪو سڄو ڏينهن ٽرهو ناهڻ ۽ دريا اُڪرڻ ۾ گذري ويو. پنج سئو ميٽر مٿي هلڻ کان پوءِ اسين پنهنجي ڪيمپ ۾ پهتاسين، جتي پاڻي جو هڪ چشمو موجود آهي. اسان ڏاڍي سولائيءَ سان ٽرهي تي درياهه پار ڪري ورتو، جنهن کي ٻنهي ڪنڌين تان رسن جي مدد سان ڇڪيو پئي ويو. تنهن کان پوءِ انتونيو، شپاڪو کي پنهنجي بي عزتي ڪرڻ جي سزا طور ڇهه ڏينهن وڌيڪ ديوٽي ڏيڻ جي سزا ٻڌائي. جيتوڻيڪ مان سمجهان ٿو ته اهو فيصلو انصاف تي ٻڌل ڪونهي. پر ضابطي جي خيال کان مون اها سزا بحال رکي. رات جو هڪ ٻيو واقعو ٿيو. استاڪيو ناتوءَ تي الزام هنيو ته هُن هڪ وقت جو کاڌو وڌيڪ کاڌو آهي. پوءِ پتو پيو ته اهو چوزن تان لاٿل گوشت هو جيڪو هُن کاڌو هو. ميڊيڪو پنهنجي ناچاڪيءَ ۽ ان تي ماڻهن جي رد عمل بابت هڪ ٻيو مامرو مون وٽ کڻي آيو. جوليو هن تي ڪي اعتراض ڪيا هئا. مون انهن ڳالهين تي گهڻو ڌيان نه ڏنو، جو نه اهي ڳالهيون ايتريون اهم ڪونهن. بلندي 82 ميٽر

17- سيپٽمبر

اڄ گويا منهنجي لاءِ بين جي ڏندن ڪڍڻ جو ڏينهن هو. چاڪاڻ ته مون شپاڪو ۽ آرتورو جا ڏند ڪڍيا. مگويل درياهه جي علائقي ۽ بينگينو رستي جو جائزو ورتو. سندس چوڻ آهي ته ان رستي تان مال وني وڃي سگهجي ٿو. پر انهن کي ڪيترائي ڀيرا درياهه اُڪرڻو پوندو. بيلينو جي لاءِ ڪجهه جانور رڌيا ويا، جو ته اڄ سندس ٻاويهين سالگرهه آهي. هو اسان مان سڀني کان ننڍي عمر جو آهي.

ريڊيو ڊيبري جي اينڊز شنوائي ۽ ليولا جي گرفتاري تي ٿيندڙ احتجاج

بابت ٻڌايو.

18- سيپٽمبر

صبح جو ستين ٻجي سفر شروع ٿيو. ٿوري دير کان پوءِ مگويل اچي ٻڌايو تہ هن موڙ کان اڳيان ٽي هاري ڏٺا آهن. اسان کي اها خبر ڪانهي تہ هنن بہ اسان کي ڏسي ورتو آهي يا نہ. تنهن ڪري انهن جي گرفتاريءَ جو حڪم ڏنو ويو. شپاڪو هي الزام هٿي هنگامو ڪڙو ڪري ڇڏيو تہ آرتورو سندس مگزين مان پندرهن ڪارتوس چورائي ورتا آهن. جيتوڻيڪ شپاڪو چڱو ماڻهو ڪونهي، پر شڪر آهي جو هن جو جهيڳڙو ڪيوبا جي هڪ شخص سان ٿيو، جنهن کي بوليويا جا گوريلا بہ ڪا خاص اهميت نہ پيا ڏين. گهوڙن اسان جو رستو ترڻ کان سواءِ طئي ڪري ورتو، پر هڪ ڪاهي پار ڪرڻ وقت هڪ مشڪي گهوڙي بي قابو ٿي وئي ڀڄي ۽ ترڪي سٽ وال کن هيٺ وڃي ڪري ۽ چڱا ڌڪ لڳس. ڇنن هارين کي گرفتار ڪيو ويو. جيڪي گڏهن تي چڙهيو پريان پٿدي نالي واهہ طرف وڃي رهيا هئا. جيڪو درياهہ جي وهڪري جي مخالف ۾ ٽي ميل کن پريرو آهي. هنن ٻڌايو تہ 'الايمو' پنهنجن ماڻهن سان گڏ 'ريوا گرانڊي' جي ڪناري شڪار ڪري ۽ مڇيون جهلي رهيو آهي. بينگيتو تمام وڏي غلطي ڪئي جو پنهنجو ٻاڻ کي هارين جي اڳيان پڌرو ڪري ڇڏيو ۽ پوءِ وري هاري سندس زال ۽ سندس ساٿين کي ٽڪري وڃڻ ڏنو. جڏهن مون کي ان ڳالهہ جي خبر پئي تہ منهنجو رت ٽهڪڻ لڳو ۽ مون بينگيتو کي غداري ۽ بي ايمانيءَ جو لائق قرار ڏنو. جنهن جي نتيجي ۾ هو ڪجھ دير تائين روئيندو رهيو. سيني هارين کي ٻڌايو ويو تہ سڀاڻي صبح جو سوير ڪين هتان کان پندرهن ويهہ ميل پري زناتو ۽ انهن ٻنين تائين هلڻو پوندو، جتي سندن رهائش آهي. الاديتو ۽ سندس زال ڏاڍا چالاڪ آهن ۽ ڪانٽن سيڌو سامان وٺڻ لاءِ اسان کي چڱو خاصو وقت ۽ پئسا وجهائڻا پيا. هائي ريڊيو ٻڌايو آهي تہ ليولا گوريلن جي عتاب جي ڊپ کان بہ پيرا آپگهات ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. ان کان علاوه ريڊيو ڪيترن استادن جي گرفتاري جي بہ خبر ڏني آهي، جيڪي حڪومت جي خلاف سڏين سرگرمين ۾ تہ ملوث ڪونهن، پر سندن همدرديون اسان سان آهن. اهو سڄو سلسلو غار جي انهن تصويرن کان شروع ٿيو، جيڪي فوج جي هٿ چڙهيون آهن.

شام جو هڪ ننڍي هوائي جهاز ۽ هڪ هيليڪاپٽر هن علائقي مٿان اڏام ڪئي. بلندي 800 ميٽر.

19- سيپٽمبر

اسين جلدي روانا ٿي وياسين. ڇو جو هاري پنهنجا ڍور ڳولهي نہ سگهيا هئا. آخرڪار انهن کي سمجهائي ڪري اسين پنهنجن قيدين سميت روانا ٿي وياسين. مورو جي ڪري اسين هوري هوري هلي رهيا آهيون ۽ جڏهن درياهہ جي ڪناري پهتاسين تہ خبر پئي تہ هر اول دستي تي ٻيا بہ قيدي جهليا آهن. هو اجا

ٿورو اڳ روانا ٿيا آهن ۽ هن وقت پنج ڇهه ميل پريان ڪمنڊ جي پوڪ تائين پهچي وياهوندا. رستو اڳ جيان ڏاڍو ڏکيو گذريو ۽ رات جو نوين بجي جڏهن اُتي پهتاسين ته خبر پئي ته هتي ڪمنڊ جي فقط هڪ ٻني آهي، ٿوري دير ڪان پوءِ ٻيون دستو به اچي پهتو.

انتيءَ سان مون ڪاڏي ۽ سندس ڪمزورين جي باري ۾ ڳالهه ٻولهه ڪئي. هن پشيمان ٿي ورندي ڏني ته جڏهن اسان ماڻهن کي ڪٺي آرام ملندو ته هو سڀني سائين جي اڳيان پنهنجي طرز عمل جو اعتراف، تجزيو ۽ پنهنجو پاڻ تي تنقيد ڪندو. تنهن هوندي به هن پنهنجي خلاف لڳايل الزامن جي سچائيءَ کان تابري واري.

اسين ارڙهن سئو والن جي بلنديءَ کان هيٺ لهي ساڍا ٻارهن سئو والن جي بلنديءَ تي رهيل آهيون. هتان کان لوسي ٽانو تائين ٽن ڇئن ڪلاڪن جو سفر آهي. گهڻن ڏينهن کان پوءِ اڄ اسان کي گوشت نصيب ٿيو ۽ مناڻ جي شوقين همراهن ڳڙ کائي پنهنجو شوق پورو ڪيو.

ريڊيو 'ليولا' جي ڪيس کي ورجائي ورجائي ٻڌائي رهيو آهي. سڀ استاد، استادن جي گرفتاريءَ جي خلاف احتجاج طور هڙتال ڪري چڪا آهن. هڪ استاد قيدي جيڪو هڪ هاءِ اسڪول ۾ ڪم ڪندو هو اُن اتي جيل ۾ بک هڙتالون شروع ڪري ڏني آهي ۽ تيل ڪمپنين جا سڀئي ملازم جاگيردارن سان گٺ جوڙ جي خلاف هڙتال ڪرڻ وارا آهن. اها وقت جي تقاضا آهي. منهنجي پين جي مس پڻ هاڻ ختم ٿي رهي آهي.

20- سيپٽمبر

شام جو ٽين بجي مون 'لوسي ٽانو' تائين هلڻ لاءِ سفر جو حڪم ڏنو. منهنجو خيال هو ته اونداهي ٿيڻ کان اڳ اتي پهچي وينداسين. جو ته اهو سفر ٽن ڪلاڪن ۾ سولائيءَ سان پورو ٿي سگهيو ٿي.

پر ڪيترين تڪليفن جي ڪري پنجين بجي کان اڳ روانا ٿي نه سگهياسين ۽ ٽڪريءَ تي چڙهندي، اسان کي اونداهي ٿي ويئي. جيتوڻيڪ اسان طوفان ۾ ٻرندڙ ليمپ به ٻاريو. پر رات جو ٻارهين بجي کان اڳ 'ايڊينوگونيراز' جي گهر تائين پهچي نه سگهياسين. هتي ڪا خاص وسندي نه آهي. تنهن هوندي به سگريٽ ۽ ضرورت جون ڪجهه ٻيون شيون اسانکي مليون ويون. پر ڪپڙا ملي نه سگهيا. ٿوري دير اوپاسيون ڏيڻ کان پوءِ ٽين بجي اُسر مهل 'التوسيڪو' روانا ٿي وياسين. جيڪو اُتان کان ڏهاڪو کن ميل پري هو. اسان ميئر جي ٽيليفون تي قبضو ڪري ورتو. پر خبر پئي ته سالن کان ائين پئي هئي ۽ استعمال ۾ نه اندي ويئي آهي ۽ ان جون تارون ٽٽي چڪيون آهن. ميئرجو نالو 'وارگاس' آهي ۽ ٿورو وقت اڳ اهو عهدو سنڀاليو اٿائين.

ريڊيو ڪا خاص خبر نه ٻڌائي. اسين ساڍا ٻاويهه سئو والن جي اوچائيءَ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

تي چڙهياسين. لوسي ٽانو سابا سترهن سئو والن جي بلنديءَ تي آهي. ديري ٽائين پهچڻ لاءِ اسان کي پنج ميل هلڻو پيو.

21- سيپٽمبر

پنڌ رات جو ٽين بجي چنڊ جي سهائيءَ ۾ هڪ اهڙي رستي تي روانا ٿياسين، جنهن جي اسين اڳ ۾ خبرچار وٺي چڪا هئاسين. نوين بجي تائين ته ڪنهن جي نظرن ۾ اچڻ کان سواءِ هلندا رهياسين. ان دوران اسين سادن پنجويهه سئو والن جي اوچائيءَ تي پهچي چڪا هئاسين. ان کان وڌيڪ اوچو هن سڄي سفر ۾ اڃا تائين اسين نه وياهئاسين. پوءِ ڪجهه واٽهڙن سان مهاڏو ٿيو. جن اسان کي 'ألتوسيڪو' جو رستو ٻڌايو جيڪو اڃا پنج ميل کن پريان آهي. رات جو ڪجهه حصو ۽ صبح جو ڪجهه حصو اتي پهچڻ ۾ لڳي ويو. هيٺ گهر تائين پهچندي ٿي اسين پيراميني، جي ڪناري هڪ پن چڪيءَ تائين هليا وياسين (اوچائي175 وال) هتي جا ماڻهو اسان کان ڊاڍو ڏجن ٿا ۽ پري رهڻ جي ڪوشش ڪن ٿا. ألتوسيڪو تائين پنجن ميلن جو پنڌ اسان پوڻن پنجن ڪلاڪن ۾ پورو ڪيو.

22- سيپٽمبر

ألتوسيڪو پهتاسين ته خبر پئي، هتي جو ميئر بالاحڪام کي اسان بابت خبردارڪرڻ لاءِ ٻاهر ويل آهي. سڙا طور اسان سندس گهر، پنين ۽ هر شئي تي قبضو ڪري ورتو. ألتوسيڪو اٽڪل چاليهارو کن گهرن تي مشتمل هڪ ڳوٺڙو آهي، جيڪو اٽڪل پوڻا ٽوويهه سئو والن جي اوچائيءَ تي آهي. هتي اسان جي اچيان ڊپ ۽ حيرت جي گڏيل سڏيل جذبن سان ڪئي ويئي. اتي پهچڻ شرط اسان گهرج جون شيون گڏ ڪرڻ شروع ڪري ڏنيون ۽ جلد ئي اسان جي ڪيمپ ۾ جيڪا آٻاشي واري هتڻ خالي گهر ۾ هئي، ڪيتريون شيون گڏ ٿي ويون. والي گرانڊي کان جيڪا ٽرڪ هر روز ايندي هئي سا اڄ ڪانه آئي، جنهن سان اهو شڪ وڌيڪ پختو ٿيو ته ميئر اسان بابت هتن کي خبردار ڪرڻ ويو آهي. مون کي ميئر جي زال جي پٽ ٻاراتو ۽ روئڻ پٽڻ سهڻو پيو، جيڪا خدا ۽ ٻارن جي مهابي اسان جي حاصل ڪيل شين جي قيمت گهري رهي هئي. پر مون سندس هڪ ٻه نه ٻڌي. رات جو مقامي پرائمري اسڪول جي سامهون هارين جي اڳيان انٽي اسان جي انقلابي مهم ۽ مقصدن جي باري ۾ تقرير ڪئي. جيڪا هنن حيرت ۽ خاموشيءَ سان ٻڌي. فقط هڪ مقامي اُستاد اسان کان سوال پڇيو ته اسين شهرن ۾ به وڙهنداسين يا نه؟ هن جي شخصيت ۽ انداز ڪنهن هوشيار وڪيل جهڙو ٿي لڳو. هن سوشلزم تي به ڪترا سوال پڇيا. هڪ ٺلهي ۽ ڏکي جوڪري اسان جون سونهون ٿيڻ لاءِ پنهنجون خدمتون آڇيون. پر استاد بابت اسان کي خبردار ڪندي چيائين ته هي لومڙيءَ وانگر مڪار شخص آهي. رات جو ڏيڍ بجي ڌاري اسين "سانتا اڀلينا" طرف روانا ٿي وياسين ۽ اٽڪل ڏهين بجي اتي پهتاسين.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

بلندي 1300 ميٽر.

بيري انٽوس ۽ او ونڊو هڪ پريس ڪانفرنس ڪوٺائي، جنهن ۾ هٿ
هٿ آيل ڪاغذ ۽ ٻين سيني شين جا انگ اکر پڌرا ڪري جي اڄ ڪٿي آهي ۽
خيال ڏيکاريو آهي ته جواڪيوين جي گوريلن جو جٿو ختم ڪيو ويو آهي.

23- سيپٽمبر

ان هنڌ سنگتزن جو هڪ خوبصورت باغ هو، جنهن ۾ هائي گج ميوو
بيتل هو، سڄو ڏينهن آرام ڪري ۽ سمهي ۾ گذاريوسين. پر جيئن ته اتي پهري
جي تمام گهڻي ضرورت هئي، ان ڪري هڪ ٻجي تائين آرام ڪري، ٻين ٻجي اُتان
کان لوماڻارگا طرف روانا ٿي وياسين، جتي اسين بي ڏينهن سج اُبرڻ مهل پهتاسين.
اسين انڪل ساڍا ٻاويهه سئو وال بلنديءَ تان لنگهياسين، ماٺهن ڪافي وزن کنيو
هو، تنهن ڪري اسان جي رفتار صفا ڍري هئي. بيننگينو جي هٽ جو رڌل کاڌو
کائڻ ڪري مون کي بدهضمي ٿي پئي.

24- سيپٽمبر

اسين 'لوماڻارگا' ۾ ديري تي ان حالت ۾ پهتاسين، جو منهنجي ڇاتيءَ
۾ سور جون سوٽون اُڀري رهيون هيون ۽ هينئون ڪجو ٿيڻ جي ڪري لڳاتار
اُلٽيون ڪري رهيو هئس. سڀ همراهه گهڻو ٿڪ ڪرڻ جي ڪري گهڻا ٿڪل هئا.
مون رات 'پوجيو' جي رستي واري موڙ وٽ گذارڻ جو فيصلو ڪيو. هڪ جانور
جيڪو اسان سوسٽنيز وارگاس ٽالي هڪ هاريءَ کان خريد ڪيو هو، سو
ڪُٺوسين. اسان جي اچڻ تي هن کان سواءِ ٻيا سڀ هاري پنهنجا گهر جلدي ڇڏي
ويا هئا.

25- سيپٽمبر

اسين جلدي 'پوجيو' پهتاسين، اُتي ڪجهه ماڻهن هڪ ڏينهن اسان
کي هيٺ ڏٺو هو، ريڊيو ڀما جي ذريعي به اسان جو ذڪر ٿيو آهي. پوجيو کان
ڪجهه متيرو هڪ جاگير جا ماڻهو جيڪي پهرين اسان کي ڏسي ڀڄي ويا هئا. سي
هوري هوري واپس وري رهيا آهن ۽ اسان سان ڏاڍي سٺي نموني پيش پيا اچن.
پنيرڪي مهل هڪ سپاهي اُتان واپس وريو هو، جيڪو سرانو ۾ هڪ
قرضيءَ کي جهلڻ آيو هو. هاڻي اسين اهڙي علائقي ۾ آهيون، جتي اسان جا ٽئي
حصا گڏ ٿي ويا هئا. جانورن کي اڳيان وٺي هلڻ ڏاڍو خطرناڪ ٿيندو پيو وڃي،
۾ مان ميڊيڪو کي سواريءَ جي موڪل ڏيئي رهيو آهيان، جو ته هن جي صحت
اجا ٺيڪ ڪونهي. هارين جو چوڻ آهي ته ڪين هن علائقي ۾ فوج بابت ڪوبه
اطلاع ڪونهي. اسين هلندا وياسين. اينٽريقدر..............پهچي رستي جي پر
۾ سمهي پياسين. جو ته مگويل انهن احتياطي تدبيرن تي عمل نه ڪيو هو.
جيڪي ڪيس ٻڌايون ويون هيون. 'هيگويراز' جو ميئر هن علائقي ۾ آهي. اسان
چوڪيدار کي حڪم ڏنو ته ڪيس ڏسڻ شرط گرفتار ڪري وٺي. بلندي 1800

Scanned with CamScanner

ميٽر

انٽي ۽ مون ڪمايا سان ڳالهه ٻولهه ڪئي، هو شيگو براز تائين اسان سان هلڻ لاءِ راضي ٿي ويو. جيڪو 'پڪار' جي ويجهو آهي. اُتي هو اسان کي ڇڏي سانتا ڪروز نڪري وڃڻ جي ڪوشش ڪندو.

26- سيپٽمبر

شڪست . صبح جو جڏهن 'اسين پڪاشو' پهتاسين ته هر شخص جشن ۾ رڌل هو. (بلندي 2280 وال. هيستائين ان کان وڌيڪ مٿي اسين ڪونه ويا هئاسين.) هارين اسان سان ڏاڍو سٺو سلوڪ ڪيو ۽ اسان ڪنهن ڪٽڪي ڪانسواءِ سفر جاري رکيو. جيتوڻيڪ او ونڊو ٻڌايو ته منهنجي گرفتاري ڪنهن به وقت عمل ۾ اچي سگهي ٿي. هيوگرا پهچڻ تائين هر شئي بدلجي چڪي هئي. مرد غائب ٿي ويا هئا. فقط عورتون وڃي بچيون هيون. ڪوڪو ٽيليگراف جي آفيس ۾ ويو جو ته اُتي ٽيليفون موجود هئي. هو باويهه تاريخ وارو پيغام به کڻي آيو. جيڪو والي گرانڊي جي سب پريفيڪ هئي جي سنتر تي اماڻيو هو ته هن علائقي ۾ گوريلا موجود آهن ۽ انهن بابت ملندڙ هر خبر 'ريوا گرانڊي' موڪلي وڃي، جنهن تي اينڌڙ خرچ ڏنو ويندو. جيتوڻيڪ هتي جو ميئر ڀڄي ويو هو. پر سندس زال ٻڌايو ته اڃان تائين اسان بابت ڪابه خبر نه موڪلي وئي آهي. جو ته جيگوئي ۾ اڳيان جيڪو ڳوٺ هو تنهن ۾ جشن ملهايو پئي ويو. منجهند جو هڪ بجي ڌاري هر اول دستو جيگوئيءَ جي لاءِ روانو ٿيو ته جيئن اُتي ميڊيڪو لاءِ گهوڙن جو بندوبست ڪري سگهجي. ٿوري دير کان پوءِ جڏهن مان ڳوٺ ۾ رهجي ويل اڪيلي ماڻهوءَ سان ڳالهائي رهيو هئس (جيڪو ڏاڍو ٻنل هو) ته هڪ واپاري اُتي اچي نڪتو ۽ ٻڌايائين ته هو 'ولي گرانڊي' ۽ 'پڪار' کان ٿيندو پيو اچي، پر اتي ڪيس ڪابه فوجي چرپر نظر ڪانه آئي. پر هو ڏاڍو پريشان پئي لڳو. هن اُن جو ڪارڻ اسان جي موجودگي پئي ٻڌائي. پر پوءِ مون ٻنهي همراهن کي سندن ڪوڙ ثابت ٿيڻ جي باوجود ڇڏي ڏنو. جڏهن ڏيڍ بجي مان ٻهاڙيءَ جي چوٽيءَ ڏانهن ويس تهڄڻ ٿي طرفن کان گولين جا آواز اچڻ لڳا. اسين سڀ گهيري ۾ ڦاسي چڪا هئاسين. مون ڳوٺ ۾ حفاظتي بندوبست ڪيو ۽ ٻجي ويندڙ همراهن جي واپسيءَ جو اوسيئڙو ڪندي، فيصلو ڪيم ته ريواگرانڊي وارو رستو ٻنتي هڻڻ لاءِ استعمال ڪيو وڃي. ٿوري دير کان پوءِ پينگينو زخمي حالت ۾ واپس وريو. پوءِ اينچينو ۽ بيليٽو زخمي حالت ۾ واپس پهتا. بيليٽو جو پير سخت گهائجي پيو هو. مگوبل، ڪوڪو ۽ جوليو سخت زخمي ٿي اتي ڪري پيا هئا ۽ ڪاميا پنهنجو ٿيلهو ڇڏي گم ٿي ويو هئو. ٿوري دير کان پوءِ پوئين، دستي اهو رستو اختيار ڪيو ۽ مان جڏهن ٻئي گهوڙيون ڪاهي هلڻ لڳس ته پويان اسان تي فائرنگ ڪئي وئي. پوءِ انٽي اسان کان جدا ٿي ويو. اسان هڪ هنڌ لڪي اڌ ڪلاڪ ڪن هن جو اوسيئڙو ڪيو. جڏهن نڪريءَ تان اسان تي گولين جو وسڪارو تيز لڳو ته اسان کيس اُتي ئي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڇڏي اڳيان وڌڻ جو فيصلو ڪيو. پر ٿوري دير ڪان پوءِ هو پاڻ ئي اچي اسان سان مليو. ان وقت اسان کي احساس ٿيو ته ليون غائب آهي. انتيءَ ٻڌايو ته هو جڏهن اسان جي گولا ۾ اچي رهيو هو ته هن هڪ ڪڏ ۾ ليون جو ٿيلهو پيل ڏٺو هئائين. ٿوري دير ڪان پوءِ هڪ شخص جيڪو پري ڪان ٻهاڙي پيچرو پار ڪندو، تيزيءَ سان اسان ڏانهن پئي آيو. تنهن جي پوءِ خبر پئي ته اهو ليون آهي. سپاهين کي غلط فهميءَ ۾ وجهڻ لاءِ اسان گهوڙن کي پيچري سان وڃڻ ڏنو ۽ پاڻ هڪ ٻئي پيچري تان جنهن جي پرسان ڪاري پاڻيءَ جي هڪ ڪسي وهي رهي هئي. هلندي هلندي نيٺ هڪ محفوظ هنڌ تي پهچي وياسين. ٻارهين وڳي ڌاري اسين اُتي ئي سمهي پياسين، جو ته اڳيان وڃڻ ناممڪن هو.

27- سيپٽمبر

رات جو نوين بجي اسان پنهنجو سفر شروع ڪيو ۽ ڪو اهڙو هنڌ ڳولهڻ لڳاسين، جتي متان چڙهي سگهجي. نيٺ صبح جو ستين بجي اسان کي اهڙو هنڌ ڏسڻ ۾ ته آيو، پر اسان جيڏانهن وڃڻ ٿي چاهيو ان جي رخ مخالف ۾ هو. سامهون هڪ پٿريلي ويران ٽڪري هئي، جتي ڪنهن به خطري جو انديشو ڪونه هو. ٿورو وڌيڪ مٿي چڙهي اسين هڪ ٻيلي ۾ گهڙياسين ته جيئن هوائي جهازن کان محفوظ رهي سگهون. ٽڪريءَ تي اسان کي هڪ رستو نظر آيو. جانچ ڪرڻ تي خبر پئي ته هڪ ڏينهن اڳ تائين هن رستي تان ڪير به ڪونه لنگهيو آهي. سج لٿي مهل هڪ سپاهي ۽ هڪ هاري مٿي چڙهڻ لڳا ۽ اڌ تائين چڙهي راند ۾ لڳي ويا. پر هو اسان کي ڏسي نه سگهيا. اينچيٽوءَ پرپاسي جو جائزو پئي ورتو ته ڪجهه پنڌ تي ڪيس هڪ گهر ۾ سپاهين جي هڪ ٽولي ڏسڻ ۾ آئي. اهوئي رستو اسان جي لاءِ سولي ۾ سولو هو. جيڪو هاڻ هنن جي موجودگيءَ جي ڪري اسان جي لاءِ بند ٿي چڪو هو. صبح جو اسان سپاهين جي هڪ ڊگهي قطار کي ويجهيءَ ٽڪريءَ تي چڙهندي ڏٺو. پوءِ منجهند جو اسان کي ڪجهه گولين هلڻ جا آواز ٻڌڻ ۾ آيا، ۽ پوءِ مارٽر جو آواز آيو ۽ سپاهين جي وٺ پڪڙ ٻڌڻ ۾ آئي. "هو هتي موجود آهي" "ٻاهر نڪري اچ. اڙي ٻيجي ڪيڏانهن ويندين. نڪرين ٿو يا...؟ گڏوگڏ ڪجهه وڌيڪ گوليون هلڻ جا آواز پڻ ٻڌڻ ۾ آيا، پتو ڪونهي ته اُن همراهه جو ڪهڙو حشر ٿيو. اسان جو خيال آهي ته هو ڪامبا هو.

اونداهي ٿيندي ئي اسان ٻئي پاسي کان لهي پاڻيءَ تائين پهچڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ پهرين. ڪان به وڌيڪ گهاٽي جهنگلي ۾ ترساسين. اُن پيچري تي پاڻي ڳولهڻ تمام ضروري آهي، جو ته ٻئي پاسي پاڻي ملڻ جي ڪا به اميد ڪانهي.

ريڊيو ٻڌايو ته گلينڊ ۾ دستي سان جهڳڙيءَ ۾ منهنجا ٻي ماڻهو مارجي ويا آهن، جن جي لاشن کي سڃاڻڻ لاءِ ولي گراندي نيو پيو وڃي. لڳي ائين ٿو ته ڪامبا ۽ ولي گرفتار ٿيڻ کان بچي ويا آهن. هن پيري اسان کي ڏاڍو گهڻو نقصان رسيو آهي. ڪوڪو جو موت اسان لاءِ ڪاپاري ڌڪ ثابت ٿيو آهي. مگويل ۽

جوليو واهه جا دلير هئا. اسان اڳيان انهن تنهي دلير دوستن جي اڻ ڳڻي قيمت ۽ قدر آهي. ليون به نيڪ ٿيندو پيو وڃي.

28- سيپٽمبر

اڄوڪو سڄو ڏينهن هورا ڪورا ۾ گذريو. هڪ پيري اٿين محسوس ٿي ٿيو، ڄڻ اڄوڪو ڏينهن اسان جو آخري ڏينهن آهي. صبح جو ساجهر ڪجهه ساٿي پاڻي کڻي آيا. تنهن کان ٽڪرو ٿي پوءِ انتي ۽ ولي هيٺ ڪڏ ۾ وهندڙ ناليءَ طرف، ڪنهن رستي جي ڳولا ۾ نڪتا. پر جلدي موٽي آيا ۽ ٻڌايائون ته سامهون واري ٽڪري، پيرن جي نشانن سان پري پئي آهي. انوقت هڪ هاري گهوڙي تي چڙهي رهيو هو. ڏهين بجي اسان جي سامهون 46 سپاهي ٿيلها ڳچين ۾ لڙڪائيندا نڪتا ۽ ڏاڍي سست رفتاريءَ سان ميري طرف هلڻ لڳا. ٻارهين بجي ڌاري هڪ ٻيو جٿو ظاهر ٿيو، هن پيري هو ڳاڻاٽي ۾ ڏهه هئا. اينري ۾ ڪنهن گولي هلائي ۽ سپاهين هڪدم ليٽي پوزيشنون سنڀالي ورتيون، سندن آفيسر کين هيٺ ڪڏ تائين وڃڻ جو حڪم ڏنو. اها ڪڏ اسان جي ڪڏ جهڙي هئي، ٿوري دير کان پوءِ تسلي ڪري هن وائرليس تي هڪ ٻئي کي ٻڌايو ته رستو صاف آهي ۽ اٿين هن ظاهري طرح مطمئن ٿي پنهنجو سفر ٻيهر شروع ڪيو. اسان جي پناهگاهه ڪجهه اهڙي طريقي جي هئي جو اوچائيءَ کان ڪنهن به ڪيل حملي کي روڪي ڪونه سگهون ها ۽ جيڪڏهن اُن رقت ڏسجي پئون ها ته اسان جي بچي وڃڻ جا امڪان ٻنهه گهٽ هئا. هڪ سپاهي جيڪو پويان رهجي ويو هو، سو هڪ ٽڪل ڪتي سميت ويندي ڏسڻ ۾ آيو. جنهن کي ٽڪو هلائڻ لاءِ هو زور زور سان زنجير ڇڪي رهيو هو. گهڙي پل کان پوءِ هڪ هاري واپس ايندي ڏسڻ ۾ آيو ۽ ان کان پوءِ خاموشي ٿي وئي. جڏهن گوليءَ جي آواز تي سپاهي هوشيار ٿيا هئا ته اسان ۾ دهشت پکڙجي وئي هئي. سڀني سپاهين پنهنجا پنهنجا ٿيلها ۽ هٿڻ ڪنيا. جنهن مان لڳو ته فوج کي هتان هٽايو پيو وڃي. رات جو ان گهر ۾ ٻه ڪا سهائي ڏسڻ ۾ نه آئي ۽ نه ئي وري سج لهڻ مهل گوليءَ جو ڪو آواز آيو. جنهن سان عام طرح سپاهي رات جي اچڻ ڪندا آهن. سڀاڻي سڄو ڏينهن اسين پرپاسي جو جائزو وٺنداسين. اڄ هلڪو ڦلڪو مينهن وسيو، پر منهنجو اندازو آهي ته ايترو ٿورو مينهن اسان جي پيرن جي نشانن کي ٻاهڻ لاءِ ڪافي ڪونهي.

ريڊيو ڪوڪو جي سڃاڻپ جي خبر ٻڌائي. جوليو بابت خبر واضح نه هئي. مگويل کي هن غلطيءَ سان انتي سمجهيو. جنهن جي منيلا ۾ اهميت بيان ڪئي وئي. شروع ۾ ته هن منهنجي مارجي وڃڻ جي ٻڻ خبر ٻڌائي. پر پوءِ پاڻ ئي ان جي ترديد ڪيائون.

29- سيپٽمبر

هڪ ٻيو ڏکيو ڏينهن. پرپاسي جو جائزو ۽ رستي جي ڳولا ۾ انتي ۽ اينچيتو صبح جو سوير نڪري ويا ته جيئن سڄو ڏينهن گهر جي نظرداري ڪري

Scanned with CamScanner

سگهن. صبح جو رستي تي ڪاٻہ چرير نظر نہ آئي، پر توري دير ڪان پوءِ ڪيترا سپاهي هيٺان ڳڌهہ ڪاهي پئي آيا. جن تي سامان چاڙهي واپس اماڻيو ويو. سوا ڇهين بجي اٿيءَ اچي پڌايو تہ سورهن سپاهي، جيڪي هيٺ لهي گهر ۽ ٻنين پاسي ويا هئا، تن جو پوءِ ڪوبہ پتو پئجي نہ سگهيو. لڳي اٿين تو تہ ڳڌهن تي ڪا شئي اوڏانهن ڍوئي ويئي هئي. هن خبر جي روشنيءَ ۾ اُن رستي کي اختيار ڪرڻ جو فيصلو ڪرڻ ڏاڍو ڏکيو ڪم هو، جو تہ تي سگهي سپاهي اُتي گهٽ جهليو وينا هجن ۽ انهن وٽ ڪتا پڻ اچا موجود ٿي آهن. جيڪي هڪدم اسان جو هجڻ، مٿن ظاهر ڪري ڇڏيندا. سپائي منجهند جو ۾ وڌيڪ همراهہ جانچ لاءِ ويندا. هڪ تہ ٻهرين جڳهہ طرف ويندو ۽ ٻيو سپاهين جي استعمال ڪيل رستي تان لنگهي ٻهاڙي سلسلي تي، جيستائين ممڪن ٿي سگهيو اڳيان ويندو ۽ ڪو مناسب رستو ڳولهڻ جي ڪوشش ڪندو.

30- سيپٽمبر

اڄوڪو ڏينهن پڻ ڏاڍي فڪر ۽ هورا ڪورا ۾ گذريو! صبح جو چليءَ جي ريڊيو 'ملماسيدا' خبر ٻڌائي تہ فوجي پڌرائيءَ ۾ چاڻايو ويو آهي تہ چي گويرا کي هڪ گهاٽي ٻهاڙيءَ بيلي ۾ گهيريو ويو آهي، پر مقامي ريڊيو خاموش آهي. ٿوري دير ڪان پوءِ سپاهين ٻي پاسي وڃڻ شروع ڪيو. اني سيتو ۽ پاشو اطلاع ڏنو تہ ٻارهين بجي چاليهہ سپاهي روانا ٿيا ۽ اُن گهر ۾ ويا جتي هو اڳ ۾ رهيا هئا، نگراني ڪرڻ لڳا. جڏهن تہ باقي فوجي، هٿيارن سان لس ٿيو تيار بيٺا هئا. اٿني ۽ ولي واپس اچي ٻڌايو تہ ريوا گرانديءَ هتان ڪان ڏيڍ ميل ڪن سڌو ٻرپان آهي. پيچري تي ٿي گهر نظر اچي رهيا هئا ۽ اتي رهڻ لاءِ اتڙا هنڌ موجود آهن. جتان ڪان آسپاس اسان کي ڪير بہ ڏسي نہ ٿي سگهيو. پائيءَ جو انتظام ٿي ويو ۽ رات جو ڏهين بجي ڏاري اسان اُهو ڏکيو سفر شروع ڪيو. چينوءَ جي ڪري اسان جي رفتار سست هئي، جو تہ اونداهيءَ ۾ هن جي لاءِ سفر ڪرڻ ڏاڍو ڏکيو هو. بينگينو هاڻ ٺيڪ آهي، پر ميڊيڪو جي طبيعت ٺيڪ ڪونهي.

ماهوار تجزيو

هن مهيني اسان جون حالتون ٺيڪ ٺاڪ ڪين ها ۽ ان ۾ اسين ڪامياب بہ ٿيڻ وارا هئاسين. پر مگويل، ڪوڪو ۽ جوليو جي سپاهين جي ڦندي ۾ ڦاسي گهيري ۾ اچڻ جي ڪري معاملو سڄو گڙٻڙ ٿي ويو. ۽ اسين خطرناڪ حالتن جو شڪار ٿي وياسين ۽ وري لمون بہ گم ٿي ويو. مٿان ڪامبا جي پڻ ڪا خبرچار ڪانهي.

تنديون تنديون چڪريون ٿيون جن ۾ اسان دشمن جو هڪ گهوڙو ماريو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

۽ هڪ سپاهي زخمي ڪيو. ”آرپانو جو هڪ فوجي جتي سان مقابلو ٿيو ۽ تنهن کان پوءِ لاهيگويرا جو افسوسناڪ گهيرو.“ اسان جا خچر پوپان رهجي ويا. منهنجو خيال آهي ته ڪجهه عرصي تائين اسين انهن کي استعمال ڪري نه سگهنداسين، پر دمر جو دورو مون کي انهن جي استعمال تي مجبور ڪري ڇڏيندو.

هيڏانهن ٻي گروهه بابت خبرون صحيح ٿيون لڳن ۽ هاڻ ان کي ختم سمجهڻ کپي. تنهن هوندي به اهو ممڪن آهي ته انهن ننڍن ٽولن کي ٻيجيل فوج کان بچندا ڦرندا وتندا هجن. جو نه هڪ ئي وقت ستن گوريلن جي موت جي خبر جيتوڻيڪ غلط نه به هجي، پر وڏاءُ ضرور آهي.

باقي حالتون گذريل مهيني جهڙيون آهن ۽ فوج هاڻي بهتر ڪارڪردگي، جو مظاهرو ڪري رهي آهي ۽ هارين جو وڏو تعداد اسان سان سهڪار ڪرڻ بدران، فوج جي مخبري ڪري رهيو آهي.

هن وقت اسان جي لاءِ سڀ کان اهم ڪم هي آهي ته ڪنهن به حالت ۾ هتان ٻچي نڪرون ۽ ڪنهن ٻئي علائقي ۾ ٻيهر رابطو بحال ڪريون. جيتوڻيڪ لاپاز سان اسان جو رابطو درهم برهم آهي ۽ اُتي فوج جي هٿان اسان کي ڪافي ذلت سهڻي پئي آهي. پر ساٿين جا حوصلا بلند آهن. مان ولي جي باري ۾ ڪجهه خاصو فڪرمند آهيان، جيڪڏهن منهنجي هن سان ڳالهه ٻولهه ڪامياب نه رهي ته ٿي سگهي ٿو ته هو ڪجهه جهڙين جو فائدو وٺي، ياڻ مرادو اسان کان جدا ٿي، ڀڄڻ جي ڪوشش ڪري.

جيئي سنڌ ڊجيٽل ڪتاب گهر

Scanned with CamScanner

آڪٽوبر

1- آڪٽوبر

اڄ ڪا نئين ڳالهه ڪانه ٿي، صبح جو سوير اسان هڪ چنڙي بيلي ۾ پهچي سامان رکي، مختلف طرفن تي چوڪيدار بيهاري ڇڏيا، چاليهه سپاهي ڪجهه گوليون ڇوڙڻ کان پوءِ هڪ کڏ ڏانهن (جيڪا رستي جي پويان هئي) هليا ويا. اسان جو پڻ ان کڏ تي قبضي ڪرڻ جو ارادو هو. ٻين ٻجي آخري فائر ٻڌا ويا. ننڍي گهر ۾ ڪوبه ماڻهو موجود ڪونه پئي لڳو، جيتوڻيڪ آريانو پنجن سپاهين کي اٿين ٿي ۽ مقصد ان طرف ويندو ڏٺو هو. هتي مون هڪ ڏينهن ترسڻ جو فيصلو ڪيو، ڇو ته هنڌ ٺاڊو سٺو هو ۽ هتان دشمن جي چرپر تي چڱي نموني نظر رکي سگهجي ٿي، تنهن ڪري گهيري ۾ اچڻ جا امڪان ڪونهن. پاچو، ناتو، ڊيريو ۽ استاڪيو سان گڏ پاڻيءَ جي ڳولا ۾ ٻاهر نڪتو ۽ نوين ٻجي ڊاري واپس آيو. چپاڪو اُس ۾ سڪايل گوشت جا ٽڪرا ورهايا، جيڪي ڪائڻ سان مڙئي هيانءَ جهل ٿي. اڄ ڪابه خبرچار ڪانه آئي.

2- آڪٽوبر

سڄو ڏينهن سپاهين جو ڪو نالو نشان ٿي ڏسڻ ۾ نه آيو، ٻڪرين سان گڏ ڪجهه رکوالي ڪندڙ ڪتا هن پاسي اچي نڪتا ۽ زور زور سان ڀونڪڻ لڳا. اسان ڪاهي جي پرواري باغ کان پاسو وٺي هيٺ هلڻ جو فيصلو ڪيو ۽ ڇهين ٻجي هلڻ شروع ڪيوسين، ڪامون اُڪرڻ کان اڳ اسان وٽ ماني ٽڪي پچائڻ لاءِ ڪافي وقت هو، پر ناتو رستو وڃائي ويٺو، ڪيس نڪري وڃڻ جي لوري لڳل هئي. جڏهن واپسيءَ جو فيصلو ٿيو ته سڀ رستو وڃائي ويٺا، ان جو نتيجو اهو نڪتو جو اسان کي رات چونيءَ تي گذارڻي پئي، جتي اسان کي پاڻي پڻ ملي نه سگهيو، جنهن ڪري ماني ٽڪي پچائي نه سگهياسين. ريڊيو جي خبرن موجب ابراويل، ڪوئينل

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

(Quinal) ۾ فوج سان اسان جي هڪ جٿي جي جهڙپ ٿي آهي، جنهن ۾ ٻنهي طرفن جو ڪوبه جاني نقصان نه ٿيو. ۾ هُن جو چوڻ آهي ته جنهن رستي تان اسين پنڌ ٿيا آهيون، ان رستي تي رت جا نشان ڏٺا ويا آهن. ان خبر موجب گوريلا دستي ۾ ڇهه ڇٽا هئا.

3- آڪٽوبر

هڪ ڏکيو ۽ غير ضروري ڇڪتاڻ وارو ڏينهن! جڏهن اسين رهائش واري هنڌ ڪڏ تي رهياهئاسين ته آرياتو اچي ٻڌايو ته هن لنگهندڙ هارين کي جوندو ٻڌو ته هي اهي ساڳيا ماڻهو آهن جيڪي ڪلهه رات ڳالهائي رهيا هئا. جيتوڻيڪ ان وقت اسين رستي تي سفر ڪري رهيا هئاسين، لڳي ٿو ته رپورٽ صحيح ڪانهي، پر مون اُن کي درست تصور ڪندي فيصلو ڪيو ته پاڻي پيئڻ کان سواءِ اسين اُن جوٽيءَ تائين پهچنداسين. جتان کان سپاهين وارو رستو نظر اچي ٿو. باقي سڄو ڏينهن خاموشيءَ سان گذريو. شام جو هيٺ لهي ڪافي ناهيسين، خراب ڪٽلي ۽ بيڪار پاڻيءَ جي هوندي پڻ ان وقت اٿي لڳي رهيو هو، ڄڻ آب حيات پي رهيا هجون، تنهن کان پوءِ ڪاٺ لاءِ مڪائي جو اٽو ۽ گوشت ۾ پٽ رڌوسين. ڪجهه ڪاڏوسين ۽ پيو پاڻ سان کنيوسين. چانچ پڙتال کان پوءِ ٽين بجي اسان پنهنجو سفر ٻيهر شروع ڪيو. پوکن ۽ باغن کان پاسو ڪندي، اڳوات جوتڊيل ڪاڙيءَ وٽ پهتاسين. هتي پاڻي ڪونهي، پر سپاهين جي پيرن جا نشان موجود آهن.

ريڊيو پڻ قيدين جي باري ۾ خبرون ٻڌايون. هڪ اينٽونيوڊومينگنز (ليون) ۽ پيو اورلانڊ جيمنيز بازان(ڪاميا) ريڊيو هي به ٻڌايو ته ڪامبا فوج جي خلاف جنگ ڪرڻ جو ڏوهه مڃيو آهي. جڏهن ته ليون چيو آهي ته هُن صدر جي وعدن تي اعتبار ڪري هٿيار ڦٽا ڪيا آهن. ٻنهي فرنانڊو جي باري ۾ به ڪافي خبرون ڏنيون. هن جي ماهريءَ ۽ ٻين ڪيترين ڳالهين جي باري ۾ لڳي ائين ٿو ته ان کان سواءِ هُن جيڪو ڪجهه ٻڌايو هو، سو هن نه ٻڌايو هو. ائين پڻ دلير ڪوريش جو افسانو پورو ٿيو. (بلندي 1625 وال)

ڊيبري جو هڪ انٽرويو ٻڌم. هڪ شاگرد جي ترڙاٽپ ۽ جڙ ڏيارندڙ سوال جي جواب ۾ هن ڪافي بهادريءَ ۽ صبر جو ثبوت ڏنو.

4- آڪٽوبر

ڪاڙيءَ ۾ آرام ڪرڻ کان پوءِ اسين درياهه جي وهڪري جي خلاف اڌ ڪلاڪ ڪن هلندا رهياسين. تان جو ٻي پيچري طرف وڃي نڪتاسين. جنهن جو سرو هن سان مليو ٿي. پوءِ اسين تنهن چڙهڻ لڳاسين ۽ اُس کان بچڻ لاءِ ٽين بجي تائين آرام ڪيوسين. اُتي جانچ پڙتال ڪندڙ دستي سان ملياسين. جيڪو پاڻيءَ کان سواءِ جوٽيءَ تائين اچي نڪتو هو. پنجين بجي اسان ڪاڙيءَ کي ڇڏيو ۽ ستين بجي تائين هڪ پيچري تي هلندا رهياسين. هاٿي گهري اونده تي چڪي هئي. ان ڪري نين بجي تائين اُتي ترڪيا رهياسين. ريڊيو خبر ٻڌائي ته چوٿين ڊويزن جي جنرل اسٽاف

جو اينڊز ڊابو لاگوٽيلاس مان پاڊلا منتقل ڪيو ويو آهي ته جيئن سيرابو جي علائقي جي چڱي نموني نگراني ڪري سگهجي. جتي سندن خيال آهي ته گوريلا پهچڻ جي ڪوشش ڪندا. هيءَ خبر پڻ ٻڌائي ويئي ته جي مون کي چوٿين ڊويزن گرفتار ڪيو ته منهنجي قسمت جو فيصلو ڪاميري ۾ ڪيو ويندو ۽ جي اٺين ڊويزن گرفتار ڪيو ته مون کي سانتاڪروز نيو ويندو. (بلندي 1660 وال)

5- آڪٽوبر

اسان وري سفر شروع ڪيو ۽ سوا پنجين بجي تائين ٿاڌي ڏکيائيءَ سان هلندا رهياسين، پوءِ پيچرو ڇڏي هڪ ٻيلي ۾ هليا وياسين، جيئن واٽهڙن جي نظر ۾ اچڻ کان بچي سگهون. بينگينو ۽ پاڇو آسپاس جو علائقو پاڻيءَ جي ڳولا لاءِ لتاڙيو، پر ٽي سگهي ٿو ته ڪنهن ويجهي گهر ۾ کو پاڻيءَ جو کوهه هجي. ڳولا ڦولا کان پوءِ جڏهن هو واپس وري رهيا هئا ته هنن ڇهن سپاهين کي گهر ۾ ايندي ڏٺو. جيڪي ٻيوٽي ڏئي واندا ٿيو پئي آيا. اسين صبح جو سوير هلڻ لڳاسين، پاڻي نه ملڻ جي ڪري وڏيڪ هڪ وک به هلڻ نه پئي پڳي. استاڪيو ته پاڻيءَ جي ڏک لاءِ رڙيون ڪندو رهيو. اهڙي طرح ڪجهه وکون هلڻ کان پوءِ وري ٻيهڻون ٿي پيو، نيٺ هڪ ڏکئي سفر کان پوءِ هڪڙي اهڙي ٻيلي ۾ پهتاسين، جتي ويجهڙائيءَ ۾ ڪتن جي ڀونڪڻ جا آواز ٻڌڻ ۾ پئي آيا ۽ ويجهو ئي هڪ بلند ، ويران چوٽي هئي. اسان بينگينو جو زخم ڌويو جيڪو روڳ سان پرجي ويو هو. مون ميڊيڪو کي سُئي هنئي، ڦٽ وڍڻ جي ڪري بينگينو سڄي رات ڪنجهندو ڪڻ ڪندو رهيو. ريڊيو ٻڌايو ته اسان جا اولهه بوليويا جا ٻه ساٿي ڪاميري آندا ويا آهن ته جيئن ديبري جي ڪيس منجهه شاهدي ڏيئي سگهن.

6- آڪٽوبر

جانچ مان خبر پئي ته ويجهو هڪ گهر هو، ۽ تورو اڳيان واهه ۾ پاڻي به هو. اسين اُتي وياسين ۽ هڪ پٽريلي سيل جي ويجهو ويٺا سڄو ڏينهن رڌ پچاءُ ڪندا رهياسين.آءُ سڄو ڏينهن پريشان هئس، ڇو ته اسين ڏينهن جي روشنيءَ ۾ آباد علائقن جي ويجهو هليا ويا هئاسين ۽ هڪ کڏ ۾ گهيري ۾ هئاسين، جيئن ته ڇهين بجي تائين رات جو کاڌو تيار نه ٿيو هو، تنهن ڪري اسان فيصلو ڪيو ته صبح جو سوير هڪ مددگار نديءَ پاسي نڪري ويندا سين ۽ اُتي چڱي نموني جانچ ڪري سگهنداسين ته هيءَ کاڙي ڪهڙو طرف ٿي اختيار ڪري. "لاڪرزڊيل" اولهه بوليويا جي ٻنهي رهاڪن جا انٽرويو شايع ڪيا آهن. چليءَ جي ريڊيو هڪ سنسر ٿيل خبر نشر ڪئي، جنهن ۾ ٻڌايو ويو ته ارڙهن سئو سپاهي ان علائقي ۾ اسان جي ڳولا منجهه رڌل آهن. (بلندي 2125 وال)

7- آڪٽوبر

اڄ گوريلا دستي جي تيار ٿي ڪي ٻارهن مهينا گذري چڪا آهن. ڏينهن ڪنهن مونجهاري کان سواءِ گذريو. قدرتي نظارن جو لطف وٺندي ٻارهين بجي ٿاري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

هڪ ٻڍڙي مائيءَ پنهنجي ٻڪرين کي چاريندي ان هنڌ اچي نڪتي، جتي اسين ترسيل هئاسين. تنهن ڪري کيس جهلڻ ضروري ٿي پيو. ٻڍڙي سپاهين جي باري ۾ صحيح ڳالهيون ڪونه ٻڌايون ۽ چوڻ لڳي ته کيس ڪا به خبرڪونهي، جو ته هوءَ ڪيترن ڏينهن کان اوڏانهن ڪونه ويئي آهي. هن فقط رستي جي باري ۾ ٻڌايو، سندس چوڻ موجب اسين هيگويرا کان ٽن ۽ پوڪا کان ڇهن ميلن جي فاصلي تي آهيون جتي سندس ٻه ڌيئرون رهنديون هيون، هڪ جڏي ۽ ٻي بيمار. اسان کيس ان شرط تي پنجاهه پيسو (بوليويا جو سڪو) ڏنا ته هوءَ ڪنهن سان به اسان جو ذڪر نه ڪندي،پر اسان کي اميد ڪانهي ته ڪو هوءَ پنهنجو وعدو نڀاهيندي. اسين سترهن ساٿي ٿيندڙ چنڊ جي چانڊوڪيءَ ۾ هلڻ لڳاسين. سفر ڏاڍو اٿانگو ۽ ٿڪائيندڙ هو. ڪٿ ۾ اسان جي پيرن جا نشان صاف نظر پي آيا، ويجهڙائيءَ ۾ ڪوبه گهر ڪونهي، پٽاٽن جون ڪجهه پوکون آهن، جن کي کاڙيءَ مان سيراب ڪيو ويندو آهي. ٻين ٻجي آرام لاءِ هڪ هنڌ ترسياسين، جو ته اڳيان وڌڻ بي فائدو پئي لڳو. جڏهن رات جو هلئو ٿو پوي ته چينو اسان جي لاءِ جنجال بڻجيو پوي.

فوج عجيب خبر ڏني آهي. جنهن موجب سرانو ۾ 37 گوريلا فوج جي گهيري ۾ آهن. ۽ 250 سپاهي سندن رستو روڪيو بيٺا آهن. هن وڌيڪ چيو ته اسان اچيرو ۽ اورڊ درياهه ۾ پناهه ورتي آهي. لڳي ٿو ته دوکو ڏيڻ لاءِ اها خبر گهڙي وئي آهي. (بلندي250 وال)

جيئي سنڌ ڊجيٽل ڪتاب گهر

چي گويرا

جا ٻه خط

چيءَ جو پنهنجي ٻارن ڏانهن آخري خط
چيءَ جو فيدرل ڪاسترو ڏانهن آخري خط

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ٻارن ڏانهن خط

منهنجا پيارو!

ڪنهن ڏينهن جڏهن اوهان، توهان وٽ نه هوندس ۽ توهان منهنجو خط پڙهندا ته تقريبن توهان مون کي وساري چڪا هوندو.

توهان جو پيءُ اهو هو، جنهن جيڪي ڪجهه سوچيو تنهن تي عمل ڪيو. يقين ڪجو نه هو، پنهنجي نظرين سان پوريءَ طرح وفادار هو.

هڪ سٺي انقلابي بڻجڻ لاءِ ڪوشش ڪريو. ٽيڪنالاجيءَ تي عبور حاصل ڪرڻ لاءِ سخت محنت ڪيو. اهڙي ريت توهان فطرت جي طاقتن تي قبضو ڪري سگهندو. ياد رکو! دنيا ۾ جيڪڏهن ڪا سڀ کان اهم شيءِ آهي ته اهو انقلاب آهي. ان جي مقابلي ۾ انسان جي ذات، انسان جو وجود ڪا به وڏي اهميت نٿو رکي، ۽ وڌيڪ هي ته دنيا جي ڪنهن به حصي ۾ ٿيندڙ ناانصافيءَ کي پاڻ تي ناانصافي سمجهو. هڪ انقلابيءَ جو سڀ کان وڏو گڻ اهوئي آهي. ڇڪو منهنجا ٻچڙئو هان موڪلائي. توڙي جو توهان کي ڏسڻ جا اجا پڻ اميد باقي اٿم.

جهجهي پيار مان
توهان جو بابا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

فيڊرل ڪاسترو ڏانهن خط

(چي گويرا هي خط 1964ع ۾ بوليويا جي گوريلا ويڙهه ۾ شامل ٿيڻ جي ارادي کي عملي جامون پهرائيندي، ڪيوبا کي ڇڏڻ وقت ڪيوبا جي صدر(اڄان به آهي) فيڊرل ڪاسترو کي لکيو. هيءَ لکت چيءَ جي دل توڙي دماغ ۾ طوفان جي اندڙ هر لهر کي اسان تائين پهچائڻ ۾ ڪامياب ٿي آهي ۽ ان نسبت سان هي خط چي جي عظيم لکڻين ۾ ڳڻائي سگهجي ٿو.

فيڊرل......

هن وقت مون کي گهڻيون ئي ڳالهيون ياد پيون اچن. 'ماريا انتونيا' وٽ ملاقات. تنهنجي طرفان مون کي اچڻ جي دعوت ۽ تيارين متعلق پريشانيون وغيره. سڀ هيئنر هڪ هڪ ٿي مون کي ياد اچي رهيون آهن.

هڪ ڏينهن هئن پڇيو هو ته موت جو اطلاع ڪنهن کي ڏيڻ گهرجي. انهي ڏينهن موت جي امڪان واري احساس سڀني سائين کي سٽ وانگر سونگهي ڇڏيو هو. اسان کي اها ڄاڻ پوءِ ٿي ٿي هئي ته انقلاب ۾ يا ته سوڀ ٿيندي آهي. يا موت مقدر بڻيو آهي. سوڀ جي منزل تائين پُهندي پُهندي اسان جا ڪيترائي سائي موت جي گود ۾ وڃي آرامي ٿيا. اڄڪلهه هر شئي ڊراماڻي گهٽ ڏسڻ ۾ پئي اچي. جو ته اسين وڌيڪ باشعور ٿي ويا آهيون.

آءٌ سمجهان ٿو ته مون پنهنجي فرض جو اهو حصو ادا ڪري ڇڏيو آهي. جنهن مون کي ڪيوبا جي سرزمين ۽ انقلاب سان وابسته ڪيو هو. سو مان توکان توڙي انهن سائين کان موڪلايان ٿو. جيڪي ڪڏهوڪا منهنجا ٿي چڪا آهن.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

مان رسمي طور تي پارٽيءَ جي قومي اڳواڻيءَ، ميجر واري عهدي، توڙي
پنهنجي ڪيوبن شهريت تان دستبردار ٿيان ٿو. هاڻ ڪوبه قانوني بندڻ مون کي
ڪيوبا سان ٻڌي نه ٿو سگهي. باقي اسان جو پاڻ ۾ جيڪو رشتو ناتو آهي، سو
هڪ ٻيءَ نوعيت جو آهي، اهڙو رشتو جنهن کي عهدن وانگر مرضي سان توڙي يا
ڇڏي نه ٿو سگهجي. پنهنجي گذريل زندگيءَ کي ياد ڪندي، مان سمجهان ٿو ته مون
ڏاڍي خلوص ۽ دل جي گهرائيءَ سان انقلابي سوڀ کي سوڀارو ڪرڻ جي ڪوشش
ڪئي آهي، ان سلسلي ۾ مون کان فقط هڪ غلطي ٿي آهي، سا اها ته مون کي
توتي جيترو ڀروسو ڪرڻ گهرجي ها، اوترو نه ڪيم ۽ تو منجهه جيڪي هڪ اڳواڻ
۽ انقلابيءَ واريون صلاحيتون آهن، تن کي سمجهڻ ۾ دير ڪيم. شايد ئي ڪو ٻيو
سياستدان ايترو سمجهو ثابت ٿيو هجي، جيترو انهن ڏينهن ۾ تون ثابت ٿيو هئين.
مون کي ان ڳالهه تي ناز آهي ته مون بنا ڪنهن هٻڪ جي تنهن جي حڪمت جي
پوئيواري ڪئي آهي، پاڻ کي تنهنجي خيالن سان ڳنڍيم ۽ خطري وارن ڏينهن ۾ پڻ
اصولن تي بيهڻ جي همت ڪيم

هاڻ دنيا جون ٻيون قومون منهنجي ناچيز ڪاوشن ۽ تجربن کي سڏي
رهيون آهن.آءٌ اهو ڪجهه ڪري سگهان ٿو، جيڪو تون ڪيوبا جي سربراهه هئڻ
جي حيثيت سان نٿو ڪري سگهين، سو هاڻ پنهنجي وڇڙڻ جو وقت اچي ويو آهي.
آءٌ توکي اهو پڻ ٻڌائڻ ٿو چاهيان ته آءٌ هي ڪم خوشيءَ ۽ غم جي گڏيل
سڏيل جذبن سان ڪري رهيون آهيان. آءٌ هڪ قوم جي اڏيندڙ جي پوتر اميدن ۽
پنهنجن پيارن کان پيارن ۽ سڀ کان ويجهن ساٿين کي ڇڏي وڃي رهيو آهيان، جن
مون کي هڪ پٽ جي حيثيت سان قبول ڪيو. ان احساس جو زخم مون لاءِ ڏاڍو
گهرو آهي.آءٌ توهان جي عزم ۽ حوصلي کي پنهنجي سيني ۾ سانديو، پنهنجي ۽
عوام جي انقلابي جذبن سان نمتار ٿي، سامراج سان نون محاذن تي ٻوءِ ٻلي اهي
ڪٿي به هجن، مقابلو ڪرڻ وڃي رهيو آهيان. پڪ اٿم ته اهو احساس منهنجن
زخمن کي ڀري ڇڏيندو، آءٌ هڪ ڀيرو وري پڻ چوان ٿو ته هان ڪيوبا منهنجي
سلسلي ۾ هر ذميواريءَ کان آزاد آهي.

يقين ڪريو آءٌ جتي به هوندس، اتي توهان جي ياد مون سان پنهنجي پاڇي
وانگر گڏ هوندي، آءٌ توهان جي ڏنل تعليم لاءِ توهان جو ٿورائتو آهيان ۽ وچن ٿو
ڪريان ته ديانتداريءَ سان پنهنجي ڪم کي توڙ پهچائڻ واري ڪوشش ۾ رڌل
رهندس.

اٿون پنهنجن ٻچن لاءِ ٻويان ڪجهه ڇڏي ڪونه پيو وڃان، پر مون کي ان
ڳالهه جو ڪوبه ارمان ڪونهي، جو پڪ اٿم ته حڪومت طرفان هنن جي تعليم ۽
خرچ پکي لاءِ مناسب بندوبست ڪيو ويندو.

مون توسان ۽ تنهنجن ساٿين سان، ڳالهيون نه گهڻيون ڪرڻ ٿي چاهيون،
پر هاڻ شايد اُن جي اينري ضرورت ڪونهي. لفظ اُهو ڪجهه چوڻ کان قاصر آهن.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

جيڪي آءِ انهن جي وسيلي چوڻ ٿو چاهيان. ان ڪري اصطلاحن جي استعمال مان ڪوبہ فائدو ڪونهي. بس آخر ۾ رڳو هڪڙي ڳالهہ: "فتح ڏانهن مسلسل وڌندا هلو".

توهان کي پيار مان ياد ڪري

چي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سرخ شعلو هيو هو ماڻهو

7 آڪٽوبر 1968ع تي ”لاهيگئيرا“ نالي وستي، جنهن کي زوالجندڙ چاندوڪي رات جي جهيڻي روشنيءَ وڏيڪ پاڇائون ٻڌائي ڇڏيو هيو. ڏانهن ويندي، جي کي اها سڌ ئي ڪا نہ هئي، تہ هو اصل ۾ موت ڏانهن وڌي رهيو آهي. موت جنهن کان نہ هو ڊڄندو هيو ۽ نہ وري ڪيس هرويرو مرڻ جو ڪو شوق ئي هيو. چو جو هڪ سچي ويڙهوءَ جي حيثيت ۾، سندس آڏو موت جي اهميت ڪنهن بہ عام رواجي ڪم يا ڪرت جيتري مس هئي. جڏهن گوئٽيمالا مان ڪيس پنهنجي ويڙهو يارن ساڻرا مشيسترا، جوليو رابرٽو، سيسرسن والي ۽ ايل جوپيتو، جي موت جو اطلاع پهتو تہ هن چيو: ”هن اڙانگي انقلابي ڪاروبار ۽ لاطيني آمريڪا کي ڌوڏيندڙ طبقاتي جدوجهد واري دور ۾، موت تہ هڪڙو معمولي حادثو بڻجي چڪو آهي.“ سالن پڄاڻان پنهنجي مٿان طاري ڪيل انقلابي جدوجهد لاءِ اڳين منزل تي روانو ٿيندي، هميشہ ہ هرندڙ ڪيوبا جي سرزمين کي خدا حافظ چوندي، هن پنهنجي ابي امان کي هڪ پتر ۾ لکيو: ”منهنجو هيءُ سفر آخري بہ ٿي سگهي ٿو. مون کي جدوجهد جو هرويرو ڪو خبط بہ ڪو نہ ڪنيون پينو آهي، پر جا ڪيان جو اها منهنجي جوکائتي پيشي جي ڪسوٽي آهي. جيڪڏهن آئون وري واپس نہ وران تہ منهنجي طرفان هڪ زوردار ڀاڪر قبول ڪجو.“

هڪ دفعي Tri _ continental نالي رسالي ڏانهن موڪليل جنگي چانل پيغام ۾، هن ڪليو ڪلايو پنهنجي ڏکهي ۽ اونهي مقصد جو ڀيهر اعلان ڪندي چيو: ”موت جتي بہ اسان کي مليو، تہ آئون انهيءَ جي آجيان ڪندس، ايستائين جيستائين اسان جو جنگي نعرو ڪجهہ ٻڌندڙ ٻين ڪنن تائين پهچي ۽ ڪي ٻيا هٿ، اسان جي هٿيارن کي پنهنجي هٿن ۾ کڻي وٺن ۽ ڪي ٻيا عوام دوست اٿڻرو تيار ٿي وڃن، جو ماتمي گيتن کي مشين گن جي گونج ۽ جنگ جي نون سوپ ڀرين گيتن جي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

آواز ۾ لٿي ڇڏين." سچ تہ اهو آهي تہ چي لاءِ موت جي ان ڪان وڌيڪ ڪا حيثيت هئي ئي ڪو نہ.

"چي" جيڪو اڄ هڪ زبردست تاريخي ڪردار بڻجي چڪو آهي، تنهن لاءِ گهڻو ڪجهہ لکيو ويو آهي. هو، جيڪو پنهنجن گهٽگهرن لاءِ اتساهہ پريو تصور آهي، سو دشمن لاءِ هڪ زبردست خطرو هيو. تنهن ڪري ئي تہ هنن ڪيس انتهائي ذلت آميز طريقي سان ماري ڇڏيو! جڏهن تہ ٻئي پاسي، هو انهن بيشمار ماڻهن لاءِ احترام ۽ محبت جي لائق شخص آهي، جيڪي ڪيس اسان جي دور جو "بهترين انقلابي اهڃاڻ" تسليم ڪن ٿا.

سندس قاتلن پهرياڻين تہ پنهنجي ڏوهہ تي پڙدو وجهڻ جي گهڻي ڪوشش ڪئي. ڪرنل "جو ڪئن زينتيونوانا يا" پنهنجي هيڊڪوارٽر مان اعلان ڪيو تہ گويرا والي گراندي شهر کان پنجٽهہ ڪلو ميٽر پري، "لاهيگئيرا" نالي ڳوٺ ڀاهران فوج سان هڪ خوني مقابلي ۾ ماريو ويو. هن وڌيڪ تفصيل ڄاڻائيندي چيو تہ "اهو معرڪو لڳاتار ڇهن ڪلاڪن تائين هليو ۽ چي گويرا تهائين ۽ ڦڦڙن ۾ گوليون کائڻ کان پوءِ پنهنجي جدوجهد جي سروعات ۾ ئي مري ويو."

انهي حادثي کان ڪجهہ ڪلاڪ پوءِ، بوليويا جي هٿيارٻند فوجن جي ڪمانڊر انچيف پڊرو ڪيو: "ارجنٽينا ۾ ڄاول ڪيوبائي شخص، چي گويرا، جي موت سان گڏ، سندس اڳوائي ۾ مارچ ۾ هلندڙ گوريلا تحريڪ جو خاتمو ٿي چڪو آهي. هن ٻاغين جي طرفان شروع ڪيل وحشيپڻي تي بدلي انهي مهم جوئيءَ جو، ان ڪانسواءِ ٻيو ڪو بہ نتيجو نڪرڻو نہ هيو." جڏهن تہ بوليويا جي محتاج صدر، ٻئري اينتوس فخر سان دعوي ڪئي: "اسان جي خلاف گوريلا جنگ ختم ٿي چڪي آهي". ٻئي ڏينهن تي حڪمرانن جي نمائندن جي بيانن جي ڌم لڳي پئي هئي. جن مان اڪثر همراهن جون ڳالهيون نشرياتي ادارن جي اعلان کان متضاد هيون.

سچ نيٺ آهستي آهستي ظاهر ٿيندو ويو.

18 آڪٽوبر تي 'فيڊرل ڪاسترو' هوانا جي انقلابي چونڪ تي ڏکويل ماڻهن جي ميڙ کي خطاب ڪيو. هن عوام کي چي جي جنگهہ ۾ گولي لڳڻ سان زخمجڻ ۽ سندس رائفل ۾ گولي ڦاسڻ کان پوءِ بيوس ٿي، دشمن هٿان پڪڙجڻ سميت هر ڳالهہ کان آگاهہ ڪيو. هن چيو: "پنهنجي بي ضمير دشمن جي هٿن ۾ سندس زندگيءَ جا آخري ڪلاڪ، هن لاءِ ڏاڍا عذاب ڀريا هوندا. پر يقين ڪريو تہ انهيءَ صورتحال کي بهتر طريقي سان منهن ڏيڻ لاءِ، 'چي' کان وڌيڪ مڙس ماڻهو ڪنهن ماءُ نہ ڄڻيو هوندو."

'ايل شورو' واري هنڌ تي ٿيل لڙائي مان جيڪي ڪيوبائي سپاهي، پنهنجي بهادريءَ ۽ مقامي ماڻهن جي مدد سان گهيرو ٽوڙڻ ۾ ڪامياب ٿيا ۽ 'لي' جي سرحد تي پهچڻ کان پوءِ، هنن "متيلا" (گوريلن لاءِ هوانا جو ڳجهو نالو) ڏانهن

سفر شروع ڪيو هو، تن بعد ۾ انهن آڪٽوبر واري لڙائيءَ بابت احوال ڏنا ۽ مضمون لکيا. انهيءَ صورتحال بابت، انهن صحافين وٽان به تفصيل ملن ٿا. جيڪي هنن زبردست محنت ۽ مشڪلاتن مان گذري ڪاٺيو، لاهِگاييل علائقي ۾ پهچي، اکين ڏٺن شاهدن(مقامي ماڻهن) وٽان هٿ ڪيا.

سرخ شعلو هيو هو ماڻهو

هڪ فرينچ صحافي، جنهن 'لاهيگئيرا' (جتي چي پنهنجي زندگيءَ جون آخري گهڙيون گهاريون) ۾ اتان جي هڪ استاديائيءَ سان ڳالهه ٻولهه ڪئي، تنهن لکيو آهي: "ٻئي ڏينهن يعني سومر جي صبح ٿي، چي گويرا اسڪول ۾ پڙهائيندڙ انهيءَ ماستريائيءَ سان ڳالهائڻ گهريو. هوءَ ٿي اڪيلي مائي هئي. جنهن سان 'چي' ڳالهائڻ پسند ڪيو ۽ ڳالهايو... جوليا ڪورٽس نالي انهيءَ مائيءَ ٻڌايو: "پهرياڻين ته اڻون هن وحشي ماڻهوءَ (جيئن ڪيس ٻڌايو ويو هيو) سان ملڻ کان ڏاڍي ٿي چرڪيس... پر جڏهن ساڻس مليس، ته هو مون کي ڏاڍو مهربان شخص لڳو هن جون اکڙيون فضيلت ۽ ٻاجهه سان ڀري ته ضرور هيون، پر پوءِ به منجهائن الا نڪرندي نظر آيا". 'چي' ساڻس ڳالهائيندي بورڊ تي لکيل اکرن ڏانهن اشارو ڪندي، مذاق ۾ انهن اکرن منجهه هجي جي غلطين ڏانهن سندس ڌيان ڏياريندي چيو: "توکي پتو آهي ته ڪيوبا ۾ هتان جهڙا اسڪول بالڪل ناهن؟ هتي پڙهائي ڏوڙ ٿيندي هوندي!" ماستريائيءَ مون کي ٻڌايو "مون ساڻس ڳالهائيندي پنهنجون اکيون جهڪائي ڇڏيون، ڇاڪاڻ جو مون ۾ سندس گهور کي ڏسڻ جي سگهه ڪانه هئي، منجهند ڌاري چي بيهر ڪيس ملڻ لاءِ نيايو موڪليو، پر هن وڃڻ کان انڪار ڪري ڇڏيو. انهيءَ صورتحال بابت هن فرينچ صحافيءَ کي ٻڌايو: "مون کي سڏ ڪاٿي ته مون ساڻس ملڻ کان چو لهرايو، پر مون کي پنهنجي انهيءَ چڪ تي اڄ ڏاڍو پڇتاءُ آهي..."

جيتوڻيڪ 'چي' کي اها پڪ هئي ته سندس ساٿين سان وڏا ڪيس ٿيا هوندا، پر تڏهن به زخمي ٿيڻ مهل، ڪيس انهن بابت ڪا به سڌ ڪانه هئي، تنهن ڪري ٿي هن ماستريائيءَ سان ڳالهائڻ ٿي گهريو. جن ماڻهن ڪانئس ٻيا ڳاچا ڪئي. تن سان هو منجهس دشمن لاءِ موجود سموري نوهين اختيار ڪندي پيش آيو. بعد ۾ جن ماڻهن جا 'لاهيگئيرا' جي ڏوهه ۾ هٿ ٻڌل هيا، تن عوام جي اڌو پنهنجي انهيءَ سورهياڻيءَ جو نڪ جي پڪائيءَ سان جواب ڏيندي ايترو خيال به نه ڪيو، نه سندن اهي ڳالهيون "چي جي جنگ ۾ مرڻ" واري هٿ ٺوڪيءَ سرڪاري موقف جي بالڪل ابتڙ هيون.

ڊومينڪن پادري 'رابرٽ شلر' جنهن کي جڏهن 'لاهيگئيرا' واري سانحي جو پتو پيو ته هو تقريبن ٽين وڳي اتي پهتو هو. تنهن جي هتان سڀ ثابتيون ڪجهه ٿي وقت کان پوءِ خلق اڏو آيون. هن لکيو آهي:.... "پر هن ته ڪيس اول ٿي ماري ڇڏيو هو" پوءِ اڻون اسڪول ۾ اندر ويس، جتي هر طرف رت ٿي رت نظر آيو".

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

پهنچي انهيءَ بي ـميائيءَ سان پريور ڏوهہ لڪائڻ لاءِ، اختياري وارن ”چي“ جي موت جي خاموش گواهہ، يعني انهيءَ اسڪول جي عمارت کي ٿي مورڳو ڍاهڻ جو حڪم ڏنو.

اڄ تائين ملندڙ معلومات مان خبر پئي ٿي تہ انقلاب جي هن عظيم راهنما ’چي گويرا‘ جي قاتل جو نالو ’ماريو تيران‘ نالي هڪ نان ڪميشنڊ آفيسر هو. جنهن بندوق جي زبردست ڌماڪن سان، انهيءَ انسان جي زندگيءَ جو ڏيئو اجهائي ڇڏيو، جنهن پنهنجي انقلابي جنگي اعلان سان، ڪيوبا جي اوبر ڪان وٺي بوليويا جي التيپلانو تائين، هر ماڻهوءَ جي سيني ۾ انصاف ۽ محبت جا ڏيئا ٻاريا هئا. بهرحال، مارڻ کان پوءِ چي گويرا جي اسٽريچر تي رکيل گرم جسم کي، هن حادثي کان ڪجھ ڪلاڪ پوءِ ’والي گرانڊي‘ ۾ آيل هيلي ڪاپٽر سان بدلي ڪيو ويو.

هر جڳهہ تي موجود چي

ڪوهستان ڳوٺ هجي، ڪنهن جهنگ مان ور وڪڙ ڪندڙ نديءَ جو پيٽ هجي، ڪنهن پراڻي ڪارخاني ۾ وڃو، يا وري ڪنهن ڳوٺاڻي مزدور ۽ وڻ جهڙي وڻ کان پڇو. هو توهان کي ٻڌائيندو، تہ چي يا تہ اتان چڪر ڇاڙي ڪيو آهي، يا ساڻس مليو آهي. جتي هر ڪو شخص ڪنهن جبل جي چوٽيءَ تي چڙهي ڪنهن ڏرڙ، واديءَ درياهہ، شهر ’مشيڪيور‘ يا ڪڪرن ۾ گهيريل ’گرانڊي‘ نالي وسندي وٽ بيهي چوندو تہ: ”هيءَ ئي اها جڳهہ آهي، جتان چي کي تاريخي حيثيت حاصل ٿي ۽ سا بہ اهڙي تاريخي حيثيت، جو هن وقت جي مٿان مهرون هڻي ڇڏيون.“ اهي حقير ماڻهو ۽ معمولي جڳهون، جن کي دنيا جي نقشي تي ڪا اهميت نہ ملي ها. سي اسان جي يادگيريءَ ۽ دنيا جي ڌيان جو مرڪز. فقط چي جي نالي سان وابستگيءَ ۽ سندس هتيا جهڙي پاپ جي ڪري بڻجي ويون آهن، جنهن هڪ مثالي ڪردار جي بنيادي سگهہ بڻجڻ ۾ اهم ڪردار ادا ڪيو.

اهي ڳالهيون اڄ بہ وقت جي سيني حدن کي اورانگهينديون، لڳاتار جيئن پوءِ تيئن چي جي شخصيت کي اُڀاريندڙيون وڃن ويون آهن، جو تہ سندس موجودگي اڃان بہ حقيقي ٿي لڳي. مختلف شين جي پيٽ تورڙي انهن ڏند ڪٿائي ڪردارن جي وچ ۾ مقابلو، جيڪي عظمت جي آڪاس کي ڇهندي تخليق ڪيون ويون آهن، تہ جيئن انهيءَ منجهان ڪنهن حقيقي سورمي جي ڪا تصوراتي پر اهڙي جهلڪ ملي سگهي. جنهن ۾ هو زندگيءَ ۽ موت جي معيارن کي اورانگهيندي وڌيڪ اُتم لڳي. تن سيني ۾ چي کان وڌيڪ ڪنهن بہ ٻئي جي حيثيت ڪونهي. چي جي آخري منزل، ست هزار ماڻهن تي ٻڌل والي گرانڊي جو شهر اڄ جهڙو ئي شانت، ڊاب پريل ڳوٺ آهي. جتي جا چونڪ، شهر هال، اوکيون چاڙهيون، ور وڪڙ، گهٽيون، جن ۾ پٿرائيون چتيون لڳل آهن ۽ اتان جون اسپتالون مثال طور ’سينوردي مالتا اسپتال‘ (جيڪا ڳوٺ جي بانيڪار درويش جي نالي پوبان آهي) جتي چي جي لاش کي آندو ويو هيو. سي سڀ جيئن جو تيئن موجود آهن. 9 آڪٽوبر 1967ع ۾ انهيءَ جڳهہ جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

تاريخي حيثيت تي وٺي ۽ "تنهن ڏينهن کان وٺي هڪ اهڙو مقبرو ٺهي چڪي آهي، جنهن کي هر ڪو ڏسڻ تو گهري،" هڪڙي پوڙهيءَ هن سال جي شروعات ۾ اسپتال اندر ويندي مونکي اهي لفظ چيا.

هتان جا ڳوٺاڻا، ٻاهران آيل اجنبي ماڻهن بابت، پنهنجي شڪ جو اظهار ڪانئن سندس اچڻ جي مقصد ۽ سندن حيثيت متعلق سوال ڪري ڪندا آهن. خاص ڪري جڏهن ڪو ڪانئن 'چي' لاءِ سوال ڪري پڇندو آهي، ته سندن وهم وڌيڪ تي ويندا آهن. پر سندن بظاهر خاموشيءَ پٺيان، تواريخي حيثيت جو احساس ڪٿ ۾ ٻرڻ لڳندو آهي ۽ عجيب برجستائيءَ جو احساس تيئن لڳندو آهي. وقت گذرڻ سان گڏوگڏ، ڪجهه اهڙي نموني جي ڪهاڻي ٻـ ٻڌو ته 'والي گراندي' ٺالي شهر ۾ هڪ سڙڪ آهي، جنهن کي هر ڪو "آرنيسٽو چي گويرا شاهراهه" سڏيندو آهي. توڙي جو شهري انتظاميا، ڪيترائي دفعا انهيءَ جو نالو بدلائڻ جي ڪوشش ڪئي آهي، پر ماڻهو انهي کي اڃا مٿي بيان ڪيل نالي سان ئي سڏين ٿا.

اها ڳالهه حيرت ڀري ۽ اعتبار کان هٽيل ڳالهه تي لڳي، ته 'والي گراندي' ۾ چي جون تصويرون ٻـ آهن. پر حقيقت اها آهي ته اشتهار هجي يا رسالي ۽ اخبار جو ڪو ٽڪرو، ڪٿان ته ڪٿان سندس تصوير ٻنان ڪنهن سياسي وابستگيءَ جي، توهان کي ڳوٺ جي هر گهر، هر جڳهه تي چنبڙيل نظر ايندي.

هڪڙي ڪراڙي پنهنجي يادگيرين مان ٻڌايو: "اسان ننڍڙن ستارن وانگر چمڪندڙ اکين سان گويرا کي ڏٺو هيو. سندس اکيون وڪريون ۽ ڪليل هيون. پر هو ٻنان ڪنهن بوٽ ۽ جورابن جي، زخمن کان چور ٿي پيل هيو..."

ٻئي،موسمر هتان سٽيل ڳوٺاڻي مزدور جذباتي آواز ۾ ٻڌايو "گوريلن اسان وٽ هڪ اهڙي آدرشي انسان کي آندو، جهڙو اسان اڳ ڪڏهن بـ ڪو نـ ڏٺو، جنهن پنهنجي آدرش لـِءِ سر گهوريو هجي..." 'والي گراندي' جي ئي هڪ ٻئي ماٺيني طبيعت واري شخص مات ٽوڙيندي چيو: "توهان آسانيءَ سان اهو ڄاڻي ٿا سگهون، تـ هو (گوريلا) ايماندار شخص هئا... مرڻ کان پوءِ بـ هو ائين ٿي لڳو، ڄڻ تـ اڃا بـ جيئرو هجي. هو اسٽريچر تي پيل تـ ضرور هيو. پر سندس ڪليل اکيون اسان ڏانهن نهاريندي، زندگيءَ سان ڀرپور ٿي لڳيون..."

لاپاز ڇا ٿو چئي؟

1987ع ۾ بـ 'وال گراندي' جو شهر يادگيرين جا خزانا ڪنيون ويٺو آهي، هر سومر تي، شهر جون عورتون "چي جي ڀريم ڀريي روح" لاءِ ميڻ ٻتيون ٻاري هڪ اهڙي احترام ڀريي شخص کي ياد ڪنديون آهن، جنهن پنهنجي حياتيءَ کي غريبن لاءِ قربان ڪري ڇڏيو. ڪين اڃا تائين سمجهه ۾ نـ ٿو اچي تـ آخر ڪيس جو ماريو ويو؟ جيڪڏهن هو زخمي هيو ۽ اڃان ڪيس قتل نـ ڪيو ويو هيو، تـ 'والي گراندي' ۾ زنده ڇو نـ آندو ويو؟ 'برمبجو' 1971ع ۾ لکيو هيو: "اڄ تائين والي گراندي جي فضائن ۾، معمول کان وڌيڪ خاموشي ۽ ڏک موجود آهي." ويهن سالن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

ڪان پوءِ واري گرانديءَ جي پرامن گهٽين ۾. هڪ مقامي باشندي جي چوڻ موجب: "هر پٿر ۽ راهن جي مٽيءَ منجهه، محبوب گوريلن ۽ سندس سرواڻ جي وجود جي هڏڙين جو حصو آهي. تن جي مهڪ اڃا تائين محسوس ٿئي ٿي."

بولبويا جي گادي لاپاز ۾ به، چي جو تصور ڪيس وساري ڇڏڻ ۽ وقت جي ويرن تي پاري ٿي چڪو آهي. جتي چي ماڻهن وٽ سندس يادگيرين جا اولڙا اڄ به تازا آهن. جو ته اها چڻ ته سندن عادت بڻجي چڪي آهي. هو سندس ياد ۾ ايڏا ته پڪل آهن جو جيڪڏهن توهان ساڻن ڳالهائيندا، ته هو ممڪن آهي ته توهان کي 'تانيا' ضلعي جي مونٽيڪلو علائقي ۾ به وٺي وڃن، جتي گوريلا اچي رهيا هيا. 'لارا گٽريز' جي نالي سان رهندڙ 'تمارا بنڪي' نالي مائي، جنهن نئنچاٿوزو جي علائقي ۾، گوريلن جي آمد جي تيارين جي سلسلي ۾، زبردست سرگرميءَ سان حصو ورتو هو. اڄ 'تانيا' آمريڪي عورتن جي آزاديءَ ۽ عليحدگيءَ لاءِ ڪليل جدوجهد بابت، انتهائي خوبصورت شيون لکي ورتيون هيون.

لاپاز ۾ ٿي مختلف جڳهن تي تانيا ويندي رهي، جنهن ۾ تعليم جي وزارت، لوڪ ورثي جو تحقيقي مرڪز، قومي لائبريري، ازابيل جو ڪليسائي بادشاهي چوڻڪ، 'مونجي ڪشميرو' نالي ڪيل گهر، لاناز بازار، هي اهڙيون جڳهيون هيون، جتي اڪثريت سان تانيا رابطا ڪندي هئي ۽ "مرسي" نالي رابطو ڪندڙ، جيڪو هوانا مان اهي مختصر هدايتون کڻي ايندو هيو. جيڪي هن نوجوان انقلابي عورت لاءِ 'چي' انتهائي ذڪيي ۽ جانفشاني پريل مهم جي پوراڻي لاءِ ٿي موڪليون، ان سان پڻ اتي ملندي هئي.

تانيا، 1967 ۾ "جواڪويٿن" جي اڳواڻي ۾ ڪمانڊر ويواڪونا جي جانثار دستي سان هڪ معرڪي ۾ شهيد ٿي وئي، جيڪو ڪيترين ئي "سانٽرامسرا" لڙاين جو سورمو ڳڻيو ويندو هو.

لاپاز جون ڳليون گهمندي توهان پڻ ٿي ڪي اڪريل اکر ٻه ڏسندا، جن ۾ اها دعوي ڪيل آهي ته: "اڃا چي زنده آهي". تنهن ڪان سواءِ "آندريس" يونيورسٽيءَ جي پٽ تي چي جو هڪ گوريلا ويڙهوءَ جو روپ پڻ زبردست نموني اڪريل آهي.

"ڪوپيا ڪبانا" هوٽل، جتي "تنڪا هوازو" وڃڻ ڪان پهرين جي ترسيل هيو. تنهن جو ڏس ته هر ماڻهو آسانيءَ سان ڏيئي سگهندو. هوٽلهن "ريوشينو" ۽ "اپوليتا"، ڪوارن جي جهونين گهٽين ۾، پچيون لڳل نو آبادياتي دور جي جڳهن، محلن ۽ بالڪونين ڪانسواءِ رنگين وليون لڳل جاين منجهان، هر ڪو "الاسيٽس ميل" بابت بڌائيندو. جيڪو هر سال 24 جنوري تي "اڪيڪو" جي مان ۾ (جيڪو ڪولمبيا جي طرفدار سحر، پاڳ جو ڏئي ۽ ايماندار نسل جي ماڻهن لاءِ جهجهائيءَ جو نشان آهي) لڳندو آهي. اتهيءَ ميليءَ ۾ بولبويا جا سڀئي هٿ جو هنر ڪندڙ ماڻهو پنهنجا شاهڪار کڻي ايندا آهن. جتان هر ڪو پنهنجي گهرج ۽ مرضيءَ مطابق ڪجهه

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

نہ ڪجهہ ونندو ويندو آهي. جن مان ڪيترئي شيون اهڙيون هونديون آهن، جيڪي نسل ۽ زندگي جي اهڃاڻ طور سجاتيون وڃن ٿيون. بلڪ ٻن ٽن شين لاءِ اهي بہ تاثر آهن تہ انهن جي هجڻ سان اميدون بہ پوريون ٿين ٿيون. انهيءَ ميڙي ۾، هر سال هزارن جي تعداد ۾ توهان کي ڪاٺ جي ٽڪرن تي نفاست سان اڪريل، 'چي' جي تصويرن وارا فنپارا ملندا انهي سلسلي ۾ لاپاز جو هڪ پروفيسر، ڪجهہ ريتن جي وضاحت ڪندي چوي ٿو: "چي ماڻهن جي هٿن جي هنر ذريعي ناهيل ننڍين تصويرن منجهہ، ڪٿهن اهڙي اهڃاڻ طور موجود آهي، جنهن منجهان اميدن ۽ آسن جي ساڀيا ٿيڻ جي جهلڪ پڌري ٿئي ٿي."

هڪ ٻئي شاگرد مون کي ٻڌايو تہ هر انين آڪٽوبر تي انهن گوريلن جي ياد ۾ هڪ منٽ جي خاموشي اختيار ڪئي ويندي آهي، جيڪي جدوجهد دوران ڪارخاني جي اندر وڙهندي، يا اسڪول ۽ يونيورسٽي ۾ لڙندي، بوليوياڻي ماڻهن سان يڪجهتيءَ جي ڏوهہ ۾، يا وري پارليامينٽ جي اندر خاص طور تي "سائلز سٽازو" حڪومت جي ڏينهن ۾ مهاڏو اٽڪائيندي ماريا ويا هيا. هوڏانهن لاپاز جي پراڻي ريلوي اسٽيشن جي هڪ پٽ تي اوهان کي چي جي هڪ تصوير نهيل نظر ايندي، جنهن جي هيٺيان لکيل آهي: "جدوجهد اڃان جاري آهي!" ڪنهن کي بہ خبر ناهي تہ اهو ڪنهن جي هٿان ٿيو ۽ تہ وري ڪڏهن يا ڪيئن ٿيو، بابت ڪو ڄاڻي ٿو. سيني کا اها سڌ آهي، تہ ڪافي وقت کان وٺي اها تصوير اتي اڪريل آهي ۽ جيڪا هاڻي سدائين اتي اڪريل رهندي.

هن شهر ۾، چي 4 نومبر 1966ع تي "اندولفومينا گونزالينز" جي نقلي نالي سان داخل ٿيو، تہ جيئن پنهنجي اصلي ڪم (يعني گوريلا جٿي جي تربيت لاءِ تياري ڪري تہ جيئن اهو انقلابي جدوجهد جو اهم ترين عنصر بڻجي سامراج جي خلاف مهاڏو اٽڪائي) جي شروعات ڪري سگهي، هن رستي تي سندس قدم ڏاڍي خوشيءَ ۽ انبساط سان اٿيا هيا. ڪيس سڌ هئي تہ سندس جدوجهد ڏاڍي ٽڪائيندڙ ۽ ڏکي آهي، ۽ ممڪن آهي تہ هو پنهنجي سر انهيءَ جي ساڀيا ٿيندي تہ ڏسي سگهي، پر هو پنهنجي جدوجهد جي سوڀائتي ٿيڻ بابت ايڏو تہ پراعتماد هيو، جو هن ڪڏهن هڪ گهڙي لاءِ بہ ڪنهن شڪ جو اظهار ڪو نہ ڪيو هو. سندس ڊائري، جيڪا ڪافي ماڻهن جي خيالن ۾ سندس زندگي جي اڪيلائيءَ ۽ ناڪامين جو اولڙو آهي، تنهن ۾ درحقيقت ثابت قدميءَ ۽ سچائي جي جهلڪ نظر اچي ٿي، جنهن مان سيني نتيجن کي سمجهندي، هن تاريخ جي هن للڪار جو وراڪو ڏنو آهي. جيتوڻيڪ اها زبردست للڪار، هڪ اهڙو ذمو هئي، جنهن ۾ موت تہ جڻ ڪو معمولي حادثو ٿي لڳو.

ناڻڪا هنازو جي طرف چي جو آخري سفر

چي جي آخري منزل ڏسڻ لاءِ، لاپاز مان "ڪوچا بامبا" ويندي، توهان کي ساڳيو ئي رستو وٺڻو آهي، جنهن رستي سان 5 نومبر 1966ع تي ڪمانڊر چي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

گويرا نڪتو هيو. هن رستي جا نظارا ايڏا تہ اثر ڇڏيندڙ ۽ زبردست آهن، جو انهن جون اتاهيون ۽ ٻئي پاسي پوندڙ ريگستاني وسعتون، ماڻهوءَ کي پنهنجي اندر ۾ گم ڪريو ڇڏين. "ايوابو" پاتاڪميا"، "سيسايسا" جا شهر پوئتي ڇڏيندي، ماڻهو "ڪوچابامبا" پهچي ويندو، جيڪو "سانتا ڪروز" وانگر گوريلن لاءِ ساهي پٽڻ لاءِ هڪ منزل آهي. هن ٿي جڳهہ تان باقي بچي ويل گوريلا چليءَ جي سرحد تي پهچڻ ۾ ڪامياب ٿيا هيا. انهيءَ ڪانسواءِ "مرسي" سان تانيا هتي ملي، جنهن پنهنجي تحريرن ۾ نوجوان گوريلن وٽ، هن شهر لاءِ اتساهہ جو ذڪر ڪيو آهي. خاص طور تي ڪوچابامبا جي عظيم سورمي؛ جو مجسمو هن شهر ۾ ڏسڻ جهڙي شيءِ آهي، جنهن اسپيني قابضن جي خلاف جدوجهد ڪئي هئي. چي پنجين نومبر واري رات، ڪوچا بامبا ۾ ترسيو ۽ ٻئي ڏينهن صبح جو ساجهر 'ننڪا هٺا زو' شهر طرف نڪري ويو. جڏهن تہ ستين نومبر جي ڊائريءَ ۾ هن لکيو آهي: "اڄ کان نئين مرحلي جي شروعات ٿي آهي. سڄي ڏينهن جي مسافريءَ کان پوءِ رات جو ٻنيءَ ۾ پهتاسون. سڄو سفر آرام سان گذريو. ڪوچابامبا ۽ پچونگو مان لنگهندي اسان پنهنجو ٻاڻ ڪيو، سهڻي نموني ماڻهن کان لڪائڻ ۾ ڪامياب ٿياسون اسان اهو سفر جيپ ذريعي ڪيو ۽ مختلف هنڌن تي رابطا بہ ڪندارهياسون." انهن جذبن مان هن جي منزل جو يقين بلڪل واضح آهي.

ڪجهہ مهينا اڳ بوليويا جي مشهور فلمساز "جورج سنٽس" چيو هيو:

"جنهن قسم جو آزاد بوليويا چي پئي گهريو، تنهن کان هائي اهو ملڪ ڪافي منجي چڪو آهي. جڏهن 'نانڪا هٺا زو' جي گهاٽن جهنگلن ۾ چي پنهنجو ديرو هنيو، تہ ان وقت ملڪ ۾ ڪافي پورژائپ هئي. پر ان جي پيٽ ۾ اڄ سماجي تجربا وڌيا آهن، مزدور ۽ هاري وڌيڪ سياسي شعور رکن ٿا. ٿلهي ليکي انهن چئي ٿو سگهجي، تہ اڄ جو بوليويائي عوام اهو ڪجهہ وڌيڪ سٺائتو سمجهي ٿو، جنهن جي حاصلات لاءِ چي سندن ٻاران جدوجهد ٿي ڪئي ... ۽ اها اپريل سچاڳي، سچ پچ تہ بوليويا ۾ هن عظيم گوريلا ليڊر جي وهيل خون ۽ پنهنجي آدرشن ۽ تصويرن لاءِ ڏنل قرباني جي ڪري آهي."

اها عام سجاڳي، جنهن لاءِ سنٽس ڳالهايو آهي، سا تہ رڳو بوليويا، پر سڄي آمريڪا جي اندر محسوس ڪري سگهجي ٿي. بلڪ حقيقت تہ اها آهي تہ چي پنهنجي رت جي ريج سان "ريو گراندي" کان وٺي "پٽاگونيا" جي ٻنيءَ تائين عظيم تر آمريڪي وطن جي تصوراتي راهہ ۾ ڀربون قدم پريو آهي. جنهن جو اندازو گذريل 20 سالن ۾، هن علائقي اندر ٿيندڙ سياسي واقعن جي جاتزي وٺڻ مان آسانيءَ سان ٿي سگهي ٿو. نڪاراگوا جي انقلابين، بندوق جي نالي مان فتح حاصل ڪئي ۽ عوام جي سنگدل دشمن جي خلاف مسلسل جدوجهد جاري رکي ۽ آمريڪي ڪنڊ جي ڏاکڻي خوني حصي ۾ جنگ ڪئي، تنهن مان اهن تہ ڳچي تہ چي جي ڳالهہ "سرلن ڪٺي" ٻڌي ورتي آهي. سنڌس مرڻ پڄاڻان ڪيترن ئي هٿ هٿيار

سنڀاليا ۽ اها سنت تيستائين جاري رهندي، جيستائين ڪنهن فضيلت ڀري دنيا جي تخليق عمل ۾ ڪو نه ٿي اچي.

چي اڄ به انهن ماڻهن جي دلين ۾ زنده آهي، جن ڪيس جنوري 1959ع جي هڪ ڏهاڙي، ڳوڙهي زيتوني ساٺي رنگ جي وردي‍ءَ ۽ ڏاڙهي‍ءَ واري روپ ۾ "هوانا" ۾ ڀيڄندي ڏٺو هيو. هو انهن ذهن ۾ به امرتا پائي چڪو آهي، جن عزت ۽ اڪير وچان، رضاڪاراڻي بنيادن تي ڪم ۾ حصو ورتو ۽ ڪارخانا کوليا. سنڌس عاشق ماڻهو، ملڪ اندر ڪنهن جڳهه تي ڳالهائيندا هجن، يا ڪنهن عالمي اداري جي پليٽ فارم تان، هو سدائين چي لاءِ ڳوڙهن ڀريل هوندي به اهو واعدو ڪندي ڪيس ياد ڪندا آهن ته: "چي جي فڪر کي اختيار ڪبو" ۽ حقيقت اها آهي ته اهي ٻول ڪنهن معمولي نعري کان وڌيڪ حيثيت اختيار ڪري چڪا آهن.

شاعر نڪولس جولين" چوائي، چي اڄ هر جڳهه جيئرو آهي. اهڙن جذبن جو اظهار، سنڌس هنن ٻولن ۾ آهي، جيڪي هن گوريلا ويڙهه جي عظيم ليڊر جي موت واري خبر ٻڌڻ کان پوءِ، جوش ۽ ڪاوڙ وچان تيرس ۾ ايندي شعر جي لڙهي‍ءَ ۾ پوئا هيا:

"تون هر جاءِ آهين.
هڪ هندوستاني‍ءَ منجهه، جيڪو گهيرن ۽ ٽامي ۾ گهيريل آهي.
هڪ ڪاري جي من اندر، جيڪو عصي ڀريل گوڙ ۾ گم آهي.
هر تيل مزدور ۽ ڪيميائي ڪارڪن جي اندر تون آهين.
ڪيلن جي فصل ۾ موجود ٽياڳنا ۽ الوينا منجهه تنهنجو جلوو آهي
پناهه گاهن جي وسيع ميدانن ۽ مناجرن ۾ تون آهين
ڪند، لوڻ ۽ ڪافي‍ءَ جي وڻن ۾ تنهنجي جهلڪ آهي
تون پنهنجي موت کان پوءِ تميل رت منجهان،
هڪ ڇرير ڀريل مجسمو ٺي ويو آهين
تون اڄ به زنده آهين. توڙي جو تنهنجي دشمن ايئن نٿي گهريو.
اسان جا اڳواڻ جي ـ اسان جاٻار جي تون امر آهين!"

*

(هي مضمون ڪيوبا جي هڪ سرڪاري رسالي "ڪيوبا انٽرنيشنل" ۾ ڇپيو هو. جيڪو انعام شيخ جي ترجمون ڪيل ڪتاب 'سوچ جو سفر' ۾ شامل آهي. اتان ٿورن سان کنيو ويو آهي.)

پورو ٿيو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

گلشن پبليڪيشن جا نوان ڇپايل ڪتاب

1. رياست خيرپور	مرزا قليچ بيگ	100/=
2. اڪيلائي جو آسمان	ايوب کوسو	120/=
3. اڌورا اڌورا	آڪاش انصاري	100/=
4. انتظاره بهار (اردو)	تقي راجپوت	100/=
5. تصوف جي تاريخ	مولود نور محمد سنڌي	50/=
6. سمات	الهه رکيو ٻٽ	70/=
7. جنگ مياڻي	قادر بخش نظاماڻي	50/=
8. سنڌ ورق ۽ سنڌ ورقي	ٽيڪچند ڪرمچند مير چنداڻي	50/=
9. ڳانڍيجي	موهن پنجابي	50/=
10. هڪ انقلابي جو ٽنڊيڻ	نجم عباسي	50/=
11. مسلمان قبيلن تاريخي ۽ روايتي خاڪو	شاهه محمد بلوچ	150/=
12. سنڌ جي هندن جي تاريخ جلد پهريون	ڀيرو مل مهر چند آڏواڻي	150/=
13. سنڌ جي هندن جي تاريخ جلد ٻيون	ڀيرو مل مهر چند آڏواڻي	200/=
14. وڏن ماڻهن جو عشق	شاهه محمد بلوچ	100/=
15. دولت علويه يعني سومرن جي حڪومت	مولوي عبيدالله شائق	60/=
16. سنڌي ادب جي مختصر تاريخ	عبدالجبار جوڻيجو	80/=
17. ڪاري رات اڇو ڏينهن	حسين بخش لغاري	130/=
18. سنڌ جو سيلاني	ڀيرو مل مهرچند آڏواڻي	100/=
19. امرڪوٽ - سنڌ جو تهاس	تيجسنگهه سولنڪي	90/=
20. قومي تحريڪ ۾ رڪاوٽون	عبدالواحد آريسر	90/=
21. ڳلاٻن جو ڪفن	ايوب کوسو	150/=
22. چي گويرا جي ڊائري	يوسف سنڌي	150/=
23. ٽئل ڊئل ڍهنڊڙ پاڇولا	مشتاق احمد شورو	80/=
24. تاريخ جون سورهيه شهراديون	حسين بخش لغاري	130/=

ڪتاب گهرائڻ لاءِ لکو:

گلشن پبليڪيشن

H.C.B-1816، ممتاز ڪالوني، قاضي عبدالقيوم روڊ، حيدرآباد سنڌ.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

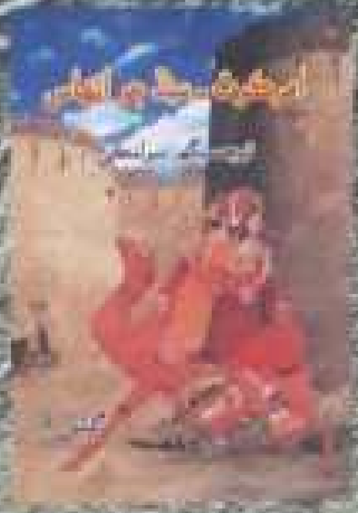

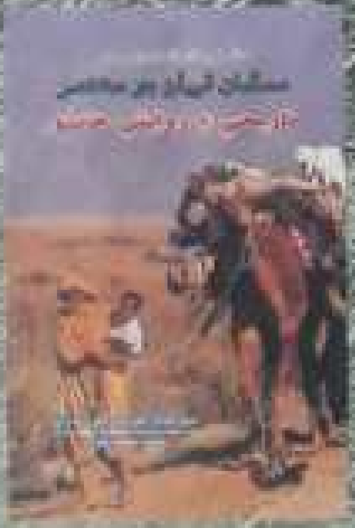

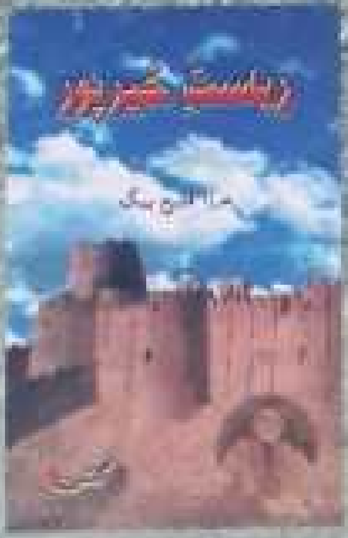

Price: Rs 150

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com Scanned with CamScanner

سنڌ سلامت

www.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت جو مشن ۽ مقصد سنڌي ٻوليءَ جي ڊجيٽلائيزيشن ۽ پکيڙ کي وسيع ڪرڻ آهي ۽ پڻ دنيا سان گڏ سنڌس رفتار سان هلڻ جو سانباهو آهي، ڇو ته تاريخ هميشہ انهن قومن جو احترام ڪيو آهي جن پنهنجي علمي سرمائي جي حفاظت ڪئي آهي. سنڌ سلامت پڻ پنهنجي ٻوليءَ جي بقاء خاطر سنڌي ٻوليءَ ۾ لکيل قيمتي ۽ ناياب ورثي کي ضايع ٿيڻ کان بچائڻ ۽ ان کي نہ رڳو محفوظ رکڻ پر پنهنجي اديبن، ليکڪن، محققن ۽ شاعرن جي علم، هنر ۽ تخليقن کي ڊيجيٽلائيز ڪندي دنيا جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ موجود سنڌين تائين مفت ۾ آسانيءَ سان پهچائڻ جو عزم ڪيو آهي.

اسان جي خواهش هئي تہ سنڌي مواد تي مشتمل هڪ اهڙو ڪتاب گهر قائم ڪجي جتي هر موضوع تي مشتمل ڪتاب موجود ملن. ڪتابن کي ڳولڻ ۽ ڊائونلوڊ ڪرڻ آسان هجي ۽ اينڊرائيڊ سميت آئي فون يا ونڊوز آپريٽنگ سسٽم سميت هر قسم جي ڊوائيس تي آساني سان آن لائين پڻ پڙهي سگهجي.

۽ اهو سڀ ”سنڌ سلامت ڪتاب گهر“ ذريعي ئي ممڪن ٿي سگهيو. اميد تہ سنڌ سلامت ڪتاب گهر ذريعي سموري دنيا ۾ موجود سنڌي نہ صرف ڀرپور لاڀ حاصل ڪندا پر سنڌ سلامت ڪتاب گهر کي وڌيڪ فائديمند بنائڻ لاءِ پنهنجو پورو ساٿ نڀائيندا.

books.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت ڪتاب گهر جي اينڊرائيڊ اپليڪيشن پلي اسٽور جي هن لنڪ تان ڊائونلوڊ ڪريو:

https://play.google.com/store/apps/details?id=com.sindhsalamat.book